

LANDSMØTET 1953

PROTOKOLL

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

PROTOKOLL

OVER FORHANDLINGENE
PÅ DET 34. ORDINÆRE
LANDSMØTE

22.—25. mars i Oslo

REFERAT VED HENRY HARM

OSLO 1953 - ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

SAKREGISTER

	Side
<i>Innledning</i>	7
<i>Sammendrag av møtene</i>	9
<i>Landsmøtets høytidelige åpning</i>	12
Formannens minnetale	12
Åpningstalen	14
Gjestene blir hilst velkommen	17
Gjestene hilser	19
<i>Konstitueringen</i>	30
Saksliste	31
Arbeidsordningen	32
Funksjonærer og komiteer	33
<i>Beretningene og regnskapene for 1949—52</i>	34
<i>Lovene</i>	37
Behandlingen av de enkelte paragrafer	48
Organisasjonskomiteens innstilling	66
<i>Innsendte forslag</i>	68
<i>Framfylkingen</i>	79
<i>India-aksjonen</i>	80
<i>Uttalelse om Norges Kristne Arbeideres Forbund</i>	81
<i>Arbeidsprogrammet (Innstillingen)</i>	85
Einar Gerhardsens innledningsforedrag	114
Trygve Bratteli redegj. for langtidsprogrammet	128
Debatten	133
<i>Utenrikspolitikk og forsvar:</i>	
Utenriksminister Halvard Langes foredrag ..	161
Debatten	181
<i>Innst. fra programkomiteen om arbeidsprogr.</i> ..	193
<i>Partiarbeidet fram til valget:</i>	
Haakon Lies foredrag	213
Sven Aspling om funksjonærproblemet	223
<i>Den politiske situasjonen:</i>	
Statminister Oscar Torps foredrag	227
Valgmanifestet	233
<i>Valgene:</i>	
Valgk.s formann Gunnar Bråthens motivering	236
<i>Avslutningen</i>	242
<i>Representantliste</i>	246
<i>Talerliste</i>	251

INNLEDNING

For å unngå oppstykning av sakene har vi referert behandlingen av dagsordenens forskjellige punkter i sammenheng, og vi har gjengitt redaksjonskomiteens innstillinger og vedtakene i direkte tilknytning til de enkelte saker.

For at en likevel skal kunne følge gangen i landsmøtets forhandlinger og for å få med forskjellige opplysninger og detaljer som kom fram, bringer vi innledningsvis et sammendrag av møtene.

Referenten.

SAMMENDRAG AV MØTENE

Landsmøtets åpning 22. mars kl. 11.

Åpningsmøtet ble innledet med en kavalkade i sang, musikk og resitasjon hvor Arbeiderpartiets Kvinnekor, Oslo Arbeiderpartis Ungdomskorps og Sentrum Framlag medvirket. Formannen, *Einar Gerhardsen*, holdt minne- og åpningstale. Gjestene holdt sine hilsningstaler. Fullmaktene for 392 representanter ble godkjent. Saklista og arbeidsordningen ble vedtatt. Ordstyrere, sekretærer og komiteer ble valgt.

ETTERMIDDAGSMØTET, søndag 22. mars kl. 15.30.

Ordstyrere: Konrad Nordahl og Nils Handal.

Sekretærer: Olborg Skaar og Arnfinn Vik.

Beretninger og regnskaper for 1949-50-51-52 ble vedtatt etter innstilling fra beretnings- og regnskapskomiteen. Forslag til endring i lovene for Det norske Arbeiderparti ble behandlet. En del av de avvikende forslag ble sendt organisasjonskomiteen.

Det ble besluttet å sende et kondolansetelegram til Svalbard i anledning av den store gruveulykken. Likeledes ble det besluttet å foreta en innsamling blant landsmøtets deltakere til de omkomnes familier. — Fra Nordlands faglige samorganisasjon ble det referert et hilsningstelegram. Møtet hevet kl. 18.05.

FORMIDDAGSMØTET, mandag 23. mars kl. 9.

Ordstyrere: Olav Meisdalshagen og Eugen Johannessen.

Sekretærer: Odd Hultmann og Emil Larssen.

Protokollen fra søndagens møte ble referert og godkjent. Fortsatt behandling av saklistas punkt 4, Lovene. Videre ble lovene for distriktsorganisasjonene, mønsterlover for herreds- og bypartiene, mønsterlover for partilagene, kvinnebevegelsens retningslinjer,

partiets kommunegrupper, og en del av de innsendte forslag fra partiavdelingene behandlet. Etter framlegg av Werna Gerhardsen ble det vedtatt en uttalelse om Framfylkingen. Haakon Lie tok opp landsstyrets forslag til uttalelse om hjelp for de økonomisk underutviklede områder. Forslaget ble vedtatt. Det ble fremmet forslag til uttalelse om Norges Kristne Arbeideres Forbund. Dette ble sendt til programkomiteen. Møtet slutt kl. 12.45.

ETTERMIDDAGSMØTET kl. 15.

Ordstyrere: Nils Handal og Konrad Nordahl.

Sekretærer: Olborg Skaar og Arnfinn Vik.

Protokollen fra formiddagsmøtet ble godkjent.

Dagsordenens punkt 7: Arbeidsprogrammet, ble behandlet etter innledning av Einar Gerhardsen. Trygve Bratteli redegjorde for langtidsplanen. Det ble fremmet en rekke forslag til forandringer og tilføyer. Samtlige ble sendt programkomiteen.

Det ble opplyst at innsamlingen til Svalbardofrenes etterlatte innbrakte kr. 2 181.50.

Møtet hevet kl. 18.15.

FORMIDDAGSMØTET, tirsdag 24. mars kl. 9.

Ordstyrere: Nils Handal og Eugen Johannessen.

Sekretærer: Odd Hultmann og Emil Larssen.

Protokollen fra ettermiddagsmøtet mandag ble godkjent. Fra Oslo Sten-, Jord- og Sementarbeiderforenings partigruppe var det sendt hilsener og blomster. Fra Svolvær Arbeiderpartis representantskapsmøte ble det referert telegrafisk hilsen. Likeledes ble det referert hilsningstelegram fra det sosialdemokratiske parti i Italia ved Saragot Mattiotti.

Fortsatt behandling av arbeidsprogrammet. Det ble opptatt en rekke forslag som ble oversendt til programkomiteen. Reisefordelingskomiteen meddelte at reisefordelingsbeløpet utgjorde kr. 73,22, som ble avrundet til kr. 74.00. Møtet slutt kl. 13.

ETTERMIDDAGSMØTET kl. 15.

Ordstyrere: Konrad Nordahl og Olav Meisdalshagen.

Sekretærer: Odd Hultmann og Emil Larssen.

Det ble referert en hilsen fra Chr. Hornsrud. Protokollen fra formiddagsmøtet ble godkjent. Utenriksminister Halvard M. Lange innledet om punkt 8: Utenrikspolitik og forsvar. I den etterfølgende debatt ble det tatt opp en del forslag som ble sendt programkomiteen. Møtet slutt kl. 18.35.

KVELDSMØTET kl. 20.

Ordstyrere: Konrad Nordahl og Olav Meisdalshagen.

Sekretærer: Olborg Skaar og Arnfinn Vik.

Protokollen fra ettermiddagsmøtet ble godkjent. Forsvarsminister Nils Langhelle ga en del faktiske opplysninger om militærbudsjettet. Punkt 5: Partiarbeidet fram til valget ble innledet av sekretær Haakon Lie. Sekretæren i Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti Sven Aspling redegjorde for funksjonærproblemet. Formannen i organisasjonskomitéen, Hans Sundrønning, la fram innstillingen om de lovparagrafer som det hadde vært dissens om, og det ble foretatt votering over disse. Møtet hevet kl. 22,15.

FORMIDDAGSMØTET, onsdag 25. mars, kl. 9.

Ordstyrere: Nils Handal og Eugen Johannessen.

Sekretærer: Odd Hultmann og Emil Larssen.

Protokollen fra kveldsmøtet tirsdag ble godkjent etter bemerkninger av Sundrønning, T. Pettersen og Einar Gerhardsen. Saklistas punkt 10: Valgene ble behandlet etter innledning av valgkomitéens formann, Gunnar Braathen. Saklistas punkt 9: Den politiske situasjon ble innledet av statsminister Oscar Torp. Møtet hevet kl. 11,40.

ETTERMIDDAGSMØTET kl. 12,40.

Ordstyrere: Nils Handal og Konrad Nordahl.

Sekretærer: Olborg Skaar og Arnfinn Vik.

Det ble vedtatt en uttalelse i tilknytning til Oscar Torps foredrag. Programkomitéens formann, Trygve Bratteli, la fram komitéens innstilling om endringene i arbeidsprogrammet. Innstillingen ble tiltrådt praktisk talt over hele linjen og arbeidsprogrammet enstemmig vedtatt med de foretatte endringer. Sentralstyret fikk fullmakt til å foreta den endelige redigering. Sentralstyret fikk også bemyndigelse til sammen med AUF's sentralstyre å utarbeide et ungdomsmanifest. En rekke innsendte forslag ble oversendt sentralstyret. En uttalelse om funksjonærene ble vedtatt etter innstilling av programkomitéen. Likeledes ble det vedtatt en uttalelse om Kristne Arbeideres Forbund. Einar Gerhardsen avsluttet landsmøtet og Hannibal Valdimarsson takket på vegne av gjestene. Møtet ble hevet kl. 15 med avsyngelsen av «Ja, vi elsker». Det ble overlatt til protokollkomitéen å godkjenne protokollen fra formiddags- og ettermiddagsmøtet.

LANDSMØTETS HØYTIDELIGE ÅPNING

foregikk i Samfunnssalen søndag 22. mars kl. 11. Programmet ble innledet med at de unge hilste landsmøtet med en kavalkade i sang, musikk og resitasjon over arbeiderbevegelsens oppståen og utvikling, fra slavetiden og fram til perioden som ble skildret med «Seiren følger våre faner». Kavalkaden som var skrevet og arrangert av Per Sogstad ble ypperlig framført av medlemmer av Sentrum Framlag og under medvirkning av Arbeiderpartiets Kvinnekor og Oslo Arbeiderpartis Ungdomskorps.

Det strålende og gripende åpningsprogrammet ble mottatt med sterkt bifall av landsmøtets deltakere.

Formannens minnetale.

Partiets formann, *Einar Gerhardsen*, trådte deretter fram og holdt denne minnetalen:

Vi reiser oss og minnes våre døde.

Gitta Jønsson døde 6. mars 1950, noe over 80 år gammel. Hun kom med i partiet like etter århundreskiftet, den gangen det gikk noe av en sosialistisk vekkelse over Troms; og hun var levende interessert og aktiv gjennom alle år, like til sin død. Hun hadde utallige tillitsverv i partiet, i kvinnebevegelsen, i avholdsbevegelsen og i det kommunale liv, og hun var med i Det norske Arbeiderpartis landsstyre fra 1923 til 1945.

Gitta Jønsson var en fengende og inspirerende taler og sin største gjerning gjorde hun som agitator. Hun nyttet sine enestående agitatoriske evner til å vinne nye tilhengere for vår bevegelse, til å vekke de sløve og egge til handling. Hun fylte en stor misjon også innad i bevegelsen der hun var streng i sine krav til politisk rettlinjethet og personlig redelighet. Det er mange som i dyp takknemlighet vil minnes Gitta Jønsson og hennes rike gjerning.

Partiets organisasjonssekretær gjennom 25 år, Hjalmar Dyrendahl, døde 22. april 1950. Han ble bare 56 år gammel. Men han brukte sitt liv i flittig og trofast innsats for arbeiderbevegelsen. Alt som ung mann i Trondheim hadde han en sentral stilling i den faglige og i den politiske arbeiderbevegelsen. I 1925 kom han til Oslo som formann i arbeidernes ungdomsbevegelse og organisasjonssekretær i landspartiet. I begge disse viktige stillingene gjorde han en stor innsats i kritiske og vanskelige år, men han fikk også gleden av å være med i de rike framgangsårene. Hjalmar Dyrendahl var i ordets beste forstand en god mann for norsk arbeiderbevegelse.

Olav Kringen døde 6. april 1951, 84 år gammel. Han var gud-

brandsdøl og utvandret 20 år gammel til Amerika, der han kom i kontakt med den sosialistiske arbeiderbevegelse. I 1887 kom han tilbake til Norge og begynte i «Socialdemokraten». I mer enn 50 år var han knyttet til arbeiderpressen og til den politiske og faglige arbeiderbevegelsen i Norge. Han var med og stiftet den sosialdemokratiske ungdomsbevegelsen, men det var først og fremst pennen som var hans våpen. Ved siden av sin utrettelige virksomhet i parti-pressen og i fagbladene, skrev han bøker, brosjyrer og dikt. En av de sangene han skrev for 50 år siden synges like flittig i dag: «Vi vil ha litt sol over arbeidet lagt og dagen i stuene inn». Olav Kringen var en av dem som var med på å legge sol over arbeidet.

Da Johan Nygaardsvold døde 13. mars 1952, 72 år gammel, mistet norsk arbeiderbevegelse en av de største skikkelsene den har fostret. Han begynte sin rike livsgjerning blant sine egne — de fattige i samfunnet. Han fikk den lykke å føre denne gjerning så langt fram at de fattige ikke lenger var så fattige.

Da den beskjedne mannen i mars 1935 nærmest ble tvunget til å ta over ledelsen av landets regjering, sto vi ved et tidsskifte i norsk politikk. I hver bygd og by over hele Norge er det landsmenn som er Johan Nygaardsvold dypt takknemlig for det han og hans medarbeidere fikk gjort for dem i en tid da fortvilelsen truet med å ta overhånd. Han sto i brodden for landets politikk i fem fredens år. Fem år som ble gode og rike år for landet. I krigens ulykkelige år var han en av dem som samlet vårt folk og ga dem motstandskraft og seiersvilje.

Johan Nygaardsvold var en sterk personlighet som fikk rike vekstmuligheter gjennom den tillit arbeiderbevegelsen viste ham — en tillit som han alltid gjorde seg fortjent til og som han aldri sviktet. Johan Nygaardsvolds navn vil leve og lyse i norsk arbeiderbevegelse ved siden av de største.

Karl J. Westerlund døde 14. mai 1952, 67 år gammel. Han gjorde et stort arbeid i partiet i Haugesund, der han blant annet var med i bystyret i 30 år. Han var også stortingsrepresentant i en periode og ved sin død var han medlem av landsstyret.

Da Aldor Ingebrigtsen døde 14. november 1952, 64 år gammel, var det et helt usedvanlig aktivt og virksomt menneske som tok farvel med livet. Som de fleste av arbeiderbevegelsens foregangsmenn vokste han opp i fattige kår og kom tidlig med i arbeiderklassens kamp for bedre vilkår og større rettferdighet. Det er naturlig at han gjorde sin største innsats for fiskerne og for Nord-Norge, men etter hvert ble han den gode og brennende talsmann for hele det arbeidende folk i Norge, for alle som hadde det vondt og for alle

som led urett. Han førte sin strid i og gjennom organisasjonene, i sin kommune og gjennom hele 30 år i landets storting. Han var en særpreget personlighet, varmhjertet og trofast. Hans venn, Johan Falkberget skrev ved hans død: «Oppe under nordlyset og i midnattsol hentet Aldor Ingebrigtsen inspirasjon og kraft til sin rike velsignede gjerning.»

Odd Finseth døde 14. januar 1953, bare 43 år gammel. Han kom med i arbeider-ungdomsbevegelsen i Narvik som ung gutt og hadde etter hvert alle tillitsverv i ungdomsbevegelsen og i partiet i sitt distrikt. Ved sin død var han redaktør i «Fremover», ordfører i Narvik og medlem av partiets landsstyre. Det var et stort tap for arbeiderbevegelsen, først og fremst i Nordland at Odd Finseth falt bort i så ung alder.

Enda mange kjente og ukjente partivenner er gått bort i landsmøteperioden. Vi kan ikke nevne dem alle, men vi takker dem av et oppriktig hjerte for den innsats de gjorde i vår felles bevegelse, for vår sak og for vår idé.

Vi vil også minnes Andreas Paulson, en av de eldste veteranene våre, som nylig er avgått ved døden, 92 år gammel. Hans virke var hverken på det politiske eller det faglige området; men sammen med Fernanda Nissen var han innenfor arbeiderbevegelsen i vårt land en banebryter for tanken om at kulturell reisning og kulturell holdning måtte gå hånd i hånd med politisk og økonomisk frigjøring. Den glede og den stimulans det er i musikk, i litteratur, i teater, den skulle arbeiderne oppdrages til og vendes til å forstå og vurdere. Hans virke har vært i arbeiderpressen i Bergen, men hans innflytelse nådde landet over. Sin første artikkel skrev han i 1893, sin siste skrev han nå i 1953 — et par dager før han døde.

Vi minnes denne kulturpersonlighet, som samtidig var den bergenske kjuagutt som under merket «Ulriksen» hver lørdag i halvt hundre år ironiserte så festlig og respektløs over alt *han* fant meningsløst og urimelig.

Det er derfor smil i vårt sinn når vi minnes Andreas Paulson. Vi lyser fred over minnet deres.

Åpningstalen.

På landsstyrets vegne har jeg den glede å ønske alle landsmøtets deltakere vel møtt.

Også denne gangen samles vi til landsmøte i en alvorlig tid. Verden er fremdeles fylt av uro og spenning. Det vedtas utallige resolusjoner om fred, men sjelden har menneskene vært så opptatt

av frykten for krig. Denne tilstanden har vart lenge nå. Da vi i 1949 var samlet til landsmøte, var stillingen i verden også kritisk. Heller mer kritisk enn nå. Det kan kanskje gi oss et aldri så lite håp om at det likevel langsomt går mot en avspenning. Det er imidlertid ingen gitt å kunne si noe sikkert om det. Vi får bare håpe at den demokratiske del av verden vil forstå sitt ansvar. Håpe at den til enhver tid vil ha viljen til å sikre friheten, evnen til å sikre arbeid og brød, styrke, klokskap og tålmodighet til å sikre freden.

I denne urolige verden må vi som folk dag for dag leve vårt eget liv. I de fire år som er gått siden forrige landsmøte, har veksten og framgangen fortsatt i Norge. Gjenreisningen er nå i det vesentlige fullført, ti-tusener av nye boliger er reist og samfunnsutstyret ellers, næringslivet og produksjonsutstyret er bygd ut i raskere tempo enn noen gang. Produksjonen og produktiviteten øker og nasjonalformuen vokser. Norge er på alle måter blitt et rikere land.

Det har stått strid om den økonomiske politikken og om de midlene som er brukt for å gjennomføre den. Denne striden har tilspisset seg etter hvert og særlig etter at næringsorganisasjonene har begynt å finansiere selvstendige komitéer og institusjoner til å føre denne kampen. Med rikelige pengemidler til disposisjon har disse komitéene satt i sving et stort apparat og ført en voldsom og fullstendig hemningsløs kamp mot Arbeiderpartiet og dets politikk. Det kan være fristende å overse en agitasjon som er så usaklig og som skyter så fullstendig over mål. En kan mene at den skader dem som driver den mer enn oss som den har ment å ramme. På anstendige mennesker som har forutsetninger for å gjøre seg opp en personlig og saklig begrunnet mening, vil den vel også virke slik. Men særlig Oslo-komitéens kampanje har adresse utelukkende til de mennesker som lar seg påvirke av reklametekniske virkemidler, uten omsyn til det saklige innholdet. Med det står vi overfor et bevisst forsøk på å villedde folk. Og det er alvorlig. Næringsorganisasjonene og næringslivet holder seg selv i bakgrunnen. De bare betaler. Men det er deres penger som brukes til en agitasjon som er en utfordring til demokratiet og til et saklig politisk ordskifte. De som gjør lovparagrafen til en giftslange undergraver med det respekten for lov og orden. Med gjennomgangsmelodien «Kjemp for friheten mens du kan» tar de bevisst sikte på å gi folket den tro at Det norske Arbeiderparti ikke er et pålitelig demokratisk parti. Det er slike metoder i den politiske kamp vi ikke har lov til å undervurdere vrkningen av. Skal den slags midler bli alminnelig i den politiske debatten, så er det virkelig alvorlig fare på ferde for demokratiet i Norge.

Men vi skal vite at det ikke har noen fornuftig mening å føre en kamp mot de politisk ansvarsløse og nærmest anonyme menneskene i en eller annen såkalt opplysningskomité. Vi må rette anklagen mot industriforbundet, håndverkerforbundet, rederforbundet og handelsstandens forbund og mot de borgerlige partiene og avisene som tolererer disse metodene.

Under disse forhold skal arbeiderbevegelsen være på vakt slik at den ikke faller for fristelsen til å bruke liknende metoder. Vi skal stille strenge krav til oss selv når det gjelder saklighet og redelighet i den politiske debatten. Gjør vi det, har vi også rett til å forlange at våre politiske motstandere følger spilllets regler. Vi får slåss om saker som vi er uenige om. Det er vår rett og det er vår plikt. Men i en verden der demokratiet er i faresonen, må ikke ansvarsløse mennesker få lov til å undergrave det.

Arbeiderpartiets organisasjonsmessige stilling er god, men vi kan dessverre ikke legge fram for landsmøtet meldinger om vekst i medlemstallet. Derimot må en ha lov til å si at partiet nå er organisasjonsmessig konsolidert. Det medlemstallet vi nå opererer med er et reelt medlemstall som bygger på faktisk innbetalt kontingent. Og vi kan heldigvis legge til at den politiske aktiviteten i partiet og i dets avdelinger er i vekst. Nettopp det er av særlig betydning i en tid da det ligger et så stort ansvar på vårt parti. En økt politisk aktivitet og interesse vil bidra til å befeste samholdet og enheten i partiet og den vil gjøre det mulig til enhver tid å nytte ut den kraft partiet i seg selv representerer. Med større politisk aktivitet vil også veksten i medlemstallet komme.

Jeg er gla over å kunne si at samarbeidet med Landsorganisasjonen og med de andre organisasjonene innenfor arbeiderbevegelsen er godt og tillitsfullt. I det ligger mye av forklaringen til norsk arbeiderbevegelses styrke.

På landsmøtet i 1949 var det de utenrikspolitiske og forsvarspolitiske spørsmålene som kom til å stå i forgrunnen. I samsvar med de vedtakene som da ble gjort, er Norges utenrikspolitiske kurs fastlagt. Det forhindrer likevel ikke at det fremdeles kan være utenrikspolitiske problemer som partiet må drøfte. Derfor er utenrikspolitikken og forsvaret satt opp som eget punkt på landsmøtets dagsorden. Men som forholdene nå ligger an, vil det vel være arbeidsprogrammet og de innenrikspolitiske oppgavene som ved dette landsmøtet kommer til å samle den største interessen. Arbeidsprogrammet skal i første omgang gjøre tjeneste som valgprogram. I neste omgang skal det være rettesnor for Arbeiderpartiets politikk i den kommende stortingsperiode. Arbeiderpartiet har nå

hatt flertallet i Stortinget i to perioder og vi håper å få flertallet også i neste periode. I så fall vil det programmet som dette landsmøtet vedtar, bli avgjørende for den politikk som skal føres her i landet i nye fire år.

Nå som før vil forhandlingene på Det norske Arbeiderpartis landsmøte bli fulgt med oppmerksomhet og interesse både av våre egne medlemmer og venner og av våre politiske motstandere. Når vi nå tar til med vårt fire dagers møte, skal vi ha det i tankene. Vi skal også ha i tankene det store ansvar som i dag hviler på Det norske Arbeiderparti. Det skal være vår ærgjerrighet at landsmøtets arbeid og vedtak må virke samlende og stimulerende på våre egne og sette partiet i respekt hos dets politiske motstandere.

Med disse ord erklærer jeg Det norske Arbeiderpartis 34. ordinære landsmøte for åpnet.

GJESTENE BLIR HILST VELKOMMEN

Vi har som vanlig innbudt endel gjester til landsmøtet. Jeg har den glede å ønske dem alle hjertelig velkommen.

Fra Den sosialistiske Internasjonale møter formannen, Morgan Phillips, som også er sekretær i vårt britiske broderparti. Vi er særlig glad for at han så seg i stand til å komme til vårt landsmøte. Med ham møter den ny-opprettede sosialistiske Internasjonale med sin fremste representant. Vi hilser Morgan Phillips som den framtreddende representant han er både for Internasjonalen og for det britiske arbeiderparti.

Fra Socialdemokratisk Forbund i Danmark møter formannen Hans Hedtoft og redaktør av «Socialdemokraten», Peder Tabor. De er begge gamle kjenninger som vi med glede ser igjen som våre gjester. Våre danske partivenner står for tiden midt oppe i en viktig og avgjørende politisk strid med sine motstandere. Om en måned skal det nemlig holdes valg i Danmark. Vi har den tro og det håp at våre danske partivenner vil gå styrket ut av valget den 21. april.

Det finske sosialdemokratiet er representert ved Ola Wikström. Vi hilser ham som representant for et parti som vi har beundret for dets faste og sterke demokratiske holdning og innstilling.

Vårt islandske broderparti møter med sin formann Hannibal Valdimarsson. Vi er særlig glad for at våre islandske partivenner er med på vårt landsmøte. Uten Island er den nordiske familien ikke fulltallig. Vi vet at vårt islandske broderparti har hatt store vansker å stri med. Vi ønsker av hjertet at partiet vil vokse i

indre styrke og samhold og gjennom det sikre seg en stadig sterkere stilling i islandsk politikk.

Fra Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti møter formannen, statsminister Tage Erlander, Sven Andersson, partisekretæren Sven Aspling og formannen i Kvinneforbundet, Inga Thorsson.

Et mektig parti som det svenske sosialdemokratiet skal møte med en stor og representativ delegasjon. Det er vi glad for. Vi har alltid hatt den dypeste respekt for vårt svenske broderparti, for dets organisasjonsmessige styrke og for dets høye politiske nivå. Vi følger alltid dets arbeid og dets virksomhet med stor interesse, fordi vi vet at vi alltid har noe å lære.

Jeg har også den glede å hilse representanter for de norske organisasjonene som vi samarbeider med.

Fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon møter formannen, Konrad Nordahl, nestformannen, P. Mentsen, hovedkasserer Hans Hegg og formannen i Kommuneforbundet, Torbjørn Henriksen. Vi ønsker dem hjertelig velkommen og ser deres tilstedeværelse som en befestelse på et samarbeid som har bestått like lenge som de to organisasjonene selv. Dette samarbeid er åpenbart en torn i øyet på de politiske motstanderne våre. Men arbeiderklassen i Norge ser det slik at samarbeidet mellom Landsorganisasjonen og Arbeiderpartiet er like nyttig og nødvendig for begge organisasjonene og framfor alt er det av livsviktig betydning for hele det arbeidende folk i Norge.

Fra Arbeidernes Ungdomsfylking møter nestformannen Reidar Hirsti og sekretæren Rolf Hansen. Og fra Framfylkingen møter nestlandsleder Werna Gerhardsen og sekretæren Finn Norman. Idet vi hilser disse representanter for de unge i vår bevegelse, forsikrer vi dem om at vi verdsetter deres innsats og klart ser den betydning det har for en sosialistisk bevegelse å ha ungdommen med seg.

Fra Arbeidernes Avholdslandslag møter nestformannen Jonas Brunvoll, fra Kristne Arbeideres Forbund formannen Ole Nordvik og Th. Sørensen og fra Arbeidernes Opplysningsforbund Anton Andresen.

Vi hilser alle disse gjestene hjertelig velkommen og takker de organisasjonene de representerer for at de alle sendte framtreddende tillitsmenn til møtet vårt.

Endelig har jeg den glede å hilse endel fortjente eldre partivenner velkommen. Det er:

A. E. Gundersen, Ludvig Hansen, Sverre Iversen, Halvdan Koht,

Alfred Madsen, Gunnar Ousland, Jens Teigen, Johs. M. P. Ødegaard, Carl Øien, Th. O. Øverlie.

Følgende er syke eller har forfall:

Randolf Arnesen, Rachel Grepp, Chr. Hornsrud, Johs. Johansen, Helga Nestor Nilsen, Anna Pleyrn.

GJESTENE HILSER

Sekretæren i det britiske arbeiderparti og formann i Den sosialistiske Internasjonale, *Morgan Phillips*, hilste landsmøtet med følgende tale:

Kamerater! Jeg har den store ære å kunne hilse dere i egenkap av formann for Den sosialistiske Internasjonale og overbringe dere de hjerteligste hilsener fra dens 35 medlemsland.

Det er ikke så svært lenge siden Den sosialistiske Internasjonale ble rekonstruert, og jeg har hatt gleden av å delta i alle trin av utviklingen siden krigen. Gjennom denne utvikling vet jeg at alle våre broderpartier alltid har hatt tillitt til at Det norske Arbeiderparti var et fast ankerfeste for den demokratiske sosialisme i Skandinavia, og vi setter pris på de mange verdifulle bidrag for å gjenreise Internasjonen av deres representanter. Blant dem vil jeg gjerne få lov til å nevne spesielt mine gode venner Haakon Lie og Finn Moe.

Jeg har fått det inntrykk av Det norske Arbeiderparti at det kombinerer to egenskaper som man ellers ikke ofte finner forenet, nemlig klokskap og initiativ. For megen klokskap fører ofte til overdreven forsiktighet. Men den klokskap dere besitter, har såvidt jeg har kunnet forstå ikke ført til forsiktighet og tilbakeholdenhet. Den har tvert imot ført til avgjørelser og til framstøt som har vært av stor betydning. Jeg tør ikke påstå hva som har skapt denne lykkelige kombinasjon. Det kan muligens ha en eller annen forbindelse med det kalde klima dere har her i landet, men jeg vet at Den sosialistiske Internasjonale har hatt stor nytte av det.

Vi skal være litt forsiktig med å overdrive Den sosialistiske Internasjonales styrke. Vi har i dag litt over 30 partier som medlemmer med et samlet medlemstall på vel 10 millioner. Disse partier har en tilslutning blant velgerne på ca. 60 millioner stemmer. For øyeblikket er det meget få sosialistiske regjeringer i verden, atskillig færre enn vi syns det burde være. Men dette er forhåpentlig bare en forbigående affære. Vår styrke tar stadig til, den øker, og såvidt jeg kan forstå, vil den fortsette å øke.

For noen måneder siden ble den første konferanse av sosialistpartier i Asia holdt i Rangoon. Vi i den vestlige verden har hatt mange bekymringer i forbindelse med de problemer som knytter seg til de underutviklede land i verden. Den gamle tid er forbi i Asia. Det imperialistiske Japan forsøkte å skape en nyordning etter sitt eget mønster. Kommunist-China driver også en iherdig agitasjon for sitt system. Utviklingen av den demokratiske sosialisme i Asia som konferansen av de asiatiske sosialister var et symbol på, gir håp om at dette forsøket vil mislykkes, og at det nye Asia i sin tid vil bli demokratisk og sosialistisk. Jeg vil gjerne nytte høvet til å ønske våre asiatiske kamerater alt hell i sitt arbeid og love dem all mulig støtte, slik at de kan fylle sin viktige oppgave i den internasjonale sosialistiske bevegelse.

Jeg sa at vi ikke skulle overdrive vår bevegelses styrke. Men vi skal heller ikke undervurdere den. Fra dag til dag og fra land til land synes den sosialistiske bevegelse å bli knust av diktaturet, men diktatorene vil ikke seire til slutt. Sosialismen vil overleve trengslene fordi den har røtter i hele folkets hjerter og sinn. Den representerer menneskehetens lengsel som aldri kan bli knekket.

For ikke lenge siden forlot en slik diktator verdensscenen etter å ha brukt hele sitt liv til å binde millioner av sine kamerater i en politistats jernlenker. Jeg er gammel nok til å huske den russiske revolusjon. Jeg kan huske de håp den vakte til live når det gjaldt befrielsen av det russiske folk fra det tsaristiske despoti. Jeg fryktet imidlertid for at disse håp ville bli ødelagt og at folket ville bli bundet i nye lenker som var verre enn tsarens fordi de ble knyttet mye tettere og fastere. Vi vet at intet av det som rører seg bak jernteppet kommer til vår kunnskap. Litteratur, kunst, musikk, biologi, språkvitenskap — ja, alt blir innordnet under diktaturet.

Tsarens etterfølger var ikke fornøyd med fullstendig underkastelse og knebling av enhver politisk opposisjon i de opprinnelige landområder. Han krevde tilbake sin fulle arv etter tsaren, og underkastet seg Latvia, Estland og Litauen, som hadde oppnådd sin frihet gjennom den revolusjon som engang lovte frihet for det russiske folk. Og etter krigen ble vasallstatene bundet til dette mektige rike som fluer til et fluepapir.

Nå er akslen i dette lynsj-systemet forsvunnet. Kominform er blitt halshodg. Jeg er for øyeblikket den øverste leder for Den sosialistiske Internasjonale, formann inntil det neste valg blir foretatt. Vi har ikke noe problem når det gjelder våre tronfølgere, fordi vår bevegelse er demokratisk og bygger på vennskapelig

samarbeid mellom medlemspartiene. Men for Kominform vil den nye leder bli utpekt i Moskva. Å være kommunistleder er et meget helsefarlig yrke. Det har rettssakene i vasallstatene vist. Forskjellen mellom ortodoks tro og villfarelse er ofte et spørsmål om å passe takten. Hvis Stalins død på samme måten som Lenins død blir fulgt av en kamp om makten i Kreml, vil vasallstatenes førere bli nødt til å holde på den rette hest, og det er som kjent ikke alltid så lett. Hvorom all ting er, hvem som enn blir fører, vil han bli i stand til å oppnå den samme autoritet som Stalin? Jugoslavia gjennomførte et vellykket opprør, og i sammenheng med det ble Kominforms sanne natur avslørt for all verden. Vil alle vasallstatene uten vaking følge Russland på dets vei videre?

Chinas stilling innebærer også mange muligheter. Peking står ikke i det samme forhold til Moskva som de europeiske vasallstater. Mao Tse-tung er en atskillig mer imponerende skikkelse i verdenskommunismen enn noen av Stalins etterfølgere. Hvor lenge vil China tolerere den russiske innflytelse i Mansjuria og den åpne utnyttelsen av Sinkiang? Hittil har Peking fulgt sovjet-linjen. Men det er grunn til å tro at Korea-krigen har tjent Moskvas interesser, mens China har måttet bære byrdene. Hvis det er slik, er det mulig at vi kan få en politisk vending. Jeg tror at hvis det hadde vært en kinesisk delegasjon til stede på den siste generalforsamling i De forente Nasjoner, så ville den ha gitt et annet svar på det indiske forslag om fred i Korea enn det russerne ga.

Dette er imidlertid ikke noe annet eller mer enn gjetninger og spekulasjoner. Når det gjelder totalitære systemer, kan vi ikke si noe om reaksjonen før den kommer til uttrykk. Det er imidlertid mulighet for at avslutningen av den stalinske periode kan gi støtet til en avgjort endring i den internasjonale politikk. Og hvis det er en slik mulighet til stede, må ikke den frie verden la noen anledning gå fra seg.

Jeg har talt nokså lenge om disse problemer, men vi vet at det største problem vi har i dag, er bevarelsen av freden. Vår sosialistiske bevegelse har av bitter erfaring lært at det er to grunnleggende betingelser for sosialismens vekst: Det er fred og frihet. Og vi tror at disse bare kan sikres for menneskeheten på grunnlag av et sosialistisk samfunn. Når vi derfor arbeider for sosialismen, arbeider vi også for fred og frihet, og når vi arbeider for fred og frihet, arbeider vi for sosialismen. Av den grunn har mange av deres kamerater satt livet inn. I ærbødighet for deres minne og i hele menneskehetens tjeneste må vi samle oss i bestrebelsene for å nå disse tre mål: Fred, frihet, sosialisme.

Lenge leve den internasjonale sosialisme, lenge leve Den sosialistiske Internasjonale.

Formannen i Socialdemokratisk forbund i Danmark, *Hans Hedtoft*, hilste landsmøtet med følgende tale:

Kjære norske venner. Jeg takker for innbydelsen til Det Norske Arbeiderpartis landsmøte og overbringer mine hjerteligste hilsener fra det danske broderparti. Vi beundrer den friske kampånd og den brennende tro som dere alltid har lagt for dagen. Vi beundrer også deres politiske styrke og den store innflytelse i landets politiske liv som dere har hatt gjennom en lang årrekke og som har gitt så gode resultater for det arbeidende folk.

Vi har alltid hatt et godt samarbeid i Norden. Norge og Danmark har nå lenge stått sammen om en positiv forsvarspolitik og en utenrikspolitikk i nært samarbeid med andre frihetselskende demokratiske nasjoner. Vi ønsker at Norge og Danmark fortsatt skal stå sammen idet vi bekjenner oss til den felles solidaritetspolitikk og understreker at A-pakten er de frie nasjoners defensive pakt og at vår vilje til å forsvare oss mot angrep alltid er forbundet med en oppriktig vilje til å utnytte en hver forhandlingsmulighet. Det er også en glede for meg å kunne konstatere at det ikke er oppstått noen skarpe skillelinjer i Norden, selv om alle nordiske lands utenrikspolitikk ikke er den samme. Vi hadde for noen tid siden møte i Det Nordiske Råd, og der hadde vi høve til å konstatere at Norden nå som før har det mest intime samarbeid. Vi ønsker at dette samarbeid må utvides og styrkes, slik at det kanskje en gang i fremtiden kan innpasses i et forent Europa.

Dere står her i Norge overfor stortingsvalget. Vi er for så vidt i samme båt idet vi om ikke så svært lenge skal ha valg. Den politiske situasjon hos oss har i årene siden 1945 vært ganske egenartet. Vi har en venstre-konservativ regjering som bygger på en blokk bestående av 59 representanter i vårt folketing. Overfor denne regjeringsblokken står vi med våre 59 representanter. Dessuten har det radikale venstre, som står oss nærmest, når alt kommer til alt, 12 mandater. Så har det merkelige partiet som heter Rettsforbundet 12 mandater, og endelig har vi kommunistene med 7 mandater. Denne kreftenes likevekt i Folketinget, som avspeiler situasjonen ute blant velgerne har gjort det umulig for regjeringen helt å være regjering, og har likeledes gjort det umulig for en ansvarlig opposisjon helt å være opposisjon. Denne situasjon har nødvendiggjort en rekke kompromisser hver gang viktige politiske og økonomiske spørsmål har vært oppe til avgjørelse.

Når det skal være valg nå, skyldes det at de demokratiske partier

er kommet til enighet om et forslag til ny forfatning. En forfatning som rommer betydelige fordeler. Det skal innføres ett-kammer-system, og landstinget skal avskaffes. Stemmerettsalderen, som nå er 25—35 år skal nedsettes til 21 eller 23 år. Den nye forfatning knesetter også retten til arbeid. Dette er kjernen i forfatningsendringen. Folketinget har allerede vedtatt den nye forfatningen, og landstinget vil vedta den i kommende uke. Deretter skal det være valg til begge ting tirsdag den 21. april, og deretter skal riksdagen påny vedta den nye forfatning uendret, slik som forfatningen nå foreskriver det. Endelig skal det være folkeavstemning den 28. mai, og ved denne folkeavstemning blir forfatningens endelige skjebne avgjort. Den nye forfatning er nemlig først endelig vedtatt når det ved folkeavstemningen er avgitt et flertall ja-stemmer, og når disse ja-stemmer utgjør et antall som svarer til minst 45 prosent av samtlige stemmeberettigede velgere. Som dere vil forstå er det en meget omstendelig affære å få forandret forfatningen i Danmark.

Forfatningen er altså den direkte årsak til valget, men valget vil i første rekke komme til å dreie seg om økonomiske spørsmål, det vil si den alminnelige økonomiske politikk, kravet om full beskjeftigelse, boligbyggingen, pris- og skattespørsmålene m. m. Mens den nåværende regjeringen av venstre og konservative har satt liberaliseringen som første programpost — noe som har gått sterkt ut over sysselsettingen og boligbyggingen — vil vårt parti som vanlig sette den jevne befolknings ve og vel i første rekke og arbeide for en høy og stabil produksjon og sosial trygghet.

De nåværende regjeringspartier avga rike løfter ved valgene i 1950. De lovet skattenedsettelse og lavere priser, men det er gått den stikk motsatte vei. De lovet større resultater når det gjalt boligbyggingen, men resultatet er blitt færre boliger til de husløse. Vi vil trekke dem til ansvar for deres løfter. Overfor deres liberal-kapitalistiske resept, overfor deres rentepolitikk som i parentes sagt savner sitt sidestykke i Europa og som har ført til produksjonssenkning, vil vi fremme en politikk i den sosiale solidaritets ånd. Vi er forberedt på en meget hard valgkamp. For første gang i dette århundre har de konservative på normal måte vært med i regjeringen, og for første gang har vi hatt en felles regjering av venstre og konservative. Dette har man villet se som et uttrykk for at de borgerlige i fellesskap kan klare å styre landet, og det vil øyensynlig bli satt meget inn på å vise at regjeringen også kan fortsette. Derfor er vi forberedt på at det vil bli et sterkt oppbud av de konservative krefter i landet.

Overfor disse krefter står vårt parti sterkt og kampberedt. Meld-

inger fra mange møter utover i landet viser at det er til stede en god kampvilje blant partiets aktive medlemmer. Vi håper at denne vilje til seier vil styrkes i den kommende tid, og vi tror at det er gode muligheter for en god valgdag for det danske sosialdemokrati den 21. april. Vi valgte oss april, som Bjørnson, fordi «i den det gamle faller, i den det ny får feste, det volder litt rabalder, dog fred er ej det beste, men at man noe vil».

Ved siste folketingsvalg oppnådde sosialdemokratiet 39.6 pst. av stemmene, mens venstre fikk 21.3 pst., de konservative 17.8, de radikale 8.2, rettsforbundet 8.2, kommunistene 4.6 og det slesvigske partiet 0.3 pst. Hvis vi kan øke vår andel av stemmene med noen prosent, skulle det være gode muligheter for en ny og bedre regjering etter valgene den 21. april.

Formannen for det finske sosialdemokratiske parti, *Ola Wikström*, uttalte bl. a. følgende i sin hilsningstale:

Livet i Finnland har siden krigens avslutning vært preget av to hovedtrekk, nemlig strevet for å betale krigserstatningene til Russland og kampen mot kommunismen. Den første oppgave er nå lykkelig gjennomført. Den andre oppgaven har imidlertid budt på større vanskeligheter og har vært verre å løse. I de siste år har vårt parti vært tvunget til å føre kampen på to fronter, såvel mot kommunistene som mot den borgerlige reaksjon. Vi har for øyeblikket et regjeringssamarbeid med agrar-partiet, og dette er vi innstillet på å fortsette.

Forholdene har gjort det umulig for oss å delta i det samarbeid som er utbygget gjennom Det Nordiske Råd. På det siste møte som ble holdt var således Finnland ikke representert, men det gledet oss å konstatere at det fra alle de øvrige nordiske land ble understreket at Finnland alltid var velkommen til Rådets konferanser. Jeg vil i denne sammenheng spesielt feste oppmerksomheten ved de hjertevarme ord som ble ytret fra norsk side på dette møtet om betydningen av finsk deltakelse i det nordiske samarbeid.

Når Det Norske Arbeiderparti i dag innledet sitt partilandsmøte er dette av den aller største betydning for den norske nasjon. Partiet har i dag en klar parlamentarisk majoritet, og på bakgrunn av denne situasjon vil de avgjørelser som blir truffet her bli av betydning for hele landets politiske utvikling. Den maktposisjon som Det Norske Arbeiderparti har oppnådd har vakt beundring ikke bare i Norden, men også utenfor Nordens grenser. Mange av de store saker som deres parti har klart å løse kan stå som lysende eksempel for sosialdemokratiske partier over hele verden. Vi finske sosialdemokrater ønsker Det Norske Arbeiderparti all framgang i

dets kamp for et sosialistisk og demokratisk Norge, — et mål som i Norge ikke lenger er noen utopi, men som dere er i ferd med å virkeliggjøre. Vi ser i det norske partiets framgang en framgang for nordisk sosialisme og for praktisk nordisk samarbeid. Vi ønsker et stadig sterkere nordisk fellesskap på så mange områder som mulig, og vi i Finnland betrakter dette som en av de store lyspunkter i den ellers så mørke internasjonale situasjon. Med disse ord vil jeg overbringe det finske sosialdemokratiske partiets hilsen til det norske broderparti.

Representanten for det islandske broderparti (Alpyduflokkorinn), *Hannibal Valdimarsson*, hilste landsmøtet med følgende tale:

Det er meg en stor ære og samtidig en stor glede å være innbudt til Det Norske Arbeiderpartis landsmøte. Jeg er forvisset om at disse dager blant dere for meg personlig vil bli noen lærerike skoledager. Og det blir sikkert en skole for livet.

Vårt parti på Island er landets minste parti. Det har meget å vinne, det er helt på det rene. Også oppe hos oss på Island er det valg i år, og det er en stor glede for meg å kunne fortelle at vi har de største forhåpninger i forbindelse med dette valget. Våre partifeller er kampberedt og de tror på en god framgang denne gang. Vi har satt oss som mål at vi ikke lenger skal bli det minste parti etter valgdagen. Vi håper at det blir kommunistene som nå rykker ned som det minste parti.

Jeg kan forsikre at Island vil etterstrepe et så nært samarbeid med de andre nordiske folk som mulig. Jeg kan forsikre at vi på Island alltid vil regne det for nødvendig å delta i den nordiske arbeiderbevegelse og samarbeide med den både faglig og politisk. På vegne av mitt parti ønsker jeg alt godt for dette landsmøte samtidig som jeg ønsker god framgang for partiet ved det kommende stortingsvalg.

Statsminister *Tage Erlander* hilste fra Sveriges Socialdemokratiske Arbetareparti med følgende tale:

Det er en stor glede for meg personlig å kunne fremføre Sveriges Socialdemokratiske Arbetarepartis hilsen til landsmøtet. Mitt besøk blir riktignok meget kort, da jeg allerede i kveld må vende tilbake til Stockholm for der å hilse velkommen en norsk gjest. Men en sterk delegasjon fra det svenske partiets ledelse kommer til å følge deres forhandlinger der hvor så mange betydningsfulle spørsmål for så vel deres parti som for den demokratiske sosialisme kommer under behandling. Vi vet at disse overlegninger vil ha mye å gi fordi de bygger på de grundige erfaringer som Det norske Arbeiderparti har vunnet i de mange år det har sittet med regjeringen.

De resultater som dere har oppnådd har vakt vår største beundring. De vanskeligheter som dere har hatt har vært meget store, men dere har klart å overvinne dem. Det har måttet være en kraftanstrengelse å kunne gjennomføre en målbevisst økonomisk politikk samtidig som dere i de siste 4 år har brukt ikke mindre enn en tredjedel av nasjonalinntekten til investeringer. Den politikken som dere har ført er en god bakgrunn for den valgkampen som dere skal utkjempe i år.

Våre land har mange felles problemer. Vi arbeider begge for full sysselsetting, og vi er nødt til å balansere dens fordeler mot den inflasjonsrisiko den alltid innebærer. Vi har likeledes en felles bestemt vilje til å verne om vår frihet. Selv om vi har valgt ulike utenrikspolitiske veier, er ikke dette til hinder for at vi møter liknende problemer når det gjelder å øke forsvarsinvesteringene og å avveie hvilke andre ting som må settes til side til fordel for vår nasjonale sikkerhet.

Siden høsten 1951 har vi i Sverige hatt en koalisjonsregjering mellom Arbeiderpartiet og Bondepartiet. Det er en gammel og prøvet tradisjon som her er blitt gjenopplivet. Koalisjonen ble satt på prøve under fjorårets andre kammervalg. Dette resulterte som dere vil vite i at det sosialdemokratiske partiet oppnådde den samme andel av stemmene som det har hatt siden 1948 og i en mindre tilbakegang for Bondeforbundet. For kommunistene innebar valget et kraftig nederlag, og deres riksdagsmandater ble redusert fra 8 til 5. Dette mistillitsvotum fra velgernes side er ytterligere blitt bekreftet ved de faglige nederlag som kommunistene har lidt i år. Således har de tidligere kommunistdominerte faglige organisasjoner for gruvearbeiderne i Kiruna, bygnings- og anleggsarbeiderne i Gøteborg og arbeiderne ved Eriksbergs Verft i Gøteborg nå blitt overtatt av det sosialdemokratiske arbeiderparti.

De svenske forsvarsutgiftene beregnes for neste budsjettår til ca. 2 milliarder svenske kroner. De utgjør en helt annen belastning enn hva vi tenkte oss mulighetene av i de første etterkrigsårene, og det er naturlig at de store forsvarsbyrdene vekker betenkeligheter. Men i en verden som er så fylt av uro og spenning som den vi lever i, ville vi neppe gagne fredens sak om vi ikke var beredt til å forsvare vår del av den skandinaviske bastionen. Vi bedømmer imidlertid våre økonomiske framtidsutsikter så pass optimistisk at vi tross forsvarsutgiftenes størrelse og den forverrede situasjon for våre eksportindustrier våger å tro at det skal bli mulig å gjennomføre en rekke betydelige sosiale reformer på dette års riksdag.

Da jeg på Arbeiderpartiets landsmøte for 4 år siden fremførte

det svenske partis hilsen fremholdt jeg at de politiske kamper i Sverige på det tidspunkt hadde en voldsomhet som var uten sidestykke. Våre motstandere satte alle sine krefter inn for å kaste arbeiderregjeringen. I dag kan vi ikke snakke om slike bitre politiske kamper. Men jeg er fullt klar over at denne ro snart kan forvandles til det motsatte. Dagens motstridende krav dreier seg om hvorvidt samfunnets ressurser skal økes i samme takt som samfunnets ansvar for opprettholdelse av full sysselsetting. Likesom her i Norge forsøker man å hevde at en voksende samfunnsinnflytelse er en trusel mot individenes frihet, og liksom her går det svenske arbeiderpartis politikk ut på å vise at det demokratiske samfunnet ikke er menneskenes fiende, men deres vern og beskyttere.

Vi ønsker Det norske Arbeiderparti framgang i dets bestrevelser for å opprettholde full sysselsetting og i dets arbeid for å bedre produksjonsapparatet og dermed levestandarden i Norge. Atter en gang en oppriktig og hjertelig hilsen og de beste ønsker for landsmøtets forhandlinger.

Formannen i LO, *Konrad Nordahl*, hilste landsmøtet med følgende tale:

På vegne av de norske organisasjoner som er innbudt, og spesielt for de innbudte gjester fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, har jeg den ære og glede å hilse og takke for innbydelsen til å overvære dette viktige landsmøte.

Jeg kan også til landsmøtet i år gi melding om at det har vært framgang på den faglige fronten, og tilslutningen til fagbevegelsen har vært bra. Medlemstallet er siden vi sist var samlet til landsmøte økt med 65 tusen, slik at Landsorganisasjonen i dag har ca. 520 tusen medlemmer. Når vi tar hensyn til befolkningens størrelse og landets økonomiske struktur, må dette regnes for et ganske bra resultat.

I perioden siden siste landsmøte har vi hatt en del begivenheter som har virket sterkt i det økonomiske liv, og også påvirket levestandarden. Jeg tenker da på devalueringen høsten 1949, reduksjonen av en rekke subsidier i 1950 og Korea-krigen. Alt dette virket til å jage vareprisene oppover. I en del av denne periode hadde reallønnen en fallende tendens, men senere steg den igjen, slik at vi nå har minst like høy reallønn som i 1949.

Det store spørsmål i dag er om en kan klare å holde det nåværende prisnivå, og helst få det noe nedover. Med den skjerpede internasjonale konkurranse vil det, av omsyn til den fulle sysselsetting, være ytterst uheldig om prisene igjen skulle gå oppover.

Fagorganisasjonen blir da tvunget til å kreve kompensasjon, selv om det på dette tidspunkt kanskje ikke er realøkonomisk dekning. En slik utvikling vil forsterke de inflatoriske tendenser, til stor skade for lønnstakerne.

Det var med dette som bakgrunn at Landsorganisasjonens representantskap i januar i år anbefalte prolongasjon av alle tariffavtaler i 1953. De fleste forbund har gått inn for denne linje i tillit til at Regjeringen i den utstrekning den har hånd om de økonomiske krefter i samfunnet, drar omsorg for at prisene blir holdt i sjakk.

Samarbeidet mellom Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon har i landsmøteperioden foregått stort sett etter de samme retningslinjer som tidligere. Det er et samarbeid mellom to selvstendige organisasjoner, som i samfunnslivet har overveiende felles interesser fordi de i høy grad representerer de samme befolkningsgrupper. I mye over 50 år har vi nå hatt dette samarbeid, og det er min overbevisning at det har vært til stor gagn for den arbeidende befolkning i landet vårt.

Selvsagt er ikke forholdet akkurat det samme i dag som for 50 år siden. Vi er alle underlagt utviklingens lov, og formene for samarbeid kan skifte. Det formelle grunnlag blir noe annerledes i 1950-årene enn det var ved århundreskiftet, men i det reelle grunnlag er det ikke store endringer. Det norske Arbeiderparti har nå gjennom mange år vært regjeringspartiet her i landet, og forhåpentlig vil dette fortsette i årene som kommer. Nå er det naturligvis ikke bare moro å være regjeringsparti, og det skaper også problemer overfor fagorganisasjonen. Tilsynelatende kan det i blant ha sett ut som om det har vært et motsetningsforhold til stede, men selv om en har vurdert enkelte situasjoner noe forskjellig, har dette aldri kunnet sette samarbeidet i fare.

På den annen side skal en også merke seg at det i løpet av 50 år har skjedd store endringer i Landsorganisasjonens sosiale sammensetning. Opprinnelig var det en organisasjon bare av industri- og håndverksarbeidere. I dag har Landsorganisasjonen innen sine rekker lønnstakere fra nesten alle grupper i samfunnet. Ikke alle grupper er like sterkt representert når en tenker på antallet lønnstakere innenfor gruppene. Hvis vi har den nødvendige tålmodighet og kan opptre med den takt og klokskap som situasjonen krever, er det imidlertid bare et spørsmål om tid når vi får med flertallet i de grupper som i dag er tynt representert.

Denne utvikling har ført til at en må være mer varsom når det gjelder organisatorisk å engasjere seg i spørsmål som ikke har en faglig økonomisk bakgrunn, og som vi vet det kan være delte me-

ninger om. For så vidt kan vi si at veksten og den økende innflytelse som Det norske Arbeiderparti har fått i det politiske liv og den mer alsidige sammensetning i fagorganisasjonen, har skapt problemer som en ikke kjente i tidligere tider. Disse problemer må vi søke å løse under hensyn til at de bånd som ble knyttet da Landsorganisasjonen ble stiftet i 1899, ikke blir hugget over.

Forholdet mellom Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon er ikke bare et internt problem. Politiske krefter utenom de to organisasjoner er også sterkt interessert. Det siste nye er at en gruppe menn har satt fram et forslag i Stortinget som så vidt jeg kan forstå, vil gjøre Det norske Arbeiderparti til et ulovlig politisk parti hvis fagforeningene kollektivt fortsetter å være medlemmer av Arbeiderpartiet. Nå er det ikke første gang det har vært truet med å gjøre Det norske Arbeiderparti til et illegalt parti. Det har hendt før i Norges storting, selv om grunnlaget ikke var det samme. Når jeg nevner saken, er det for å gjøre det klart at det naturligvis ikke har noe med sannheten å gjøre når det har vært antydning i pressen at en på arbeidsplassene tvinger folk via fagforeningene inn i Arbeiderpartiet under truselen om at de ellers vil miste sitt arbeid.

Fagforeningenes kollektive tilslutning til Arbeiderpartiet er en gammel historie. Dette forhold eksisterte lenge før Landsorganisasjonen var dannet. På et tidlig tidspunkt ble det gjennomført reservasjonsbestemmelser slik at fagforeningsmedlemmer som ikke ønsket å være medlemmer av Arbeiderpartiet, kunne reservere seg, og fagforeningsmedlemmer som er tilmeldt andre politiske partier har plikt til å reservere seg. Hverken fagforeningene eller Arbeiderpartiet er interessert i å få tilført medlemmer til en politisk organisasjon som vedkommende ikke ønsker å være medlemmer av. For øvrig er det hos oss den enkelte lokale fagforening som selv bestemmer om den vil være tilsluttet et politisk parti. Det er ingen ordre ovenfra. Fagforeningene står fullstendig fritt.

Så vidt jeg kjenner til er det 3 land hvor en har systemet med fagforeningenes kollektive tilslutning til politiske partier. Det er foruten vårt eget land, Sverige og Storbritannia. Av den svenske landsorganisasjonens ca. 1.3 millioner medlemmer er 30 prosent eller 390 000 kollektivt tilsluttet Sveriges Socialdemokratiske Arbeiderparti. Partiet har i alt ca. 700 000 medlemmer. I Storbritannia er ca. 5 mill. fagorganiserte kollektivt tilsluttet det britiske arbeiderparti, mens ca. 1 million er individuelle medlemmer. Forskjellen mellom Storbritannia og Sverige og Norge er at i det førstnevnte land er det de landsomfattende fagforbund som er kollek-

tivt tilsluttet, mens det i de sistnevnte land er den enkelte lokale fagforening som avgjør spørsmålet om medlemskap. I Norge er ca. 15 prosent av Landsorganisasjonens medlemmer kollektivt tilsluttet Det norske Arbeiderparti. Jeg kjenner ikke til at det er noen fagforening som er kollektivt tilsluttet noe annet politisk parti. Noe forbud mot en slik tilslutning foreligger ikke hverken i vedtektsform eller beslutning fattet av de enkelte fagforbund.

Som en hører er det kollektive medlemskap i Norge i prosenter langt mindre enn både i Sverige og Storbritannia.

Derfor dreier den hele sak seg om hvorvidt det skal være frihet for den enkelte fagforening med de medlemmer som ønsker det å stå tilsluttet et politisk parti — i dette tilfelle Det norske Arbeiderparti — og for partiet til å ta imot disse medlemmer. Et forbud på dette område vil derfor være en innskrenkning i de politiske rettigheter vi har hatt i landet vårt gjennom alle år. En må se en slik aksjon som et første skritt på veien til å umyndiggjøre fagorganisasjonen og å hindre denne i å øve noen innflytelse på alle de politiske saker som er av livsviktig interesse for lønnstakerne.

Jeg håper at de politiske krefter som står bak det tidligere nevnte forslag ikke kommer til å styrke sin stilling ved høstens valg. Skulle de gjøre det, må vi regne med forslag på løpende bånd, som alle tar sikte på å innskrenke fagorganisasjonens bevegelsesfrihet. Jeg vil derfor uttale ønsket og håpet om at de vedtak som blir gjort på dette landsmøtet og det arbeid som må gjøres i de nærmeste måneder vil føre til at det fremdeles blir de framstegsvennlige krefter i folket som styrer landet i de kommende år.

Jeg hilser igjen landsmøtet på vegne av de innbudte innenlandske gjester og ønsker til lykke med de kommende dagers forhandlinger.

Einar Gerhardsen takket gjestene for de hilsener og de gode ønsker de hadde overbrakt til landsmøtet.

Åpningshøytideligheten ble avsluttet med at forsamlingen unisont sang «Frihetens Forpost».

Konstitueringen.

Sekretær *Frank Andersen*, som var formann i fullmaktskomitéen, refererte innstillingen, som var sålydende:

Ved fristens utløp var det innkommet fullmakter for 395 representanter.

På landsmøtet møter 392 representanter, idet følgende ikke møter:

Nr. 55. Georg Syversen, Hedmark, nr. 61. Gotmar Sletengen, Hedmark, nr. 218. Håkon Thoresen, Søndre Salten.

Følgende møter som varamenn:

Alfhild Løbak for nr. 48. Inger Johansen, Hedmark,
Magne Johansen for nr. 57. Kristine Andreassen, Hedmark,
Peder Sætre for nr. 144. O. M. Wikre, Rogaland,
Henry Jacobsen for nr. 150. Torleif Hovland, Rogaland,
Andreas Cappelen for nr. 153. Harald Riis, Rogaland,
Nelly Paulsen for nr. 158. A. O. Nygårdsvik, Hordaland,
Alf Vee Haugen for nr. 164. Olav Kolle, Sogn og Fjordane,
Anker Melby for nr. 171. Ole Kalvøy, Nordmøre,
Kristine Almskår for nr. 173. Margit Berseth, Nordmøre,
Reidar Nyheim for nr. 211. Arne Aalbotsjord, Nord-Helgeland,
Helga Andersen for nr. 225. Paul Storås, Nord-Troms,
Johs. Andresen for nr. 236. Rolf Skaug, Oslo,
John Thune for nr. 241. Rolf Forsberg, Oslo,
Thor Paulsen for nr. 254. Arne Elgvang, Oslo,
Harry Jakobsen for nr. 276. Bernhard Hauglund, Oslo,
Godfred Gustavsen for nr. 280. Halvor Nystuen, Oslo,
Olaf Martinsen for nr. 281. M. Nymoen, Oslo,
Øiolf Christiansen for nr. 288. Mikkel Halstenhov, Oslo,
Magda Kristiansen for nr. 301. Halfdan Wigaard, Oslo,
Bjarne Hals for nr. 319. Johan B. Magnussen, Oslo,
Eriksen for nr. 325. Bendik Øyan, Oslo, som imidlertid møtte
fra mandag av,
Johs. Hansen for nr. 352. Nils Eikevik, Oslo,
Marius Trana for nr. 375. Martin Strandli, Oslo,
Fritz Torgersen for nr. 385. Sverre Christophersen, Drammen.
Under trykningen er dessverre endel navn falt ut på siste side,
nemlig:

Sekretærer: Tryggve Aakervik.

Innenlandske gjester: Kristne Arbeideres Forbund: Olav Nord-
vik og Th. Sørensen.

Innbudte veteraner: Sverre Iversen.

Enstemmig og uten debatt ble fullmaktskomitéens innstilling
vedtatt.

Saklista.

Den foreslåtte saklista ble godkjent enstemmig og uten debatt.
Den så slik ut:

1. Åpning og konstituering.

a) Fullmaktene.

b) Saklista.

- c) *Arbeidsordningen.*
- d) *Valg av ordstyrere, sekretærer og komitéer.*
- 2. *Beretninger.*
1949 — 1950 — 1951 — 1952.
- 3. *Regnskaper.*
1949 — 1950 — 1951 — 1952.
- 4. *Lovene.*
- 5. *Partiarbeidet fram til valget.*
- 6. *Innsendte forslag.*
- 7. *Arbeidsprogrammet.*
- 8. *Utenrikspolitikk og forsvar.*
- 9. *Den politiske situasjon.*
- 10. *Valg.*

Arbeidsordningen

ble vedtatt etter innstillingen og var sålydende:

Landsmøtets forhandlinger foregår for lukkede dører. Medlemmer av partiet har adgang til galleriet mot framvisning av spesielle adgangskort.

Referat fra møtene må godkjennes av ordstyrerne.

Det velges fire ordstyrere som vekselvis og etter seg imellom avgjort orden, leder landsmøtets forhandlinger. Ønsker den fungerende ordstyrer å delta i debatten, skal han overlate ordstyrerplassen til en av de andre ordstyrere.

Ordstyrerne har rett til å stille forslag om ordskiftets avslutning med de inntegnede talere og forslag om tidsbegrensning.

Det holdes to møter daglig. Formiddagsmøte fra kl. 9 til kl. 14 og ettermiddagsmøte fra kl. 16 til kl. 19.

Alle forslag skal framlegges skriftlig til ordstyreren og være undertegnet med forslagsstillerens navn og hjemsted.

Etter at det er vedtatt å sette strek, kan intet nytt forslag framsettes.

Valgene foregår ved skriftlig avstemning. Andre avstemninger foregår ved håndsopprekning. Landsmøtet kan beslutte at en avstemning skal foregå ved navneopprop. Representantenes stemmegivning skal da innføres i protokollen.

Til å føre forhandlingsprotokollen velges fire sekretærer. I protokollen skal innføres de saker som behandles, alle forslag som framsettes og beslutningene med angivelse av antall avgitte stemmer. Ved hvert formiddagsmøtes begynnelse leser den fungerende sekretær opp protokollen for den foregående dag. Protokollen for møtets siste dag godkjennes av landsstyret.

Representantene har rett til å ha ordet inntil to ganger i samme sak med henholdsvis 10 og 5 minutters taletid. Representanter som forlanger ordet til forretningsordenen, tilstås ikke mer enn 1 minutt taletid.

Funksjonærer og komitéer.

Landsstyret hadde fremmet følgende forslag til funksjonærer og komitéer:

Organisasjonskomité:

Hans Sundrønning, sentralstyret,
formann,
Emil Larssen, Nord-Troms.

Beretning- og regnskapskomité:

E. O. Solbakken, Hamar, formann,
Olav Nordskog, Vestfold,
A. Kongerø, Bergen,
Andr. Wormdahl, Sør-Trøndelag,
Einar Holm, Nord-Helgeland.

Valgkomité:

Gunnar Bråthen, sentralstyret,
formann,
Gudmund Harlem, Oslo,
Rakel Seweriin, Oslo,
Nils Haaave, Oslo,
Holm Morgenlien, Akershus,
Arne Veen, Hedmark,
Ragnar Christiansen, Buskerud,
Thor Viten, Telemark,
Edv. M. Edvardsen, Rogaland,
Magda Kleppstø, Hordaland,
Einar Edvardsen, Romsdal,
Ella Strømsnes, Trondheim,
Anders Brenden, Inntrøndelag,
P. C. Reinsnes, Vesterålen,
Olaf Berg Hansen, Vestfinnmark.

Ordstyrere:

Konrad Nordahl, Oslo,
Olav Meisdalshagen, Vestoppland,

Nils Handal, Bergen,
Eugen Johannessen, Oslo.

Sekretærer:

Arnfinn Vik, Oslo,
Odd Hultmann, Vest-Agder,
Olborg Skaar, Sør-Trøndelag,

Programkomité:

Trygve Bratteli, sentralstyret,
formann,
Harald Løbak, Hedmark,
Andreas Honerød, Vestfold,
Tjalve Gjølstein, Rogaland,
Aase Bjerkholt, Oslo,
Arvid Dyrendal, Nordmøre,
Ole Øisang, Trondheim,
Sandrup Nilsen, Nord-Salten,
Jens Chr. Hauge, sentralstyret,
Bjørn Nilsen, Oslo,
Hans Hansen, Østfold,
Alf Skåum, Vestfold,
Conrad Milde, Hordaland,
Nic. Nilsen, Sunnmøre,
Margith Munkebye, Søndre Salten,
Frank Andersen, sentralstyret.

Reisefordelingskomité:

Rutner Rønnestad, sentralstyret,
formann,
Arne Hagen, Oslo,
Erling Thun, Namdal,
Bjarne Pedersen, Øst-Finnmark.

Ordstyrere og sekretærer ble enstemmig valgt etter innstillingen. Formannen meddelte at det på forrige landsmøte ble besluttet at en for å forenkle behandlingen skulle velge en spesiell beretnings- og regnskapskomité som skulle gjennomgå disse saker og avgi innstilling overfor landsmøtet. En ville på denne måten spare landsmøtet for mye tid. Sentralstyret hadde for så vidt foregrepet begivenhetenes gang ved å utpeke komitéen, og med tilslutning av landsstyret hadde man også bedt komitéen å tre i arbeid straks. Det lå selvsagt i landsmøtets hånd å godkjenne eller forkaste

denne framgangsmåten, mén en ville tro at landsmøtet kunne slutte seg til denne framgangsmåten for å fremme en hurtig behandling.

Landsmøtet sluttet seg enstemmig til innstillingen.

To redaksjonskomitéer.

Formannen: Som dere vil ha sett av innstillingen, har vi i år foreslått å dele redaksjonskomitéen i to utvalg, en programkomité og en organisasjonskomité. Vi har ment at dette vil være en praktisk ordning. I forbindelse med behandlingen av arbeidsprogrammet, foreligger det allerede nå en rekke avvikende forslag, og under behandlingen vil det sikkert bli tatt opp ytterligere flere forslag, slik at vi bør ha en spesiell komité til å ta seg av denne saken. Derimot vil det være greitt å ha en annen komité som kan behandle de mer organisasjonsmessige forslag som blir fremmet.

Innstillingen om programkomitéen og organisasjonskomitéen ble vedtatt enstemmig og uten debatt.

Valgkomitéen.

Petter Hallem, Landsstyret, opplyste at Anders Brenden, Inn-Trøndelag, som var blitt foreslått som medlem av valgkomitéen, hadde bedt om å bli fritatt. Han ville i hans sted foreslå Magne Kippe.

Landsstyret gikk over til dette forslaget, og med denne forandring ble innstillingen vedtatt.

Reisefordelingskomitéen

ble vedtatt etter innstillingen.

Beretningene og regnskapene for 1949—50—51 og 52.

Formannen i beretnings- og regnskapskomitéen, *E. O. Solbakken,* Hamar, la fram innstillingen, og han ville tillate seg å skryte av at dette hadde vært en meget raskt arbeidende komité. Den hadde tatt fatt på sitt arbeid lørdag middag og kunne alt nå legge fram sin innstilling. Under behandlingen av regnskapene hadde partiets økonomisjef, Ivar Opsahl, og partiets revisor, Rutner Rønnestad, vært til stede og gitt alle de opplysninger komitéen hadde bedt om. Under behandlingen av beretningene var enkelte spørsmål blitt drøftet, men da det her dreide seg om saker som ville komme opp under dagsordenens forskjellige punkter, hadde komitéen ikke funnet det nødvendig å trekke dem fram i sin innstilling. Innstillingen var enstemmig og sålydende:

DNA's landsmøte 1949 vedtok i forbindelse med behandlingen av beretninger og regnskaper for landsmøteperioden følgende forslag:

«Landsmøtet henstiller til landsstyret ved neste landsmøte å bringe i forslag en allsidig komité til å behandle beretninger og regnskaper og legge innstillingen fram for landsmøtet.»

Som utvalg innstilte landsstyret på sitt møte 21. mars 1953: Evald O. Solbakken, Hamar, formann, Olav Nordskog, Vestfold, A. Kongerø, Bergen, Andr. Wormdahl, Trondheim, Einar Holm, Mo i Rana.

Landsmøtet tiltrådte landsstyrets innstilling 22. mars.

Utvalget holdt møte 21. mars 1953 kl. 10,30. Samtlige til stede, enn videre revisor Rutner Rønnestad og Ivar Opsahl.

Utvalget har gått nøye gjennom det materiale som er blitt forelagt av beretninger, regnskaper, revisjonsprotokoller osv. Utvalget har vært inne på tanken å trekke ut enkelte spørsmål som det kan ha betydning for landsmøtet å få nærmere belyst. Men en finner det mer rasjonelt at disse spørsmålene i tilfelle reises under de enkelte punkter på landsmøtets dagsorden.

Ved gjennomgåelsen av beretninger og regnskaper har utvalget festet seg ved at det er foregått en sanering og konsolidering av medlems-tallet. På grunn av forholdene ble medlemstallet like etter frigjøringen satt noe for høyt i forhold til den innbetalte kontingent, mens medlemstallet i dag er reelt.

Utvalget vil videre peke på partipressens jevne framgang i perioden, idet opplaget nå har nådd 355 000 — en oppgang på 13 000 i disse fire årene, og 135 000 mer enn i 1940. Videre har det foregått en ganske betydelig utbygging av partipressens tekniske apparat.

Det siste året har partiet sendt ut en del konkrete saker til behandling i partiavdelingene. Dette er av de positive ting som har skapt interesse og aktivitet, og utvalget mener derfor at dette bør fortsette, og helst i større utstrekning.

I bereningen for 1952, punktet om Prisloven, side 122, mener utvalget at setningen «på et relativt tidlig tidspunkt sa Regjeringen fra at rasjonaliseringsloven ikke ville bli tatt opp til avgjørelse i Stortinget før etter stortingsvalget 1953» bør utgå, da denne opplysning om rasjonaliseringsloven først ble gitt i Trontalen 1953.

Videre mener utvalget at spørsmålet om skatt av årets inntekt burde vært tatt med i beretningen for 1952. Med disse merknader innstiller utvalget for landsmøtet å gjøre følgende vedtak:

1. Beretning for 1949 og regnskap for 1949, samt revisors og revisjonsnemndas beretning for 1949 er gjennomgått og godkjennes.
2. Beretning for 1950 og regnskap for 1950, samt revisors og revisjonsnemndas beretning for 1950 er gjennomgått og godkjennes.
3. Beretning for 1951, samt revisors og revisjonsnemndas beretning for 1951 er gjennomgått og godkjennes.
4. Beretning for 1952 og regnskap for 1952, samt revisors og revisjonsnemndas beretning for 1952 er gjennomgått og godkjennes.

Evald O. Solbakken,

Olav Nordskog, A. Kongerø, Andr. Wormdahl, Einar Holm.

Debatten.

Trygve Bratteli hadde heftet seg ved punktet i innstillingen hvor det lød: I beretningen for 1952, punktet om Prisloven, side 122, mener utvalget at setningen «på et relativt tidlig tidspunkt sa Regjeringen fra at rasjonaliseringsloven ikke ville bli tatt opp til avgjørelse i Stortinget før etter stortingsvalget 1953» bør utgå, da denne opplysning om rasjonaliseringsloven først ble gitt i Trontalen 1953. Så vel det som står i partiets beretning som utvalgets bemerkning beror på en misforståelse. Regjeringen ga ingen opplysning i Trontalen om at rasjonaliseringsloven ikke ville bli fremmet. Det som skjedde var at statsministeren i trontaledebatten sa at Regjeringen ikke ville fremme en spesiell rasjonaliseringslov, men at det etter hvert ville bli fremmet lovforslag med sikte på rasjonalisering. Dette punkt i beretningen burde derfor korrigeres i samsvar med det faktiske forhold.

Ebba Lodden, landsstyret, ville gjerne spørre formannen for beretningskomitéen om det var meningen at beretningen ville bli gjennomgått punkt for punkt eller om bare innstillingens punkter skulle tas opp til behandling. Det var rimelig at landsmøtet først fikk brakt dette spørsmålet på det rene. På det forrige landsmøte ble det bl.a. sagt at komitéen også skulle gi en vurdering av partiets økonomiske stilling.

Partiformannen: Så vidt jeg har forstått beretningskomitéen har en ikke villet ta opp enkelte punkter som har vært drøftet under komitéens behandling, da det her dreier seg om spørsmål som vi får til behandling under dagsordenens forskjellige poster. Det dreier seg kanskje om spørsmål i forbindelse med valgkampen, hvorvidt vi skal ha få eller mange brosjyrer eller om vi skal legge hovedvekten på partipressen osv. Det vil det bli høve til å snakke om når vi behandler valgarbeidet. Med hensyn til det spørsmålet som *Ebba Lodden* reiste om en alminnelig vurdering av partiets økonomi vil jeg anse det for hensiktsmessig at den innstilling som den landsmøtevalgte revisjonsnemnd har avgitt blir lest opp.

Revisor *Rutner Rønnestad* leste opp revisjonsnemndas innberetning.

E.O.Solbakken: I tilslutning til de merknader som partiformannen kom med til *Ebba Lodden* vil jeg gjerne opplyse om at komitéen har fått seg forelagt revisjonsnemndas beretning og har foreslått den godkjent. Når det gjelder *Brattelis* innvending kan vi være enig i at innstillingen for dette punkts vedkommende blir korrigert i samsvar med de opplysninger han ga, og jeg foreslår at bisetnin-

gen i nest siste avsnitt «Da denne opplysning om rasjonaliseringsloven først ble gitt i Trontalen 1953» utgår, og i stedet føyes til: «Om denne sak opplyste Regjeringen i trontaledebatten 1953 at Stortinget ville få en melding og at det ikke vil bli fremmet forslag til rasjonaliseringslov.»

Det ble deretter foretatt votering over komitéens innstilling punktvis og punktene 1, 2, 3 og 4 ble enstemmig og uten debatt godkjent, hvorefter hele innstillingen ble vedtatt enstemmig.

LOVENE

Her forelå det en rekke forslag fra partiavdelingene. Det ble i dagsordenen pekt på at særlig to av forslagene var viktige, nemlig kontingentforhøyelsen i § 5 og landsmøteperioden i § 6. De forslag til endringer som var fremmet om lover for Det norske Arbeiderparti, for mønsterlover for distriktsorganisasjonene, mønsterlover for herreds- og bypartiene, mønsterlover for partilagene, kvinnebevegelsens retningslinjer og partiets kommunegrupper var sålydende:

Lover for Det norske Arbeiderparti.

§ 2 har denne utforming:

I partiet blir det tatt opp politiske foreninger, fagforeninger, politiske grupper innen fagforeninger som ikke står tilsluttet partiet, kvinneforeninger og ungdomslag, når disse i vedtaks form godkjenner partiets program og lover. Ved innmelding skal en betale kontingent for det kvartal innmeldingen skjer.

Forslag:

«Det som er satt med *kursiv*, går ut.»

§ 3 har denne utforming:

Er det flere partilag i samme kommune, plikter disse å danne en fellesorganisasjon — herreds-(by)-partiet. Er det fire eller flere lag i partiet, skal en danne representantskap.

By- og herredspartiens navn skal være Arbeiderparti med stedsnavnet foran.

Lokale partilags navn i landkommunene skal være Arbeiderlag med stedsnavnet foran.

I byene Arbeidersamfunn med stedsnavnet foran.

Forslag til ny utforming:

«Er det flere partilag i samme kommune, danner disse en fellesorganisasjon — herreds-(by)-partiet. Er det fire eller flere lag i partiet, skal en danne representantskap.

Fylkes- og kretspartiens styrer kan dispensere fra denne bestemmelsen. By- og herredspartiens navn skal være Arbeiderparti med stedsnavn foran.

Det som er satt med *kursiv*, går ut.»

§ 4 har denne utforming:

Herreds- og bypartiene i samme fylke eller nærmere bestemt distrikt (fastsatt av landsstyret) utgjør en distriktsorganisasjon (fylkes- eller kretsparti).

Bypartiene i Oslo, Drammen, Bergen og Trondheim er egne distriktsorganisasjoner.

Distriktsorganisasjonene utgjør landspartiets organisasjonsenheter.

Forslag:

«Drammen og Trondheim går ut. Bare Oslo og Bergen som er egne fylker, blir stående.»

§ 5, punkt 2 har denne utforming:

Herreds- og bypartienes kontingent til fylkes- og kretspartiene er 80 øre kvartalet for gruppe I. For gruppe II (ungdomslagsmedlemmer og arbeidsuføre) 40 øre kvartalet.

Av denne kontingenten betaler fylkes- og kretspartiene til landspartiet 40 øre kvartalet for gruppe I og 20 øre for gruppe II.

De bypartiene som er tilmeldt landspartiet direkte Oslo, Drammen, Bergen og Trondheim, betaler til landspartiet 65 øre for gruppe I og 25 øre for gruppe II.

Fylkes- og kretspartiene kan med sentralstyrets godkjennelse, vedta høyere kontingentsatser.

I partilagene og kvinnelagene skal en bruke merker som kvittering for kontingenten.

Foreningene skal betale kontingenten til herreds- og bypartiene innen den 15. i første måned etter kvartalets slutt.

Herreds- og bypartiene skal betale kontingenten til fylkes- og kretspartiene innen utgangen av første måned etter kvartalets slutt.

Fylkes- og kretspartiene skal betale kontingenten til landspartiet innen den 15. i annen måned etter kvartalets slutt.

Forslag:

«Herreds- og bypartienes kontingent til fylkes- og kretspartiene er kr. 1,50 pr. kvartal for gruppe I. For gruppe II, fagforeninger, ungdomslag, pensjonister og arbeidsløse, kr. 0,80 pr. kvartal.

Av denne kontingenten betaler fylkes- og kretspartiene til landspartiet kr. 0,75 pr. kvartal for gruppe I og kr. 0,40 pr. kvartal for gruppe II. Bypartiene i Oslo og Bergen betaler også for de kollektivt tilmeldte fagforeninger kr. 0,75 pr. kvartal til landspartiet.

Fylkes- og kretspartiene kan med sentralstyrets godkjennelse, vedta høyere kontingentsatser.

I partilagene og kvinneavdelingene skal en bruke merker som kvittering for kontingenten.

Foreningene skal betale kontingenten til herreds- og bypartiene innen den 15. i første måned etter kvartalets slutt.

Herreds- og bypartiene skal betale kontingenten til fylkes- og kretspartiene innen utgangen av første måned etter kvartalets slutt.

Fylkes- og kretspartiene skal betale kontingenten til landspartiet innen den 15. i annen måned etter kvartalets slutt.»

§ 6, punkt 1, har denne utforming:

Landsmøte holdes ordinært hver fjerde år. Ekstraordinært landsmøte kan holdes når landsstyret mener det trengs og skal holdes når distrikts-

organisasjoner som representerer minst to femtedeler av partiets medlemmer, krever det.

Landsmøtet består av 400 representanter, som blir fordelt på distriktsorganisasjonene etter det gjennomsnittlige antall medlemmer som det er innbetalt kontingent for året forut for landsmøtet. Representantene blir valgt på distriktsorganisasjonenes møter eller av de tilmeldte organisasjonene etter fordeling gjort av et distriktsmøte.

23 av landsstyrets medlemmer foreslår å opprettholde den nåværende ordning.

21 av landsstyrets medlemmer foreslår at landsmøte holdes hvert annet år, med 300 representanter og et landsstyre på 37 medlemmer.

§ 6, punkt 3, har denne utforming:

Når landsmøtet har valgt reisefordelingsnemnd, skal hver representant gi nemnda oppgave over reiseutgiftene sine.

Så snart utfallet av reisefordelingen er kunngjort, skal alle ordne med oppgjør.

Medlemmer av landsstyret og innbudte representanter, skal ikke være med på reisefordelingen.

Forslag:

«Det som er satt med kursiv, går ut. Resten av punkt 3 går inn som siste avsnitt i punkt 2.»
(Som følge herav blir det forrykning i numrene på de etterfølgende punkter.)

§ 6, punkt 7 (gammelt), har denne utforming:

Landsmøtet vedtar selv sin forretningsorden og sakliste, som skal inneholde:

- a) Innstilling fra fullmaktsnemnda.
- b) Valg av møtets funksjonærer og nemnder.
- c) Arsmelding fra styret.
- d) Regnskaper for partiet og hovedorganet.
- e) Behandling av de framlegg som er kommet inn.
- f) Valg av partiets tillitsmenn, landsstyre med varamenn og revisjonsnemnd med varamenn.
- g) Fastsetting av sted for neste landsmøte.

Forslag:

«Nytt punkt c.

Innstilling fra en landsmøtevalgt nemnd om årsberetningene.

Nytt punkt d.

Innberetning fra revisjonsnemnda med oversikt over partiets økonomiske stilling.

Det som er satt med kursiv i punkt f, går ut.

Nytt punkt f.

Valg av:

Sentralstyret, som består av formann, nestformann, sekretær, redaktør for hovedorganet og ni andre medlemmer med åtte varamenn.

39 (eventuelt 22) landsstyremedlemmer med varamenn fra de ulike landsdeler utenfor Oslo, som sammen med sentralstyret utgjør landsstyret.

Formann, nestformann, sekretær og redaktør blir valgt ved særskilt valg. Alle de valgte skal ha minst halvparten av de avgitte stemmer.

En representant fra AUF's sentralstyre og en fra kvinnesekretariatet

tiltrer sentralstyret. Partiets sentralstyre velger en representant til AUF's sentralstyre og en til kvinnesekretariatet.

Videre velget det en revisjonsnemnd på tre medlemmer med to varamenn.

Punkt g går ut.»

§ 6, punkt 8, har denne utforming:

I samband med landsmøtet blir det holdt en landskvinnekonferanse. Den består av 200 representanter som blir fordelt på distriktsorganisasjonene etter det gjennomsnittlige antall kvinnelige medlemmer som det er innbetalt kontingent for året forut for landsmøtet. Representantene blir valgt på fylkeskvinnekonferansene eller av de tilmeldte organisasjonene (partilag, kvinnelag, fagforeninger og ungdomslag) etter fordeling gjort av fylkeskvinnekonferansene. —

Forslag:

«Kvinnekonferansen består av 200 representanter, (eventuelt 150).»

§ 7, punkt 2, har denne utforming:

Landsstyret har 54 medlemmer. Av disse skal 15 være bosatt i eller ved Oslo. De andre blir valgt blant partimedlemmer fra de ulike landsdelene med to fra hvert fylke og en fra hver av byene Bergen, Trondheim og Stavanger. De medlemmene av styret som skal være bosatt i eller ved Oslo er disse: Formannen, nestformannen, sekretæren, redaktøren for hovedorganet og ni andre medlemmer. Dessuten skal en representant fra ungdomsorganisasjonens styre og en fra kvinnesekretariatet tiltre sentralstyret, likesom landsstyret velger en representant til ungdomsorganisasjonens styre og en til kvinnesekretariatet.

Formann, nestformann, sekretær og redaktør blir valgt ved særskilt valg med absolutt flertall.

§ 7, punkt 3, har denne utforming:

Alle de medlemmene av styret som er bosatt i eller ved Oslo, utgjør tilsammen sentralstyret.

§ 7, punkt 4, har denne utforming:

For sentralstyret blir valgt åtte varamenn, som blir innkalt i den rekkefølgen de er valgt. For de utenbys medlemmene av landsstyret blir det valgt personlige varamenn.

Forslag:

«Punktene 2, 3 og 4 går ut som følge av at disse punkter dekkes med § 6, punkt 7, f.»

§ 7, punkt 5, har denne utforming:

Fulltallig landsstyre holder møte så ofte sentralstyret mener det trengs, eller når minst halvparten av de andre representantene krever det. I disse møtene blir sentralstyrets forhandlingsprotokoll lagt fram.

Forslag:

«Punkt 5 endres til: Landsstyret holder møter så ofte Sentralstyret mener det trengs, eller når minst halvparten av de andre representantene krever det.»

§ 7, punkt 6, har denne utforming:

I de årene landsmøtet ikke blir holdt, skal landsstyret gjøre det som trengs med omsyn til å vedta budsjetter.

Forslag:

«Landsstyret behandler partiets og hovedorganets regnskaper og budsjetter.»

§ 8, punkt 1, har denne utforming:

Sentralstyret leder partiets virksomhet. Det skal se etter at alle landsmøtets og landsstyrets vedtak blir utført. Det avgjør alle administrasjonsspørsmål. Viktigere politiske og taktiske spørsmål og større løyvinger til agitasjon m. v., blir lagt fram for landsstyret enten ved innkalling til møte eller ved skriftlig avstemning.

Melder det seg slike spørsmål at tiden blir for knapp til å avgjøre dem på denne måten, gjør sentralstyret vedtak med ansvar overfor hele landsstyret.

Forslag:

«Det som er satt med kursiv, går ut.»

§ 15, punkt 2, har denne utforming:

Det er uforenlig med medlemskap i partiet å være medlem av en annen organisasjon som i sin virksomhet arbeider mot partiet eller ved valg arbeider mot partiets kandidater, og å gi økonomisk bidrag til eller på annen måte støtte partier eller organisasjoner som arbeider mot Det norske Arbeiderparti.

Medlemskap i Det norske Arbeiderparti forplikter til full og aktiv solidaritet fra alle partimedlemmers side.

Forslag til nytt avsnitt 2 i punkt 2:

«Det er også uforenlig med medlemskap i partiet å være med i kommunistiske støtte- eller dekkorganisasjoner eller å delta i særaksjoner som fremmer kommunistiske formål.»

§ 15, punkt 8, har denne utforming:

Partiets stortingsrepresentanter skal holde møter sammen med sentralstyret så ofte som sentralstyret finner at det trengs eller når noen av stortingsgruppen ber om det, for å rådslå om taktikk og framlegg som ligger fore til behandling i Stortinget. Det er sentralstyrets plikt å kalle inn disse gruppemøtene. Nominasjonen av partiets kandidater ved valg til alle offentlige nemnder og kommisjoner, offentlige tillitsverv, lønnet eller ulønnet blir gjort i fellesmøter av stortingsgruppens styre og sentralstyret, etterat spørsmålet har vært lagt fram for stortingsgruppen.

Sentralstyret — eventuelt landsstyret — gjør om det trengs, vedtak om hva som er partiets stilling til en sak som ligger fore.

Sentralstyret skal være representert ved møtene til stortingsgruppen.

Forslag til nytt punkt 8 i § 15:

«Partiets stortingsrepresentanter danner en gruppe som behandler alle viktige saker som skal opp til behandling i Stortinget. Sentralstyret, som sørger for at stortingsgruppen blir konstituert, skal være representert i gruppestyret og på stortingsgruppens møter.»

Forslag til nytt punkt 9 i § 15:

«Partiets representanter i Stortinget, kommunestyrene og andre liknende offentlige verv, må følge partiets lover, program og vedtak.»

Mønsterlover for distriktsorganisasjonene.

§ 4, punkt 5, har denne utforming:

Fylkespartienes styrer velger medlemmer av fylkets kvinneutvalg.

Forslag:

«Punkt 5 rettes til:

Fylkespartiets styre velger 1 medlem til fylkets kvinneutvalg.»

§ 5 har denne utforming:

Kontingenten til fylkes-, kretspartiet er 80 øre kvartalet for gruppe I. For gruppe II (ungdomslagsmedlemmer og arbeidsuføre) 40 øre. Kontingenten skal betales innen utgangen av første måned etter kvartalets slutt.

Av denne kontingenten betaler fylkes- og kretspartiet til landspartiet 40 øre for gruppe I og 20 øre for gruppe II.

Forslag:

«Kontingentsatsene rettes i henhold til det nye forslaget i partiets lover § 5.»

§ 6, punkt 1, har denne utforming:

Alle utgifter til styrets reiser blir dekket av *fylkeskassen*.

Forslag:

«Alle utgifter til styrets reiser blir dekket av fylkespartiets kasse.»

Mønsterlover for herreds- og bypartiene.

§ 3, 4, avsnitt har denne utforming:

Har en representant forfall, varsler han varamannen. Medlemmene av kommunegruppen, skolestyregruppen og *forsorgsgruppen* har rett til å være med på representantskapets møter. De har ikke stemmerett hvis de ikke er valt som representanter.

Forslag:

«Det som er satt med *kursiv*, går ut.»

§ 4 har denne utforming:

Arbeiderpartiets representanter i kommune- og skolestyret skal konstituere seg med eget styre. Dette skal bestå av *formann, nestformann og sekretær, som gjør tjeneste 1 år om gangen*. Gruppene kan vedta egne regler for arbeidet sitt. Disse reglene må godkjennes av herreds-(by)-partiet. Gruppene har plikt til å holde møter før hvert kommune- og skolestyremøte og til disse gruppemøtene har partistyret adgang og stemmerett.

Forslag til ny § 4:

«Arbeiderpartiets representanter i kommune- og skolestyret skal danne grupper i samsvar med de av landsmøtet vedtatte retningslinjer for kommunegrupper. Gruppene kan vedta egne regler for arbeidet sitt. Disse reglene må godkjennes av herreds-(by)-partiet. Gruppene har plikt til å holde møter før hvert kommune- og skolestyremøte og til disse gruppemøtene har partistyret adgang og stemmerett.»

§ 5 har denne utforming:

Nominasjon av by- og herredspartiets kandidater til kommunevalgene skjer på den måten at styret oppmoder alle foreninger om å komme med framlegg til kandidater. Når framleggene er kommet inn fra foreningene, blir det kalt inn representantskapsmøte som foretar den endelige nominasjonen. Der det ikke er representantskap, er det medlemsmøte med adgang for alle partiets medlemmer som foretar den endelige nominasjonen. Ved nominasjonen kan det ikke stilles opp noen som tar forbehold om å stå fritt i visse saker, og møtet kan heller ikke gi slikt tilsagn. Skal representanter stilles fritt i visse saker, må gruppen eller partimøtet gjøre vedtak om dette i hvert enkelt tilfelle i samband med behandlingen av vedkommende sak når den ligger fore til avgjerd i kommunestyret. *Nominasjonsmøtet skal kumulere minst to av kandidatene på listen. Nominasjonsmøtet bestemmer også*

hvem som skal være partiets ordfører- og varaordførerkandidat. De nominerte må gi skriftlig erklæring om at de vil følge lovene og vedtakene til partiet.

Forslag:

«Det som er satt med kursiv, går ut og erstattes med:

Det representantskapsmøte eller partimøte som foretar nominasjon av by- og herredspartiens kandidater til kommunevalglisten, skal kumulere minst 2 av kandidatene på listen. Det samme møte bestemmer også hvem som skal være partiets ordfører- og varaordførerkandidat.»

§ 6 har denne utforming:

Styret skal se etter at det ved offentlig valg som partiets kandidater bare blir stilt menn og kvinner som har minst 6 måneders medlemskap i partiet, og at ingen kandidat blir godkjent uten at vedkommende godtar Arbeiderpartiets program og binder seg til å følge lovene og vedtakene til partiet.

En blir valgbar til tillitsverv etter 6 måneders medlemskap i partiet. Det kan gjøres unntak for medlemmer av partilag som er nystiftet.

Forslag:

«Det som er satt med kursiv går ut og rettes til: «.... og at ingen kandidat blir godkjent uten at vedkommende godtar Arbeiderpartiets program og lover.»

§ 7 har denne utforming:

By- og herredspartiene har rett til å suspendere og ekskludere enkeltmedlemmer og foreninger som gjør brudd på partiets program eller lover, eller nekter å bøye seg for vedtakene til partiet.

De som er blitt suspendert eller ekskludert, har rett til å anke til Sentralstyret gjennom by-, fylkes- og kretspartiene. Sentralstyrets vedtak kan legges fram for landsstyret eller landsmøtet til avgjørd.

Forslag:

«Siste setning rettes til:

Sentralstyrets avgjørelse kan innankes for landsstyret eller landsmøtet.»

Mønsterlover for partilagene.

§ 5 har denne utforming:

Styret består av 5 (eventuelt 3 eller 7) medlemmer. Av disse skal formann og kasserer velges ved særskilt valg. Nestformann og sekretær blir valt innen styret. Funksjonstiden er 1 år. På årsmøtet blir det valt 2 revisorer med 1 varamann.

Litteraturutvalget skal bestå av minst 3 medlemmer og har plikt til å forhandle partiforlagets litteratur på stedet. Laget er ansvarlig for utvalgets disposisjoner.

Forslag til ny § 5:

«Styret består av 3, 5 eller 7 medlemmer. Av disse skal formann, kasserer og sekretær velges ved særskilt valg. På årsmøte blir det valt 2 revisorer med 1 varamann.»

KVINNEBEVEGELSENS RETNINGSLINJER

I avsnitt I, punkt a, rettes eventuelt landskvinnekonferansens deltakerantall til 150 representanter.

Partiets kommunegrupper.

II, avsnitt 1—4 foreslås omredigert til:

Punkt 1.

I hvert fylke skal det være et fylkeskommuneutvalg som blir valt på fylkespartiets årsmøte. Kommuneutvalget skal hjelpe fylkespartiets styre med å hevde en kommunalpolitikk i fylket som er i samsvar med Det norske Arbeiderpartis program og retningslinjer. Det skal førebu alle viktige kommunale spørsmål for styret, planlegge kommunalmøter og hjelpe til med å fremme samarbeidet mellom kommunegruppene.

Punkt 2.

For hvert fylke (krets) bør det som regel holdes et kommunalmøte en gang om året.

Kommunalmøtenes oppgave er å fremme samarbeidet mellom kommunegruppene, så en kan nå fram til en positiv og fast linje i partiets kommunepolitikk i fylket.

Møtene blir kalt inn av fylkespartiets styre.

Punkt 3.

Arbeiderpartiets medlemmer i fylkestinget danner en gruppe, som behandler alle viktige saker som skal opp i fylkestinget. Fylkespartiets styre som sørger for at gruppen blir konstituert, skal være representert i gruppen.

Forslag fra Selbu Arbeiderparti

sendt gjennom Sør-Trøndelag Arbeiderparti.

I møte av representantskapet for Selbu Arbeiderparti 7. desember 1952 ble behandlet forslag fra styret i Mebondens arbeiderlag om at herredsstyrerepresentantene bør være faste medlemmer av herredspartienes representantskap. Av styrets motivering for forslaget hitsettes følgende:

«Vi vil understreke ønskeligheten og nødvendigheten av et mest mulig intimt samarbeid mellom partiet og partiets valgte representanter i kommunale ombud. Den ordning som vi allerede har med fellesmøter av partiets styre og gruppe i herredstyret er ikke så fullgod at det ikke ville bety et framskritt å få samarbeidet utviklet i og gjennom representantskapet. Det har vært nevnt at de valgte representanter for partiet i herredstyrene ikke alltid tar aktiv del i partiarbeidet, slik som det kunne være ønskelig og rimelig. Ei bedring her måtte en kunne vente, dersom herredstyrerepresentantene blir faste medlemmer av representantskapet i partiet.

Allerede nå innser mange partiavdelinger at det er viktig å få herredstyrerepresentantene med i partiets øverste instans, og de foretar sine valg til representantskapet i samsvar med dette syn. Realiteten i den nåværende ordning blir da, at det er de menige medlemmer i partiet som hindres i å bli valgt til representantskapet.

Ei annen side ved saken er at våre representanter som skal være med og avgjøre de kommunale saker og ta ansvaret for gjennomføringa av disse, bør ha et rimelig krav på å få være med og øve avgjørende innflytelse på tilrettelegginga av sakene i partiet. Partiet bør ikke sette på lista si folk som det ikke er villig til å vise den tillit.»

I sitt møte 7. desember 1952 gjorde representantskapet i Selbu Arbeiderparti mot 2 stemmer, følgende vedtak i samme sak:

«Representantskapet i Selbu Arbeiderparti henstiller til Det norske Arbeiderpartis landsmøte å gjøre vedtak om at herredstyremedlemmer skal være faste medlemmer av herredspartiernes representantskap.»

Forslag fra Bodø Arbeiderparti.

I forbindelse med spørsmålet om endring av landsmøteperiodene i Det norske Arbeiderparti, samt representasjonen på landsmøtene, har Bodø Arbeiderpartis representantskap i møte den 8. desember fattet følgende vedtak:

«Landsmøte i Det norske Arbeiderparti holdes hvert 2. år med 300 representanter.

Landsstyret består av 37 representanter.

Landskvinnekonferanse holdes hvert 4. år.»

Motivering:

En anser det mer nødvendig at landsmøte kan komme sammen hvert valgår, også foran kommunevalgene, for å trekke opp retningslinjene for den politikk som skal føres, da det i den senere tid er blitt mer riksbetont politikk også for det kommunale arbeid.

Selv om en ved en slik utvidelse av landsmøteperiodene må foreta den foreslåtte innskrenkning i landsmøterepresentasjonen og i landsstyrets størrelse.

Det vil også medføre mer aktivitet i organisasjonene ved at landsmøte holdes hvert 2. år.

Forslaget er sendt gjennom styret i Søndre Salten Arbeiderparti som har gitt det sin tilslutning.

Forslag fra Larvik Arbeiderparti.

LANDSMØTET OG LANDSSTYRET

Det er et sterkt behov for bedre kontakt mellom partilaga og de sentrale instanser i partiet. 2-årige landsmøteperioder vil uten tvil dekke dette behov. Imidlertid er vi redd for at landsmøte annet hvert år vil bli en så sterk økonomisk belastning for fylkespartiene at arbeidet ute i distriktene vil bli hemmet. Som kjent er det fylkespartiets kasse som dekker deres utgifter. For mange fylkesorganisasjoner er dette en betydelig utgift, og det kan være fare for at det vil bli mindre penger til agitasjon eller til avlønning av sekretærer m.v.

Vi mener derfor at en må søke andre veier for å styrke kontakten, og vil antyde følgende ordning:

1. Landsmøtet holdes hvert 4. år med 400 representanter.

2. Landsstyret består av 63 medlemmer. Av disse velger landsmøtet 30 og de tilsluttede fylkes-, krets- og bypartier de resterende 33.

Det er forutsetningen at de sistnevnte velges på organisasjonenes årsmøter for 1 år ad gangen.

Ved en slik ordning vil landsmøtet komme til å stå fullstendig fritt i sitt valg av landsstyremedlemmer, idet distriktsorganisasjonene sørger for den distriktsvise representasjon. Når vi foreslår at distriktsrepresentantene velges for hvert år, er det fordi en dermed kan være sikker på at de til enhver tid vil representere medlemmenes oppfatning i sin del av landet. Ordningen vil etter vår mening innebære en styrkelse av landsstyret og bedre kontakt mellom distriktsorganisasjo-

nene og partiets sentrale ledelse. Og når dette dessuten kan skje uten ytterligere økonomisk belastning av distriktsorganisasjonene, vil vi anbefale ordningen gjennomført.

Vestfold Arbeiderparti har på ekstraordinært årsmøte 14. desember 1952 vedtatt å oversende forslaget, uten å ta standpunkt til realitetene i det, da saken som kjent er behandlet av en rekke partiavdelinger tidligere.

Forslag fra Nord-Helgeland Arbeiderparti.

Nord-Helgeland Arbeiderparti foreslår for landsmøtet å vedta følgende endring i partiets lov § 6, punkt 2.

Prinsipielt.

«Til dekning av utgiftene ved landsmøtene opprettes et landsmøtefond. Midlene til dette skaffes til veie gjennom kontingent utliknet på medlemmene.

Representantenes reiseutgifter, 1. plass på dampskip og 3. kl. på jernbane, korteste reiserute, diet og tapt arbeidsfortjeneste for de som måtte ha dette, dekkes av fondet.

Størrelsen av diet og tapt arbeidsfortjeneste pr. dag fastsettes av landsmøtet, i samsvar med de faktiske kostnader.»

Subsidiært.

«Alle utgifter til landsmøtene, samt representantenes reiseutgifter, 1. plass på dampskip og 3. kl. på jernbane, korteste reiserute, diet og tapt arbeidsfortjeneste for de representanter som måtte ha dette, utredes av partikassen.

Størrelsen av diet og tapt arbeidsfortjeneste pr. dag fastsettes av landsmøtet i samsvar med de faktiske kostnader.»

«§ 6, punkt 3 utgår av lovene.»

Motivering:

Landsmøtet er partiets høyeste myndighet. Dette skal foruten å ta stilling til det arbeid som er utført i partiets forskjellige organer i landsmøteperioden, også trekke opp retningslinjene for partiets virke fram til neste landsmøte.

Med den stilling partiet inntar — flertall i Stortinget og regjeringsmakta — og dermed ansvaret for utviklinga i samfunnet, er det naturlig at et landsmøte i dag har et ganske annet og mer betydningsfullt innhold enn tidligere.

Dette at et landsmøte har fått en så stor betydning, hør også betinge en fulltallig representasjon fra det hele land. Representantene må videre være valgt ut fra medlemmenes overbevisning om at det er de kvalitativt beste de har høve til å velge uten å måtte ta hensyn til om representantene har økonomisk evne til å bære de utgifter som det har vært forbundet med å møte på landsmøtene. Valget av representanter til landsmøtet må heller ikke av økonomiske grunner være bundet til personer som på grunn av sin offentlige stilling kan få sine utlegg dekket av det offentlige ved å koble sammen representasjonen til landsmøtet med offentlige oppdrag.

Men utover dette mener vi vårt forslag er i bedre kontakt med solidaritetsprinsippet enn den nåværende lov. For selv om reiseutgiftene — ved reisefordeling — blir de samme for hver representant, blir utgiftene til diet og tapt arbeidsfortjeneste høyst forskjellige for de en-

kelte, alt etter som avstanden fra møtestedet og kommunikasjonene er i de enkelte distrikter. Dette rammer særlig representasjonen fra Nord-Norge og kystdistriktene ellers i landet. Disse tilhører også krets- og fylkespartier som på grunn av de lange avstander, den spredte befolkning og de dårlige kommunikasjoner har de største utgifter til agitasjon og organisasjonsarbeid, og derav den svakeste økonomi.

Vårt forslag vil innebære en kontingentforhøyelse til partiet. Denne blir etter vår mening så liten at den ikke bør stå hindrende i veien for gjennomføringa av en effektiv representasjonsordning til partiets landsmøter.

Regner en med 2-årige landsmøteperioder og 400 representanter og legger L.O.s satser for tapt arbeidsfortjeneste og diet til grunn, vil kontingentforhøyelsen bli ca. kr. 0.12 pr. merke. Med samme landsmøteperiode og 300 representanter vil den bli ca. kr. 0.09 pr. merke. Med 4-årig landsmøteperiode og 400 representanter vil forhøyelsen bli ca. 0.06 pr. merke. Det er da regnet med et medlemstall på 200 000, og at landsmøtet varer i 3 dager. Her er også regnet med at samtlige representanter skal ha godtgjort tapt arbeidsfortjeneste, hvilket vel sjelden blir tilfelle, idet det alltid vil møte representanter som er ansatt i arbeiderbevegelsen eller i andre stillinger der det ikke blir trukket i lønna for fravær noen dager.

Selv om en forhøyelse som anført må gjennomføres til partikassen, betyr ikke det en reell forhøyelse av merkeprisen, idet det meste av disse utgiftene også må dekkes etter den nåværende ordning, men etter en annen fordeling og på en annen måte.

Grunnen til at vi har stilt forslaget i 2 alternativer, er at vi ikke anser måten hvorpå pengene blir administrert — gjennom eget fond eller av partikassen direkte — som det viktigste. Det bør ordnes på den mest praktiske måte. Det viktigste er å få en ordning som gir medlemmene anledning til å velge de representanter de anser best skikket uten utenforliggende hensyn.

Forslag fra Haug Arbeiderlag. **KONTINGENTEN**

Styret foreslår at medlemmer som har militærtjeneste slipper kontingent.

Saken har på ny vært behandlet i fylkespartiets styre 13. desember 1952, og følgende vedtak ble truffet:

«Saken oversendes landsmøtet i D.N.A. uten innstilling fra fylkespartiet.»

Forslag fra Tønsberg Arbeiderparti.

I lover for Det norske Arbeiderparti blir gjort følgende tillegg til § 5, punkt 1:

Medlemmer over 70 år fritas for kontingent.

Vestfold Arbeiderpartis ekstraordinære landsmøte 14. desember 1952, vedtok følgende uttalelse mot 4 stemmer:

«En finner det uheldig at en slik bestemmelse blir lovfestet. Hver avdeling bør ha anledning til å praktisere en ordning som passer på stedet.»

*Forslag fra Eidsberg Arbeiderparti
sendt gjennom Østfold Arbeiderparti.*

«Eidsberg herreds Arbeiderparti vil foreslå at landspartiet vedtar bestemmelser vedrørende kollektivt medlemskap i partiet som sier at fagforeningsmedlemmer skal tilmeldes by/herredspartier i sine respektive bostedskommuner.

Som det nå praktiseres skaper det ofte vanskeligheter lokalt, at fagforeningsmedlemmer blir tilmeldt partiforeninger som ikke hører hjemme i vedkommende bostedskommune.»

Fra Hedmark Arbeiderparti:

«På møte i vårt forretningsutvalg den 11. november 1952 ble det besluttet å foreslå for Det norske Arbeiderpartis landsmøte at det under § 7 i partiets lover inntas en bestemmelse om at det skal avholdes 1 obligatorisk landsstyremøte hvert år umiddelbart før åpningen av Stortinget.»

Behandlingen av de enkelte lovparagrafer.

Den foreslåtte forandring av § 2 ble enstemmig og uten debatt tiltrådt.

§ 3. Lokale partilags navn.

Ragnvald Berli, Aust-Agder, viste til et forslag som var sendt inn fra Aust-Agder Arbeiderparti hvor det ble foreslått at det i lovene burde slås fast at bare herreds- og bypartiene skulle kunne kalle seg parti. Han tok avstand fra det.

Einar Gerhardsen pekte på at den formulering som paragrafen nå hadde fått nærmest var en ajourføring av et faktisk forhold. Det blir ikke åpnet noen adgang for et enkeltstående partilag å kalle seg parti, men bare herreds- og bypartier har lov til å bruke partinavnet. Imidlertid vil det fortsatt være enkelte variasjoner. Det er ikke alle partilag i byene som kaller seg arbeidersamfunn, og heller ikke i bygdene brukes bare betegnelsen arbeiderlag. Vi kunne selvsagt pålegge alle partilag å skaffe seg en riktig betegnelse, men vi bør ha en viss frihet. En ny ting i paragrafen er plikten til å ha et representantskap der en har fire eller flere partilag. Der har en riktig nok en tilføyelse om at fylkes- og kretspartienes styrer kan dispensere fra bestemmelsen.

Per Berge, Sør-Trøndelag, viste til forslaget fra Selbu Arbeiderparti som var sendt gjennom Sør-Trøndelag Arbeiderparti og som konkluderte med følgende: «Representantskapet i Selbu Arbeiderparti henstiller til Det norske Arbeiderpartis landsmøte å gjøre vedtak om at herredsstyremedlemmer skal være faste medlemmer av herredspartiens representantskap.» Forslaget tar sikte på å hjelpe opp det kommunale arbeid. Partiets kommunerepresentanter

vil på denne måten bli mer direkte knyttet til partiet ved at de blir obligatoriske medlemmer av representantskapet. De vil da bli med på å øve avgjørende innflytelse på partiets saker, spesielt de lokale. Ikke minst ut over bygdene vil oppslutningen om partiarbeidet på denne måten bli større. Taleren konkluderte med å ta opp forslaget.

Ragnvald Berli, Aust-Agder, syntes ikke det var noen grunn til å ta bort den gamle bestemmelsen om navnebruken. Hvis vi tar den bort kan de enkelte partilag med en viss rett kalle seg parti. Taleren foreslo at den nåværende tekst ble bibeholdt. Han var ellers stemt for det forslaget som Selbu Arbeiderparti hadde fremmet, men mente at det ville innebære farlige konsekvenser hvis kommune-representanter skulle få obligatorisk medlemskap i representantskapene. Han ville foreslå følgende formulering:

«I tilknytning til forslag fra Selbu Arbeiderparti (inntatt i saklista på side 13) foreslår årsmøtet følgende setning tatt inn under mønsterlover for herreds- og bypartier, § 3:

De herreds- og bypartier som ønsker det kan med fylkespartiets samtykke la partiets målsmenn i kommunestyret være faste medlemmer i partiets representantskap uten at de er valgt av noen partiavdeling.»

Etter forslag av ordstyreren ble forslagene sendt til organisasjonskomitéen.

§ 4. Distrikts- og kretspartier.

Fr. W. Anshus, Trondheim: Denne lovparagraf vil vel ikke få øyeblikkelig innvirkning på bypartier som Trondheim og Drammen? Under enhver omstendighet må det jo bli tale om en avvikling.

Einar Gerhardsen: I landsstyret har vi vært oppmerksom på dette forholdet, og det er selvsagt ikke meningen at lovparagrafen skal gjennomføres umiddelbart. Etter den nye valgordningen vil imidlertid spørsmålet om en sammenslutning melde seg, og det er derfor riktig å foreta en lovforandring nå.

Deretter ble lovparagrafen enstemmig vedtatt.

§ 5. Kontingenten.

Sandrup Nilsen, Nord-Salten, var enig med landsstyret i at partiet måtte gå til en kontingentforhøyelse, men han mente at fordelingen av kontingenten burde være noe annerledes. Han opptok følgende forslag som tilføyelse til § 5, Kontingenten, punkt 2, etter forslagene om satsene:

«Kr. 0,10 for gruppe 1 og kr. 0,05 for gruppe 2 avsettes til et landsmøtefond. For øvrig vises til forslaget fra Nord Helgeland Arbeiderparti.»

Sven Åsen, Stavanger: Det er ikke hyggelig å ta opp forslag i strid med landsstyrets innstilling om forhøyelse. En forhøyelse av kontingenten for de kollektivt tilsluttede vil uvegerlig føre til frafall innen fagforeningene. Stavanger Arbeiderparti og Rogaland Arbeiderparti vil derfor fraråde en slik forhøyelse og opptar følgende forslag til § 5, punkt 2:

«Herreds- og bypartienes kontingent til fylkes- og kretspartiene er: Kr. 1,50 pr. kvartal for gruppe I. Gruppe II (fagforeninger og kvinne-lag) kr. 0,80 pr. kvartal, gruppe III (ungdomslag, pensjonister og arbeidsløse) kr. 0,40 pr. kvartal.»

Ingrid Skotte, Akershus: Den kontingent som foreslåes innebærer en forhøyelse på nesten 100 pct. Vi er klar over at partiet trenger penger, men dette vil føre til at kontingenten må legges på også i underavdelingene. Det er beklagelig at det skal være så, men det er ikke til å unngå. Vi vet av erfaring hvor vanskelig det er å få inn kontingent. Når det gjelder en utlodning sitter pengene merkelig nok mye løsere. Jeg vil i denne sammenheng gjerne etterlyse hvordan det ligger an med Lotteriloven. Kan ikke finansministeren gi noen opplysninger om dette i dag? Hvis det ble lempet noe på Lotteriloven, ville det være en tanke at partiet gikk i gang med et landslotteri.

Økonomisjef Ivar Opsahl: Når sentral- og landsstyret har fremmet dette forslaget, så er det fordi partiets økonomi er i en slik forfatning at det ikke kan gå lenger på den måten. Av regnskapene vil det gå fram at det er et samlet underskudd på 359 000 kroner i løpet av fire år, det vil si ca. 90 000 kroner i året. Hvordan får partiet da penger til å opprettholde driften? Det skjer ved at partiet tærer på sine aktiva. Det er helt på det rene at kontingenten er for lav hvis vi skal kunne drive partiet på en skikkelig måte. Den kontingenten som kommer inn skal dekke det sentrale partiarbeidet, lønninger til organisasjonssekretærer over hele landet, støtte til agitasjonen m.v. Jeg vil gjerne peke på at i det forslaget som foreligger er de kollektivt tilsluttede holdt utenfor. Dette er gjort fordi vi vet at fagforeningene har så lav administrasjonskontingent at de selv nå må rasjonere på medlemskapet. Derfor vil det være farlig å legge på kontingenten her. Jeg vil gjerne føye til at det rent sentralt arbeides med mange planer for å bedre økonomien, men det er på den annen side klart at intet parti kan drive uten en skikkelig kontingent. Jeg vil derfor be om at dette forslaget blir vedtatt. Skal vi kunne hevde oss, må vi gå til denne kontingentforhøyelsen.

Andreas Wormdahl, Sør-Trøndelag: Alle er klar over at det er nødvendig å skaffe partiet større inntekter. Slik forholdet er nå

kan det ikke fortsette. På den annen side må vi være klar over at det ikke er så lett å komme til medlemmene med kontingentforhøyelse. Sør-Trøndelag Arbeiderpartis årsmøte behandlet kontingentspørsmålet og vedtok et forslag som ligner mye på det som er fremmet fra Rogaland. Vi er også inne på en tredeling av kontingenten. Personlig mener jeg at vi helt burde sløyfe kontingenten fra ungdommen. Hvis den skal opprettholdes, bør det vel bare være av rent symbolsk art, f. eks. kr. 5,00 pr. lag. Jeg tillater meg å ta opp forslaget fra Sør-Trøndelag som er sålydende:

«Herreds- og bypartienes kontingent til fylkes- kretspartiene er kr. 1,50 pr. kvartal pr. medlem for gruppe I (medlemmer av arbeiderlag og arbeidssamfunn). For gruppe II (fagforeninger og kvinneavdelinger) kr. 1,00 pr. medlem pr. kvartal og for gruppe III (arbeiderungdomslag, pensjonister og arbeidsløse) kr. 0,50 pr. kvartal pr. medlem. Av denne kontingent betaler fylkes- og kretspartiene til landspartiet kr. 0,75 for gruppe I, kr. 0,50 for gruppe II og kr. 0,25 for gruppe III.»

Videre foreslo Wormdahl i samme paragraf etter avsnitt 4:

«De fagforeninger som ønsker det gis høve til å nytte medlemskort og kontingentmerker.»

Anny Olsen, Østfold, var mot forhøyelsen av kontingenten for kvinneavdelingene. Når det gjelder møtevirksomheten er kvinneavdelingene de mest aktive. Vi har utlodninger på våre møter, men loddpenger og kontingent må gå av familienes kasser. Vi må be om at disse ting blir tatt med i vurderingen. Derfor burde kvinneavdelingene ha samme kontingent som ungdomslagene. Hun konkluderte med å foreslå at kvinnelagene blir å innordne under kontingentklasse II.

Arne Fjeldsgård, Vest-Agder, syntes ikke at ordet «arbeidsløse» burde stå i våre lover. Kunne det ikke ganske enkelt sløyfes.

Anders Brenden, Inn-Trøndelag, støttet forslaget fra Sør-Trøndelag Arbeiderparti.

Syver Teig, Østfold, viste til forslaget fra Eidsberg Arbeiderparti om at landspartiet fikk bestemmelser vedrørende kollektivt medlemsskap i partiet som sier at fagforeningsmedlemmer skal tilmeldes by-herredspartier i sine respektive bostedskommuner. Han ba om at dette forslaget ble oversendt til organisasjonskomitéen.

Marie Skaug, landsstyret, Vestfold: Da vi behandlet denne saken i landsstyremøtet, var det en representant som uttalte sin engstelse for kontingentforhøyelsen for kvinnenenes vedkommende. Da sa jeg: Det behøver du ikke å være, for hvis det er noen som greier sine forpliktelser til partiet, så er det kvinnene. (Bifall.) Da er det ikke noe hyggelig å høre uttalelser fra kvinner som klager over kontin-

genten. Vi bør alle ha den innstilling at vi betaler vår kontingent med glede. Skal vi kunne utrette noe må vi skaffe partiet tilstrekkelig penger. Hvis vi tenker på det, er det ikke så forferdelig store ofre vi behøver yte for å betale vår kontingent. Hvis vi sløyfer en kinobillett og røyker en eske sigaretter mindre er kontingenten betalt. Vi kvinner vil i alle fall sørge for å ordne vår kontingent, så får dere menn gjøre hva dere vil (Munterhet).

Ragnvald Berli, Aust-Agder, opptok følgende forslag:

«Foreningene skal betale kontingenten innen den 15. i første måned etter kvartalets slutt. Fylkes- og kretspartiene skal betale kontingenten til landspartiet innen den 15. annen måned etter at kvartalet er ute.»

Nils Håve, Oslo, protesterte mot Opsahls uttalelse om at det ikke ville bli noen forhøyelse i kontingenten for de kollektivt tilsluttede. Den nye kontingentsats vil innebære en forhøyelse på 10 øre pr. medlem. For vår forening som står tilsluttet Oslo-partiet med 1400 medlemmer og Bærum Arbeiderparti med 250 medlemmer, vil det representere ca. 2000 kroner i økt kontingent. Med den stadige kamp vi har med kommunistene om medlemskapet i partiet, kan en slik forhøyelse bli meget farlig.

Ronald Bye, Sør-Trøndelag, talte sterkt mot forhøyelsen av kontingenten for ungdomslagene. Det er vanskelig nok i dag å få inn kontingenten. Vi for vårt vedkommende har vært nødt til å skjære ned medlemstallet til herredspartiet, fordi vi ikke klarer å svare våre forpliktelser. Skal ungdomslagene kunne holde sin virksomhet i gang, må vi ikke legge for store kontingentbyrder på dem. Taleren mente også at de som hadde satt fram forslag i dette spørsmålet burde få anledning til å tiltre organisasjonskomitéen.

Etter forslag fra ordstyreren ble det nå satt strek for de innregnede talere.

Erland Skogstrøm, Buskerud, pekte på at man måtte ta hensyn til ungdomsbevegelsen. Vi konkurrerer med den frilynde ungdom. Der har de en kontingent på 1—2 kroner i året, mens vi har 12—13 kroner. Taleren spurte også om hvordan det gikk med Lotteriloven.

Oscar Olsen, Oslo, ville advare mot forhøyelsen av kontingenten for de kollektivt tilsluttede. Taleren representerte den største fagforeningen i Oslo. Den betalte 21 000 kroner i året i kontingent. Kontingentforhøyelsen ville representere 3000 kroner.

Alfred Gulbrandsen, Hedmark, syntes det var trist å høre på de talere som gikk mot kontingentforhøyelsen. Det var som Marie Skaug sa at forhøyelsen bare representerte en pakke sigaretter pr.

kvartal. Det har vært pekt på at landspartiet skulle dekke tapt arbeidsfortjeneste til landsmøtorepresentantene. Dette var etter talerens mening helt unødvendig. De som reiste til landsmøtet måtte være så pass interessert når de fikk dekket dietten. Taleren var enig i at ordet «arbeidsløs» burde gå ut av våre lover og opptok forslag herom. Han etterlyste til slutt spørsmålet om Lotteriloven.

Eugen Johannessen, Oslo: Hvis det er noe område hvor vi har forsømt oss, så er det kontingenten. Vi burde selvsagt i 1945—46 ha gått til en forhøyelse av kontingenten. Da hadde det neppe medført store vansker. Jeg vil imidlertid nå henstille til landsmøtet at det vedtar landsstyrets forslag. De vanskene som vi kommer til å få, må vi ta. Jeg vet at vi spesielt i Oslo Arbeiderparti vil få store vansker når det gjelder fagforeningene. Det er imidlertid, som flere talere har sagt, ikke mye som vi må ofre. Det dreier seg bare om en pakke sigaretter eller et glass øl. Vi må få medlemmene til å forstå at det må koste å stå i partiet.

Ordstyreren ville gjerne opplyse om at fylkes- og kretspartiene ikke vil få noen kontingentforhøyelse.

Trygve Bratteli vil i anledning av de spørsmål som enkelte representanter hadde stilt angående Lotteriloven opplyse at det i sin tid vil bli lagt fram forslag til endringer. Det var imidlertid tvilsomt om dette forslag kunne komme i år.

Ordstyreren foreslo samtlige forslag i kontingentspørsmålet oversendt til organisasjonskomitéen.

Dette forslaget ble enstemmig vedtatt.

§ 6. Landsmøtet.

Ordstyreren opplyste at det ville bli to korte innledningsforedrag om dette spørsmålet. *Trygve Bratteli* ville redegjøre for flertallets standpunkt, mens *Tranmæl* ville motivere mindretallets innstilling.

Trygve Bratteli minnet innledningsvis om at denne saken var blitt meget inngående diskutert på forrige landsmøte. Foran dette landsmøte var saken blitt grundig behandlet ute i avdelingene som hadde fått den tilsendt på et tidlig tidspunkt. Det er en meget oversiktlig sak, og en må vel forutsette at de fleste har gjort seg opp et standpunkt. Jeg for min del, fortsatte *Bratteli*, vil ikke legge noen lidenskap i dette spørsmålet. Som dere ser av innstillingen har landsstyret delt seg omtrent på midten. Det er visse meget viktige ting som det ikke er delte meninger om. Det ene er at vi må

legge forholdene til rette slik at vi kan få et bedre indre liv i partiet. Det bør opprettes en stadig bedre kontakt mellom sentralstyret og de enkelte partiavdelinger. Det er heller ikke delte meninger om at det er av overordentlig stor betydning å uteske partifellenes mening i bestemte partisaker. Når det gjelder landsmøtene, vet vi at de er rike og store opplevelser for dem som deltar i dem. Vi husker hvert enkelt av dem.

Hva er det som gjør dem så verdifulle?

Ikke bare det at det kommer sammen 500 representanter til 3—4 dagers møte. Det er noe annet og mer enn dette. Landsmøtene er en omfattende prosess som hele partiet tar del i. Denne prosess begynner kan vi si nesten et år før de holdes. Forberedelsen av dette landsmøtet begynte endog tidligere, nemlig i 1951. Etter hvert trekkes stadig flere partifeller med i disse forberedelser. Under hele denne bredt anlagte prosess skjer det en avklaring og modning av sakene, slik at når den utvalgte krets kommer sammen til landsmøtet, har de enkelte deltakere flere ganger vært med på behandling av sakene. Det er dette som gir landsmøtene en så god bakgrunn.

Er det mulig å holde hyppigere landsmøter som kan bli så godt forberedt?

Ja, det er selvsagt mulig å komme sammen oftere, men det blir neppe landsmøter som blir forberedt så grundig som tilfellet med de fireårige landsmøter. Min personlige oppfatning er at selv om vi hadde fortsatt med 3-årige stortingsperioder, ville det ikke vært mulig å holde landsmøter på samme måten som før. Her må det finne sted en avveining mellom partiets indre og ytre virksomhet. Begge deler må pleies og ingen av dem må forsømmes.

Det jeg er engstelig for er at en skulle instituere en landsmøteordning som ikke ville gi landsmøtene den tyngde som de har i dag. Vi kunne nok få i stand en dagsorden til to-årige landsmøter, men jeg tror ikke at de ville bli av samme verdi som de 4-årige. Jeg er klar over at de som har trukket en annen konklusjon mener at det i løpet av fire år kan skje så mye at vi blir akterutseilt, og at det av den grunn burde være hyppigere landsmøter. Når jeg tenker tilbake på de ting som er skjedd i løpet av de fire år som er gått siden siste landsmøte, synes jeg det må fortone seg som helt umulig å avpasse landsmøtene etter begivenhetene. Det er ikke mulig å passe landsmøtene inn i en slik rytme. Selv landsstyremøter er det vanskelig å få sammenkalt i forbindelse med viktige begivenheter, og da vil det være langt vanskeligere med et landsmøte.

Jeg mener at vi må sørge for kontakten mellom sentralledelsen og avdelingene på mange andre måter enn gjennom landsmøter.

Vi må holde hyppigere tillitsmannsmøter hvor sentral- og landsstyret er representert. Vi har dessuten den bestemmelse at under ekstraordinære forhold kan landsstyret eller to femtedeler av partiets medlemmer kreve innkalt ekstraordinært landsmøte. Landsmøter annet hvert år vil bli altfor hyppige og hverdagslige.

Et moment som for meg ikke er avgjørende, men som man ikke kan se bort fra er kostnadene ved landsmøtene. Det koster atskillig over 100 000 kroner å holde et partilandsmøte, og da bortsett fra tapt arbeidsfortjeneste. Vi forstår at representasjonen på landsmøtene blir kostbar når et solid parti som Sør-Trøndelag ikke utnytter sin representasjon fullt ut, men sender fem mindre representanter enn de har rett til. Det er et tegn på at de økonomiske vansker gjør seg gjeldende i organisasjonene.

Vi ser også at andre nærbeslektede organisasjoner har gått over til 4-årige perioder. LO har således fire års perioder for kongressene. Fagforbundene har også det samme. Når det gjelder våre broderpartier i Danmark og Sverige er det 4-årige landsmøteperioder. Det er således ikke noe særeget for Det norske Arbeiderparti. Jeg vil derfor tilrå at vi holder fast ved den nåværende ordning.

Martin Tranmæl fikk deretter ordet for å begrunne mindretallets standpunkt og uttalte herunder bl.a.:

Dette er jo ikke bare et teknisk og administrativt spørsmål, men også i høy grad et politisk spørsmål. Det skjer i dag mer i løpet av ett år enn det tidligere skjedde i løpet av 10 år. Det kunne derfor være ønskelig å holde landsmøte hvert år. Det hadde vi også i partiet fram til 1903. Det blir sagt at vi må ha 4-årige landsmøter på grunn av utvidelsen av stortingsperioden. Vi har imidlertid behov for å komme sammen oftere.

Det er riktig nok så at vi har fått et utvidet landsstyre, men dette er ikke nok, dette med et landsmøte skaper liv og rørelse. Det er en demokratisk garanti. Vi kan ikke dekke dette behov ved et surrogat som en landskommunalkonferanse. Her kan det nok bli holdt gode forelesninger, og møtene kan være av stor betydning for våre kommunerepresentanter. Slike konferanser har imidlertid ingen besluttende myndighet. Det er mange aktuelle spørsmål som det kunne være av betydning å få drøftet på avgjørende møter i forbindelse med de kommunale problemer, fylkeskommunenes stilling, fylkesmennenes stilling osv. Det ville således være ønskelig å få landsmøter i forbindelse med kommunevalgene. Da kunne man treffe bindende avgjørelser.

Bratteli var engstelig for at det ikke ville bli noe sus over lands-

møtene hvis vi holdt dem annet hvert år. Jeg antar at det britiske arbeiderpartis representant kunne fortelle oss noe annet, og der borte har de landsmøte hvert år.

Det er pekt på at det er et økonomisk spørsmål, men det må ikke være avgjørende i denne sak. Landskommunalkonferansene koster langt på vei det samme som landsmøtene, og vi har i vårt forslag begrenset landsmøterepresentasjonen til 300. Samtidig foreslår vi at landsstyrets representantantall blir nedsatt til det samme som det var før. Når det gjaldt utvidelsen av landsstyret kom det for øvrig ikke noe krav utenfra om dette. Bratteli nevnte at det ville være vanskelig å gi landsmøtene det samme innhold hvis de ble holdt annet hvert år. Det er en påstand som neppe holder stikk. Han nevnte også at LO og fagforbundene nå var gått over til 4-årige landsmøteperioder. Fagorganisasjonen arbeider imidlertid på et annet grunnlag, og her står vi overfor et annet spørsmål.

Det vi må være på vakt overfor er den sterke sentralisering som foregår, og som også innebærer visse farer. Vi risikerer at avgjørelsene mer og mer glir ut av grunnorganisasjonenes hender. Det vil være en fordel for den sentrale ledelse ved hyppigere landsmøter og det vil gi et regjeringsparti som vårt økt slagkraft. Ledelsen vil alltid vite hvor landet ligger. Det kan en bare få greie på når medlemmene kommer sammen til et landsmøte. Ved behandlingen ute i distriktene har mindretallets forslag fått overveldende tilslutning, og jeg tror at landsmøtet gjør klokt i å slutte seg til mindretallsinnstillingen.

Det ble vedtatt at en skulle foreta en prøvevotering, før en gikk over til debatten. Hvis denne viste et opplagt resultat, kunne en kanskje unngå diskusjon over hodet.

Votering.

Prøvevoteringen viste at det var overveldende flertall for 2-årige landsmøter, og ved den endelige votering ble mindretallets forslag vedtatt med samme store majoritet.

Paragraf 6 punkt 3 ble vedtatt enstemmig etter innstillingen.

Som følge av dette vedtak ble det en forrykning i numrene for de etterfølgende punkter.

Paragraf 6 punkt 7, Landsmøtet.

Thv. Ø. Michelsen, landsstyret: Etter den falne votering om landsmøteperioden og innskrenkningen av antallet i landsstyret, er det vel nødvendig å få nærmere presisert hvorfra landsstyremedlemmene skal velges.

Ingrid Skotte, Akershus, ville gjerne ha brakt på det rene hvorvidt medlemmer av sentralstyret også skulle velges utenfor Oslo, således også fra Akershus.

Knut Eidsåen, Buskerud, pekte på at det måtte sørges for å få en mest mulig allsidig representasjon i landsstyret. I en by er det likegyldig om en representant bor i den eller den gata, men når det gjelder bygderrepresentantene er det ofte avgjørende hvorfra de kommer. Det burde derfor presiseres klarere hvordan landsstyret skulle settes sammen. Taleren ville i den sammenheng peke på det forslaget som var sendt inn fra Larvik Arbeiderparti, hvor det ble foreslått en fordeling av landsstyrets representanter på by- og fylkes-partiene, og at fylkes-, krets- og bypartiene skulle ha adgang til å velge en del av landsstyrets medlemmer på sine årsmøter.

Einar Gerhardsen: Når det gjelder denne paragraf har landsstyret foreslått to endringer. Den første endring går ut på at det skal velges en spesiell komité til å gjennomgå beretning og regnskap. Det er en lovfesting av det som ble vedtatt på forrige landsmøte. Når det gjelder regnskapene blir det overlatt til landsstyret å godkjenne disse, men med den tilføyelse at det på landsmøtet skal refereres en innberetning fra revisjonsnemnda med oversikt over partiets økonomiske stilling.

Den andre forandringen er av mer formell karakter. Når det gjelder det spørsmål som Michelsen nevnte om sammensetningen av landsstyret, skulle vel det nesten si seg selv. Når landsstyret er begrenset til 22 utenbys medlemmer, er det opplagt at det må tas en fra hvert fylke i første omgang. Til det spørsmålet som Ingrid Skotte reiste er det bare å si at det ikke blir noen forandring i dette forhold.

Knut Eidsåen, Buskerud, mente at organisasjonskomitéen burde se på det spørsmålet han hadde reist.

Ved voteringen ble innstillingen vedtatt.

Paragraf 6 punkt 8, ble vedtatt enstemmig etter innstillingen, og slik at kvinnekonferansen ble bestående av 150 representanter.

Paragraf 7 punkt 2, 3 og 4 ble enstemmig vedtatt etter innstillingen.

Harald Løbak, Hedmark, viste til det vedtaket som Hedmark fylkes Arbeiderparti hadde gjort i sitt forretningsutvalg og opptok følgende forslag:

«Landsstyret holder møte foran åpningen av hvert års Storting eller så ofte sentralstyret mener det trengs eller når minst halvparten av de andre representantene krever det.»

Einar Gerhardsen: Forslaget fra landsstyret innebærer bare en liten formell endring. Løbaks forslag derimot innebærer en realitet. Hvis vi vedtar dette forslaget, vil det medføre at vi må holde to landsstyremøter om året. Det kan være år som dette kan være påkrevet, men vanligvis kan man klare seg med ett landsstyremøte, og det må nødvendigvis holdes når beretning og regnskap er ferdig. Av praktiske og økonomiske grunner vil jeg derfor fraråde forslaget fra Løbak.

Ved alternativ votering ble landsstyrets forslag vedtatt med stort flertall.

§ 7, punkt 6, ble enstemmig vedtatt etter innstillingen. § 8, punkt 1, ble vedtatt mot to stemmer.

§ 15, punkt 2. *Medlemskap i andre organisasjoner.*

Thorbjørn Pettersen, Oslo, opplyste at jernarbeidernes politiske fellesstyre i fjor hadde tatt opp spørsmålet om partimedlemmers plikt til å stå tilsluttet LO. Vi har i dag medlemmer som står tilsluttet den borgerlige arbeidslederorganisasjon. Dette burde etter jernarbeidernes mening være uforenlig med medlemskap i Det norske Arbeiderparti. Vi har også fått melding om at det utover landet fins partimedlemmer som er i samme kasus. Han ville derfor i tilknytning til § 15 foreslå:

«Punkt 4 settes inn etter annet punktum i punkt 2»

Dessuten foreslo han som nytt avsnitt i punkt 2:

«Det er uforenlig med medlemskap i partiet å være med i slike organisasjoner som FSO og Norges Arbeidslederforbund.»

Vi er klar over at dette vil kunne føre til visse vansker, og at det kanskje vil innebære en politisk belastning for vårt parti. Det er imidlertid av betydning at det blir slått fast at LO er fellesnevneren for alle partifeller.

Knut Kran, Oslo, mente at det foreslåtte tillegg til § 15, punkt 1, i og for seg var riktig. Når han likevel ville ta opp forslag om at et slikt tillegg ikke ble innført i lovene, så var det fordi vi alt nå har hjemmel for dette i loven slik den nå lyder. Det heter nemlig i punkt 2: «Det er uforenlig med medlemskap i partiet å være medlem av en annen organisasjon som i sin virksomhet arbeider mot partiet eller ved valg arbeider mot partiets kandidater, og å gi økonomisk bidrag til eller på annen måte støtte partier eller organisasjoner som arbeider mot Det norske Arbeiderparti. Medlemskap i Det norske Arbeiderparti forplikter til full og aktiv solidaritet fra alle partimedlemmenes side.»

Det er farlig etter min mening å ta inn bestemmelser som tar

sikte på konkrete tilfelle. Når man ramser opp organisasjoner hvor medlemskap ikke er tillatt, kan en komme i skade for å glemme noen. En slik bestemmelse vil også bli tidsbestemt. Det må tilligge partiavdelingene og sentralstyret å fortolke disse bestemmelser. Han tok opp følgende forslag:

«Foreslått nytt avsnitt II i punkt 2 inntas ikke.»

Arnold Stahl, Oslo, mente også at det ville være farlig å vedta dette tillegget. Det vil bare føre til frafall i fagforeningene. Kampen mot kommunistene her er vanskelig nok fra før, om vi ikke også skal få dette i tillegg.

Magda Klepppestø, Hordaland, mente at hvis en først skulle ta med en slik bestemmelse, så måtte man også nevne flere av de kommunistiske dekkorganisasjoner. Vi burde også spesielt nevne organisasjoner som FSO og det gamle arbeidslederforbundet. Det heter at det skal være høyt under taket i Det norske Arbeiderparti, men det må aldri bli så høyt at vi også har medlemmer som direkte motarbeider partiet. Taleren ville støtte forslaget fra jernarbeiderne.

Ingrid Skotte, Akershus, syntes det var «smør på flesk» å ta med et slikt tillegg som foreslått. Lovene er tilstrekkelig klare nå på dette punkt.

Finn Lund, Oslo, var ikke helt fornøyd med den formulering som jernarbeidernes forslag hadde fått og opptok forslag om nytt avsnitt II til punkt 2:

«Det er også uforenlig med medlemskap i partiet å være med i andre partiers støtte- eller dekkorganisasjoner eller å delta i særorganisasjoner som fremmer disse partiers formål.»

Konrad Nordahl hadde ikke forlangt ordet spesielt på grunn av Thorbjørn Pettersens forslag, men ville gjerne komme litt inn på den nye funksjonærorganisasjonen FSO. Den ble dannet i slutten av 1951 og tar sikte på å organisere funksjonærene på et «upolitisk» grunnlag. Det er en organisasjon som er kommet i stand etter oppfordring av de borgerlige partier og med støtte av arbeidsgivernes organisasjon. De borgerlige har sett med bekymring på den raske utvikling som funksjonærorganisasjonene har fått innenfor LO, og dannelsen av den nye organisasjonen har tydelig den hensikt å bryte fagorganisasjonens framstøt på dette område. Det gjør ikke saken bedre at formannen for denne organisasjonen samtidig er medlem av LO. Han har til og med vært et meget aktivt medlem i Bankfunksjonærenes Forening. Han er nå ansatt i Arbeidernes Landsbank. Forholdet er nemlig at alle som arbeider i Arbeidernes Landsbank må stå i LO. Det er jo litt uforståelig at en mann som

arbeider i en bank som eies av fagorganisasjonen kan være formann i en organisasjon som motarbeider fagorganisasjonen. Nå mener ikke jeg at vi her bør lage noen martyr. Så lenge hans renslighetsbegreper er slik at han ikke føler det uholdbare i sin stilling, så lenge får han få lov til å sitte der.

Denne organisasjonen oppgir at den har 22 000 medlemmer. Dessuten er det opptatt en del organisasjoner som må betegnes som utpregede splittelsesorganisasjoner. Jeg nevner bl.a. et forbund som opptrer på samme marked som Kommuneforbundet, men som bare har 6—700 medlemmer. Også blant kontorfunksjonærene er det en del mindre grupper. Jeg tror ikke på noen stor suksess for disse splittelsesorganisasjonene. Riktig nok får de støtte av arbeidsgiverne, ja enkelte arbeidsgivere betaler endog kontingenten for de funksjonærer som vil stå tilsluttet disse splittelsesorganisasjoner. Vi må selvsagt ta opp kampen mot disse organisasjonene, men det som gjør saken delikat er at medlemmer av Det norske Arbeiderparti delvis er med i dette arbeid. Vi har eksempler på at partimedlemmer går ut av LO og inn i foreninger som står tilsluttet FSO. Ja vi har endog hatt tilfelle hvor en partiformann og varaordfører i sin kommune opprettholdt medlemskap i FSO. Det ble strid om hans forhold, og vedkommende trakk seg som partiformann, men fortsatte som kommunerepresentant.

Så har vi spørsmålet når det gjelder Norsk Arbeidslederforbund. Vi laget i 1947 en parallellorganisasjon. Vi regnet med at vi ville få mange vanskeligheter i starten. Vi hadde inntil det nye forbundet kom i stand hatt medlemmer av våre forbund som medlemmer i Norsk Arbeidslederforbund, mens enkelte forbund hadde vedtatt bestemmelser om at medlemskap i arbeidslederforbundet var uforenlig med LO-medlemskap.

Det skulle ikke være nødvendig i denne forsamling å understreke hvor viktig det er å ha folk i nøkkelstillinger som det her gjelder organisert i et av våre fagforbund, men på dette område er vi nødt til å kjempe mot mange fordommer. Vi skulle imidlertid vente at fremtredende tillitsmenn skulle ha en så grunnfestet sosialistisk innstilling at de var klar over skillelinjene. Det var forstemmende å høre i Stortinget den diskusjonen som fant sted omkring arbeidsledernes organisasjonsforhold. Vi opplevde at representanter fra vårt eget parti sto opp og forsvarte det standpunkt at arbeidsledere også skulle ha rett til å stå i borgerlige organisasjoner — den såkalte Lex Askim.

Ennå har det gamle arbeidslederforbundet flertallet av arbeidslederne i sin organisasjon, men vårt nye forbund har allerede opp-

nådd atskillige resultater. Vi har fått gjennomført en del kollektivavtaler for våre arbeidsledere. Nå har det gamle arbeidslederforbundet slått inn på den samme linjen. Etter Lex Askim har man ikke lov til å true noen ut av LO, men det fins jo andre former, og de blir meget benyttet. Vi har stadig eksempler på at arbeidsgiverne kjøper arbeidsledere ut av LO. Overbevisningen er nemlig ikke fastere.

Vi har også innenfor Statens administrasjon en del bra folk som er medlemmer av Det norske Arbeiderparti, men som samtidig opprettholder medlemskap i gule organisasjoner. De vil gjerne være medlemmer av et regjeringsparti — det gir som kjent visse muligheter — men de vil ikke stå tilsluttet våre organisasjoner i LO. Det er klart at dette skaper vansker. Jeg vil ikke at vi skal vedta noe forslag som fordømmer disse folkene, men det fins andre måter å ordne denne saken på. Det ville være rimelig at når vi skal velge tillitsmenn eller oppnevne medlemmer av komitéer og utvalg at man bare valgte de som står i LO. Fagforeningene kan hverken moralsk eller økonomisk støtte folk som direkte motarbeider dem. Jeg vil foreslå at Thorbjørn Pettersens forslag blir oversendt til sentralstyret eller at det blir vedtatt en uttalelse. Å lovfeste en bestemmelse om dette er neppe gunstig.

Det ble nå vedtatt å sette strek for de inntegnede talere.

Sven Åsen, Rogaland, ga sin tilslutning til forslaget om å stryke det foreslåtte tillegg til punkt 2. I Rogaland ble det vedtatt en liknende uttalelse. Etter talerens mening burde det være en tanke å vedta en uttalelse slik som Nordahl hadde nevnt.

Thor Viten, Telemark, mente at en måtte få klare bestemmelser når det gjaldt våre medlemmers forhold til FSO og Norsk Arbeidslederforbund. Det er likegyldig enten dette skjer gjennom en lovendring eller ved et alminnelig vedtak.

Erling Johansen, Oslo, mente det var uholdbart at fremtredende medlemmer av partiet opprettholdt medlemskap i det borgerlige arbeidslederforbund. Vi har eksempler på at mange av de ivrigste folk i fagforeningene bryter med sitt forbund og går inn i gule organisasjoner, men de blir fortsatt stående i partiet. Partiet må få klare bestemmelser i sine lover, og taleren ville anbefale Thorbjørn Pettersens forslag.

Haakon Lie: Funksjonærproblemet er et av de største og viktigste spørsmål vi står overfor i dag, og vi løser det ikke ved hjelp av lovparagrafer. Vi løser det heller ikke ved å ekskludere 5000 parti-folk som i dag står i disse organisasjoner. Jeg er enig med Konrad

Nordahl i at landsmøtet ikke bør gå fra hverandre uten å vedta en oppfordring til alle partifeller om å støtte LO's organisasjoner. Men la oss ikke tro at vi kan løse dette problemet ved å vedta en skarp lov.

Jeg vil tilrå det forslaget som er fremsatt av landsstyret. Det blir sagt at de nåværende lover er tilstrekkelig på dette punkt. Men er dette riktig? Vi har om og om igjen sett at partifeller — ja selv de høyeste tillitsmenn — undertegner kommunistiske opprop, støtter kommunistiske fredsorganisasjoner osv. Når vi sier at dette er i strid med partiets lover, blir vi oppfordret til å peke på de konkrete lovbestemmelser. Ved å få slike bestemmelser, kan vi hjelpe mange partifeller. Det er typisk at forslaget om å sløyfe dette tillegget kommer fra en åndsarbeider, for det er nettopp åndsarbeiderne som har de største vansker med å ta klare standpunkter i disse sakene.

Vi står foran en omlegging av den kommunistiske politikk. Stalins tale på kongressen i fjor var en tydelig opptakt til en ny enhets- og folkefrontpolitikk. Det er derfor nødvendig å trekke opp klare skillelinjer. Derfor har også det britiske arbeiderparti vedtatt en spesiell liste over de organisasjoner som partimedlemmer ikke kan være medlemmer av. Det programmet som NKP nettopp har vedtatt på sitt landsmøte tyder også på at nå skal klininga i fagforeningene begynne igjen. Etter min mening vil det være av betydning å få en klar bestemmelse, slik at partifellene har noe å gå ut fra.

J. M. Remseth, landsstyret: Det står i arbeidsprogrammet at Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og Det norske Arbeiderparti gjennom historien er knyttet sammen med uløselige bånd. Da bør også landsmøtet vedta landsstyrets forslag. Når det gjelder spørsmålet om stillingen til arbeidslederorganisasjonene byr dette på visse vansker. I Lex Askim står det at en hver arbeidsleder har full frihet til å stå i hvilken som helst av de bestående organisasjoner eller å stå utenfor. I Stortinget var vi ikke særlig begeistret for å forsvare en slik paragraf. Vi hadde imidlertid ingen annen utvei, slik som forholdene lå an. Det er kanskje det mest lettvinste å vedta det forslaget som er fremmet av jernarbeiderne, men jeg for min del kan ikke gå med på det. Jeg går ut fra at organisasjonskomiteen utarbeider et forslag til en uttalelse i saken, hvor det klart blir sagt fra at våre partifeller må støtte opp om LO. Vi har i dag vedtatt at vi skal ha 2-årige landsmøter, slik at det blir anledning til å komme tilbake til denne saken om to år.

Karl H. Karlsen, Østfold: Hvis dannelsen av det nye arbeidslederforbundet hadde vært foretatt på en mer smart måte, ville vi ha unngått mye av denne striden. Jeg er prinsipielt enig i at alle som kan stå i LO selvsagt bør stå der. For mitt vedkommende ble det sagt at jeg ikke kunne stå i LO. Jeg er klar over at ledelsen i Norsk Arbeidslederforbund er reaksjonær, men jeg mener at vi bør arbeide for å få en forandring på denne ledelse. Her må det gås fram med lempe. Vi har mange gode våpen i vår hånd. Norsk Arbeidslederforbunds styre har således meldt organisasjonen inn i FSO stikk i strid med medlemmenes interesser. Jeg vil så sterkt jeg kan tilrå at landsmøtet innskrenker seg til å vedta en prinsipputtalelse og at man ikke slår hånd av 5000 partifeller.

Det ble nå vedtatt å nedsette taletiden til fem minutter.

Olav Gjærevoll, Trondheim: Ikke en gang Håkon Lies veltalenhet har overbevist meg om at det er nødvendig med denne lovendring. Jeg vil advare mot jernarbeidernes forslag. Det er et stort spørsmål om det var riktig å danne det nye arbeidslederforbundet. Personlig synes jeg at det ble gjort på en meget klønet måte. Jeg står selv som medlem av LO, men jeg kjenner til at det er mange lokale forhold som forklarer at partifeller opprettholder medlemskapet i det gamle arbeidslederforbundet.

Erik Wangen, Oslo, pekte på at man spesielt i Oslo hadde mange problemer på dette området. Vi skal etablere et godt samarbeid i produksjonsutvalgene og vi skal forsøke å få våre folk inn i nøkkelstillinger. Da vi må ha garanti for at disse folkene ikke snur ryggen til oss. Dette landsmøtet må slå fast at det må kreves lojalitet av alle partifeller.

Trygve Bull, Oslo, mente at det var farlig å få lovbestemmelser som fastslo at denne eller hin forening ikke var passende for medlemmer av Arbeiderpartiet. Tankegangen likner den katolske hvor det blir satt opp indekser for forbudte bøker.

Nils Ekevik, Oslo: Vi i Oslo har mange vansker når det gjelder det nye arbeidslederforbundet. Det burde vel neppe være tvil om at våre partifeller ikke kan stå i organisasjoner som FSO og det gamle arbeidslederforbundet. Hva ville Skog og Land si om deres medlemmer gikk inn i Bondelaget? Vi må få klare vedtekter om disse ting, men forutsetningen må også være at de blir etterlevet.

Gunnar Alf Larsen, Oslo, ville presisere at han ikke delte det synet som Thorbjørn Pettersen gikk inn for. Forslaget som han har lagt fram er utarbeidet av et tremannsutvalg. Vi burde ha behand-

let denne saken på et langt bredere grunnlag. Jeg mener at Oslo har mye av ansvaret sjøl for de forhold som eksisterer på dette område. Her må det gåes fram med forsiktighet og vi må for all del unngå å lage martyrer av disse folkene.

Gunnar Kyrkjebø, Buskerud, mente at hvis vi i en paragraf skulle sette opp en indeks etter katolsk mønster over forbudte organisasjoner måtte vi utvide sidetallet i vårt lovhefte betraktelig. Vi må ikke overvurdere kommunistenes arbeid og gjøre dem til martyrer. Hele problemet består i å lære opp våre medlemmer til å gjennomskue kommunistenes muldvarparbeid. Vi har enkelte medlemmer som er «foreningssjuke», og som vil være medlemmer av alle nye foreninger. Jeg er uenig i formuleringen av paragraf 15 og vil foreslå:

«Etter «medlem av en annen organisasjon» skytes inn: «støtte- eller dekkorganisasjon». Etter «partier eller organisasjoner» skytes inn: «og støtte- eller dekkorganisasjoner.»

Thorbjørn Pettersen, Oslo, vil i anledning av Gunnar Alf Larsens påstand om at det forslag han hadde lagt fram bare skrev seg fra en nemnd på tre mann opplyse, at saken var behandlet den 4. juni i fjor på det politiske fellesstyrets årsmøte, og der var forslaget enstemmig tiltrådt. Gunnar Alf Larsen var ikke til stede på dette møte. Taleren opplyste til slutt at han trakk tilbake siste del av sitt forslag og støttet Konrad Nordahls forslag om en uttalelse fra landsmøtet.

Eva Friis Christensen, Akershus, pekte på at det hadde stått mye strid omkring dette spørsmålet, særlig har det vært mye strid når det gjelder kvinneorganisasjonene. Mange av våre medlemmer sto således tilsluttet de borgerlige husmorlag. Spørsmålet er også aktuelt innenfor de kooperative kvinneorganisasjoner. Taleren ville anbefale paragraf 15 slik den var nå.

Jonas Brunvold, Oslo: Vi bør ikke være fargeblinde. Gult er gult, og kommunister er kommunister. Jeg synes det er bittert å finne opprop som er laget av kommunistiske fredsorganisasjoner undertegnet av fremtredende medlemmer av vårt parti. De har sin medlemsbok i orden, men sitt hjerte bak jernteppet. Det er spesielt åndsarbeiderne som skaper forvirring på dette området. De opptrer ofte som møteplagere, og de tvinger oss ofte til å slåss. Vi må sørge for at vi må bli spart for alt dette vrøvl. Det skal være høyt under taket i Det norske Arbeiderparti, men det skal likevel være et tak. Vi må forlange lojalitet. De kommunistiske dekkorganisasjoner er en byll som vi må kvitte oss med. Når et enstemmig sen-

tralstyre og et enstemmig landsstyre ber om å få denne tilføyelse, bør vi gå med på dette.

Ordstyreren foreslo at forslagene vedrørende denne paragrafen ble sendt over til organisasjonskomiteen. Dette forslaget ble enstemmig vedtatt.

Paragraf 15, punkt 8, Partiets stortingsgruppe.

Einar Gerhardsen: Den forandring som er foretatt her er en àjour-føring av noe som er blitt praksis. I den gamle paragraf sto det at sentralstyret skulle innkalle til gruppemøter. Det er imidlertid aldri blitt praktisert. Den formulering som punkt 8 nå har fått fastslår det som brukes, derfor er disse bestemmelser falt bort. Det er foreslått et nytt punkt 9 hvor vi får en samlet bestemmelse for hvordan partiets representanter såvel i Stortinget, kommunestyrene og andre offentlige verv må opptre. Før hadde en disse bestemmelser spredt på forskjellige lovparagrafer.

Enstemmig og uten debatt ble disse nye formuleringer til punkt 8 og 9 vedtatt.

Mønsterlover for distriktsorganisasjonene.

De forandringer som var foreslått av landsstyret ble enstemmig godkjent etter korte bemerkninger av *Einar Gerhardsen*.

Mønsterlover for herreds- og bypartiene.

Einar Gerhardsen pekte på at i paragraf 3, fjerde avsnitt var det foretatt en mindre endring, nemlig at ordet forsorgsgruppen går ut. Ellers var det ingen endringer.

Andreas Cappelen, Rogaland, opplyste at Rogaland Arbeiderparti hadde gjort et vedtak i denne saken. Vi mener at kommunegruppens medlemmer også bør være medlemmer av representantskapet. Slik det nå er, når kommunegruppens representanter har adgang, blir de ikke valgt som medlemmer. Det førte i Stavanger til det nokså enestående at byens ordfører og varaordfører ikke ble valgt til medlemmer av representantskapet. Han konkluderte med å fremsette dette forslaget:

«Medlemmer av kommunegruppa er faste medlemmer av representantskapet.» Inntas som nytt fjerde ledd til § 3 i mønsterlovene for herreds- og bypartiene.»

Etter forslag av ordstyreren ble forslaget enstemmig sendt organisasjonskomiteen.

Paragraf 4 ble vedtatt enstemmig etter innstillingen.

Paragraf 5, Nominasjoner.

Einar Gerhardsen: Her har vi valgt delvis en annen formulering, og en setning er gått ut, idet vi har fått med denne bestemmelsen i de generelle lover.

Knut Eidsåen, Buskerud, ville gjerne ha med en tilføyelse om at fylkes- og kretspartiene styrer skulle ha adgang til å gi dispensasjon fra bestemmelsen i siste setning om at nominasjonsmøtet også skulle utpeke partiets ordfører- og varaordfører-kandidat. Det ville være taktisk klokt å ha en smidigere ordning. Han opptok følgende forslag som han ba oversendt organisasjonskomiteen:

«Etter forslaget føyes til: Fylkes- og kretspartiene styrer kan gi dispensasjon fra bestemmelsene i siste setning.»

Einar Gerhardsen, kunne slutte seg til Eidsåens forslag og dette ble enstemmig vedtatt. For øvrig ble landsstyrets forslag enstemmig vedtatt.

Paragrafene 6 og 7 ble vedtatt etter innstillingen.

Mønsterlover for partilagene og kvinnebevegelsens retningslinjer og også retningslinjer for partiets kommunegrupper ble enstemmig vedtatt etter innstillingen.

Organisasjonskomiteens innstilling i lovsakene.

Formannen i organisasjonskomiteen, *Hans Sundrønning,* la fram komiteens innstillinger til de enkelte paragrafer i lovene.

Når det gjaldt paragraf 3 i Lovene for Det norske Arbeiderparti innstilte komiteen på at landsstyrets forslag ble vedtatt.

Ved voteringen ble dette enstemmig bifalt.

Angående paragraf 5 punkt 2, foreslo komiteen:

«Herreds- og bypartienes kontingent til fylkes- og kretspartiene er kr. 1,50 pr. kvartal for gruppe I. For gruppe II, fagforeninger som er kollektivt tilmeldt partiet, pensjonister, lærlinger og skoleungdom, kr. 0,80 pr. kvartal. For ungdomslagsmedlemmer betales kr. 0,50 pr. kvartal. Av denne kontingenten betaler fylkes- og kretspartiene til landspartiet kr. 0,75 pr. kvartal for gruppe I og kr. 0,40 pr. kvartal for gruppe II og for ungdomslagsmedlemmer kr. 0,25 pr. kvartal. Direkte tilsluttede bypartier betaler også for de kollektivt tilmeldte fagforeninger kr. 0,75 pr. kvartal til landspartiet.

Disse kontingentsatser gjøres gjeldende fra 1. januar 1954.»

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Etter avsnittet: «I partilagene og kvinneavdelingene skal en bruke merker som kvittering for kontingenten», foreslo organisasjonskomiteen inntatt:

«By- og herredspartier kan skrive ut medlemskort til kollektivt tilmeldte fagforeningsmedlemmer som uttaler ønske om å få det.»

Anny Olsen, Østfold, foreslo at kontingenten for kvinneavdelinger blir innordnet under kontingentgruppe II.

Ved voteringen ble dette forslaget vedtatt med 119 mot 91 stemmer som ble avgitt for organisasjonskomiteens innstilling.

Organisasjonskomiteens innstilling for øvrig ble enstemmig tiltrådt.

Paragraf 15, punkt 2, kommunistiske støtte- eller dekkorganisasjoner.

Hans Sundrønning opplyste at det i organisasjonskomiteen rådde den oppfatning at det under diskusjonen om dette punktet i og for seg ikke hadde vært noen prinsipiell uenighet, men at det tvert imot var blitt hevdet at landsstyrets forslag til nytt avsnitt II i punkt 2 i denne paragrafen ble dekket ved paragrafens tidligere formulering. Under denne forutsetning foreslo komiteen at paragraf 15 punkt 2 bibeholdes som før og at forslaget fra landsstyret til nytt avsnitt II i punkt 2 blir vedtatt som en uttalelse, nemlig følgende:

«Det er også uforenlig med medlemskap i partiet å være med i kommunistiske støtte- eller dekkorganisasjoner eller å delta i særorganisasjoner som fremmer kommunistiske formål.»

Ved voteringen ble komiteens forslag vedtatt mot 1 stemme.

Mønsterlover for herreds- og bypartiene.

Organisasjonskomiteen opptok her landsstyrets innstilling.

Andreas Cappelen, Rogaland, opptok sitt forslag om at kommunegruppas medlemmer er medlemmer av representantskapet med fulle rettigheter.

Andreas Wormdahl, Sør-Trøndelag, opptok sitt forslag som var sålydende:

«De herreds- og bypartier som ønsker det kan, med fylkespartiets samtykke, la partiets målsmenn i kommunestyret være faste medlemmer i partiets representantskap uten at de er valgt av noen partiavdeling.»

Andreas Cappelen, Rogaland, trakk deretter sitt forslag tilbake og gikk over til Wormdahls forslag.

Ved voteringen ble komiteens innstilling vedtatt med stort flertall.

INNSENDTE FORSLAG UNDER LOVENE

Forslaget fra Nord-Helgeland Arbeiderparti om landsmøtefond ble trukket tilbake.

Forslag fra Haug Arbeiderlag om kontingentfritak under militærtjeneste og forslag fra Tønsberg Arbeiderparti om kontingentfritak ved fylte 70 år, ble etter tilråing fra komiteen ikke tatt opp i lovene, idet en forutsatte at disse spørsmål måtte ordnes på lokalt grunnlag.

Angående forslaget fra Eidsberg Arbeiderparti om at kollektivt tilsluttede fagforeningsmedlemmer skal tilmeldes by/herredspartier i sine respektive bostedskommuner, foreslo komiteen følgende:

«Forslaget fra Eidsberg Arbeiderparti rører ved problemer hvis løsning komiteen ikke finner å kunne foreslå tatt inn i partilovene.»

Ved voteringen ble innstillingen vedtatt.

Innsendte forslag.

Sosialiseringsspørsmålet.

Bernt Lund, Oslo, tok opp forslaget fra Arbeidernes Ungdomsfylking, sålydende:

Ad Sosialiseringsspørsmålet.

A.U.F.s sentralstyre har vedtatt å fremme forslag i sosialiseringsspørsmålet for partiets landsmøte.

Spørsmålet var oppe til behandling på AUF's landsmøte 1952, der det ble vedtatt å fremme et slikt forslag for partiets landsmøte:

Det norske Arbeiderparti setter ned et utvalg for å utrede spørsmålet om sosialiseringen. Utredningen må ta sikte på å klarlegge hva sosialiseringsskravet innebærer, hvilke momenter av økonomisk og psykologisk art som taler for og mot sosialisering, hvilken plass sosialiseringsskravet bør ha i partiets politikk og hvilke virkninger det vil få på landets næringsstruktur. Videre må spørsmålet om sammenhengen mellom dagens politikk og målsettingen på lengre sikt utredes, og linjer trekkes opp for langtidspolitikken. A.U.F. må bli representert i utvalget og utredningsarbeidet. Partiet sørger for tilstrekkelig sekretær- og kontorhjelpe, slik at arbeidet kan drives kontinuerlig.

Motivering:

A.U.F.'s landsmøte 1952 vedtok å henstille til partiet om å sette i gang et utredningsarbeide av den art som nevnt i forslaget. I uttalelsen fra A.U.F.'s landsmøte heter det bl.a. følgende:

«A.U.F.'s landsmøte 1952 vil understreke at bevegelsens langtidsmål aldri må tapes av syne, men stadig holdes klare, slik at de kan være perspektiv for dagens politikk. Særlig vil vi peke på nødvendigheten av at arbeidet med å endre eiendomsforholdene i samfunnet intensiveres ved hjelp av ulike former for sosialisering, hva enten det er overgangen til statseiendom, kommunal eller felles kommunal drift eller omlegging til samvirkedrift av en eller annen form. Særlig vil vi understreke betydningen av at de ulike samvirketiltakene utbygges og at samvirket får en sterkere stilling på områder der det i dag står svakt, som f.eks. innen håndverk og mindre industri.

Landsmøtet vil til slutt gjøre klart at når partiet går inn for virkelig gjennomføring av det program som er trukket opp i «grunnsyn og retnings-

linjer» om utbygging av samvirket og overgang til samfunnsdrift for kraftverk, elektrisitetsforsyning, samferdselstiltak, gruver, storindustri, banker, forsikringsvirksomhet, utenrikshandel, så vil ungdommen med begeistring slutte opp om dette arbeid og gjøre sitt til at programmet kan bli virkeliggjort på en måte som er til hele folkets beste.

A.U.F. vil ikke fremme spesielle sosialiseringsskrav i dette forslaget. Vi mener at hele spørsmålet om sosialisering bør taes opp til utredning først. Spørsmålet må ikke bare betraktes fra rent økonomiske effektivitets- og lønnsomhetspunkter — den psykologiske og moralske siden av saken som har spilt så stor rolle for vår bevegelse, må bli viet like stor oppmerksomhet. Vårt tiltakende kjennskap til menneskene og det samfunn som omgir oss, gjør det mulig og nødvendig å legge et bredest mulig grunnlag for en ny debatt om våre langtidsmål.»

Bernt Lund knyttet følgende merknader til forslaget: Dette forslaget bygger ialt vesentlig på et vedtak som ble gjort på Fylkingens landsmøte i fjor. Det er all grunn til å ta opp hele sosialiseringsspørsmålet til ny vurdering. Når vi ser på arbeidsprogrammet, er det åpenbart at vårt syn på sosialiseringen er endret. I arbeidsprogrammet blir det bl.a. pekt på at vi nå ikke ubetinget vil gå til sosialisering av alle virksomheter. Det er derfor på tide at vi kommer fram til full klarhet, og det naturlige er da at man får en komité som fordomsfritt kan ta standpunkt til de nye problemer.

Ordstyreren mente at dette forslaget måtte sees i sammenheng med forslaget fra Porsgrunn Arbeiderparti, sålydende:

Porsgrunn Arbeiderparti foreslår for Det norske Arbeiderpartis landsmøte 1953 at det blir satt i gang utredningsarbeid for fullstendig sosialisering av næringslivet.

Kort motivering.

Den samarbeidsviljen som kom fram fra de ulike interesser innen samfunnslivet etter krigen, er ved å ebbe ut, og en må rekne med en stadig mer skjerpet politisk kamp. Skal arbeiderrørsla greie å aktivisere sine krefter til innsats framover, er det sikkert nødvendig å sette den videre målsettinga under konkrete drøftinger.

— — —

Sendt gjennom Telemark Arbeiderparti uten bemerkninger.

Arnfinn Vik (til forretningsordenen): Jeg synes det vil være naturlig å behandle begge disse forslagene i forbindelse med arbeidsprogrammet, og jeg vil foreslå dem oversendt til programkomiteen.

Einar Gerhardsen (til forretningsordenen): Jeg syns det er riktig som A.U.F. foreslår at sosialiseringsspørsmålet bør utredes. Det er imidlertid nødvendig nå å gå inn på selve realiteten. Jeg vil støtte forslaget om at såvel A.U.F.'s som Porsgrunn Arbeiderpartis forslag blir sendt til programkomiteen som i tilfelle kan formulere et vedtak som landsmøtet kan gjøre.

Ved voteringen ble forslaget om oversendelse til programkomiteen enstemmig vedtatt.

Programkomiteen foreslo senere i møtet at begge disse forslag ble oversendt sentralstyret, og dette ble enstemmig tiltrådt.

Kulturkomité.

Fra Arbeidernes Ungdomsfylking var det innsendt følgende forslag:

Sentralstyret i Arbeidernes Ungdomsfylking vil legge fram følgende forslag for partiets landsmøte:

«Landsmøtet pålegger Sentralstyret å velge en kulturkomité med representanter fra alle grener av arbeiderbevegelsen. Komiteen skal trekke opp de prinsipelle retningslinjene og stille opp langtidsmålene for arbeiderbevegelsens samlede kulturpolitikk.»

Motivering:

Hittil har arbeiderbevegelsen i første rekke ført kampen for større frihet og demokrati på det politiske, sosiale og det økonomiske området. I de siste ti år har dette på mer enn en måte ført til en omfattende strukturendring i samfunnet. Men mange av de gamle og negative trekk i samfunnsstrukturen har fortsatt en fast forankring i selve kulturmiljøet. Det er temmelig karakteristisk at demokratiseringen av vårt skolevesen hittil i første rekke i praksis har tatt sikte på en forlengelse av den alminnelige skoletiden og en mer rettferdig rekruttering til den høyere utdannelsen, mens selve målet og innholdet i skolen i mindre grad har vært ofret oppmerksomhet. Men kampen for demokratiet er ikke bare en rent teknisk og økonomisk affære, den har også et åndelig frontavsnitt.

Sosial rettferdighet og økonomisk trygghet er et nødvendig grunnlag for en rik og harmonisk utvikling, og de økonomiske forhold i et samfunn setter alltid sitt preg på kulturmønsteret. Men den mer intime atmosfæren som daglig omgir menneskene, kan bare omskapes og fornyes gjennom en aktiv, planfast og miljøskapende kulturpolitikk. På et vitenskapelig grunnlag kan vi i dag også slå fast at den biologiske arven oftest har mindre å si for et menneskes karakter og livsstil. Det blir født til verden med gode og dårlige anlegg, og gjennom sitt intime samvær med andre mennesker utvikler det de egenskapene og samler de kunnskapene og erfaringene som gjør det til et godt eller dårlig samfunnsmenneske. Det er i første rekke miljøet som er den store karakterskapende faktor.

Mot denne bakgrunn må arbeiderbevegelsen i dag ha en målbevisst og klar kulturpolitisk linje, som ser de ulike tiltak i kulturlivet ut fra samme synsvinkel. I 1949 nedsatte sosialdemokratene i Sverige en kulturkomité som i 1952 la fram sin betenkning. En eventuell norsk kulturkomité kunne uten tvil dra stor nytte av de konklusjonene som både svenskene og engelskmennene er kommet fram til. Et langsiktig, sosialistisk kulturprogram vil uten tvil stimulere idédebatten i arbeiderbevegelsen, på samme måten som den har greidd å gjøre det i Sverige og England.

Reidar Hirsti, Oslo, som opptok forslaget fra AUF pekte på at

dette lå på linje med et vedtak som det svenske sosialdemokratiske parti hadde gjort på sitt siste landsmøte. Vi mener at tiden nå er inne til å ta opp en prinsipiell debatt om våre kulturspørsmål. Hensikten med vårt forslag er å få trukket opp retningslinjer for en slik kulturdebatt, og det må bli kulturkomitéens oppgave.

Etter forslag av ordstyreren ble AUF's forslag enstemmig sendt til sentralstyret.

Forslaget fra Buskerud distriktslag av AUF.

Fra Buskerud distriktslag av AUF forelå det følgende forslag:

1. Forhøyelse av familietillegget for de militære mannskaper fra kr. 275,00 til kr. 400,00 for hustru og fra kr. 70,00 til kr. 85,00 for hvert barn under 18 år. Alle beløp gjelder pr. måned.
2. Gjennomføringen av statlige bosettingslån for ungdom. Gjennomføringen bygges på uttalelsen fra landsstyret i AUF om «bosettingslån for ungdommen», men lånenes maksimumsstørrelse bør, på grunn av den prisstigning som har funnet sted siden uttalelsen ble avgitt, settes til kr. 4000,00.
3. Forhøyelse av dagpengene fra kr. 2,50 henholdsvis kr. 4,00 til kr. 5,00 pr. dag.
4. Forsvarets skolestell utbygges.

Motivering:

Arbeiderbevegelsen har alltid hevdet solidaritetsprinsippet, og det er derfor ikke riktig at ungdommen som befolkningsgruppe skal bære en uforholdsmessig stor del av de byrder som vårt beredskap fører med seg. Ungdommen må ikke bare være hjemmefra, men den lider et direkte økonomisk tap ved at samfunnet gjennom militærtjenesten legger beslag på deres arbeidskraft og på den måten avskjærer mulighetene for å tjene penger. Dette tapet rammer ungdommen alene, og ikke de andre aldersgrupper i folket vårt.

Ad. punkt 1. Prinsipielt er en av den mening at alle soldater burde innordnes i Statens lønnsregulativ, f.eks. kl. 3 eller 4. Da ville punkt 1—2—3 i dette forslaget falle bort, men en er klar over at dette ikke lar seg gjennomføre på det nåværende tidspunkt, og foreslår i stedet en økning av familietillegget. Ser en på det vanlige lønnsnivå i det sivile, så er kr. 400,00 heller for lite enn for mye. Selv om familieforsørgeren er i det militære og har «fritt opphold» er de faste utgifter til hus, lys og brenne de samme, og kr. 400,00 pr. måned er ikke ett øre for mye med det prisnivå vi har i dag.

Økingen i tillegget for hvert barn er grunnlagt av den store prisstigningen som har funnet sted i det siste året.

Ad. punkt 2. Hvis en er av den mening at ungdommen skal kunne stifte hjem når den selv ønsker det, må en gjennomføre statlige bosettingslån for ungdommen. Vi kan ta et eksempel. En gutt som går ut av realskolen er 17 år. Han begynner i lære med dårlig avlønning. Videre vokser han i denne tiden og må bruke meget penger til klær. Når han så er 20 år må han ut i militærtjeneste og selv om han skulle ha klart å spare litt, vil disse pengene forsvinne mens han er «ute».

Ikke nok med dette, men han må også avbryte læren, og får ca. 1 år igjen av læren til avtjent verneplikt. Når han så kommer tilbake etter endt militærtjeneste er han ikke i stand til å stifte eget hjem, under forutsetning av en viss bolig og levestandard, på 2—3 år.

Det norske samfunn har gjennom militærtjenesten berøvet denne gutten det økonomiske grunnlaget for å stifte eget hjem, og samfunnet må derfor sørge for at dette kompenseres i en eller annen form. En viser for øvrig til uttalelse fra landsstyret i AUF om «Bosettingslån for ungdommen», men en mener at en må se bort i fra sparing for ungdommen under 23 år som forutsetning for å oppnå lån.

Ad. punkt 3. Med de priser som en i dag har på røykesaker og andre små personlige nødvendighetsartikler er kr. 2,50 alt for lite. En er enig med det ærede finansdepartement med hensyn til betenkelighetene ved å gjennomføre avgiftsfri tobakk og sjokoladevarer for militært personell.

Ad. punkt 4. Det har vært reist mye og berettiget kritikk med hensyn til utnyttinga av den militære tjenestetid. En mener at meget av dette kunne avhjelpes ved at mannskapene i den tiden de var i det militære kunne få bedre høve til å skaffe seg teoretiske og praktiske kunnskaper enn nå, slik at hver enkelt mann kunne si at han hadde lært noe nyttig på den tiden han hadde vært i det militære. En måtte i tilfelle få i stand et meget bedre samarbeid mellom de militære og de sivile lærerkrefter.»

Erland Skogstrøm, Buskerud, opptok forslaget og foreslo det oversendt til programkomitéen.

Ved voteringen ble dette enstemmig vedtatt.

Programkomitéen foreslo at Buskerud-forslaget ble sendt sentralstyret, og dette ble enstemmig tiltrådt.

Omsetningsskatten.

Tverlandet Arbeiderlag hadde innsendt følgende forslag:

«På møte i Tverlandet Arbeiderlag 26. oktober 1952, ble det enstemmig vedtatt å sende forslag til landsmøtet om opphevelse av omsetningsskatten.

Vi henviser til redaksjonsartikkel i «Kooperatøren» nr. 5 (mai) 1952, under overskrift: Svindelvagtt.»

Bodin Herreds Arbeiderparti hadde sendt et forslag i samme sak sålydende:

«På representantskapsmøte i Bodin herreds Arbeiderparti 2. november 1952, ble behandlet skriv fra Tverlandet Arbeiderlag om at omsetningsskatten burde oppheves.

Saken ble grundig diskutert og det ble fattet vedtak om å innsende skriv til partiets landsmøte med krav om at omsetningsskatten på mel, gryn av korn, landmannsprodukter, fisk, sild, norsk frukt, kjøtt, samt arbeidsklær, helt eller delvis fritas for omsetningsskatt.

Egil Johannessen, Søndre Salten, tok opp forslaget fra Tverlandet Arbeiderlag og foreslo at det ble oversendt sentralstyret som even-

tuelt kunne videresende det til Regjeringen. Det er en kjensgjerning at de som sitter med store familier har vanskelig for å klare seg når de på topp av de høye priser skal betale omsetningsskatt.

Ordstyreren foreslo forslagene oversendt programkomitéen, og dette ble enstemmig vedtatt.

Programkomitéen foreslo at disse to forslag om opphevelse av omsetningsavgiften skulle vedlegges protokollen. Dette ble enstemmig tiltrådt.

Lønnspolitikken.

Stokken Arbeiderparti hadde gjennom Aust-Agder Arbeiderparti sendt inn følgende forslag:

«Stokken Arbeiderparti har i møte 9. desember 1952, fattet følgende enstemmige vedtak:

«Stokken Arbeiderparti må erklære seg uenig i og misfornøyd med den lønnspolitikk som er ført, idet det har vist seg at høyere tjenestemenn i stat og kommune har fått og får så uforholdsvist langt større lønnstillegg enn de laveste lønnsklassene i etaten. Dette skaper misnøye og irritasjon blant arbeiderne utover på arbeidsplassene, og partiavdelingen finner det vanskelig å forsvare en slik politikk tilfredsstillende.»

Lilly Walvik, Aust-Agder, tok opp forslaget og ba om at det ble oversendt til programkomitéen. Den lønnspolitikk som har vært ført og som har resultert i at høyere tjenestemenn i stat og kommune har fått større lønnstillegg enn de laveste lønnsklasser i etatene har skapt voldsom diskusjon på arbeidsplassene. Det er ikke tvil om at slike ting er en stor belastning for vårt parti.

Emil Kjenbakken, Telemark, støttet forslaget fra Stokken. Han opplyste om at Telemark fylkes Arbeiderparti hadde vedtatt en liknende uttalelse.

Forslaget ble enstemmig oversendt programkomitéen.

Programkomitéen foreslo forslaget fra Stokken Arbeiderparti vedlagt protokollen. Dette forslaget ble enstemmig tiltrådt.

Boligsituasjonen.

Orkanger Arbeiderparti hadde sendt følgende forslag gjennom forretningsutvalget i Sør-Trøndelag Arbeiderparti som har gitt det sin tilslutning:

«Orkanger Arbeiderparti har på møte 5. november 1952 drøftet boligsituasjonen og vanskeligheten med reising av den nødvendige egenkapital for bygging av hus.

Vi henstiller i den anledning til partiets landsmøte å ta opp til

drøfting boligbyggingen i sin alminnelighet, og gjennom Regjeringen sørge for at Den Norske Stats Husbanks utlånsregler blir revidert i samsvar med prisstigningen.

En sådan regulering er etter vår mening nødvendig, hvis husbygginga ikke skal stoppe opp.

Motivering:

Boligreisninga er et av — og kanskje det viktigste sosiale problem som vi arbeider med. Gjennom ordningen med Den Norske Stats Husbank ble mulighetene lagt til rette slik at den alminnelige mann kunne bygge seg hus og heim. Det står imidlertid ikke til å nekte, at den senere tids prisstigning har medført vansker, til dels av en sådan art, at boligbygginga står i fare for å stagnere.

Prisstigningen har medført at kravet om stadig større egenkapital for den enkelte byggherre, nå er så alvorlig, at mange husløse på ingen måte ser seg i stand til å fullføre sin byggeplaner. Vi mener derfor at framtidens boligreisning uløselig er knyttet sammen med endring i Den Norske Stats Husbanks utlånsregler: Større fastlån, og dermed en lempning i kravet til egenkapital.

Vi henstiller derfor til partiets sentralledelse, at den gjennom de ordinære kanaler gjør sitt ytterste for å få en ordning i samsvar med det vi her har tillatt oss å påpeke.»

Andreas Wormdahl, Sør-Trøndelag, opptok dette forslaget som ble enstemmig oversendt programkomitéen.

Programkomitéen foreslo forslaget oversendt sentralstyret, og dette ble enstemmig tiltrådt.

Jaktloven.

Botne Arbeiderparti hadde foreslått følgende:

«Vestfold fylkes Arbeiderparti har på møte 14. desember 1952, behandlet den nye Jaktloven av 14. desember 1951, og vedtatt denne uttalelse som blir å sende til Landbruksdepartementet ved statsråden:

Når Jaktloven fastslår som sitt prinsipale utgangspunkt at grunn-eierne skal ha enerett til jakt og fangst på sin eiendom, kan en ikke være enig i dette syn.

På grunn av den samfunnsutvikling som har funnet sted, bør retten til jakt og fangst være blant de frie goder — som kan nyttes av alle norske borgere, med de begrensninger som hensynet til en rasjonell viltpleie tilsier til en hver tid — innen de forskjellige deler av landet. De eiendomsløse jegere utgjør i våre dager det overveiende antall av de som driver jakt og fangst, og for disse er dette en viktig avkobling og fritidsbeskjeftigelse. Den aktive jeger, enten han eier grunn eller ikke, bør derfor ha samme innflytelse på jaktens organisering og utøvelse. Dette krav imøtekommer den nåværende jaktlov bare i liten utstrekning, idet grunneierne har en altfor sterk stilling.

En foreslår derfor at reglene i lovens § 2, 2. ledd, blir endret slik at viltnemnda i sin helhet blir valgt av herredsstyret og at minst tre av viltnemndas fem medlemmer bør være utøvende jegere og medlemmer av en jeger- og fiskerforening.

Videre foreslår en at det opprettes større jaktdistrikter som kan omfatte flere herreder og byer, alt etter de geografiske forhold, slik at de aktive utøvere av jakt og fangst i byene, får de samme rettigheter som folk fra land-distriktene innen det felles jaktdistrikt. Dette for at byene skal få det nødvendige jaktterreng.

En vil for øvrig presisere at den nåværende jaktlov ikke virker tilfredstillende og bør forandres i retning av det som her er påpekt.

Forslaget er enstemmig vedtatt av Vestfold Arbeiderpartis ekstraordinære årsmøte 14. desember 1952.»

Andreas Honerød, Vestfold, tok opp dette forslaget og pekte på at det rådde stor misnøye med jaktloven. Den er lite tilfredsstillende, og det er nødvendig at det blir gjort noe med den. Han foreslo at forslaget fra Botne ble oversendt programkomitéen.

Fra Lardal Arbeiderparti forelå i samme sak følgende forslag:

«Etter at Jaktloven ved århundreskiftet ble forandret, slik at den arbeidende og eiendomsløse befolkning ble fratatt sin urgamle rett til å ferdes fritt i skogen med gevær, har det norske folk levd i det lønnlige håp at bare arbeiderne fikk regjeringsmakten, så skulle de nok få sin rett tilbake.

Vi vet jo alle at foran hvert stortingsvalg sendte Arbeiderpartiet foredragsholdere ut på landsbygda, noe som den arbeidende befolkning setter stor pris på. De foredragsholdere som her er nevnt, har nok den største æren for Arbeiderpartiets enorme framgang.

Fra sist i 20-åra og utover, hadde de fleste av disse foredragsholdere to hovedargumenter, det var Jaktloven og Jordloven, og det som de i sine foredrag lovet arbeiderbefolkningen på landsbygda, er det best i dag ikke å tenke på. For da den nye Jaktloven kom og den ble kjent utover landet, følte folk at det med et slag ble lagt en kald hånd over deres siste rest av frihet til å ferdes i skog og mark.

Vi som stiller med partiarbeidet merket med en gang, at den tillit som arbeiderne hadde til sin regjering, hadde fått så alvorlig svekkelse at det vil ta årrekker å rette det opp igjen. Og nå etter siste høst å ha praktisert den nye Jaktloven, er stillingen blitt verre, heller enn bedre. Vi mener derfor at Regjeringen må ta Jaktloven opp til ny behandling så fort som mulig.

1. Loven om elgjakten må forandres slik at jegeren får rett til å følge dyret uinnskrenket hvor langt det skal bli innen riket. Samt at arealbegrensningen blir satt ned til 1000 mål pr. dyr, og jakttiden blir 3—5 dager, alt etter som bestanden av dyr er i de forskjellige herreder, eventuelt totalfredning i de herreder som bestanden av dyr er svak.
2. Loven om småviltjakt må forandres slik at enhver norsk borger uten hund kan jakte etter småvilt, herunder også medregnet rovdyr og rovfugler.

Alle som vil drive jakt må løse jaktkort. Ulovlig jakt i fredningstiden må ikke forekomme. Her må loven inneholde strenge straffebestemmelser.

En nemnd må velges i hvert herred, som får i oppdrag å undersøke viltbestanden, for derved å bestemme fredningstiden for så vel småvilt som storvilt.

Vestfold Arbeiderparti har på ekstraordinært årsmøte 14. desember 1952, vedtatt å oversende forslaget, uten å ta standpunkt til de enkelte punkter.»

Forslagene fra Botne og Lardal ble enstemmig oversendt programkomitéen.

Programkomitéen foreslo disse forslag oversendt sentralstyret og dette ble enstemmig tiltrådt.

Utbyggingen av våre kraftkilder.

Vestfold Arbeiderpartis kvinneutvalg hadde fremmet følgende forslag:

«Utbyggingen av våre kraftkilder har i tiden etter krigen foregått i forsert tempo, og vært av en utstrekning som aldri før i landets historie. De store mengder elektrisk energi som på denne måten er blitt disponibel, har gjort det mulig å sette i gang store industrielle anlegg og utbygge mye av den industri vi har hatt fra tidligere. Hjemmene har også nydt godt av elektrisitetens utbyggingen i ikke liten utstrekning. Imidlertid har behovet for elektrisitet i hjemmene steget enda sterkere enn tilgangen, på grunn av at husmødrene mer og mer er gått over til å koke elektrisk og også har skaffet seg mange av de elektriske apparater som etter hvert er blitt markedsført. Mye kraft er også gått til oppvarming, særlig i nye hus, hvor det en tid var høve til å legge inn panelovner for elektrisk fyring. På landsbygda har husmødrene også fått store lettelser ved at elektrisiteten har slått igjennom som drivkraft. Både melkemasiner, elektriske pumper for vannforsyning, elektriske motorer til kjøleanlegg m.v. har vunnet innpass de fleste steder, til uvurderlig hjelp for slitne husmødre.

Etter alt å dømme vil denne utvikling fortsette i økende tempo, så fremt det blir mulig å dekke behovet for elektrisk kraft. Imidlertid har en i flere år hatt restriksjoner og innskrenkninger av forbuket om høsten og vinteren. Ved senkning av spenningen, utkoblinger og rasjoner, er forbruket tvunget nedover. Dette er også gjort i år med relativt god nedbør og fulle vannreservoarer, og det er uttalt at slike skritt også må tas i lang tid framover. Det synes derfor ikke å være noen annen utvei enn å forsere utbyggingen av vår fossekraft ytterligere og at den nye kraft som blir disponibel i større utstrekning går til hjemmene og til våre gårdsbruk.

Det henstilles derfor til Regjeringen om snarest mulig å få planlagt utbyggingen av Tokke og satt dette arbeid i gang, da alle de mindre prosjekter som foreligger, neppe vil kunne bedre situasjonen nevneverdig.

Mens dette arbeid pågår, bør det gis lisens for innføring av dieselaggregater, slik at den øyeblikkelige nød kan avhjelpes noenlunde snart, selv om denne strømmen nødvendigvis blir meget dyrere enn den fossekraften gir.

Forslaget er enstemmig vedtatt av Vestfold Arbeiderpartis ekstraordinære årsmøte 14. desember 1952.»

Dette forslaget som var oversendt programkomitéen ble etter innstilling fra denne oversendt sentralstyret.

Uttalelsen om funksjonærene.

Programkomitéen foreslo følgende uttalelse om funksjonærene:

«Programkomitéen har fått i oppdrag å forme et utkast til uttalelse fra landsmøtet om funksjonærene. Uttalelsen skulle inneholde både en politisk appell til bruk i valgkampen og interne direktiver som gir svar på de organisasjonsspørsmål som ble reist under debatten i landsmøtet.

Programkomitéen er for sitt vedkommende enig i at det er et påtrengende behov for både en politisk appell til funksjonærene og til interne direktiver. Programkomitéen er imidlertid sterkt i tvil om det er hensiktsmessig og klokt å sammenfatte disse to ting i én uttalelse.

Når det gjelder utformingen av en politisk appell til funksjonærene, vil programkomitéen foreslå at landsmøtet gir landsstyret i oppdrag å vedta en slik appell på et noe senere tidspunkt. Det er etter programkomitéens oppfatning hensiktsmessig å vente litt, både fordi det foreligger en utvalgsinnstilling til sentralstyret om funksjonærspørsmålet som dette ennå ikke har behandlet, og fordi Landsorganisasjonens nye hovedsammenslutning for funksjonærer først blir konstituert i mai i år.

Når det gjelder de indre organisatoriske retningslinjer, vil redaksjonskomitéen foreslå at landsmøtet gir sentralstyret i oppdrag å sende ut slike retningslinjer til partiavdelingene på grunnlag av debatten og i samarbeid med Landsorganisasjonens sekretariat. Programkomitéen mener at det er nødvendig å utforme disse retningslinjene med omhu og at det er nødvendig at partiet og Landsorganisasjonen får litt tid på seg. Programkomitéen mener for øvrig at det også her vil være naturlig at de organisatoriske retningslinjer kommer i tilslutning til konstitueringen av Landsorganisasjonens nye hovedsammenslutning for funksjonærer i mai i år.»

Forslaget ble enstemmig tiltrådt. Dessuten ble det vedtatt at landsmøtet ber sentralstyret sammen med Landsorganisasjonens sekretariat å utarbeide en uttalelse med sikte på offentliggjørelse, og også å utforme de indre retningslinjer det her er behov for når det gjelder partifellenes stilling til funksjonærenes og arbeidernes organisasjonsform.

Internasjonal sekretær.

Sosialistisk Studentlag, Oslo, fremmet følgende forslag:

«Partiet ansetter en internasjonal sekretær.

Motivering:

Tiden etter den annen verdenskrigen har gjort det klart at det bak slagordet «Verden er en» finnes en realitet. De enkelte lands vanskeligheter er i ferd med å bli gjort til internasjonale problemer. Det vil igjen si problemer som vedkommer oss alle. Gjennom FN og dets underavdelinger, gjennom hjelp til underutviklede land, ved opplysning osv. har en tatt konsekvensen av dette syn, og det blir arbeidet for å utbre internasjonal forståelse og for å styrke solidariteten mellom folkene.

Vårt land har også vært med i dette arbeid, og har etter evne søkt

å oppfylle sin del av forpliktelsene. Imidlertid ser det ut som om arbeiderorganisasjonene her hjemme ikke lengre er å finne i fremste rekke, når det gjelder arbeidet på dette området. Med de forutsetninger arbeiderbevegelsen her burde ha, og med de tradisjoner den har fra tidligere tider, er norsk arbeiderbevegelses innsats i dag skuffende svak. Det er vår erfaring at denne skuffelse gjør seg gjeldende i utlandet også. På dette feltet setter utlandet store krav til det eneste land med sosialdemokratisk regjering. Vel er det så at mange enkeltpersoner, utgått fra vår organisasjoner, har utført internasjonalt arbeid av verdi, men norsk arbeiderbevegelse som helhet har vist en utilitelig passivitet. På tross av dette, tror vi at det innen våre partilag eksisterer en latent interesse for slike spørsmål. En av de tingene som har lammet interessen, er mangelen på informasjon. Lite får våre medlemmer vite om hva som foregår i andre lands arbeiderbevegelse, sjelden vet en hva som har gått for seg på de forskjellige konferanser og kongresser osv. Ønsker et lag eller en gruppe å drive et arbeid som forutsetter kontakter med internasjonale eller utenlandske organisasjoner, finnes det ikke noe organ som kan yte praktisk hjelp til slikt arbeid, hjelpe til med å overvinne språkvansker osv.

Det er vår forutsetning at en slik internasjonal sekretær ikke selv i særlig utstrekning bør bli engasjert i arbeidet på internasjonale kongresser o.l. Til dette bør en fortsatt nytte de valgte ansvarlige tillitsmenn.

Sekretærens hovedoppgave bør være å samordne det internasjonale arbeidet som partiet og tilhørende organisasjoner driver. Det er vår oppfatning at det først og fremst er rutinemessig kontorarbeid som er minuskatoren her.

Forslaget er tiltrådt av styret i Oslo Distriktslag av AUF.»

Tor Johnsen, Oslo, tok opp forslaget og knyttet følgende bemerkninger til det: Vårt forslag dekker kanskje ikke helt ut det vi mener. Vår hensikt er at partiet skal tilsette en sekretær som kan ta seg av de internasjonale spørsmål rent praktisk. Det skal ikke være en sekretær som skal delta på konferanser og kongresser, men en mann som grunnorganisasjonene kan få hjelp av. Når det gjelder de internasjonale spørsmål mangler det ikke på interesse, men en støter på så mange praktiske vansker når en skal drive internasjonalt arbeid. Innenfor Fylkingen både sentralt og i grunnorganisasjonene får vi mange henvendelser fra en rekke internasjonale institusjoner, men vi vet ikke hvor disse hører hjemme, og vi er i tvil om hvorvidt vi kan knytte kontakter. Partiet bør derfor opprette et spesielt kontor med en sekretær som kan skaffe alle opplysninger. Han vil også kunne samordne hele det internasjonale arbeid. Jeg håper at landsmøtet vil slutte seg til vårt forslag.

Utenriksminister *Halvard Lange* ville støtte den tanken som Sosialistisk Studentlag hadde tatt opp. Etter partilovene er det imidlertid landsstyret som ansetter funksjonærer og dette forslaget bør derfor sendes det nye landsstyret.

Dette ble enstemmig vedtatt.

Framfylkingen.

Werna Gerhardsen: Framfylkingen vil også på dette landsmøte rette en oppfordring til partifellene om å støtte opp om denne organisasjonen. Det har vært vanskelig å skaffe folk til å lede Framfylkingen, og særlig vanskelig har det vært etter krigen. De endrede livsforhold for barn og ungdom er selvsagt en av årsakene til dette. Den høyere levestandard og den lette adgang som barn og ungdom nå har til å skaffe seg alt sportutstyr gjør sitt til at ikke vi lenger frister barna med Framskjorte f. eks. Da vi var unge, var Framlaga og ungdomsbevegelsen den eneste veien til lysere kår. I dag kommer barn og ungdom til dekket bord. Dette er selvsagt meget gledelig, men vi må på den annen side innrette oss etter disse forholdene. Vi må fram for alt få partifellene mer interessert i dette arbeidet. Framarbeidet kan drives av alle — ikke bare av de som har spesielle evner og en spesialutdannelse. Vi må aldri glemme at Framfylkingen er et ektefødt barn av AUF og Det norske Arbeiderparti. Dere aktive slitere i partiet må ta også denne oppgaven på dere. De voksne må være med å berede grunnen. De unge kan gjøre mye, men de voksne må stå bak.

Til de som kanskje tviler på nytten av dette arbeid vil jeg gjerne minne om hva bevegelsen har betydd for oss alle. Vi har som lønn fått den lykke å se bevegelsen vokse fram, men skulle ikke dette skape et behov hos oss til å gi barna den samme lykkefølelse. Det er dårlig økonomi ikke å satse noe på dette område. Jeg vil gjerne nytte dette høve til å be våre aktive partifeller å ta et krafttak for Framfylkingen. Hun refererte til slutt følgende forslag til uttalelse:

«Fram-fylkingen er startet etter vedtak av DNA's landsmøte og Landsorganisasjonens kongress.

I snart 20 år har Fram-fylkingen drevet sitt arbeid etter retningslinjer tilpasset den yngste ungdommens interesser og behov. I alle disse åra har Fram-fylkingen etter evne lagt forholdene til rette, så barn og ungdom fra alle kanter av landet har fått høve til å være med på arbeidsoppgaver de har vokst ved og som har gitt dem erfaringer og minner av verdi for hele livet. Ikke minst har de store landsleirer og nordiske sommerleirer betydd mye og gitt denne yngste ungdommen vår høve til å treffe sammen med jevnaldrende fra andre kanter av vårt land og fra andre land, og bidratt til verdifulle resultater for den enkelte og i neste omgang for bevegelsen vår og for samfunnet. De har lært dem å kjenne betydningen av samhold og kameratskap, av samarbeid og fordragelighet — også utover vårt lands grenser.

Arbeidet i Fram-fylkingen er ikke politisk i annen forstand enn at arbeidet ledes av våre folk og kontrolleres av og knyttes til vår bevegelse. Det er et arbeid som våre beste folk bør vise interesse for og være med i.

Ved å drive dette arbeidet imøtekommer vi et ønske som mange jenter og gutter fra 12—13 års alderen og oppover har om å få være med i organisert fritidsarbeid. De unge har krav på at de voksnes organisasjoner tar seg av denne oppgaven og løser den ut fra de muligheter som finnes på det enkelte sted — om det så bare måtte bli med et arrangement f.eks. 1. mai og ved årsskiftet.

Landsmøtet ber partilag — kvinnegrupper og ungdomslag om å vie denne oppgaven stor oppmerksomhet.

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

India-aksjonen.

Håkon Lie: Vi har utarbeidet et forslag i samband med Folkeaksjonen til fordel for India. Dette spørsmålet ble reist for omtrent 1 år siden. Det kom mange henvendelser til partikontoret med krav om at det ble foretatt noe når det gjaldt hjelpen til de økonomisk underutviklede områder. Saken ble drøftet i sentralstyret, og der rådde det enstemmighet om at den ikke burde reises på et partipolitisk grunnlag. Vi gjorde en henvendelse til stortingspresident Natvig Pedersen, og dette førte til at Stortinget bevilget 10 millioner kroner som hjelp til de underutviklede områder. Det er forutsetningen at denne bevilgningen bare skal være det første skritt. Men aksjonen sluttet ikke med det. Saken har etter hvert fått tilslutning fra alle store folkelige organisasjoner, alle faglige organisasjoner og alle politiske partier. Det har vært samstemmighet på alle hold, bortsett fra de rike næringsorganisasjoner, som har svart et blankt nei. Den 15. april vil det bli satt i gang en landsinnsamling for et India-fond. Det skal brukes til hjelp i et ganske lite område hvor det bor bare fattige fiskere. Hjelpen skal være til selvhjelp. Det skal skaffes moderne fiskeutstyr, det skal ytes legehjelp og det skal settes inn et kulturarbeid. Landsstyret foreslår at landsmøtet vedtar følgende uttalelse:

«Landsmøtet gir sin fulle tilslutning til det initiativ som er tatt både i og utenfor Storting og Regjering for å reise en norsk folkeaksjon til hjelp for økonomisk underutviklede områder.

Kampen for en høyere levestandard, for større frihet og for et bredere demokrati, må i dag føres på en internasjonal front. I første omgang tar den norske aksjonen sikte på en praktisk innsats for økt matvareproduksjon bygd på norsk erfaring og teknikk, i to små indiske fiskersamfunn. Går det bra der, kan erfaringene nyttiggjøres av mange flere og bli til fordel for de store befolkningsmasser som i dag lider av sult, sykdom og nød. Sammen med det store indiske folk har vi her sjansen til å gi vårt bidrag til praktisk byggende fredsarbeid.

Vi oppfordrer alle partifeller og partiets avdelinger til — hver på sitt sted — å gå aktivt inn for Folkeaksjonen og å bidra til at den innsamlingsaksjonen som starter 15. april 1953 kan bli en manifestasjon av hele det norske folks vilje til å bygge det internasjonale demokrati i fred.» Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Uttalelse om Norges Kristne Arbeideres Forbund.

Landsstyret fremmet følgende forslag til uttalelse i denne sak:

«Norges Kristne Arbeideres Forbund har i dag 170 avdelinger med 8000 medlemmer. Det er en organisasjon av personlig kristne som enten er medlemmer av eller sympatiserer med Det norske Arbeiderparti. Forbundet er en helt selvstendig organisasjon, men etter dets lover skal forbundets formann og flertallet i dets hovedstyre være medlemmer av Arbeiderpartiet. Gjennom sin virksomhet har Kristne Arbeideres Forbund siden det ble dannet i 1939, gjort et betydelig arbeid for å samle personlig kristne arbeidere og for å overvinne fordommene om at de ikke kan støtte Det norske Arbeiderpartis politiske virksomhet for frihet, likhet og brorskap. Norges Kristne Arbeideres Forbund vil dermed slå fast at kristendommen er en byggende faktor i dette arbeidet for å skape et samfunn hvor det rå sosial rettferd.

Landsmøtet som gir sin anerkjennelse og støtte til Kristne Arbeideres Forbund vil understreke at det alltid har vært et grunnleggende prinsipp i norsk arbeiderbevegelse at det ikke skal finne sted en sammenblanding av politikk og religion. Politisk virksomhet og religiøs forkynnelse må holdes strengt atskilt. Kristne Arbeideres Forbund har slått fast dette prinsippet i sine lover. Det må også gjelde for alle møter og tilstillinger som blir avviklet av de øvrige arbeiderorganisasjonene.»

Einar Gerhardsen redegjorde for forslaget og bakgrunnen for det, og uttalte herunder bl. a.: På landsmøtet i 1949 ble det av representanter for Kristne Arbeideres Forbund fremmet et forslag i forbindelse med programmet. Ved voteringen ble imidlertid dette forslaget stemt ned. Ved nærmere ettertanke fant mange at dette ikke var særlig klokt, og i ettermiddagsmøtet besluttet landsmøtet å omgjøre dette vedtaket og å sende forslaget til lands- og sentralstyret. Der er det blitt liggende. Vi har imidlertid vært i kontakt med representanter for Kristne Arbeideres Forbund for å finne fram til en løsning og et forslag som vi kunne stå sammen om. I det forslaget som fremmes her gir vi i det første avsnitt en framstilling av de faktiske forhold. I annet avsnitt slår vi fast partiets standpunkt når det gjelder spørsmålet om politikk og religion. Vi vil gjerne ha fram at disse ting ikke bør blandes sammen. Personlig har jeg opplevd en 1. mai at jeg først fikk holde et politisk foredrag, hvorefter en religiøs forkynner ble sloppet løs. Det synes jeg for min del er meget pinlig. Dette synet deles også ledelsen av Kristne Arbeideres Forbund. Vi mener å ha fått dette fram i det forslaget vi fremmer. Det er et standpunkt som sikkert vil bli respektert av begge parter. I landsstyret ble det foretatt en prøvevotering, og det viste seg at 4 av landsstyrets medlemmer var mot at en skulle vedta en slik uttalelse.

Jeg tror det er riktig å gjøre et slikt vedtak som foreslått. Vi

bør forsøke å unngå å komme i den samme situasjon som vi var i på forrige landsmøte. Med den uttalelsen vi har foreslått mener vi å ha funnet fram til en formulering som skulle kunne godtas av alle. Dette forslaget er godkjent av de representanter som er til stede fra Kristne Arbeideres Forbund her på landsmøtet. Uttalelsen bør helst vedtas uten debatt. De som ikke er enig i det skal vedtas en uttalelse må kunne innskrenke seg til å stemme mot.

Kristian Dørum, Oslo, kunne ikke bøye seg for Gerhardsens henstilling om å tie i denne sak. Jeg synes at også vi som representerer et annet syn må ha anledning til å gi uttrykk for dette. Han opptok følgende forslag:

«I første avsnitt går siste periode «Norges Kristne Arbeideres Forbund slår dermed fast osv.» ut. I stedet settes: «Norges Kristne Arbeideres Forbund vil dermed slå fast at Det norske Arbeiderpartis politiske virksomhet ikke står i strid med de retningslinjer Norges Kristne Arbeideres Forbund arbeider etter for å skape et samfunn hvor det rå sosial rettferd.»

Arne Dokken, Oslo, hadde vanskelig for å forstå at det skulle være så pinlig for Gerhardsen å tale sammen med en religiøs forkynter. Vi må ikke se bort fra at kristendommen har en stor betydning i dagens samfunn, og partiet må ikke opptre slik at vi støter bort store deler av befolkningen. Det står i uttalelsen at man ikke vil ha noen sammenblanding mellom politikk og religion. Det kan vel i og for seg være riktig, men det er meget vanskelig å unngå en sammenblanding slik som Arbeiderpartiet har lagt opp sitt sosialprogram. Jeg vil samtidig få lov til å uttale min forundring over at «Arbeiderbladet» ikke i likhet med de øvrige arbeideraviser rundt om i landet hver lørdag bringer en oppbyggelig artikkel. Det klages over at «Arbeiderbladet» ikke får småannonsene om religiøse møter, men en kan ikke vente at menighetene vil avertere i en avis som ikke viser noen interesse for religiøse møter. «Arbeiderbladet» har viet kirkestriden stor oppmerksomhet, men det har skjedd på et grunnlag som ikke nettopp vi er tjent med. Det var en viss mann som engang sa: «Religionen er opium for folket.» Det bør vi glemme i dag.

Tor Paulsen, Oslo, ville be Kristne Arbeideres Forbund ikke å sende ut kommunistiske talsmenn til bedriftene. Vi har nok bry med kommunistene likevel.

Trygve Bull, Oslo, ville uttale sin glede over landsstyrets forslag. Det er riktig at partiet ikke står i motsetningsforhold til kristendommen. Før var kristendommen en reaksjonær faktor, fordi preste-

skapet førte en bevisst kamp mot oss. Taleren fant likevel at forslaget burde få en litt annen formulering. Jeg synes således at setningen: «Norges Kristne Arbeideres Forbund vil dermed slå fast at kristendommen er den byggende faktor osv.» ikke er helt bra. Her burde vi etter min mening heller si «Den kristne kulturtradisjon». Hvis setningen blir formulert slik, vil også jeg kunne stemme for forslaget.

Georg Moe, Trondheim, ville prinsipielt støtte det mindretallet i landsstyret som hadde stemt for at det ikke ble gitt noen uttalelse og subsidiært ville han oppta følgende forslag:

«Landsmøtet vil understreke at det alltid har vært et grunnleggende prinsipp i norsk arbeiderbevegelse at det ikke skal finne sted en sammenblanding av politikk og religion. Politisk virksomhet og religiøs forkynnelse må holdes strengt atskilt. Dette må gjelde for alle møter og tilstillinger arrangert av partiet og partiets grunnorganisasjoner.»

Ole Øisang, Trondheim: Denne debatten er kommet i skyggen av kirkestriden. Jeg er enig med partiformannen i at vi ikke kan unngå at vi må uttale oss. Den uttalelsen som er foreslått er etter min mening klok. Det kan vel være mange som ikke er enig i den virksomhet som Kristne Arbeideres Forbund driver, men vi har likevel dyp respekt for dets arbeid. Det Trygve Bull sa kan jeg erklære meg helt enig i. Jeg kan også slutte meg til den formulering som Bull antydte, og det ville være ønskelig om representantene for Kristne Arbeideres Forbund ville gå med på den. Georg Moes forslag kan jeg imidlertid ikke stemme for.

Det ble nå satt strek for de inntegnede talere.

Arnfinn Vik, Oslo, syntes ikke det var riktig det som sto i uttalelsen om at Kristne Arbeideres Forbund hadde arbeidet for å overvinne fordommene blant de personlig kristne arbeidere om at de ikke kan støtte Det norske Arbeiderpartis politiske virksomhet. Etter talerens mening hadde ikke forbundet lagt hovedvekten på dette arbeide. Derimot hadde det ensidig forsøkt å verve medlemmer innenfor Det norske Arbeiderparti.

Thorvald Sørensen, Porsgrunn, (Kristne Arbeideres Forbund) pekte på at forbundet ikke hadde reist denne saken av hensyn til Kristne Arbeideres Forbund, men av hensyn til partiet. Vi har i dag et parti som heter Kristelig Folkeparti, som vi må bekjempe. Vi står foran et stortingsvalg, og det er av betydning at partiet vedtar en slik uttalelse som er foreslått her. Vi kristne som står i partiet trenger det ikke, men vi trenger en slik uttalelse for å kunne bruke den utad.

Martin Tranmæl: Kan dere ikke akseptere Bulls formulering?

Thv. Spørensen: Jeg vil anbefale landsstyrets formulering. Jeg synes den er meget positiv.

Ordstyreren foreslo uttalelsen oversendt programkomitéen og dette ble enstemmig vedtatt.

I programkomitéen hadde *Ole Øisang* fått i oppdrag å se nærmere på formuleringen av forslaget til uttalelse og han gjorde rede for saken og uttalte herunder bl.a.: Gjennom konferanser med representanter for Kristne Arbeideres Forbund har det vært mulig å komme fram til en formulering som jeg går ut fra kan tilfredsstillende alle parter, og jeg håper at landsmøtet så samstemmig som mulig vil slutte seg til det forslaget som programkomitéen nå legger fram. Forslaget fra programkomitéen slutter seg til det opprinnelige fra landsstyret til siste setning i første avsnitt som forelåes gitt følgende form:

«Det er Norges Kristne Arbeideres Forbunds overbevisning at kristendommen er en byggende faktor i dette arbeide for å skape et samfunn hvor det råder sosial rettferd, toleranse og respekt for annersledes tenkende.»

Kristian Dørum, Oslo, måtte fastholde det forslag han hadde tatt opp under debatten.

Georg Moe, Trondheim, fastholdt også sitt forslag om at det ikke skulle vedtas noen uttalelse i spørsmålet.

Trygve Bull, Oslo, ville på det sterkeste anbefale programkomitéens innstilling. Som gammel fritenker gleder jeg meg over at Kristne Arbeideres Forbund er villig til å vise toleranse også overfor vårt synspunkt, og jeg vil henstille til alle mine vantrosfeller å stemme for den formulering som programkomitéen er kommet fram til.

Einar Gerhardsen sluttet seg til Øisang og Bull og henstilte til landsmøtet å vedta uttalelsen med størst mulig flertall.

Det ble først votert over Georg Moes forslag som ble forkastet mot noen få stemmer. Deretter ble det votert alternativt mellom programkomitéens og Dørums endringsforslag. Programkomitéens forslag ble vedtatt mot 6 stemmer.

ARBEIDSPROGRAMMET

Fra landsstyret forelå dette utkastet til nytt arbeidsprogram for partiet:

I dette programmet legger Det norske Arbeiderparti fram sine retningslinjer for stortingsperioden 1954—1957.

I «Grunnsyn og retningslinjer» har Arbeiderpartiet lagt fram sitt prinsipielle program. Det norske Arbeiderparti vil bygge Norge på den demokratiske sosialismens grunn. Målet er å skape et samfunn som gir økonomisk og sosial trygghet og frihet, likhet og brorskap til menneskene. Mennesket er midtpunktet i all demokratisk sosialisme.

Med sitt arbeidsprogram søker Arbeiderpartiet fullmakt fra velgerne til å utvikle og forme om det norske samfunnet slik at det skritt for skritt kan nærme seg målet.

Det norske Arbeiderparti kjenner seg forpliktet til å gjennomføre programmet. På den andre siden vil partiet bare gjøre de prinsipielle framstøt i perioden som folket i valg har gitt det fullmakt til å gjennomføre.

*

Det norske Arbeiderparti har vært og vil være det arbeidende folks parti i by og bygd.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og Det norske Arbeiderparti er gjennom historien knyttet sammen med uløselige bånd og danner sammen den norske arbeiderbevegelse.

Det norske Arbeiderparti hadde sitt gjennombrudd ved politiske valg i fiskeridistriktene og i bygdene. Fiskerne i Nord-Norge satte de første stortingsmenn av Arbeiderpartiet inn på Stortinget. Det norske Arbeiderparti har en menneskealder stått sterkt i bygdene som fiskernes, småbrukernes og skog- og landarbeidernes parti.

Arbeiderne og funksjonærene, småbrukerne og fiskerne, håndverkerne og de små næringsdrivende lever av sitt eget arbeid. De står på felles grunn og har felles interesser. Det norske Arbeiderparti er deres parti.

Arbeiderbevegelsen tar sikte på å skape et nytt samfunn. I dette arbeid trer bevegelsen ikke lenger fram som representant for en enkelt gruppe eller klasse av folket, men for alle framskrittssvennlige krefter som vil et samfunn bygd på samarbeid og fellesskap.

Folket bygger landet. Vårt program er en appell til alle ansvarsbevisste norske kvinner og menn om å sette kreftene inn til en stor felles innsats og føre utviklingen videre til gagn for land og folk.

FØRSTE DEL

MERKESAKENE

Det norske Arbeiderparti vil arbeide for:

- å avverge krig og fremme fredelig samvirke mellom nasjonene,
- å trygge landets frihet og selvstendighet,
- å sikre arbeid for alle,
- å styrke folkestyret og bygge det ut i nærings- og arbeidslivet,
- å rasjonalisere produksjon og omsetning, utvikle landets produksjonsevne og øke nasjonalinntekten,
- å verne landet mot kriser og følgene av svingninger i verdenskonjunkturerne,
- å bygge opp et allsidig næringsliv i de enkelte landsdeler og distrikter,
- å trygge reallønnen og levekårene og sørge for rettferdig fordeling av produksjonens avkastning,
- å fortsette arbeidet for å bygge gode boliger,
- å fremme velferd, trivsel og åndelig frigjøring ved nye sosiale og kulturelle framstøt.

Den første stortingsperioden etter krigen var gjenreisningens periode. Tiden fra 1949 har vært kjennetegnet av en veldig utbygging på alle områder og det er skapt balanse i vår utenriksøkonomi. Den har også stått i forsvarets tegn. Det norske folk har under arbeiderstyret satt mye inn på å trygge framtiden.

Det byggende arbeid har gitt resultater for land og folk. Landets økonomiske grunnlag er blitt solidere og bredere. Utbyggingen av landet må fortsette. Det er bare økende produksjon som kan gi grunnlag for framgang i levevilkårene og for sosial og kulturell framstegspolitik.

I kommende periode vil vi ha fullført store sivile og militære utbyggingsarbeider. Det vil være mulig å bruke mer av landets ressurser, og særlig av produksjonsøkingen til å bedre levevilkårene direkte og til nye framstøt på det sosiale og det kulturelle området.

Full og produktiv sysselsetting er vårt fremste mål i den økonomiske politikken. Samfunnet skal ha ansvar for at alle har arbeid. Samfunnsmakten må derfor ha rett og plikt til å tre aktivt og ledende inn i vårt økonomiske liv ved målsetting, ved planlegging og ved praktiske tiltak. Ved tegn til depresjon må samfunnet sette i verk energiske mottiltak for å holde aktiviteten og sysselsettingen oppe. Beredskapsplaner mot krise og arbeidsløshet må alltid være utarbeidet og stadig holdes à jour.

Norge og verden.

Alle land er i dag avhengig av hverandre. Ingen nasjon kan isolere seg fra denne avhengigheten — Norge mindre enn de fleste. Den politiske, økonomiske og militære utviklingen i verden har direkte følger for vårt land. Den påvirker på avgjørende vis våre muligheter for å bygge landet og bedre vilkårene for det norske folk. De store samfunnsspørsmålene som er å vinne over krig og krise, uvitenhet og nød, rettløshet og raseforfølgelse i verden, må løses på internasjonalt grunnlag. Norge må sette inn sine evner og krefter i felles forsøk på å redde verden ut av tillitskrise og kald krig. Vi må være positive og realistiske. Mismot må ikke få innpass hos oss.

*

Norge må fortsatt gi de Forente Nasjoner full støtte. Vårt standpunkt er at de Forente Nasjoner bør være en verdensomspennende organisasjon der alle selvstendige stater som vil fred, kan møte hverandre, forhandle med hverandre, og gradvis opparbeide tillit til hverandre.

De Forente Nasjoner må bli midtpunktet for en virkelig internasjonal solidaritet. Å overvinne den økonomiske og sosiale kløften mellom nasjonene er i dag en av de viktigste internasjonale oppgavene. Utviklingen av økonomisk tilbakeliggende områder og kampen mot nød, uvitenhet og ufrihet, er fredsarbeid på både lang og kort sikt. Alle medlemmer i FN må sette inn både økonomiske hjelpemidler og teknisk og kulturell evne for å løse oppgaven. Vårt land må være rede til å yte sitt bidrag.

Det norske Arbeiderparti vil at Norge, innenfor og utenfor de Forente Nasjoner, skal være aktivt med i kampen mot voldsmentalitet, undertrykkelse og diktatur.

*

Mens vi arbeider for å skape et verdensomspennende samarbeid i en fredeligere verden, må Norge gå inn for at de land som kan og vil holde sammen, viderefører sitt fellesskap ved planlegging og samarbeid på det politiske, militære, økonomiske og kulturelle området. De land som stenger seg selv inne og andre ute, må ikke få bestemme takten i den mellomfolkelige utviklingen. Ensidede avgjørelser fra det enkelte land må gradvis vike plassen for løpende kontakt og rådslagning om saker av felles interesse. Bare en slik utvikling kan avverge misforståelser og kriser mellom folk som ønsker å være venner.

Det norske Arbeiderparti vil at Norge skal være et aktivt med-

lem av Atlanterhavspakten. Da demokratiene omkring Atlanterhavet i 1949 sluttet seg sammen i et solidarisk forsvarsforbund, tok de lærdom av tidligere feiltrinn, og satte bom for en utvikling som kunne ha ført verden til katastrofe. Samarbeidet i Atlanterhavspakten er praktisk fredsarbeid.

*

På det økonomiske området bør internasjonal planøkonomi danne grunnlaget for samarbeidet mellom medlemslandene. Norge må gå inn for at det skal ansees som en internasjonal oppgave å legge vilkårene til rette for økende produksjon, full og produktiv sysselsetting og økonomisk trygghet i alle land. Bare en slik utvikling kan løse krisenes problem og fjerne denne alvorlige trusel mot folkenes velferd og sikkerhet.

Norge vil i tiden som kommer, trenge kapitaltilførsel fra andre land for å holde et høyt nivå i utbyggingen av landet. Økonomisk samarbeid må til for at landet skal kunne skaffe seg denne kapitalen.

*

Felles planlegging skal ikke bare gjelde forsvar og økonomi. Ved samarbeid på det sosiale og kulturelle området er det mulig å utnytte resultatene av felles arbeid og forskning, og å gjøre framsteg som ellers ville ligge utenfor vår rekkevidde.

*

Utviklingen har ført med seg at bare felles forsvar kan gi effektivt militært vern. Dette gjelder i særlig grad for små land med utsatt beliggenhet. Isolert forsvar fører ikke fram og blir dyrere økonomisk for landet. Det norske Arbeiderparti vil at Norge skal oppfylle sine militære forpliktelser og bidra sin del til fellesforsvaret, slik at det kan bli effektivt og gi vårt land sikkerhet.

Samtidig vil Det norske Arbeiderparti at Norge skal stå som talsmann for dette syn:

Formålet med det militære samarbeidet er å skape bedre muligheter for forhandlinger om tvistesporsmål som skiller verden.

Perspektivet er å skape fred og sikkerhet som ikke bare har sitt grunnlag i militær maktbalanse, men i samarbeid. Målet er å nå fram til nedregulering av rustningene i alle land gjennom internasjonale avtaler og kontroll og dermed en reduksjon i byrdene til forsvaret for folkene i verden.

Utbyggingen av det militære forsvaret må — også i utbyggingsperioden — gå hånd i hånd med økonomisk og sosial utvikling i landene. Medlemslandene må se det som en plikt å føre en aktiv

økonomisk politikk som gjør forsvarsbyrdene lettere å bære for folket.

Byrdene ved felles beredskap mot angrep skal fordeles rettferdig mellom medlemslandene i samsvar med deres økonomiske bæreevne. Det enkelte land bør først foreta forandringer i forsvarsplaner som inngår i fellesforsvaret, etterat saken er drøftet på organisasjonsmessig vis innenfor Paktens organer.

De felles militære organer skal være undergitt politisk og demokratisk kontroll. Militære tiltak må harmonere med Atlanterhavspaktens defensive karakter.

Felesforsvaret må nytte ut landenes særlige forutsetninger og muligheter, og tilpasse seg medlemslandenes nasjonale egenart i lende og lynne.

*

Med hele sin historie er Norge knyttet til den vest-europeiske kulturkrets, som også den demokratiske sosialismen er sprunget ut av. Det norske Arbeiderparti vil at Norge skal støtte tiltak som fører samarbeidet i Vest-Europa videre.

De tiltak som Europa nå gjør for å organisere et samarbeid i nye former på det økonomiske, politiske og militære området — som favner utover landegrensene og gir bindende makt til nye mellomfolkelige organer — representerer skritt mot internasjonal planøkonomi og sann internasjonalisme. Et slikt samarbeid må til forat Europa og det europeiske demokratiet skal få en sterk og uavhengig stilling i verden. Norge bør søke nærmere tilknytning til de europeiske samarbeidsorganene.

Norske talsmenn må understreke at heller ikke Europa kan stå alene i verden. Et særlig fellesskap i Europa skal være en naturlig del av et større Atlanterhavssamfunn, der Europa utgjør en sterk enhet.

I det mellomfolkelige samfunn er det de nordiske landene som står oss nærmest. Det norske Arbeiderparti mener at internasjonalt samarbeid i større målestokk ikke må svekke en utvikling mot et stadig større fellesskap i Norden. Nordisk samarbeid er for oss et vesentlig ledd i mellomfolkelig samarbeid i det hele. Det nordiske Råd må bli et effektivt organ for økt nordisk samarbeid.

Framstøt for folkestyre.

Det norske Arbeiderparti står vakt om våre demokratiske friheter og om rettssikkerheten. Vårt demokrati er blitt til gjennom kamp og utvikling. Det er ikke fullkomment. Det er en betydningsfull oppgave å gjøre framstøt for folkestyret på nye områder og å

gjøre det levende i folket. Arbeiderbevegelsen og dens organisasjoner vil være enn stadig virksom drivkraft i den demokratiske utviklingen i vår tid.

*

Det er en viktig sak for demokratiet at kvinnene og ungdommen kommer mer med i styre og stell, både i stat og kommune og i organisasjonslivet. Arbeiderpartiet vil legge forholdene til rette slik at kvinnene og ungdommen kan gjøre full bruk av sine demokratiske rettigheter i samfunnet. Først da vil de spille den rolle og yte det bidrag til vårt folkestyre som deres forutsetninger og antall tilsier.

*

Stortinget er den sentrale institusjonen i vårt politiske og konstitusjonelle liv. Regjeringen — som i alle sine handlinger står ansvarlig overfor Storting og folk — skal ha slik myndighet at den effektivt kan styre landet etter de retningslinjer Stortinget trekker opp. En fornuftig arbeidsdeling mellom storting og regjering er av vesentlig betydning for et handlekraftig demokrati. Arbeiderpartiet mener at fullmakter fra Stortinget til Regjeringen er et naturlig og nødvendig ledd i et moderne demokrati som ønsker å trygge folkets velferd. Fullmaktslovgivning kan bryte ny vei for folkestyret fordi det ofte er slik at Stortinget bare kan utvide sin innflytelse og sin kontroll til nye områder i samfunnet ved å gi Regjeringen myndighet til å handle. Arbeiderpartiet mener samtidig at fullmaktene ikke skal ha et omfang eller en form som reduserer Stortingets reelle innflytelse.

*

Det kommunale selvstyret er en viktig del av vårt folkestyre og er grunnlaget for den lokale forvaltningen. Kommunal ledelse og kommunalt tiltak trengs når samfunnet skal bygges ut og formes om. Det er en kjensgjerning at svakt næringsliv og dårlig økonomi i mange kommuner skaper stor ulikhet og undergraver både kommunalt selvstyre og kommunal tiltaksevne. Det norske Arbeiderparti vil føre en politikk som styrker det økonomiske grunnlaget i kommunene og derigjennom underbygge det kommunale selvstyret. Dette legger forholdene til rette for større likhet mellom innbyggerne i forskjellige kommuner og for at kommunene kan spille en aktiv rolle ved gjennomføringen av en byggende politikk i landet. Kommuneinndelingen bør være slik at den tjener disse formålene.

Med de nye oppgaver som fylkeskommunene etter hvert får, må administrasjonen styrkes og i større utstrekning legges under folke-

valte organer. Det må arbeides videre med spørsmålet om byenes deltakelse i fylkeskommunen. I sammenheng med dette bør prinsippene om valg til og sammensetning av fylkestingene utredes nærmere.

*

Samfunnet er i våre dager sammensatt, og gjennomorganisert. Det er en viktig oppgave å hindre at samfunnet stivner i byråkrati og at sentralisering tar overhånd. Vårt folkestyre må bli virkeliggjort i så direkte og levende former som mulig. Demokratiet må utfolde seg gjennom folkets egne organisasjoner. På sin side må disse organisasjonene være demokratiske i oppbygging og ledelse.

*

Når det gjelder ledelsen av den økonomiske virksomheten i landet, har folkestyret ennå ikke trengt igjennom. En fåtallig krets av aksjonærer og direktører i banker, forsikringselskaper og storindustri utøver her en ledelse og har en makt og myndighet som harmonerer dårlig med folkestyret ellers i vårt samfunn. Arbeiderpartiet vil at folket selv skal få større myndighet og innflytelse på ledelsen av den økonomiske virksomheten.

*

Samfunnet må ha ansvaret for at landet blir bygd ut og for at folket er i produktivt arbeid. Dyrekjøpt erfaring har vist at et privat næringsliv ikke makter disse oppgavene alene. Storting og Regjering må spille en aktiv og ledende rolle i vårt økonomiske liv. Det samme gjelder lokale myndigheter i by og bygd. Det trengs planlegging, samordning, støtte og kontroll fra samfunnets side. All privat og offentlig tiltaksevne i vårt samfunn må få utfolde seg. Men det er nødvendig å sørge for at de viktigste oppgavene blir løst først, og at ressursene ikke blir liggende unyttet eller blir spilt ved planløshet og mangel på samordning. Det norske Arbeiderparti mener at et økonomisk demokrati som bygger på planøkonomi, er nødvendig for å bygge landet og for at vårt folk skal mestre krisenes og arbeidsløshetens problem.

*

Bankene og forsikringselskapene har en nøkkelstilling i vårt økonomiske liv. De forvalter en veldig kapital. Ved de lån de gir eller nekter å gi, øver de en vesentlig innflytelse på omfanget og retningen av produksjonen, dvs. på utbyggingen av landet og på sysselsettingen i samfunnet. Kapitalen de forvalter er skapt ved felles innsats. Det norske Arbeiderparti mener at samfunnet må få større innflytelse på forvaltningen av denne kapitalen.

Vår lovgivning må gi uttrykk for det prinsipp at banker og forsikringsselskaper skal forvalte kapitalen på en slik måte at den medvirker til å realisere de retningslinjer for vårt økonomiske liv som Stortinget trekker opp. Banksinspeksjonen og forsikringsrådet må styrkes.

Samfunnet må være representert i ledelsen for de største private forretningsbankene. I de private bankene oppnevner aksjonærene i dag hele ledelsen, enda deres kapital bare utgjør en meget liten del av den kapital bankene forvalter. Arbeiderpartiet mener at dette er udemokratisk og ubetryggende fra et samfunnsmessig synspunkt. Etter forslag fra Regjeringen bør Stortinget oppnevne endel — f.eks. tredjedelen — av representantene i ledelsen for de største forretningsbankene. Om forholdene gjør det nødvendig opprettes en Statens kredittbank.

I livsforsikring har aksjeselskapsformen overlevd seg selv. Den gir et lite antall aksjonærer forvaltningen av den veldige kapitalen som de hundretusener norske forsikringstakere sparer opp. Arbeiderpartiet vil at aksjeselskapene og aksjonærstyret skal vike plassen for samvirke, gjensidige selskaper, og for selvstyre fra forsikringstakernes side. Forsikringstakerne må ha avgjørende innflytelse ved valg av selskapets høyeste organer. Forvaltningen av kapitalen må skje under demokratisk og samfunnsmessig kontroll.

Vår lovgivning om sparebanker har forutsatt at innskyterne skal ha vesentlig innflytelse ved valg av sparebankenes ledelse. Denne innflytelsen er i praksis blitt illusorisk. Arbeiderpartiet vil gå inn for reformer i banklovgivningen slik at innskyterne i sparebankene blir sikret reell innflytelse ved valg av ledelsen. Samtidig vil Arbeiderpartiet at sparebankene skal få utvidde oppgaver i vårt kredittvesen og at myndighetene skal medvirke til å styrke deres sikkerhet.

*

Arbeiderpartiet mener at vårt samfunn er tjent med både privat eiendomsrett, sameie, kommunal og statlig eiendomsrett. Vår økonomiske lovgivning skal hvile på det prinsipp at all eiendomsrett og kapital skal forvaltes i samsvar med sin samfunnsmessige oppgave. Eiendomsretten skal være tillitsverv, ikke privilegium.

Det er et mål at hus og heim skal være egen eiendom. Jorda skal på trygge vilkår tilhøre de arbeidende jordbrukere. Fiskerflåten må tilhøre de aktive fiskere. Håndverk og småindustri skal være private bedrifter.

Samvirke er en organisasjonsform som best forener effektivitet og demokratisk sosialisme. Samfunnet bør derfor utvikle og støtte

samvirket på alle områder, som høver for det, i næringslivet. I produksjon og omsetning er samvirket et ledd i god rasjonell organisasjon.

Samvirke mellom private og stat og kommune kan være en hensiktsmessig form og bør brukes når det er fordeler å vinne på det for samfunnet.

*

Stat og kommune bør gå inn i næringslivet som eier eller deleier for å reise nye samfunnsviktige bedrifter der det trengs nasjonale løft. Det samme gjelder når det er viktige økonomiske eller sosiale fordeler å vinne for landet. Staten, kommunene og industrien bør bygge ut kraftverkene i landet etter en samlet plan. Det offentlige bør gå videre med å overta samferdselsmidlene når almene hensyn krever det.

Et framsynt og effektivt privat næringsliv har vesentlig betydning for framgangen i landet. Bedriftslederne har en viktig oppgave i vårt samfunn. Arbeiderpartiet mener at myndighetene og næringslivet må samarbeide. Veldrevne bedrifter, som ledes med dyktighet og ansvar, er virksomme ledd i byggende samfunnsøkonomi.

Dersom større private bedrifter som har betydning for landets økonomi, blir vanskjøttet og svikter sin oppgave i produksjonslivet eller unnlater å ta rimelige hensyn til sine arbeidere og funksjonærer, bør Staten sørge for at bedriftene blir overført til samfunnets eie eller til nye eiere. Slike saker må Regjeringen legge fram for Stortinget i hvert enkelt tilfelle.

*

Den demokratiske utviklingen i samfunnet må gjenspeile seg i bedriftene og på arbeidsplassene. Dette problemet er felles for privat og offentlig virksomhet. På arbeidsplassen skal menneskene føle seg som medlemmer av et demokratisk samfunn, ikke som redskap i en produksjonsprosess. Arbeiderpartiet mener at samfunnet må søke fram til nye former for å utvikle det indre demokratiet i arbeids- og bedriftslivet og ha mot til å prøve nye veier. Det indre demokratiet er ikke bare et mål i seg selv. Det vil skape større trivsel hos arbeidere og funksjonærer og utløse initiativ, kunnskaper og innsatsvilje til fordel for så vel bedriftene som samfunnet.

Det daglige arbeidet på verksted og kontor skal være kjennetegnet av grunnsetningen om menneskelig likeverd. Felles rådslagning og samarbeid må prege forholdet mellom ledelse og underordnede. Dermed blir grunnlaget lagt for naturlig disiplin, som har så stor betydning for gode resultater i det moderne arbeidsliv.

Undervisning i høyskoler og tekniske og merkantile skoler må legge vekt på å gi elevene kunnskap om moderne bedriftsledelse og om samarbeidets betydning. Rekrutteringen til høyskolene skal være bred og allsidig.

Produksjons- og driftsutvalgene har hittil ikke spilt den rolle de var tiltenkt i vårt bedriftsliv. Samfunnet er ikke tjent med det. Produksjons- og driftsutvalgene må bli effektive organer for samarbeid, produksjonsøking og demokrati. Samfunnet må støtte og samarbeide med arbeidslivets organisasjoner for å nå dette målet.

*

Ved en bedrift er arbeidernes og funksjonærenes velferd og framtid avhengig av at bedriften blir vel ledet og går godt. Bedriftsledelsen treffer avgjørelser som har vidtrekkende følger for de ansatte. På den annen side er bedriften helt avhengig av innsatsen, innstillingen og ansvarsfølelsen hos dem som arbeider der. Det består et interessefelleskap mellom alle som er knyttet til en bedrift. Det er av stor betydning at det også består et tillitsforhold mellom dem.

De fleste storbedrifter er aksjeselskaper. Men aksjeloven yter ikke rettferdighet overfor arbeidernes og funksjonærenes særlige interesser og innsats i bedriftene. Aksjonærene er i aksjelovens forstand enerådende. De har enerett til å velge styre, og styret står bare ansvarlig overfor aksjonærene. Ofte har styremedlemmene avgjørende innflytelse på generalforsamlingene. I så fall velger de seg selv, og står ansvarlig overfor seg selv alene.

Arbeiderpartiet vil gå inn for reformer i aksjelovgivningen, slik at arbeiderne og funksjonærene ved storbedriftene i industrien får rett til å velge målsmenn til bedriftens ledelse. Dette betyr medbestemmelsesrett for de ansatte og anerkjennelse av deres særlige interesser og innsats. Medbestemmelsesretten skal ikke forkludere de klare linjene i forholdet mellom fagforeningene og bedriftens ledelse, og skal heller ikke gi arbeidernes og funksjonærenes målsmenn flertallet og dermed avgjørelsen i bedriftsledelsen. Men medbestemmelse og medansvar forutsetter reell innflytelse. De personer som representerer de ansatte, må være likestilte medlemmer og yte positive bidrag til bedriftens ledelse.

Medbestemmelsesretten vil være et framsteg for industrielt demokrati. Den vil gi økt garanti for at bedriftene blir ledet i samsvarende med interessene til så vel de ansatte og samfunnet som til aksjonærene.

FRAMSKRITTET SKAL FORTSETTE

Siden 1935 har Norge, bortsett fra okkupasjonsårene, vært styrt av arbeiderregjeringer. I denne tiden har den økonomiske og sosiale utvikling i landet gått framover i raskt tempo. Nasjonalinntekten er i løpet av 20 år bortimot fordoblet, til tross for tilbakeslaget under krigen. Produktiviteten har steget sterkt i alle næringer. Den uhyggeligste av alle utvekstene på det kapitalistiske samfunnet — arbeidsløsheten — er på det nærmeste fjernet. Bortsett fra sesongmessig og geografisk betinget ledighet har hele folket vært i arbeid. Den nakne fattigdommen, som var en kjensgjerning i by og bygd i begynnelsen av 1930-årene, er overvunnet. Et omfattende helsearbeid har satt en stopper for flere av de store folkesykdommene, bl.a. tuberkulosen, og skapt et sunnere og sterkere folk. Reformer i vårt skolestell har brakt oss mange steg framover mot den dag da vi kan si at uvitenheten er utryddet i landet. Gjennom den største boligbyggingen, som noe land i Europa har kunnet oppvise, har samfunnet tatt kampen opp mot bolignøden som sosialt problem.

Det har vært mulig å nå disse resultatene fordi samfunnet har ført en aktiv og målbevisst politikk. Ressursene i landet har vært mobilisert for framskrittet i samsvar med nasjonal plan. Tross sine mangler er det norske samfunn i dag preget av, at det økonomiske livet blir utviklet under plan og kontroll, at alle har arbeid, at grunnlaget er lagt for sosial trygghet, at helsestellet er under rask utvikling og at nasjonalinntekten blir rettferdigere fordelt enn i noe annet land.

Vi kan med rette si at vi har nådd langt. Men framskrittet skal fortsette. Det står store oppgaver uløst på det økonomiske, sosiale og kulturelle området:

Vi har ennå ikke utnyttet landets naturlige rikdomskilder, særlig ikke kraftkildene og malm- og mineralforekomstene. Vi har store uløste oppgaver når det gjelder utbyggingen av vår samferdsel.

Vi har ennå ikke skapt fullgod organisasjon og produktivitet i vårt næringsliv.

Vi har ennå grupper i folket, særlig blant de eldre og blant barne-rike familier, som har små inntekter.

Vi har ennå ikke lettet husmødrene i deres arbeid på en måte som svarer til den tekniske utviklingen i arbeidslivet ellers.

Vi har ennå et jordbruk hvor mange bønder sitter på altfor små bruk.

Vi har ennå et betydelig underskudd på boliger.

Vi har ennå et skolestell som ikke holder mål, særlig i bygdene. Vi har ennå ikke skapt en folketrygd som gir trygghet for alle grupper i folket.

Vi har ennå store uløste oppgaver i vårt helsestell, særlig når det gjelder behandlingen av sinnssyke og åndssvake.

Det norske Arbeiderparti setter de oppgavene som disse manglene stiller oss overfor, øverst på dagsordenen. Arbeiderpartiet vil at folket i første rekke skal samle sine krefter om å løse disse oppgavene.

Mål og midler i den økonomiske politikken.

Grunnlaget for framskrittet ligger i stigende produksjon. Det norske Arbeiderparti vil føre en økonomisk politikk som bygger landet og trygger full og produktiv sysselsetting for hele folket.

Samfunnet må ta i bruk en rekke virkemidler for å gjennomføre en effektiv økonomisk politikk. Alle må være utformet og anvendes i samsvar med våre demokratiske prinsipper.

Planlegging er nødvendig. Det må utarbeides økonomiske langtidsplaner for utbyggingen av landet. Nasjonalbudsjettet må hvert år gi en oversikt over de økonomiske forhold og utviklingstendensene og trekke opp forslag til retningslinjer for den økonomiske politikken. Planleggingen må være elastisk, slik at den kan endres hvis forutsetningene endrer seg. Den offentlige statistikken må bygges videre ut. Oppgaven er å lede utviklingen og samordne kreftene.

Det ligger i det private næringslivs natur at den har en tendens til å konsentrere den økonomiske virksomheten i visse distrikter, fordi det privat økonomisk lønner seg best. Det norske Arbeiderparti vil at samfunnet skal medvirke til at den økonomiske virksomheten blir mer spredt over landet. Det vil gi landet et allsidigere og solidere næringsliv. Det økonomiske langtidsprogrammet må legge stor vekt på å framskynde lokal utbygging som nytter ut distriktenes naturlige rikdomskilder og muligheter: kraftkilder, råstoffer og arbeidskraft. Formålet er at de distrikter i landet som ligger etter økonomisk, skal bygges ut planmessig med aktiv medvirkning fra samfunnets side, så de ved egen produksjon kommer økonomisk på høyde med landet ellers.

Planene for utbygging av Nord-Norge er et eksempel på aktiv planøkonomi. Den er i landsdelens og hele landets interesse og må gjennomføres etter forutsetningene.

Det viktigste økonomiske virkemiddel er finans- og pengepolitikk-

ken. Den må utvikles videre, slik at den raskt kan tilpasse seg nye situasjoner og spesielle problemer.

Rente- og kredittpolitikken skal bidra til å holde den økonomiske virksomheten oppe og være et ledd i arbeidet for full og produktiv sysselsetting. Den skal også motvirke en samfunnsmessig uforvarlig stigning i husleiene. Det opprettholdes et lavt rentenivå og utbytte-regulering i aksjeselskaper.

Statsbudsjettet og de kommunale budsjettene må på samme måten bidra til at hele folket er i arbeid og at landet blir bygd ut. De må være tilpasset til konjunkturutviklingen. Skatte- og avgiftspolitikken utformes med sikte på å gi en sosialt forvarlig fordeling av skattebyrdene og oppmuntre til produktiv innsats. Den familievennlige tendensen i skattesystemet styrkes. Prinsipielt skal vanlige arbeidsinntekter skattlegges proporsjonalt. Progresjonen i skattesystemet styrkes. Prinsipielt skal vanlige arbeidsinntekter skattlegges proporsjonalt. Progresjonen i skattesystemet skal formes som tilleggsskatt på større inntekter. Revisjon av reglene om skattlegging av ektefeller. Forenklingen av de kommunale reduksjonstabellene må fortsette. Det samme gjelder arbeidet med å utjevne skattetrykket mellom kommunene. Skattelikning og innfordring av skatter og avgifter forenkles og kontrollen må forbedres. Det må skje en planmessig utbygging og effektivisering av likningsadministrasjonen, slik at lovgivningen kan håndheves mer effektivt for å ramme skattesvikere, bl.a. ved skjønsmessig likning etter forbruk. Spørsmålet om statsansatte eller inter-kommunale likningssekretærer utredes. Skatt av årets inntekt må gjenomføres og spørsmålet om offentlig regnskapslovgivning må utredes.

I den utstrekning det er nødvendig for å sikre full sysselsetting, høyere økonomisk aktivitet og rettferdig fordeling, må penge- og finanspolitikken suppleres med direkte reguleringer. Dette vil særlig gjelde investeringene, prisene og utenrikshandelen. Detaljreguleringer skal bare brukes når de er nødvendige for å løse spesielle oppgaver.

Bedre organisasjon og høyere produktivitet i næringslivet.

Etter krigen har det vært nødvendig å sette alt inn på en rask gjenreise og utbygging av næringslivet i landet. Utbyggingen må fortsette, men i årene som kommer vil Arbeiderpartiet legge stor vekt på å effektivisere og rasjonalisere produksjonen. Ved å utvikle organisasjon og ledelse i vårt bedriftsliv, vil investeringene i driftsbygninger og maskiner gi økende avkastning.

Oppgaven er både å øke produksjonen og å gjøre arbeidet lettere. Stigende produktivitet i landet vil si at produksjonen pr. mann øker, og at slitet for dem som deltar i produksjonen minker. Det er bare rasjonelle bedrifter som kan sikre høyere produktivitet i denne forstand: Bransjer og bedrifter som er urasjonelle, skaper risiko for arbeidsløshet, fordi de blir slått ut i konkurransen.

Stigende produktivitet åpner muligheter for å sette prisene ned og er derfor også av vesentlig betydning for forbrukerne. Bransjer og bedrifter kan gjennom aktiv produksjons- og prispolitikk utvide salget til nye grupper og lag i folket.

*

Å skape høyere produktivitet er en felles oppgave for alle som deltar i produksjonslivet, for nærings- og arbeidslivets organisasjoner og for myndighetene. Fordelingen av oppgaver og ansvar mellom bedriftene, nærings- og arbeidslivets organisasjoner, offentlige samarbeidsorganer og myndighetene, må i seg selv være rasjonell og legge grunnlaget for et effektivt samarbeid.

De enkelte bedrifter må bære ansvaret for at produktiviteten øker ved en stadig bedre utvikling og kombinasjon av ledelse og organisasjon, arbeid og maskiner. Ansvaret for dette skal hvile på hele bedriften, ikke bare bedriftsledelsen, men også arbeidere og funksjonærer. Alle parter — ikke bare aksjonærer og høyere funksjonærer — skal dele fordelene av at produktiviteten ved bedriften øker som følge av felles innsats.

Produksjonsutvalg og andre samarbeidsutvalg innen bedriften må ta aktiv del i arbeidet for å løse bedriftens produktivetsproblemer.

Nærings- og arbeidslivets organisasjoner må ha innflytelse og ansvar når det gjelder løsningen av produktivetsproblemene i vårt samfunn. Ved omfattende rasjonaliseringer innenfor de enkelte næringer og bransjer må organisasjonene spille en vesentlig rolle sammen med de offentlige samarbeidsorganer, som er eller blir opprettet. Det vil alltid være en fordel at rasjonaliseringsordninger har bredest mulig tilslutning fra bransjene selv og deres organisasjoner.

Offentlige myndigheter bør legge forholdene til rette for produktivetsøkning gjennom sin økonomiske politikk. De bør opprette de samarbeidsorganer og institusjoner som trengs for å fremme løsningen av produktivetsproblemene. Loven om bransjeråd av 1947 omarbeides med sikte på å skape enkle og effektive samarbeidsorganer. Forskings- og opplysningsarbeidet legges til rette i sam-

arbeid med nærings -og arbeidslivets organisasjoner. Regjeringen må fremme spesielle lover om rasjonalisering til Stortinget i den utstrekning bransjerådenes eller andres arbeid klarlegger at det er nødvendig eller hensiktsmessig å løse problemene gjennom lov. Denne lovgivning skal ta sikte på raskt og effektivt å løse de konkrete rasjonaliseringsproblemer som det ikke er mulig å løse på frivillig grunnlag.

Lønsmottakerne og husmødrene.

Det er to grupper i det norske folk som i dag har krav på økt oppmerksomhet: lønsmottakerne og husmødrene. Regjering og Storting må i stigende grad beskjefte seg med deres interesser og vilkår.

I okkupasjonsårene og i etterkrigstiden har lønsmottakerne og husmødrene stått i en vanskelig stilling. Krig og krise med vareknapphet og prisstigning skaper usikre forhold særlig for alle som lever av lønnsinntekter, trygder eller sparepenger. I dag er mulighetene til stede for å bedre deres stilling.

*

Det norske Arbeiderparti mener at lønnspolitikken må sette seg som mål å trygge og heve det alminnelige reallønnsnivå og på den måten bidra til en stigende levestandard. Dette kan skje ved å heve pengelønnen, ved lavere priser, ved skattelettelse og ved sosialpolitiske tiltak eller ved flere av disse samtidig. Så langt det er mulig, må en gjennomføre reallønnstigning uten prisstigning.

Lønnspolitikken må fortsatt søke å virkeliggjøre den solidariske lønnspolitikens hovedprinsipp, som er å sikre alle lønsmottakere, ubundet av fag, næring eller bosted i landet, en sosialt forsvarlig levestandard. Det skal være lik lønn for menn og kvinner som utfører likeverdig arbeid.

Lønnspolitikken må utformes slik at den belønner en særlig personlig innsats og tar omsyn til faglige og personlige kvalifikasjoner eller til at arbeidet innebærer særskilt risiko, ulempe eller ansvar. Stigende produktivitet som skyldes felles innsats i en bransje eller i en bedrift, bør også lede til felles fordel.

Lønnsystemet bør oppmuntre ungdommen til å søke opplæring, slik at det sikres en tilfredsstillende tilgang av kvalifisert ungdom til faglært arbeid.

Lønningene skal fastsettes etter forhandlinger mellom arbeidslivets organisasjoner slik praksis har utviklet seg. Lønnsnemnd opprettholdes som en frivillig institusjon.

*

I forsvaret for lønsmottakernes interesser er det en fundamental oppgave å sørge for et stabilt prisnivå. Prisloven må brukes og håndheves etter sitt formål. Prinsippet om at prisfastsetting skal være rimelig og skje under samfunnsmessig ansvar må innarbeides ved håndheving av loven. Samfunnet må nøye følge den private pris- og konkurranseregulering som organisasjoner og storbedrifter driver og gripe effektivt inn når prisene er urimelige og når konkurransen blir innskrenket i strid med samfunnsmessige interesser. Det offentlige må selv fastsatte prisene når andre kontrollmidler ikke fører fram. Prisene på melk og brød må holdes nede ved subsidier. Når konjunktorene gjør det rettfærdig og rimelig skal prisutjevningsavgifter brukes for å holde prisene på forbruksvarer nede. I tider med liten varetilgang innen landet av sesongbetonte varer bør importen sørge for rimelige forsyninger til rimelige priser. Som et ledd i en aktiv prissenkningspolitikk bør samfunnet støtte og medvirke til produksjon i store serier av slike standardiserte varer som møbler, radioapparater, barneklær, barnesko og arbeidssko.

*

Forbrukerne må få økt innflytelse. Forbrukerråd må opprettes så forbrukerne får et slagkraftig organ til forsvar for sine interesser. Samfunnet må støtte forbrukerkooperasjonen, så den effektivt kan løse sin oppgave som forbrukernes fremste organisasjon, som prisregulerende og kontrollerende faktor og som banebryter for rasjonell og billig omsetning og god service. Det norske Arbeiderparti vil at denne støtten også skal kunne gis i form av medvirkning til løsning av kooperasjonens finansieringsproblemer. Det offentlige bør i det hele medvirke til modernisering av omsetningsapparatet, bl.a. ved støtte til finansiering av anlegg til selvbetjeningsbutikker. Loven om omsetning av jordbruksvarer endres slik at forbrukerne og det offentlige får sterkere representasjon i Omsetningsrådet.

*

I det daglige liv står husmødrene mer enn noen annen som representant for forbrukerne i samfunnet. Samtidig er husmødrene heimens arbeidere. Husmødrenes vilkår er blitt forbedret både i by og bygd fordi familiene har fått sin økonomi forbedret. Samtidig er det klart at det store antall av husmødre landet over sliter med lang dag og tungt arbeid. Prisstigning og vareknapphet har også rammet dem mer direkte enn noen andre. Det trengs landsplan for bedring av husmødrenes vilkår.

Det er en samfunnssak av første rang å lette arbeidsbyrden for

husmødrene. En økende del av tilgangen på elektrisk kraft må avses til forbruk i heimene. I løpet av femårsperioden 1953—57 bør det være mulig å skaffe elektrisk strøm til 50 000 heimer i strøk av landet som i dag er uten elektrisk kraft. Elektrisitet til lys, koking og husholdningsmaskiner må ha prioritet. Arbeidet med innlegging av vann i heimene må påskyndes. Samfunnet bør ta initiativet til framstilling av gode og billige vaskemaskiner, dypfryseanlegg, kjøleskap og andre maskiner som i særlig grad kan gjøre husarbeidet lettere og gjøre det enklere for husmødre som ønsker det, å ta del i arbeidslivet utenfor heimen.

Det opprettes et heimenes forskingsinstitutt med tilknytning til Forbrukerrådet. Instituttet skal drive vitenskapelig forskingsarbeid med sikte på kontroll av varekvaliteter for forbrukerne og med sikte på nye metoder og redskap som kan lette husarbeidet.

Bøndene og fiskerne.

Under arbeiderstyret er levevilkårene for den alt overveiende delen av jordbruksbefolkningen og fiskerne i landet løftet opp til gode kår. Dette framsteget er et resultat av målbevisst politikk under arbeiderstyret i landet. Solidaritet mellom by og land og økonomisk planlegging har vært kjennetegnet på denne politikken.

Opprettholdelsen og bedringen av vilkårene i bygdene og fiskeridistriktene vil heller ikke framover gjøre seg selv. Også i framtiden må det målbevisst politikk og solidaritet til. Det norske Arbeiderparti vil føre en slik politikk. Partiet vil ikke tillate at det som er vunnet går tapt. Lønnsomheten i jordbruk og fiske må holdes oppe. Partiet vil føre arbeidet videre for nye framsteg.

I jordbruket gjelder det nå å legge vilkårene til rette for rasjonell drift og indre jamstilling. De små jordbrukerne i landet sliter med for lite jord og med tung, urasjonell drift. Mer jord og mere rasjonelle bruksstørrelser må være løsenet. Det norske Arbeiderparti vil gå inn for at det utarbeides en nasjonal nydyrkingsplan. Målet skal være å legge 1 million mål jord under plogen i løpet av ti år. Formålet skal være å gi jord til bruk som i dag er for små, og å skape nye bruk av rasjonell størrelse til de jordsøkende i landet. Det opprettes en egen nydyrkingsorganisasjon til å gjennomføre planen. Organisasjonen må få full støtte fra staten og ha høve til å ta alle moderne hjelpemidler i bruk. Den må drive effektivt og fritt og samarbeide med småbrukerne og jordbrukets egne organisasjoner. Hånd i hånd med arbeidet for å øke bruksstørrelsen må det gå et planmessig arbeid for å støtte samvirket i produksjon og omsetning.

Ledelsen av jordbruksnæringen, dens organisasjoner og dens sentraler ligger i dag i uforholdsmessig grad hos de store bøndene. Det trengs en utvikling av det indre demokratiet i næringen, så de alminnelige jordbrukerne får den innflytelse de bør ha. Vilåret for en slik indre utvikling er at prinsippet om lik stemmerett blir gjennomført i jordbrukets organisasjoner, slik som det er gjennomført i det offentlige liv og i andre folkelige organisasjoner.

I fiskerinæringen må fiskernes rett til å eie fiskefartøylene underbygges økonomisk. Samfunnet må medvirke til at fiskerne blir i stand til å skaffe seg hensiktsmessige fartøyer og redskaper for rasjonell kontinuerlig drift. Kvalifisert ungdom uten kapital må kunne komme i gang.

Samvirket i fiskeriene har rasjonalisert og demokratisert næringen. Samvirket må utbygges både i tilvirkning, produksjon, omsetning og eksport. Samfunnet må medvirke til at samvirketiltakene kan utvikle seg videre.

Kulturell og sosial reising.

Mennesket er midtpunktet i all sosialistisk politikk. Alle ting i samfunnet skal tjene menneskene. Utbyggingen av landet, av folkestyret og av det økonomiske livet, skal legge grunnlaget for fortsatt kulturell og sosial reising og skape trygge, frie og lykkelige mennesker.

I årene etter krigen har vi løst mange og store sosiale problemer og gjort betydningsfulle framsteg på kulturpolitikkenes felter, til tross for de veldige sivile og militære gjenreisings- og nyreisingsarbeidene. Utbyggingen av landet er nå kommet så langt at vi i årene som kommer kan gjøre videre framstøt for kulturell og sosial reising, med direkte sikte på å trygge og verne om det enkelte menneske, dets selvrespekt og motstandskraft mot nød og sosiale ulykker.

*

I heimen og i skolen legges grunnlaget for det nye og det kommende i vårt samfunn. En god, demokratisk skoleordning løfter kunnskapsnivået, river ned sosiale klasseskiller og utvider grunnlaget for rekruttering til ledende stillinger i samfunnet.

Det trengs nå nye framstøt for at skolen vår skal holde mål. Framstøt for skolen krever først og fremst mere skolehus og flere lærere. Det norske Arbeiderparti vil at det skal vedtas en landsplan for bygging av skoler og utdanning av lærere i kommende stortingsperiode.

Gjennomføringen av denne landsplanen må ha høy prioritet i

perioden og settes i verk i stigende målestokk etter hvert som beredskapsarbeidene er ført fram. De nærmeste mål skal være å styrke landsfolkeskolen, så den kan komme på linje med skolen ellers i landet, og å bygge ut framhaldsskolen slik at en kan gjennomføre minst 8 års skolegang i alle kommuner i hele landet. Det må settes særskilt kraft inn på å utvikle skolene i skolefattige strøk. Alle skolepenger må etter hvert falle bort.

For å økonomisere med midlene og legge utviklingen til rette for en samlende ungdomsskole, bør en så langt det er praktisk, bygge felles skoleanlegg for framhaldsskole og realskole eller for disse skoleslag og en folkeskole. Skoleloven må gi hjemmel for at de kommuner som ønsker det, kan forsøke en ordning med kombinert realskole og framhaldsskole.

Det norske Arbeiderparti vil at skolepolitikken skal sikte mot en skoleordning som gir barn og ungdom i bygd og by en fullverdig, grunnleggende utdanning fram til 16—17-årsalderen. Denne skolen må gi en god almenutdanning, og høve til en første yrkespreget opplæring i de høyeste klassene. Etter hvert som det blir mulig, bygges det ut en felles ungdomsskole som tar opp i seg både framhaldsskolen og realskolen. All videregående utdanning bygger så på dette grunnlaget med like gode vilkår for praktisk og teoretisk opplæring.

Målet skal være at all ungdom får velge yrke etter anlegg og interesser, og at de får utdanne seg i samsvar med sitt yrkesvalg, uavhengig av økonomi og bosted.

For at det kulturelle framstegsarbeidet skal bygge på trygg grunn, må staten stimulere vitenskapelig forskning og systematiske forsøk på hele undervisningens område. Offentlig utredning av de prinsipielle og praktiske spørsmål som reiser seg i sammenheng med utviding av skolegangen, samordningen av skolestedet og læreutdanningen, må føres videre.

*

At alle kan få arbeid og inntekt, er første vilkår for det enkelte menneskes mulighet til et fullverdig liv. Derfor er det et avgjørende krav, også i sosialpolitikken, at samfunnsmakten holder samfunnet i stand økonomisk. Vår sosialpolitikk skal forebygge og lindre den sosiale nød, som kan oppstå for menneskene, selv om samfunnet har full sysselsetting og sunn økonomi.

Helsevernet må komme i første rekke. Både det forebyggende helsearbeidet, behandlingen av de syke, og omskolingen av dem som må skifte yrke for å komme i arbeid igjen, er avgjørende

forsvarsverker mot menneskelig ulykke. Det gjelder så langt som råd er å hjelpe dem som er rammet, ut av vanskene og tilbake til arbeid og normalt liv. I kommende stortingsperiode er det nødvendig å ta store løft på helsevesenets område, særlig når det gjelder omsorgen for de sinnslidende, og de åndssvake.

*

Retten til en tilfredsstillende bolig er en grunnleggende menneskerett. Boligreisingen må beholde sin høye prioritet i den kommende stortingsperiode. Arbeiderpartiet ser det som en viktig oppgave at boligreisingen kan fortsette uavhengig av privat spekulasjon og vekslende konjunkturer. Samfunnet er ansvarlig for løsningen av boligsaken. Boligreisingen skal skje etter en landsplan med full utnyttning av de materialer og den arbeidskraft vi har. Mynighetene må legge mulighetene til rette for kooperativ og privat boligbygging. Gjennom Statens Husbank og andre kredittinstitusjoner må samfunnet medvirke til at jevne mennesker kan bygge gode heimer med forsvarlig husleie.

*

Folketrygden må bli gjennomført i takt med utbyggingen av det økonomiske grunnlaget i samfunnet. Målet er at enhver som ikke kan klare å skaffe seg sitt utkomme selv, skal ha rett til en trygd som er stor nok til et menneskeverdig liv. De sosiale ytelsene skal ikke være almisser. I kommende periode må det bygges ut trygd ved tap av forsørger (forsørgertrygd) og ved tap av arbeidsførhet (uføretrygd). Mange av de gamle i samfunnet har i dag inntekter og vilkår som er utilfredsstillende. Det er nødvendig at alderstrygden blir hevet til et forsvarlig nivå, og at fri-inntekten blir satt vesentlig opp. Syketrygden og alderstrygden må i løpet av årene som kommer utvides til å gjelde for alle.

ANNEN DEL

I første del av dette programmet har Det norske Arbeiderparti lagt fram sitt syn på hovedspørsmålene i norsk politikk i kommende stortingsperiode. I denne delen av programmet vil Arbeiderpartiet utdype sin politikk mere i detalj når det gjelder utbyggingen av næringslivet i landet og når det gjelder kultur- og sosialpolitikken.

Uthyggingen av næringslivet.

Kraftutbyggingen:

En hurtig utbygging av våre vannfall er en forutsetning for den videre utvikling av våre næringsveier og for å lette arbeidet i heimene.

Denne utbygging må skje planmessig under samfunnsmessig ledelse og kontroll. Staten bør delta både ved utbygging av egne kraftverker og overføringslinjer og ved stønad til distrikter som ikke selv makter oppgaven. Målet er at behovet for elektrisk kraft til næringslivet og til husbruk etter hvert skal bli dekket slik at næringsvirksomheten og landets innbyggere sikres tilstrekkelig kraft til rimelige priser.

Kraften må brukes rasjonelt og de mest økonomiske metoder må nyttes ved overføring og fordeling bl.a. ved utviding av samkjøringssystemer og sambandslinjer mellom landsdelene. Tariffsystemene forenkles. Ved, kull, olje og elektrisitet må nyttes ut der den enkelte energikilde er nasjonal-økonomisk mest forsvarlig. Det opprettes et fast råd som skal ha til oppgave å gi statsmyndighetene råd om den beste og mest økonomiske dekning av energibehovene.

Industrien.

En høyt utviklet industri er av avgjørende betydning for å sikre full sysselsetting og en stigende levestandard for vårt folk.

Industriens produksjonsevne må økes så hurtig som mulig ved bedre organisasjon, planlegging og ledelse, ved modernisering og utvidelse av bestående bedrifter og ved reising av ny industri på felter der de naturlige forutsetninger ligger til rette for det.

Det må legges stor vekt på å øke industriens produksjons- og konkurranseevne ved heving av produktiviteten. Staten må legge forholdene best mulig til rette og ta aktiv del i dette arbeid. Den må gå inn for bedre opplæring i moderne arbeids- og produksjonsplanlegging og oppmuntre til bedre samarbeid på arbeidsplassene. Det må bli en mer rasjonell arbeidsdeling mellom bedriftene ved bedre samarbeid i produksjon og omsetning. Produksjonsutvalgene og bransjerådene må styrkes. De tekniske forskningsinstitutter og

yrkes- og fagskoler utbygges. Stipend til opplæring av arbeidere og funksjonærer.

Det må legges stor vekt på å gi bedriftene, ikke minst de mindre, bedre muligheter til å sette seg inn i og ta i bruk nye arbeidsmetoder, nye materialer og ny teknikk. Statens Teknologiske Institutt må derfor bygges ut, bl.a. med avdelinger ute i landet som kan tjene industrien lokalt med kurser og konsulenthjelp. For mindre industribedrifter og håndverk reises industribygg som kan sikres tidsmessig produksjon og gode arbeidsvilkår.

Staten bør for sin industrielle virksomhet legge særlig vekt på en kontinuerlig utbygging og reising av nye bedrifter for bedre utnyttning av våre malm- og mineralforekomster og vår vannkraft. Ved reising av ny industri og ved utvidelser må en særlig ta hensyn til distrikter der ledig eller bare delvis nyttet arbeidskraft kan sikres plass i industriell produksjon. Utbygging av gruvene i Dunderlandsdalen. Utredningsarbeidet om og forsøksdrift med industriell foredling i Norge av Svalbard-kullene påskyndes mest mulig.

Jordbruket.

Jorda skal på trygge vilkår tilhøre de arbeidende bønder. Vårt jordbruk skal ta sikte på en rasjonell produksjon og bidra til å sikre landets matforsyning.

En øking av størrelsen på de mindre bruk er en viktig forutsetning for et rasjonelt drevet jordbruk. De lover som skal ordne jordforholdene, utformes med dette som mål. Frivillig sammen slåing av for små bruk gjøres økonomisk mulig. Ytterligere oppstykking av jorda hindres.

Det utarbeides snarest en nasjonal nydyrkingsplan. Målet skal være å legge 1 million mål under ploegen i løpet av 10 år. Denne nydyrkingen skal både gi jord til bruk som er for små, og skape nye bruk av rasjonell størrelse til de jordsøkende i landet. Moderne tekniske hjelpemidler tas i bruk. Til å gjennomføre planen opprettes det en nydyrkingsorganisasjon som samarbeider med statens og jordbrukets egne organisasjoner.

Samfunnet skal støtte rasjonaliseringstiltak slik som videre utbygging av maskinstasjoner, ensileringsanlegg, kjøleanlegg, fryserier, kulturbeiter. Staten hjelper til å fremme en rimelig arbeidsfordeling mellom de ulike strøk og brukstyper, særlig med sikte på økt korndyrking og fôrproduksjon på de bruk og de strøk som har gode vilkår for det. Fraktlette og fraktutjamning for at de bruk som ligger langt fra markedet skal kunne kjøpe de viktigste drifts-

midler og selge jordbruksvarer på linje med bruk nærmere markedet.

Et viktig ledd i arbeidet for et effektivt og lønnsomt jordbruk er utbygging av samvirket i produksjon og omsetning. Samvirket betyr rasjonalisering og effektivisering i jordbruket og kan bringe kostnadene ned. Rasjonelt drevne jordbruk skal ha jamstilling med andre næringer. Utjamning av de økonomiske vilkår også innenfor næringen.

Alle som arbeider i jordbruket skal få høve til en skikkelig fagopplæring. Utstrakt bruk av korte kurser for å spre kjennskap til nye metoder. Husstellopplæring i bygdene bygges ut og samordnes med fagopplæring ellers i jordbruket.

Bedre muligheter for forsøksdrift og forskning. Forskingens resultater føres raskt ut til alle jordbrukere. Flere prøvebruk og demonstrasjonsgårder. Utvidet regnskapsføring til støtte for planleggingen av jordbruksdriften. Jordbruksmulighetene kartlegges gjennom et jordregister. Jordstyrene bygges ut til effektive organer som kan fremme en rasjonell utvikling.

Skogbruket.

Det er en viktig samfunnssak at skogen blir utviklet og utnyttet slik at den gir økende mengder av råstoff til foredlingsindustrien og sagbrukene.

Tilveksten i skogen må økes ved omfattende skogkulturarbeider. Fornyelsen av skogen må trygges. Bygging av skogsveier til skogsområder som nå er lite eller dårlig utnyttet.

Staten og kommunene bør eie og drive skog. Overskuddet av statens skogsdrift bør gå til et skogfond som kan brukes til å erverve mer skog. Statens skoger føres over til selvstendig ledelse.

Rask og planmessig reising av ny skog, særlig i skogfattige og skogløse strøk.

Samfunnet må bidra til å sikre en jamnere sysselsetting i skogen, med mest mulig helårsarbeid og tryggere sosiale forhold for skogsarbeiderne.

Prisforhandlinger om trevirke bringes inn i mer betryggende former.

Rask utvikling av vitenskapelig forskning og praktisk forsøksdrift. Utbygging av skogplanteskolene. Yrkesopplæring og instruksjonsvirksomheten utvides til å omfatte alle som er sysselsatt i skogen.

Effektive tiltak for å utbygge samvirket i skogen. Skogadministrasjonen utbygges i samsvar med de økte krav. Skog- og almenningslovgivningen revideres.

Fiskeriene.

Det norske Arbeiderparti vil føre en fiskeripolitikk som sikrer full utnytting av våre fiskerikdommer. Det er nødvendig for å skaffe trygge økonomiske kår for fiskerne i landet og for at fiskeriene skal fylle sin oppgave i norsk næringsliv. Hovedvekten må bli lagt på å oppmuntre og støtte fiskernes egne samvirketiltak.

De aktive fiskernes rett til å eie fiskerflåten må underbygges økonomisk. Fiskerne må settes i stand til å anskaffe seg hensiktsmessige fiskefartøyer og redskap for en rasjonell og kontinuerlig drift. For kvalifisert ungdom uten kapital må det økonomiske grunnlaget legges til rette så de kan komme i gang.

Arbeidslivet i kystdistriktene styrkes gjennom videre utbygging av fiskeindustrien i takt med tilgangen på råstoff- og avsetningsmulighetene.

Samvirketiltak for tilvirkning, produksjon, omsetning og eksport må utbygges videre. Det må herunder legges særlig vekt på at samvirketiltakene kan tilføres nødvendig driftskapital.

De gjeldende bestemmelser om regulering av fiske-eksporten utbygges videre slik at reguleringene til enhver tid kan møte de krav som stilles til en rasjonell og økonomisk omsetning. Fiskernes organisasjoner må ha innflytelse i eksportorganene. Ved markedsbehandling i utlandet må en søke å vinne nye markeder for fiskeproduktene.

Havforskningen må settes i stand til å løse vitenskapelige og praktiske oppgaver som gir økt utbytte av fiskerinæringen. Den tekniske fiskeriforskning må gis slike vilkår at den kan finne fram til bedre produksjonsmetoder og full utnyttelse av råproduktene.

Velferdsarbeidet blant fiskerne må organiseres.

Eiendomsforhold for grunn i fiskeværene må løses på en måte som er tilfredsstillende for fiskerne og deres sammenslutninger. Fortsatt støtte til bygging av vannforsyningsanlegg i fiskeridistriktene.

Bygging av fiskerihavner med tilhørende anlegg må foregå i takt med utviklingen av fiskerinæringen for øvrig.

Utenriks skipsfart, hvalfangst, selfangst.

Utvikling av handelsflåten med hovedvekten på modernisering og hurtig fornyelse av eldre tonnasje, for å styrke handelsflåtenes evne til å hevde seg i konkurransen.

Arbeidet for å trygge sjøfolkenes økonomiske og sosiale kår og deres velferd på sjøen og i land fortsettes.

Fortsatt arbeid for å opprettholde internasjonale avtaler om be-

varing av hvalstanden. Arbeiderpartiet vil at Norge skal gå inn for å beholde sin andel av hvalfangsten.

Modernisering av selfangstflåten og utbygging i det omfang det er forsvarlig av hensyn til selbestanden. Samfunnsmessig kontroll ved et organ som svarer til Hvalrådet. Kontroll med fangstens kvalitet og med salget. Arbeidsvilkårene reguleres ved lov og ved kollektive avtaler.

Samferdselen.

Et godt og rasjonelt utbygd samferdselsnett er et viktig grunnlag for den økonomiske vekst og framgang i landet. Tempoet i utviklingen av samferdselsnettet settes opp etter hvert som de militære engangsarbeidene blir avsluttet.

Veinettet utbedres og utbygges. Faste veidekker der trafikken er særlig stor. Stamveiplanen med forsterkning av veier og broer i hovedveinettet gjennomføres så raskt som mulig. Utvikling av veisambandet i veifattige strøk og fullføring av påbegynte veier i den utstrekning som arbeidskraftsituasjonen i distriktet og økonomiske og sosiale omsyn tilsier.

Jernbanene effektiviseres ved elektrisering og modernisering av materiell, stasjonsutstyr og verksteder. Videreføring av de store stambaner.

Utbyggingen av flyhavner fortsetter, telefon- og telegrafnettet utbygges med kabelanlegg og automatisk abonnenttelefon. Staten fortsetter å overta private telefonanlegg.

Arbeidet med rasjonalisering av kyst- og lokaltrafikken på sjø og land. Der det er hensiktsmessig bør en søke å samle all lokaltrafikk innenfor naturlige trafikkområder i ett trafikkselskap.

Samordningen av kommunikasjonene føres videre etter samferdselslover og ved tiltak for å skape rasjonelle driftsformer, med det hovedformål på beste måte å imøtekomme trafikantenes behov. Billettpriser og fraktsatser reguleres slik at næringslivet fremmes og at det sikres en riktig utnyttelse av transportmidlene. Statsstøtte til opprettelse og drift av samfunnsmessig nødvendige ruteforbindelser der trafikken er for liten til å være lønnsom. Der samfunnsmessige forhold krever det, overtar det offentlige rutegående transportmidler.

Alt anleggsarbeid må rasjonaliseres ved bruk av moderne arbeidsmetoder og tekniske hjelpemidler, og ved mest mulig kontinuerlig arbeid for de vante anleggsarbeidere. Anleggsprogrammet i samferdselssektoren må også legge vekt på å bruke lokal arbeidskraft som ikke er fullt sysselsatt.

Utenrikshandel.

Utenrikshandelen skal være et ledd i landets politikk for å trygge full sysselsetting og å fortsette velstandsutviklingen. Regulering og kontroll med innførsel og utførsel gjennomføres så lenge og i det omfang som forsyningsbehov, valutaknapphet og skiftende konjunkturforhold gjør slike tiltak nødvendige.

Det er en hovedoppgave for den økonomiske politikken å verne landets økonomi mot uheldige følger av vekslingen i internasjonale konjunkturer. Under konjunkturforhold som gir eksportnæringer eller enkelte av disse særlig gunstige fortjenestemuligheter bør samfunnet pålegge konjunkturavgifter til nedskrivning av prisene på viktige forbruksvarer og produksjonsfremmende formål.

Landet støtter tiltak til internasjonal stabilisering av råvarepriser, bl.a. gjennom internasjonale avtaler om priser. Mulighetene for utvidet nordisk økonomisk samarbeid undersøkes videre.

Støtte til markedsundersøkelser av eksportmulighetene.

Turistnæringen og reiselivet.

Turistnæringen må planmessig utbygges slik at landets store muligheter for turisttrafikk sommer og vinter, kan bli bedre utnyttet. Turistnæringen må ta særlig sikte på å øke reisemulighetene for de brede lag av folket.

Effektiv og samordnet reklame, systematisk utbygging av rute-sambandet med utlandet og organisering av turistenes opphold i landet for å øke den utenlandske turisttrafikk og utnytte turist-stedenes kapasitet over større deler av året.

Fortsatt bygging av folkehoteller, ungdomsherberger, feriesteder og turiststasjoner. Offentlig støtte til turistforeninger og folkeferielag med dette formål.

Frigjøring av egnede områder ved sjø, i skog og på fjell for ferie- og friluftsliv.

KULTUR- OG SOSIALPOLITIKK

Skole- og kulturpolitikk.

Den fulle frihet i åndsliv og samfunnsdebatt må vernes. Viten-skapen må få en sentral stilling i vårt framstegsarbeid. Skolen må bygges ut så alle kan få fullverdig utdanning. Nye grupper av folket må få del i den glede og berikelse kunsten i sine mange former kan gi til den enkelte.

Arbeidsmåten og innholdet i undervisningen skal:

sikre all ungdom mulighet til full utvikling av evner og anlegg.

gi en fyldig almenopplæring og samfunnskunnskap, og de beste muligheter for faglig dyktighet, til beste for den enkelte og for hele samfunnet,

skape grunnlag for karakterdanning, en demokratisk livsholdning og et rikere kulturliv.

I hele skoleverket må det være muligheter for overgang fra en utdanningslinje til en annen, og vilkårene må legges til rette for supplering av utdanning samtidig med yrkesarbeidet. Både unge og eldre må ha høve til å komplettere sine skolekunnskaper ved frivillig opplæring.

Utvidet lesetid gjennomføres i landfolkeskoler og husstell innføres som pliktig fag for alle barn.

Effektivisering av yrkesrettledningen slik at den kan bli til fullt gagn for den enkelte og for samfunnet.

Utbygging av yrkes- og fagskoler for alle yrker i samsvar med en samlet planlegging fortsetter. Lærlingeloven gjennomføres.

Skoler for barn og ungdom med psykiske vansker bygges videre ut. Blinde, døve og vanføre må få almenutdanning og yrkesutdanning så de kan utnytte sine muligheter i arbeidslivet fullt ut.

Opptakelsesvilkår, arbeidsbyrden for barna og eksamensordningen skal være under stadig gransking og ordnes på en tidsmessig måte.

Større muligheter for videreutdanning gjennom fritidskurser og folkehøyskoleopphold. Støtte til brevundervisning gjennom refusjon ved fullført kurs.

Utvidet offentlig stønad til barnehager med kvalifisert personale.

Lærerutdanningen for alle skoleslag og for elever på alle alderstrin styrkes gjennom nybygg, moderne utstyr og andre tiltak for å gjøre undervisningen tidsmessig og effektiv. Særlig vekt legges i lærerutdanningen på toleranse og vidsyn for at læreren skal kunne fylle sin plass i vår demokratiske skole.

For ungdom som søker videreutdanning gjennomføres en økonomisk ordning med reisestønad, stipend og rentefrie lån med skattefradrag ved tilbakebetaling.

Samordningen av skoleadministrasjonen i undervisningsdepartementet og utvidet ansvarsområde for fylkesskolestyrene. Skoledirektører i alle fylker.

Utbygging av våre vitenskapelige institusjoner etter en samlet plan for hele landet og i samarbeid med andre land, der dette er praktisk mulig. Effektive studieplaner ved universiteter og høyskoler ved hjelp av nødvendig utviding av lærerstaben. Tidsmessig og demokratisk administrasjon under medvirkning av alle lærere

og av studentene. Offentlige organer må ta vitenskapelig forskning i sin tjeneste for arbeidet med viktige samfunnsoppgaver.

Stimulering av og utvidet støtte til studiearbeidet i samarbeid med opplysningsorganisasjonene. Den frivillige voksenopplæring anerkjennes som samfunnsoppgave ved siden av barne- og ungdomsopplæring.

Fortsatt arbeid for å gjøre bøker og bildende og scenisk kunst tilgjengelig for hele folket, og derigjennom også gi kunstnerne større muligheter. Sendernettet for Norsk Rikskringkasting utbygges så lytterforholdene kan bli bedre der de i dag er dårlige. Videre styrking av folkeboksamlingene, Riksteatret og Norsk Bygdekino utbygges.

Reising av samfunnshus i samarbeid med interesserte organisasjoner og samordnet med nybygging av skoler og idrettsanlegg. Fortsatt stønad til organisert ungdoms- og idrettsarbeid med sikte på et rikere kulturmiljø. Det opprettes et Statens Ungdomsråd. De kommunale ungdoms- og idrettsutvalg utbygges. De politiske ungdomsorganisasjonene må likestilles med andre ungdomsorganisasjoner.

I den utstrekning det lar seg forene med den militære opplæring, bør militærtjenesten gi plass for undervisning i almene fag og samfunnskunnskap.

Styrking av velferdsarbeidet i Forsvaret.

Norsk Språknemnd støttes så den gjennom vitenskapelig forskning kan følge språkutviklingen og fremme arbeidet for et felles skriftspråk på folkemålets grunn.

Sosialpolitikken.

De sosiale tiltak planlegges på lang sikt og ved utnytting av den moderne forskingen.

*

Helsevernet bygges ut med sikte på å gi hele folket regelmessig helsetilsyn.

Det offentlige legevesen utvikles planmessig. Helserådernes arbeid effektiviseres. Flere leger i heldagsstilling og flere helsesøstre. Konsulenter i teknisk hygiene.

Helsehus med arbeidsrom og bolig for personell i helsearbeidet. Helsestasjoner for mødre og barn. Legetilsyn ved alle skoler. Opplysning om riktig kosthold og gode helsevaner.

Arbeidervernlovene utbygges og utvides til nye grupper. Arbeidstilsynet styrkes. Vernearbeidet på arbeidsplassene effektiviseres.

Bedre legetjeneste for norske sjømenn i utlandet. Folketannrøkten bygges ut så hurtig som tilgangen på tannleger gjør det mulig.

*

De syke må få den best mulige behandling uten hensyn til økonomisk evne eller bopel.

Bygging av sykehus med nødvendige spesialavdelinger i alle landsdeler. Sykestuer og fødeheimer. Bedre sinnssykepleie, Bygging av nye sinnssykehus. Ny sinnssykelov. Flere moderne behandlingsplasser for tuberkuløse og kreftsyke. Særlige tiltak for behandling av poliomyelitt. Heimer for åndssvake. Bedre epileptikerforsorg. Utredning av en psykopatforsorg.

Leggeordningen utredes, med sikte på best mulig helsetjeneste i alle deler av landet.

En mer hensiktsmessig og rasjonell omsetning av legemidler og utstyr for sykepleie og tannpleie utredes.

Aktiv etterbehandling av dem som på grunn av sykdom eller skade ikke finner arbeid. Flere omskolingssentraler.

Helselovgivningen forenkles med sikte på bedre sammenheng i finansiering og administrasjon av helsearbeidet. Arbeidsoppgavene deles mellom Staten, kommunene og helseorganisasjonene, slik at alt initiativ som kan fremme helsesaken styrkes og samordnes under fagkyndig ledelse.

*

I hver kommune samles administrasjonen av de sosiale trygdene og av forsorgsvesenet i en sosialnemnd og i ett kontor.

Utrygging av forsørgertrygd og uføretrygd. Heving av alderstrygden til et forsvarlig nivå. Friinntekten settes vesentlig opp. I årene som kommer syketrygd og alderstrygd for alle.

Utgiftene dekkes gjennom en premie som deles mellom medlemmer og arbeidsgivere, og gjennom tilskott fra stat og kommune.

Boligbygging for de gamle og hjelp til husarbeid og pleie i heimen, slik at de lengst mulig kan leve et fullverdig liv i tilvant miljø. Adgang til høvelig arbeid utover pensjonsalderen. Barnevernet utbygges. Gode barneheimer avpasset etter den særlige omsorg som trengs.

*

Støtte til husmorvikarer utbygges slik at den også kan omfatte gamle og enslige.

*

Edruelighetsarbeidet fremmes gjennom effektivt opplysningsarbeid, også i skolen. Alkoholistforsorgen bygges ut etter moderne

prinsipper. Støtte til finansieringen av alkoholfrie restauranter. Kamp mot heimebrenning og gåuking.

*

Målet for boligpolitikken skal være å skaffe boliger av forsvarlig standard til alle. Ungdommen må bli i stand til å stifte familie i rimelig alder.

Som et ledd i rasjonaliseringen av bygningsindustrien må forskningsinstitusjonene utbygges videre. Resultatene av forskingen skal nyttiggjøres raskt til beste for boligbyggingen. Gjennom rasjonalisering og priskontroll må byggeomkostningene holdes nede på et rimelig nivå.

De kommunale myndigheter legger forholdene til rette for boligbyggingen lokalt etter en analyse av boligbehovet. De skal medvirke til å sikre byggetomter og sørge for en mest mulig samlet utnyttning av boligfeltene for å spare utgifter til veier og vann- og kloakk-anlegg. På høvelige steder bør det sørges for lokaler eller samfunnshus til bruk for barn og voksne. Barn og ungdom må ha skoler og plass til leik og fritidssysler.

På Statens side leder Boligdirektoratet boligreisningen og samarbeider med Husbanken, Bustadbanken og kommunale myndigheter. Stat og kommune bør støtte boligsamvirkelag slik at de kan løse større byggeoppgaver. Teknisk veiledning og økonomisk støtte til sambyggelag og selvbyggere. Samfunnet må medvirke til å skaffe tomter og materiale til selvbyggere.

Revisjon av byggelovgivningen i samsvar med moderne bygningsteknikk. Fortsatt husleiekontroll og utbygging av lovverket om husleieforhold.

Einar Gerhardsens innledningsforedrag om arbeidsprogrammet.

Einar Gerhardsen holdt dette innledningsforedraget:

Det arbeidsprogrammet som landsmøtet nå skal behandle, er det 6. i rekken av den slags utførlige og detaljerte praktiske arbeidsprogrammer for Det norske Arbeiderparti. Det omfattende kriseprogram som partiet i samarbeid med Landsorganisasjonen la fram i 1932, kom til å danne mønster for de programmene partiet senere har vedtatt for sin praktiske politikk. Kriseprogrammet hadde også betydning ved at det representerte det endelige brudd med arbeiderbevegelsens agitasjons- og opposisjonsperiode. Med det konkrete programmet og med parolen «Flertallet og regjeringsmakten til

Arbeiderpartiet» trådte partiet i 1933 fram med viljen til å overta makten, ledelsen og ansvaret. Partiet ønsket ikke makten for maktens egen skyld, men det ba om velgernes fullmakt til å gjennomføre en mer aktiv og konstruktiv politikk. Fra og med stortingsvalget i 1933 har Det norske Arbeiderparti vært det absolutt største og det ledende politiske parti og fra 1935 har det hatt regjeringsmakten og gjennom den satt sitt sterke preg på den politikken som er ført i Norge.

Årene fra 1935 og fram til overfallet på Norge i 1940 var gode år for landet. De arbeidsløse kom etter hvert i arbeid. Den økonomiske krisen i bygdene ble overvunnet. Bevisst og planmessig nyttet en ut den økonomiske oppgangsperioden til alminnelig framgang og vekst for landet og på det sosiale og kulturelle området ble store og viktige reformer satt ut i livet.

Den første stortingsperioden etter frigjøringen var preget av gjenreisningen og av alle de oppgavene som overgangen fra krig til fred førte med seg. I den andre stortingsperioden — den vi nå befinner oss i — er gjenreisningen i det vesentlige fullført, kriserestriksjonene er i det store og hele avviklet og det har foregått en omfattende økonomisk utbygging av landet. Denne økonomiske utbyggingen som bevisst har skjedd på bekostning av forbruket, har gitt oss et større og bedre kapitalutstyr enn vi noen gang har hatt og produksjonen og produktiviteten er også høyere enn den noen gang har vært i Norge. Det er denne utviklingen og denne situasjonen vi må ha som bakgrunn når vi skal ta stilling til programmet for den tredje stortingsperioden etter frigjøringen.

Først et par ord om de krav vi må stille til et arbeidsprogram for vårt parti. Det skal fylle to hovedoppgaver. For det første skal det være valgprogrammet som skal danne grunnlaget for vår valgkamp og som skal kunne gi svar til de interesserte og ansvarbevisste velgerne når de vil vite hvordan Arbeiderpartiet stiller seg til de viktigste politiske spørsmålene. Derneft skal det være forpliktende retningslinjer som klart gir uttrykk for hvilke oppgaver partiet vil gå inn for i den kommende stortingsperioden. Arbeiderpartiet kan ikke nøye seg med å sette opp en alminnelig ønskeliste, der vi tar med bare det som vi tror velgerne vil like. Vi kan for eksempel ikke gå inn for et høyere militært beredskap, for fortsatt utbygging av produksjonsutstyret og for nye sosiale og kulturelle framstøt uten samtidig å ta konsekvensene av den finansielle og realøkonomiske belastning slike tiltak vil føre med seg. Vi er nødt til å se tingene i sammenheng. Det forstår vi lettere hvis vi alltid har for øyet at programmet skal være et forpliktende program som skal settes

ut i livet så sant vi får makt til det og så langt det er praktisk mulig. Vi arbeider nå i partiet med å sette opp et politisk regnskap for den perioden vi er inne i. Et slikt regnskap burde alle politiske partier legge fram for velgerne ved avslutningen av en periode. Det ville i seg selv tvinge partiene til større ansvarsbevissthet ved oppstillingen av programmene. Hvis en stiller slike krav som de jeg her har nevnt til et program, så kan det ikke bli kort. Men det forhindrer naturligvis ikke at landsstyrets forslag ved en bedre gjennomarbeiding godt kan bli kortere uten at det behøver å gå utover klarheten og det saklige innholdet i det.

Det er ingen enkel oppgave å sette opp et program for D.N.A. i dag. I tillegg til alle andre krav en må stille til det, skal det også virke stimulerende på våre egne og gi dem følelse av at dette er noe som det er verd å sette kreftene inn for. På den andre siden må det ikke føre til at vi taper tillit og tilslutning hos grupper i folket som vi må ha med oss. Her står vi overfor overmåte vanskelige avveings- og vurderingsspmå, som vi i fellesskap må prøve å få løst på en mest mulig tilfredsstillende måte.

Som vanlig ligger det et stort arbeid bak landsstyrets forslag til nytt program. En del komitéer har arbeidet med bestemte spesialoppdrag i over ett år. Et skoleutvalg har gjort opplegg til et langtidsprogram for skolen, et sosialutvalg har arbeidet ut forslag til sosialprogram og et tredje utvalg har arbeidet med de mange økonomiske spørsmål som melder seg i samband med programmet. Under det forberedende arbeid har også partiets faste utvalg vært med. Det gjelder blant annet partiets internasjonale utvalg, landbruksutvalget og fiskeriutvalget.

Også i mange av partiets avdelinger ut over landet er programmet eller deler av programmet drøftet. Størst interesse har det vært for spesialprogrammet, idet over 600 partiavdelinger har sendt inn til sentralstyret sitt syn på løsningen av de sosiale oppgavene. Flere hundre avdelinger har i styremøter, i samtalegrupper og i partimøter behandlet skoleprogrammet og opplegget til økonomisk program. Også programforslaget i sin helhet slik det foreligger fra landsstyret, har vært drøftet i avdelingene og mange av dem har gjort spesielle vedtak som er sendt sentralstyret. Det har vært oppmuntrende å se den interesse som medlemmene og avdelingene har vist for programmet og behandlingen av det.

Under tidligere programdebatter har det ofte vært uttalt ønsket om å finne fram til en annen form, slik at programmet kunne bli mer lettlest. Det er dette ønsket landsstyret har ment å komme imøte når det har delt programmet i 2 hovedavsnitt. I første del

trekker en opp hovedlinjene for partiets politikk mer i form av et manifest. I andre delen behandler en så de enkelte saker i detalj og etter den gamle oppskriften. Meningen har vært at den første delen skal kunne brukes for seg til massespredning, mens programmet i sin helhet blir trykt sammen med «Grunnsyn og retningslinjer» i et mindre opplag til utdeling blant dem som er interessert i å se partiets prinsipielle og hele dets praktiske program i sammenheng.

Avsnittet om utenrikspolitikken og forsvaret har tidligere stått sist i arbeidsprogrammet. Denne gangen kommer det som det første hovedavsnittet etter en innledning og et avsnitt om merkesakene. Begrunnelsen er den at utenriks- og forsvarspolitikken i vår tid er så avgjørende for hele vår stilling, for vår framtid og våre muligheter at partiets syn på disse grunnleggende spørsmål bør komme først. Utenrikspolitikken og forsvaret er også satt opp som eget punkt på landsmøtets dagsorden. Det er delvis gjort for å understreke hvor viktig en mener disse spørsmålene er, og delvis for å sikre en nødvendig avgrensning av debatten. Halvard Lange vil innlede til debatt om punktet «Utenrikspolitikk og forsvarspolitikk», slik at jeg ikke behøver å beskjefte meg med det. Når den alminnelige debatt om arbeidsprogrammet er ferdig, går jeg ut fra at landsmøtet som vanlig beslutter å sende de innkomne forslagene over til programkomitéen. Den spesielle debatten om utenrikspolitikken og forsvaret må en så få før landsmøtet tar til med sluttbehandling av arbeidsprogrammet.

I avsnittet «Framskrittet skal fortsette» pekes det på den framgangen og den veksten som har funnet sted i Norge siden 1935. Nasjonalinntekten er bortimot fordoblet, produktiviteten har steget sterkt i alle næringer, arbeidsløsheten og fattigdommen er på det nærmeste overvunnet og det er gjort store ting på det helsemessige, sosiale og kulturelle området. Dette har vært mulig takket være en aktiv og målbevisst økonomisk politikk. Vi har nådd langt. Men framskrittet skal fortsette. Vi har enda mange muligheter som kan nyttes ut i Norge og som etterhvert vil sette oss i stand til å løse nye oppgaver til gagn for folket. Det er først og fremst resultatene av den økonomiske politikken vi vil føre, som skal gi oss større muligheter. Derfor er det også naturlig at det fortsatt er de økonomiske oppgavene som danner ryggraden i programmet vårt.

Etter krigen har investeringsnivået ligget høyt. Langt høyere enn før krigen og høyere enn i andre land. Det måtte være slik i en utpreget gjenreisings- og utbyggingsperiode. Investeringsnivået bør fortsatt ligge høyt, men det behøver ikke lenger ligge så høyt som de siste årene. Programforslaget forutsetter at en nå skal bruke

en større del av våre nasjonale ressurser og særlig av produksjons-
økningen, til heving av den alminnelige levestandard og til nye fram-
støt blant annet på det sosiale og kulturelle området. En slik politikk
vil i seg selv øke våre muligheter for nye tiltak. Men det er en
grense for hvor langt vi kan gå i retning av en slik omdisponering
av vår nasjonalinntekt. De som på noen lenger sikt gir oss de store
mulighetene, er en fullstendig og rasjonell utnyttning av alle natur-
tilganger, bedre organisasjon og høyere produktivitet i nærings-
livet og framfor alt full utnyttning av arbeidskraften.

Arbeiderpartiet ser det som en viktig oppgave at de offentlige
myndighetene medvirker til å lede utviklingen og til å samordne
kreftene. Et allsidig og solid næringsliv spredt over hele landet
kommer ikke av seg selv. Her må samfunnet medvirke slik det har
gjort ved opplegget av Nord-Norge-planen og slik det må gjøre for
å få denne planen realisert. Det økonomiske langtidsprogrammet
som Regjeringen nå arbeider med og som Trygve Bratteli vil gjøre
nærmere rede for, er en tilsvarende plan omfattende landet som
helhet.

Men det er ikke nok å sette planer på papiret. De skal også settes
ut i livet. Derfor må myndighetene ha virkemidler som setter dem
i stand til å realisere den økonomiske politikken som fastlegges. Det
viktigste virkemidlet er finans- og pengepolitikken. Det heter i pro-
gramforslaget at den må utvikles videre slik at den raskt kan til-
passe seg nye situasjoner og spesielle problemer. Rente- og kreditt-
politikken er også viktig. Den skal bidra til å holde den økonom-
iske virksomheten oppe, og den skal være et ledd i arbeidet for full
og produktiv sysselsetting. De samme formålene skal statens og
kommunenes budsjetter bidra til å fremme. Endelig pekes det i
programforslaget på at den kan bli nødvendig med direkte regu-
leringer særlig når det gjelder investeringene, prisene og utenriks-
handelen.

Arbeidet med å øke produksjonen og produktiviteten kan ikke
løses av myndighetene alene. De kan bare medvirke. Oppgaven må
løses av næringslivet selv. Men næringslivets ledelse kan heller
ikke løse den alene. Oppgaven må løses gjennom et samarbeid mel-
lom alle dem som er knyttet til produksjonen. Slike samarbeids-
organer som produksjonsutvalgene og bransjerådene kan her gjøre
stor nytte og i den utstrekning erfaringene viser at det er nødvendig,
bør gjeldende avtaler og lover endres og å jour-føres. Men framfor
alt må det arbeides fram en ny og mer positiv innstilling til selve
samarbeidstanken. Det er den som her kan gi de store muligheter.

Det økonomiske programmet og de oppgavene som jeg her ganske

kort har berørt, skulle etter hvert kunne gi økte muligheter for en reell bedring av det norske folkets levestandard. I egne avsnitt nevnes en del av de oppgavene som partiet vil gå inn for når det gjelder lønns-mottakerne, husmødrene, bøndene og fiskerne.

Lønns-mottakerne og husmødrene har ikke hatt det lett i krigs- og etterkrigsårene. Men nå skulle det være større muligheter for en bedring av stillingen for disse to store befolkningsgruppene. Når det gjelder lønns-mottakerne, går programmet inn for den solidariske lønns-politikken slik at en gjennom den kan sikre alle lønns-mottakere en sosial forsvarlig levestandard. Men det holdes også fram at lønns-politikken skal belønne en særlig personlig innsats, faglige og personlige kvalifikasjoner, risiko, ulempe og ansvar. Landsmøtets representanter skal være merksam på hva det ligger i denne formuleringen. De fleste vil uten videre si seg enig i den. De som kan ha sine tvil bør vite at en slik lønns-politikk på lenger sikt er den eneste realpolitisk mulige. Forslaget går også inn for at det skal være lik lønn for menn og kvinner som utfører likeverdig arbeid. Under dette avsnittet behandles også prisloven og prisutviklingen og en går inn for en effektiv prislov, der en særlig framholder kontrollen med private pris- og konkurransereguleringer. For å sikre et mest mulig stabilt prisnivå, må en når konjunktorene gjør det nødvendig, bruke prisutjevningsavgifter for å holde prisene på forbruksvarer nede.

For første gang foreslås et detaljert og positivt program for husmødrene. Gjennom forbrukerrådet og ved støtte til forbrukerkooperasjonen vil en gå inn for å trygge og lette husmødrenes stilling som forbrukere. Her ligger store og viktige oppgaver som partiet må sette mye inn på å få løst. Like viktige er de forslagene som reises om tiltak for å lette husmødrenes stilling som arbeider i kjøkken og hjem. Det pekes på behovet for en landsplan for bedring av husmødrenes vilkår og for å lette deres arbeidsbyrde. Hjemmene må skaffes mer elektrisk kraft, arbeidet med innlegg av vann må påskyndes, det må produseres gode og billige vaskemaskiner, dypfrysingsanlegg, kjøleskap og andre maskiner som kan gjøre husarbeidet lettere. Vi står her overfor et arbeidsfelt som har vært forsmøtt. Nå må tiden være inne til å vie det større oppmerksomhet. Det skal vi først og fremst gjøre av omsyn til husmødrene selv, men vi kan også gjerne ha i tankene den politiske betydning som en god innsats på dette området vil ha.

Når det gjelder bøndene og fiskerne peker en på at den økonomiske bedringen for disse gruppene skyldes den målbevisste politikk som arbeiderstyret har ført. Bedringen har ikke kommet av seg

selv. Det vil den heller ikke gjøre i framtiden. Derfor trengs det fortsatt en målbevisst politikk for å trygge og for ytterligere å fremme lønnsomheten i jordbruk og fiske.

En stor del av de norske gårdsbrukene er for små til å sikre rasjonell og lønnsom drift. Driftsbygningene er også jamt over for små og uhensiktsmessige. Større bruk, bedre driftsbygninger og mer rasjonelle driftsmetoder vil gi jordbrukerne høyere og mer stabile inntekter, forbrukerne vil få bedre varetilgang og billigere priser, og landets samlede økonomiske stilling vil bli bedre. Ut fra disse synsmåtene fremmes forslag om en nasjonal nydyrkingsplan på 1 million mål i løpet av 10 år. Det er en stor oppgave, men den kan løses. I debatten om programmet har mange sagt seg uenig i at en skal nevne tall. Når landsstyret holdt fast ved den ene million, så var det ut fra ønsket om å reise dette som en stor merkesak. Noen alminnelige ord om nydyrking vil ingen feste seg særlig ved. Men en programforpliktelse til å nydyrke 1 million mål i løpet av 10 år, vil folk legge merke til. Det vil kanskje bli strid og debatt om en slik programpost, men det kan vi jo ikke ha noe imot. Og den store politiske fordelen vil ligge i at ingen da kan trekke i tvil partiets vilje til ny ekspansjon i jordbruket. Den nydyrkede jorda må delvis gå til de bruk som i dag er for små. Det er også behov for nye bruk, særlig til ungdom. Og endelig bør en ta sikte på en del store felter til korndyrking for å erstatte importert kraftfôr. Det pekes også på behovet for å utvikle videre samvirke i jordbruksproduksjon og omsetning, og i den sammenheng pekes det på nødvendigheten av større demokrati innad i jordbruksnæringen. Når en vet at det overveiende antall gårdsbruk i Norge er små og mellomstore bruk, så er det påfallende at det er de store bønder som står for ledelsen i nær sagt alle de organisasjoner og samvirketiltak som finnes i jordbruket. Det må være galt. Og her finner en kanskje noe av grunnen til den mangelen på indre jamnstilling og til den uro som vi delvis har hatt i og omkring jordbruksnæringen.

I fiskerinæringen har det gått for seg en rivende utvikling i årene etter krigen, men også der har en enda oppgaver som må løses. Fiskernes rett til å eie fiskefortøyene må underbygges økonomisk, og ungdom som har forutsetninger for det, må gis muligheter for å komme med. Også i fiskeriene må samvirket utvikles videre både i produksjon og omsetning.

Den andre delen av programmet behandler først og fremst utbyggingen av næringslivet og i et spesielt avsnitt pekes det på oppgavene i de enkelte næringer. Det er ingen tilfældighet at kraftutbyggingen behandles først. Vannkraften representerer en av de

største naturtilgangene i Norge, og den har som fiskeriene den egenskap at der kan en høste uten å så. Vil Norge bli et stadig rikere land, skal det fortsatt sette mye inn i kraftutbyggingen. Men denne utbyggingen må, som det heter i programmet, skje planmessig under samfunnsmessig ledelse og kontroll. Målet er at behovet for elektrisk kraft til næringslivet og til husbruk skal bli dekket, så alle får tilstrekkelig kraft til rimelige priser.

Får jeg legge til for egen regning. Vi skal ikke stanse utbyggingen fordi våre egne behov er dekket. Her ligger store muligheter for lønnsom eksport. Jeg leker også i blant med tanken om at med alle kraftverk på statens hender, kunne vi om noen år dekke en betydelig del av statens utgifter. Det forekommer meg at det kunne bli både enklere og rettferdigere enn avgifter på brød, og smør og iskrem og fyrstikker. Jeg er klar over at dette er framtidsmusikk, men jeg ville gjerne ha nevnt det for at også andre kan tygge litt på det.

«En høyt utviklet industri er av avgjørende betydning for å sikre full sysselsetting og en stigende levestandard.» Dette er en fundamental sannhet som vi alltid må ha i tankene og alltid understreke når vi beskjeftiger oss med norsk næringspolitikk. Partiet må alltid legge stor vekt på å øke industriens produksjon og produktivitet og ved det dens konkurranseevne. Det pekes i forslaget på en del av de konkrete oppgavene som staten, bedriftene og arbeiderne og funksjonærene må gå inn for i industrien. Staten må legge vekt på en sammenhengende utbygging og reising av nye bedrifter for bedre utnytting av våre malm- og mineralforekomster og av vannkraften.

Jordbruket har jeg alt sagt litt om. I samband med posten om skogbruket, kan det være grunn til å understreke at skogen også representerer en naturtilgang av stor verdi. Det ligger enda uanede muligheter for utnytting av skogproduktene. Både ut fra et sosialistisk og ut fra et alminnelig samfunnsmessig synspunkt er det galt at skogen skal kunne være gjenstand for privat spekulasjon. Skogen burde tilhøre samfunnet. Vi stilles imidlertid her overfor mange særdeles vanskelige praktiske og politiske problemer. Under alle omstendigheter bør staten i den utstrekning det er mulig, kjøpe mer skog. Og statens skog må drives rasjonelt. Derfor bør statsskogene føres over til selvstendig ledelse.

I tillegg til det jeg alt har sagt om fiskeriene, kan det være nok å tilføye at partiet vil føre en fiskeripolitikk som sikrer full utnytting av våre fiskerikdommer og at hovedvekten må bli lagt på å oppmuntre og støtte fiskernes egne samvirketiltak. Blant annet

for å styrke arbeidslivet i kystdistriktene må en bygge ut fiskeindustrien i takt med tilgangen på råstoffer, og med avsetningsmulighetene.

Avsnittet om samferdselen berører oppgaver som er av den mest vitale interesse særlig for bygdene. Det er gjort ganske store ting i samferdselssektoren i årene etter krigen, men gjenreisningen, utbyggingen av utenriksnæringene og beredskapstiltakene har satt en grense for våre muligheter. Dette har de politiske motstanderne våre nyttet ut på en slik måte at vi delvis er kommet på defensiven når det gjelder disse spørsmålene. Med det programmet som nå foreligger, skulle vi ha håp om å komme over i en partimessig gunstigere stilling. De oppgavene som er stilt opp, er det såvidt jeg forstår, alminnelig enighet om i partiet, og det er ingen grunn til å gå nærmere inn på dem.

Før jeg forlater avsnittet om utbyggingen av næringslivet, må jeg få si litt om sysselsettingen. Vi har hatt om lag 30 000 registrerte arbeidsløse i vinter. Det dreier seg om sesong-ledighet. Med vår kalde og mørke vinter er det ikke til å unngå at vi må få en viss sesongledighet i den strengeste vintertiden. Men et tall på 30 000 er for høyt. Derfor må det problemet tas opp, slik at vi kan finne fram til en løsning av det.

Selv om de sesongledige etter hvert kommer i arbeid, så vil det sitte igjen hos mange en viss frykt for arbeidsledighet. Vi drøftet den siden av saken i sentralstyret sist mandag og kom nærmest til at denne situasjon i og for seg ikke behøver å svekke vår stilling politisk. Det vil gå opp for mange at full sysselsetting ikke er noe som gir seg selv. Men med frykten for arbeidsløshet kommer også et engstelig spørsmål: Hva vil Arbeiderpartiet gjøre, hvis det blir alvorlig fare for arbeidsledighet? Det spørsmålet må vi innen valgkampen for alvor begynner, kunne gi et klart svar på.

Når det gjelder kulturpolitikken og sosialpolitikken, så forutsetter programmet at en skal kunne bruke en stadig voksende del av nasjonalinntekten til disse formål. Under de omstendigheter vil vårt kulturprogram og vårt sosialprogram bli enda viktigere.

På kulturfronten er skolen viktigst. Den former den unge slekt og har en avgjørende innflytelse på dens utvikling. For en sosialistisk bevegelse må det stå som et livsviktig oppgave å skape en god skole for all ungdom. På lengre sikt er ingen oppgave viktigere. Først må skolen gjøres bedre der den enda ligger langt tilbake. Derfor må landsfolkeskolen styrkes og framhaldsskolen må bygges ut så det blir minst 8 års skole i alle kommuner. Denne oppgaven må løses først. Det som må til er flere skoler og flere

lærere. En går derfor inn for en landsplan for bygging av skoler og for utdanning av lærere.

Men vi skal videre fram. Utviklingen kan ikke stanses fordi om noen enda ligger tilbake. Hadde vi i tidligere år sett det slik, ville det ha blitt stagnasjon. Vårt parti må gå inn for en stadig utvikling i skolen og derfor må vi ha en mening om veien vi skal gå.

Programmet går inn for at en skal sikte mot en skoleordning som gir barn og ungdom i bygd og by en fullverdig grunnleggende utdanning fram til 16—17 årsalderen. Men da er det også behov for en omlegging av ungdomsskolen i samsvar med de erfaringene en har gjort. En samlande linjedelt ungdomsskole som tar opp i seg både realskole og framhaldsskole vil kunne gi en god løsning. Da vil de praktiske linjer bli jamstilt med de teoretiske. Det vil bli lettere for elevene å velge fag etter evner og anlegg, og i kommuner der de nå har en dårlig framhaldsskole og en dårlig realskole, vil de kunne få en god ungdomsskole. En gjennomføring av dette programmet vil bety en solidarisk skolepolitikk — ikke ved å stanse utviklingen i de kommuner som har kommet lengst, men ved å sørge for at utviklingen går hurtigere i de kommuner som ligger etter. Mange mener kanskje at det er å gå for langt når alle de unge skal gå på skole til 16—17 årsalderen. Men vi må ikke være beskjedne når det gjelder de unges utdannelse. Husk at det her gjelder vår egen ungdom. Hvorfor skal ikke de som arbeider i skogbruk og landbruk, i fiske og industri ha en god almenutdannelse. På lenger sikt er det god økonomi. Det har også betydning for den alminnelige respekten for kroppsarbeidet og for trivselen på arbeidsplassen.

Programmet går også inn for effektivisering av yrkesrettledningen, for utbygging av alle slags yrkes- og fagskoler og for en videre utbygging av skoler for barn og ungdom med psykiske vansker, for blinde, døve og vanføre.

La meg få understreke det som sies om lærerutdanningen. At det skal legges særlig vekt på toleranse og vidsyn for at lærerne skal kunne fylle sin plass i vår demokratiske skole.

Det er også behov for framstøt på andre områder av kulturlivet. Alle må få del i den glede og berikelse kunsten kan gi den enkelte. Bildende og scenisk kunst og bøker må gjøres tilgjengelig for hele folket. Riksteateret, riksgalleriet og Bygdekino, som alt har gjort en så stor gjerning må bygges videre ut.

Det enkelte menneske kan i alminnelighet selv ikke for at det rammes av en sosial ulykke. En kan som regel ikke noe for at en

blir arbeidsløs eller syk eller arbeidsufør. En kan ikke for at en mister sin forsørger, og en kan ikke noe for at en blir gammel. Hvem som helst av oss kan uforskyldt bli rammet av en eller flere av disse sosiale ulykker. Det kan vi gjerne ha som utgangspunkt når vi skal drøfte vårt sosialprogram.

Arbeidsløsheten er en av de sosiale ulykker som til sine tider kan ramme mennesker og ramme dem hardt og nådeløst. Det er en samfunns-sykdom som samfunnet etter Arbeiderpartiets mening må gjøre alt for å spare menneskene for. Hvis noen likevel rammes av den, må de så langt råd er, holdes økonomisk skadesløse.

Helsevernet og det forebyggende helsearbeidet skal ta sikte på å skape en sunn slekt. Derfor må det tas store løft på helsevesenets område. De penger en setter inn på dette frontavsnittet, vil en ha igjen med renter. Særlig må det settes mye inn når det gjelder omsorgen for de sinnslidende og de åndssvake. Det er et område som i høy grad er forsømt. De som blir rammet av sykdom må få nødvendig legetilsyn og pleie og i den utstrekning det er nødvendig og mulig erstatning for tapt arbeidsinntekt. Syketrygden bør utvides til å omfatte hele folket.

Når det gjelder de arbeidsuføre må en først og fremst prøve å få dem tilbake til arbeid og normalt liv. Derfor må det opprettes flere omskolings-sentraler. Uføretrygden må settes ut i livet i kommende stortingsperiode. Av økonomiske grunner må en kanskje gå skrittvis fram. Det kan gjøres ved å ta én aldersgruppe eller én sykdomsgruppe om gangen inntil alle er kommet med.

Programmet forplikter også partiet til i den kommende stortingsperiode å gå inn for å få gjennomført forsørgertrygden og til å heve satsene og fri-inntektsgrensen i alderstrygden. En går også inn for å få opphevet behovsprøvingen i alderstrygden, men ikke slik at en er bundet til å gjøre det i første stortingsperiode. Det vil bli et stort økonomisk løft og en har ment at andre sosiale oppgaver må ha høyere prioritet. Men prinsippet bør slås fast. Det skal være fødselsattesten og ikke noen verdighetsattest som skal avgjøre om de gamle skal ha trygd eller ikke.

Om finansieringen av de sosiale trygdene hefer det at utgiftene skal dekkes gjennom én premie som deles mellom medlemmer og arbeidsgivere og gjennom tilskott fra stat og kommune. Det svarer for så vidt til den ordningen en har nå, men formuleringen er valgt med omhu fordi en gjerne vil ha adgang til å arbeide for etterhvert å føre mer av finansieringen over fra beskatningen og til de trygdede og deres arbeidsgivere. Personlig tror jeg det er en riktig linje. Det vil sikre en rettferdigere fordeling av byrdene, gjør det

lettere å regulere ytelsene, gjøre det vanskeligere å spekulere i partipolitiske overbud, og det vil gi de trygdede en sterkere følelse av at trygden ikke er en almisse, men en opparbeidet rett.

Gjennomføringen av folketrygden må vi se som en nærliggende oppgave. Det vil bety en organisasjonsmessig samling, forenkling og rasjonalisering av hele vårt trygdestell, sentralt og lokalt. Fullt utbygd skal folketrygden gi enhver som ikke selv kan klare å skaffe seg sitt utkomme, rett til en trygd som er stor nok til et menneskeverdig liv. Denne store saken som på sett og vis blir sluttsteinen i det sosiale byggverket, må Det norske Arbeiderparti føle seg forpliktet til å bringe i havn.

Etter Arbeiderpartiets mening er samfunnet tjent med både privat eiendomsrett, samvirke og kommunal og statlig eiendomsrett. Vi ser samvirket som en organisasjonsform som forener effektivitet og demokratisk sosialisme og vi mener derfor at samfunnet bør utvikle og støtte samvirke.

Programmet har ingen konkrete forslag om nye sosialiserings-tiltak eller nye statsmonopoler. Det åpner imidlertid adgang til i perioden å gå til reising av nye samfunnsviktige bedrifter for statens regning, der det trengs et nasjonalt løft. Det en her tenker på, er bedrifter som Jernverket og Sunndals Verk. Når disse to storbedriftene er fullført, bør en ha ferdig planer for igangsetting av en ny stor industriell bedrift for statens regning.

Programmet gir også fullmakt til å føre over til samfunnseie eller til nye eiere større bedrifter av betydning for landets økonomi, hvis de blir vanskjøttet og svikter sine oppgaver, i produksjonslivet eller unnlater å ta rimelige omsyn til sine arbeidere og funksjonærer. Slike saker er det forutsetningen at Regjeringen i tilfelle legger fram for Stortinget i hvert enkelt tilfelle.

Det nye og radikale i programforslaget finner vi først og fremst i forslagene til «Framstøt for økonomisk og industrielt demokrati». Vi har et demokrati som har blitt til gjennom kamp og utvikling. Men det er ikke fullkomment. På det økonomiske og på det industrielle området hersker det i dag et utpreget fåmannsstyre. I direksjonene til de store forretningsbankene, forsikringsselskapene og industriselskapene ligger en urimelig stor makt. I disse direksjonene treffes det avgjørelser som kan være av den mest skjevnesvangre betydning for de forskjellige økonomiske virksomheter — for de menneskene som er knyttet til disse virksomhetene, for kommunene der de ligger og for landet og folket som helhet. Bl.a. ved å gi lån eller nekte å gi lån vil bankenes og forsikringsselskaperes direksjoner ha en avgjørende innflytelse på den økonomiske

utvikling. Den kapital de forvalter er i meget liten utstrekning deres egen. Den er i det vesentlige skapt ved en felles innsats av hele folket.

Ser vi etter hvem som sitter i disse direksjonene, så vil vi oppdage at mange av de samme navnene går igjen — i den ene bankdireksjonen etter den andre, i forsikringsselskapenes direksjoner og i industriselskapenes styrever. Vi står her overfor et forhold som ikke er betryggende og som slett ikke er demokratisk. Derfor vil Arbeiderpartiet gå inn for at samfunnet må få større innflytelse på forvaltningen av den kapital som bankene og forsikringsselskapene disponerer. Det skal etter programforslaget skje på den måten at en gjennom lovgivningen slår fast at banker og forsikringsselskaper skal forvalte kapitalen på en slik måte at den medvirker til å realisere de retningslinjer for vårt økonomiske liv som Stortinget trekker opp. En finner det også nødvendig gjennom en utbygging av bankinspeksjonen og forsikringsrådet å styrke kontrollen med bankene og forsikringsselskapene.

Programmet går også inn for at samfunnet skal være representert i de store forretningsbankenes direksjoner. Stortinget skal etter forslag fra regjeringen oppnevne f. eks. tredjedelen av medlemmene i de største forretningsbankenes ledelse.

Det andre feltet der programmet går inn for et nytt demokratisk framstøt er i storindustrien. Industrien er den største og viktigste næringen vi har. Ingen annen næring yter et så stort bidrag til vår nasjonalinntekt og ingen annen næring beskjeftiger så mange mennesker. Derfor er det så viktig at industrien arbeider godt og effektivt og at de mange mennesker som har sitt arbeid der føler seg vel.

I de fleste bedrifter er det ennå slik at den enkelte arbeider nærmest føler seg som en del av maskineriet. Det *behøver* ikke å være slik. Vi vil at både arbeideren og funksjonæren på den enkelte arbeidsplass skal føle seg som medlem av et demokratisk samfunn.

De fleste innser vel nå at det består et interessefellesskap mellom alle dem som er knyttet til en bedrift, men det er like viktig å få til et åpent *tillitsforhold* mellom dem. Vil vi det, må vi ha *mot* til å prøve nye veier. Foruten en utbygging av produksjonsutvalgene og driftutvalgene vil Arbeiderpartiet gå inn for reformer i aksjelovgivningen, slik at arbeiderne og funksjonærene i storindustrien får rett til å velge representanter til bedriftens ledelse. Det vil bety medbestemmelsesrett for de ansatte og i det ligger en anerkjennelse av deres særlige interesser og innsats.

Når det gjelder den praktiske gjennomføringen av arbeiderre-

presentasjonen i industriens ledelse, melder det seg mange problemer som det ikke har vært mulig å ta standpunkt til. Endel av disse spørsmålene må nærmere utredes av partiet og fagorganisasjonen. Sannsynligvis må de også bearbejdes av en offentlig komité. Etter landsstyrets oppfatning og slik programmet nå er formulert, må imidlertid tiltaket settes ut i livet allerede i kommende periode.

De framstøt som det her er spørsmål om, tar sikte på å bryte makten hos de få og gi folket større råderett. I kampen om disse nye demokratiske framstøtene vil vi nok møte forbitret motstand. Men Arbeiderpartiet må også kunne vente støtte i denne kampen hos alle nordmenn med en oppriktig demokratisk innstilling. Først og fremst må imidlertid arbeiderbevegelsen selv sette kreftene sine inn i denne kampen. Det må vi kunne gjøre i trygg forvisning om at vi her er i pakt med grunnleggende demokratiske idéer og med tanker og synsmåter som det store flertallet i folket vårt vil forstå og godta.

Partiets grunnsyn og retningslinjer begynner med å slå fast at «Vi lever i en overgangstid. Et gammelt samfunn er i ferd med å bli skapt om til et nytt.»

I forslaget til nytt arbeidsprogram heter det i innledningen: «D.N.A. vil bygge Norge på den demokratiske sosialismens grunn. Målet er å skape et samfunn som gir økonomisk og sosial trygghet og frihet, likhet og brorskap til menneskene.»

Vi er kommet et stykke på vei når det gjelder å gi menneskene økonomisk og sosial trygghet. Det er nok ennå langt fram, men så sant D.N.A. fortsatt får fullmakt av folket til å lede utviklingen så behøver den dagen ikke være så langt borte da vi har nådd dette målet. Men økonomisk og sosial trygghet alene er ikke nok. Vi vil også frihet, likhet og brorskap.

Vi vil en videst mulig frihet for det enkelte menneske. Bare med én begrensning. Ingen skal ha frihet på bekostning av andre menneskers frihet eller grunnleggende menneskerettigheter.

Vi vil likhet mellom menneskene. Likhet i den forstand at hvert menneske fritt skal kunne utfolde sin personlighet og hva det bærer i seg av muligheter. Ved at hvert menneske får utfolde sin egenart og sine interesser vil livet og samlivet mellom menneskene bli rikere.

Vi vil brorskap mellom menneskene. I denne forbindelse må begrepet brorskap bety en opphøyet form for solidaritet. Den form for solidaritet som vi finner i sin fineste form i et godt hjem, der en deler godt og vondt og så langt det er mulig sorger og gleder.

I en 1ste mai-tale som Arnulf Øverland holdt her i Samfunns-salen i 1949 definerte han det han kaldte sosialismens uforanderlige grunn tanke slik:

— et samfunn hvor ingen krenker andres rettigheter, ingen undertrykker andres frihet, ingen beriker seg på andres bekostning,

— hvor hvert menneske har et arbeid som svarer til hans evner og interesser, et arbeid som ikke er noe slaveri, men en fornuftig og nyttig bruk av tid og krefter,

— hvor hver mann og kvinne har sitt rimelige og tilstrekkelige utkomme, men ingen lever i råtten overflod,

— hvor barn kan vokse opp uten at foreldrene behøver å engste seg for deres framtid, og hvor gamle mennesker får hvile fra sitt arbeid uten å lide nød,

— et samfunn hvor ingen behøver å misunne noen annen, hvor våre dårlige tilbøyeligheter ikke får noen næring eller stimulans, men hvor det som er godt i oss, får folde seg ut til gagn og glede både for en selv og for oss alle.

Denne definisjon av sosialismens grunn tanke kan vi uten videre godta.

Vi har nå noen år bak oss da forholdene har tvunget oss til utelukkende å snakke om de nærmeste og mest påtrengende oppgaver — om gjenreising, produksjon, effektivitet. Vi er i ferd med å glemme vår bevegelses ideologiske grunnlag. Og det som er verre. De unge hører sjelden eller aldri om den sosialistiske idé, om det sosialistiske framtidssamfunnet — om drømmen som så mange av oss eldre har båret i våre hjerter.

De gamle kjente ordene frihet, likhet og brorskap, som nå igjen har fått plass i vårt program, skal minne oss om at D.N.A. er et sosialistisk parti. Vi vil økonomisk og sosial trygghet. Men vi vil noe mer enn det. Vi vil et samfunn der det som er godt i oss får folde seg ut, til gagn og glede både for en selv og for oss alle.

Bratteli redegjør for langtidsprogrammet.

Trygve Bratteli opplyste at arbeidet med langtidsplanen i regjeringen blir ledet av Erik Brofoss. Han er imidlertid opptatt i et møte i Paris, og Bratteli skulle derfor gi noen korte opplysninger omkring langtidsprogrammet.

Det praktiske arbeid når det gjelder dette langtidsprogrammet utføres i et spesielt sekretariat som blir ledet av byråsjef Dagfinn Juel. Når det gjelder de politiske hovedlinjer er de de samme som i det program som vi behandler på dette landsmøte.

Langtidsprogrammet for 1954/57 vil bli delt i fire hovedavsnitt. Det første avsnitt har en oversikt over grunntrekkene i den utvikling vårt land har gjennomgått siden århundreskiftet. Den bygger vesentlig på det materiale som Statistisk Sentralbyrå har gitt i en publikasjon. Dessuten har innledningen en oversikt om utviklingen etter krigen. Endelig er det et avsnitt om den internasjonale bakgrunn for det programmet vi legger fram for de 4 kommende år.

Annet hovedavsnitt har en generell økonomisk del, og det er det egentlige program.

Tredje hovedavsnitt behandler de forskjellige næringer og de forskjellige sektorer av statens virksomhet.

Det fjerde hovedavsnitt behandler næringene i de enkelte fylker og arbeidsoppgavene.

Jeg kan bare oppholde meg ved hovedspørsmålene og gjøre landsmøtet kjent med de sentrale kjernepunkter i 4-årsplanen. Når det gjelder langtidstendensen kan jeg sammenfatte den i en setning: Den utvikling som har foregått i vårt århundre har omskapt samfunnet både økonomisk og sosialt. Vi har høstet forskjellige erfaringer etter krigen. Vi har lært å legge langtidsplaner og realisere dem. I 1946 utarbeidet vi en skisse til en langtidsplan — gjenreisningsplanen. Den første langtidsplanen fikk vi for tidsrommet 1948/52. For begge planers vedkommende kan vi si at vi ved utløpet av dem har nådd lengre enn de mål vi hadde satt oss. Det har betydd overordentlig mye at man gjennom slike planer har forsøkt å samle hele nasjonen om de store oppgaver.

Det skulle være unødvendig å gå nærmere inn på resultatene av de to planer. Jeg kan bare nevne at bruttoinvesteringene fram til 1953 har vært 46 milliarder kroner, og de største poster har falt på skipsfart, industri, jordbruk og boligbyggingen. Kapitalutstyret er imidlertid slitt ned, og regner en fra kapitalinvesteringene, er de netto investeringer 24 milliarder kroner. Her leder boligsektoren, deretter kommer industrien, så skipsfarten, deretter elektrisitets-utbyggingen, samferdsel, jordbruket osv.

Et annet hovedtrekk i utviklingen er dette at vår nettogjeld til utlandet er gått betraktelig ned. I 1938 beløp gjelden seg til litt over 1400 millioner kroner. I 1951 var den noe over 1260 millioner kroner. Omregnet i 1938-kroner er gjelden ikke mer enn halvparten av førkrigsgjelden. Vi har altså ikke lånt oss til fant for å gjenreise og utbygge landet. Mens gjelden i 1938 utgjorde 28 prosent av nasjonalinntekten, er den i 1951 bare 10 prosent av nasjonalinntekten. Det har betydning å nevne dette forholdet i disku-

sjonen i tiden framover, hvilke reserver vi har og at vi faktisk har en mindre nettogjeld til utlandet.

Produksjonen ligger i dag 50 prosent høyere enn den var i de par siste år før krigen. Når det gjelder det private forbruk er det både totalt og i gjennomsnitt høyere enn det var i 1938/39.

Når vi nå skal planlegge for neste 4-års periode har vi et langt bedre utgangsr grunnlag, vi har et bedre produksjonsutstyr og vi er kommet et godt stykke på vei når det gjelder løsningen av boligproblemet. Mange tegn tyder på at det intense press på boligsektoren er i ferd med å avta. I mange distrikter er det en påtagelig avslapping i boligbyggingen. I andre distrikter derimot, spesielt i byer og industristrøk, holder presset seg oppe. En avslapping på dette område skaper muligheter på andre felter, men skaper også problemer for sysselsettingen.

Samtidig som forholdene innenlands ligger vel tilrette for en videre utbygging står vi overfor mange usikkerhetsmomenter i forbindelse med den internasjonale utvikling. De politiske og økonomiske konjunkturer er ikke særlig gunstige for vårt land. Hvis vi får gode eksportmuligheter, gode priser og et gunstig fraktmarked for vår skipsfart, skulle sjansene for en rik ekspansjon være til stede. Snur imidlertid konjunkturerne seg, vil vi få mange vansker. Det er imidlertid en stor usikkerhet til stede i mange land, og da ikke minst i De forente stater. Det er derfor vanskeligere i dag enn i 1949 å kalkulere på lang sikt, og det er vanskeligere å finne de økonomisk og politisk hensiktsmessige virkemidler.

Vi må være klar over at vi må operere med alternative muligheter. Det første og vanskeligste alternativ er å oppnå full sysselsetting og full produksjon under en internasjonal stagnasjon. Det må imidlertid være klart at det er like viktig å løse denne oppgaven selv under stagnasjon eller nedgang som å gjøre nye framstøt.

Det annet alternativ er at vi får gode konjunkturer, og at vi kan legge fram en plan for full og rasjonell sysselsetting. Vi bygger dette alternativ på en årlig produksjonsøkning på 3 prosent. Det betyr en økning av nasjonalinntekten på 600 millioner kroner pr. år. I 1957 vil nasjonalinntekten da være 2,4 milliarder større enn i utgangsåret. Hvis det er mulig å holde investeringsbeløpene stabile, vil de store muligheter melde seg som en har tatt sikte på i arbeidsprogrammet og i langtidsprogrammet. Eksportvansker, synkende skipsfartsfrakter og i det hele tatt dårlige konjunkturer vil imidlertid kunne begrense mulighetene i den 4-års periode vi planlegger for. En forutsetning for et slikt ekspansivt program er også et sterkere utbygget europeisk samarbeid.

Forutsetningen er at ekspansjonen skal gi et økt forbruk, dels av det private forbruk, dels til bedring av undervisning, helse- og trygdesektorene. Den fulle sysselsetting er en ugjenkallelig forutsetning for gjennomføring av programmet. Kan vi skaffe et tilstrekkelig produksjonsutstyr tar vi sikte på en storstilet økning av det private forbruk, og hensikten er å skaffe til veie varige forbruksgjenstander til hjemmene. Der hvor det over hodet er teknisk mulig skal elektrisitet skaffes til koking og oppvarming, og de distrikter som heller ikke har fått elektrisk kraft skal få spesiell stønad hertil.

Å avhjelpe den egentlige bolignød er en oppgave som vil bli fullført i løpet av 4-års perioden. Derfor skal boligbyggingen fortsatt ha prioritet. Det vil bli foretatt et krafttak for å bygge skolestellet. Såfremt det inntreier en avslapping på boligsektoren, bør presset da flyttes over til utbygging av skoler. Det samme gjelder utbyggingen av helseplanene, de sosiale trygder og forholdene på arbeidsplassene. Selv om investeringstempoet skal holdes stabilt, vil det bli fortsatt nødvendig å bygge et bredere næringsgrunnlag særlig i de distrikter som nå ligger tilbake. Her vil det bl. a. bli nødvendig med utvikling av samferdselsmidlene.

Et hovedpunkt i norsk økonomi er å skaffe landet den import som trengs for å opprettholde full sysselsetting. For å kunne skaffe denne import har vi i løpet av de 8 år etter krigen måtte bygge skip og kjøpt maskiner til industrien. Nå har vi fått et produksjonsutstyr, som gjør det mulig for oss å bremse litt på investeringene og bruke pengene bl. a. på samferdselssektoren. Et annet hovedpunkt i langtidsprogrammet er utbyggingen av de fylker og distrikter som har særlig store økonomiske vansker. Det har vært regjeringens hensikt å få planen fram i april eller begynnelsen av mai. Hvordan Stortinget vil stille seg til programmet vet vi ikke, men jeg tror nok at vi kan være enig om at vi kan ha stor nytte av dette langtidsprogrammet i år.

Jeg vil gjerne få nevne to forhold i samband med opprettholdelsen av full sysselsetting. Hvis konjunktorene slår om, og vi får lavere inntekter av vår skipsfart og eksport, blir landet straks fattigere. Det betyr at vi ikke har råd til å ta opp de oppgaver som vi kunne løse under gunstige konjunkturer. Derfor er valget av arbeidsoppgaver like viktig som dette å finne et eller annet å sysselsette folk med. Det annet forhold er dette at økningen i bygge- og anleggsvirksomhet alltid vil skape store vansker for sysselsettingen. Det vil føre til store sesongsvingninger om vinteren. Ved siden av det har vi næringer som fiske, skogsdrift, hval-

fangst, fiskeforedling som er sesongbetont. Vi må derfor speide etter arbeidsoppgaver som gir årvisst sysselsetting.

Hvilke virkemidler skal vi så bruke for å gjennomføre langtidsplanen og vår økonomiske politikk?

Dette er en sak som det er en viss tendens til å behandle, om ikke lettferdig så i et hvert fall lettvint. Får vi i 4-årsperioden gunstige konjunkturer, vil de spørsmål som knytter seg til virkemidlene bli enklere enn under en eventuell nedgangskonjunktur. Men skal programmet bli mer enn et papirprogram, må vi være klar over hvilke virkemidler vi skal bruke i alle situasjoner. En bør holde fast ved den kjensgjerning at det programmet som er lagt fram vil føre til store offentlige budsjetter. Det er riktig av meg å si at for å kunne gjennomføre dette programmet må vi sørge for inntektene i form av skatter og avgifter.

Her står en overfor et valg. Jeg vil si til de representanter som vil stille krav at de også må være klar over at det nødvendiggjør inntekter i form av skatter og avgifter. Det innebærer at vi ikke kan gjøre oss forhåpninger om store skattelettelser. Jo vanskeligere den utenriksøkonomiske situasjon er, jo større behov blir det for å bruke økonomiske virkemidler ved siden av budsjett-, finans- og pengepolitiske midler.

Når det gjelder pengepolitikken, så står vi overfor et vanskelig problem. Storting eller regjering kan ikke uten videre bruke det norske banksystem slik som vi mener det er hensiktsmessig. Vi rår riktig nok over Norges Bank og endel statsbanker, men de avgjørende pengeinstitutter ledes av andre krefter enn oss. Jeg nærer forøvrig ingen betenkeligheter ved å si at selv i Norges Bank som jo i dag er en hel statsbank kan vi ikke uten videre regne med dens aktive medvirkning i den økonomiske politikk som regjeringen fører. Banken har ikke direkte motvirket vår politikk, men vi står i det eiendommelige forhold at i Norges Banks direksjon sitter bare én mann fra Arbeiderpartiet, nemlig Alfred Madsen, som vi vet har svak helse og derfor ikke alltid kan møte i direksjonen. Dette er et forhold som kan rettes på og som må rettes på. Her må det være klare linjer.

Når det gjelder de private banker er det forskjellige veier å gå. Regjeringen har fått vedtatt i Stortinget bestemmelser om å binde likvider, og derfor vil vi også ha en rentelov. Vi må stille oss i en slik posisjon at vi kan skaffe oss midler uten at det skal bli nødvendig med en rentepolitikk som vi ikke er interessert i.

Hvis vi i 4-års perioden får uønskede konjunkturer, kan det også bli nødvendig med andre og direkte reguleringer. Det er mange

selv innenfor vårt parti som går omkring og dagdrømmer om å gjennomføre målene uten å bruke virkemidlene. Jeg tror i likhet med hva Erlander antydte at skal en i et europeisk land og særlig da i et lite under ugunstige konjunkturer oppnå full sysselsetting, er en nødt til å bruke de virkemidler som er nødvendige for å gjennomføre den. Fylkesplanene er et meget verdifult ledd i oppbyggingen. Lokale kontorer under ledelse av fylkesmennene har gjort et meget godt arbeid på dette område. En svakhet ved fylkesplanene er etter min mening at de inneholder litt for lite konkrete arbeidsoppgaver som kan gi årvisse sysselsettingsmuligheter. Det som kan hjelpe de vanskeligstilte distrikter er utviklingen av et allsidig næringsliv. Når et fylke som Rogaland står så mye sterkere enn f. eks. Agderfylkene og Hordaland, skyldes det ikke bare Jæren med dets høyt utviklede jordbruk, men det kommer av at Rogaland er det best industrielt utbyggede fylke i landet.

Det regjeringen vil gjøre med langtidsplanen er å innstille oss på de alternative muligheter. Vi får håpe at vi etter 1 à 2 års skuffelse, vil få en bedring i Europas økonomi som kan gi grunnlag for en virkeliggjøring av langtidsplanen og at vi får midler i hende til å realisere det arbeidsprogram dette landsmøte skal ta standpunkt til.

Debatten.

Einar Grønn, Rogaland, ville feste oppmerksomheten ved forslaget fra Larvik Arbeiderparti angående skoleprogrammet. Rogaland Arbeiderparti er enig i dette forslaget. Samtidig med at langtidsprogrammet blir realisert må man utbygge den nåværende skole.

I sin redegjørelse for arbeidsprogrammet hadde formannen glemt et meget viktig punkt, nemlig punktet om folkeedruskap. Riktignok hadde denne posten etter talerens oppfatning fått en altfor beskjeden plass. I det hele tatt blir edruskapsarbeidet ikke lenger vist den oppmerksomhet som tidligere var tilfelle. Sett i relasjon til de store inntekter som staten har av alkoholomsetningen er bevilgningene til edruskapsarbeidet altfor små. Det blir nå bevilget 500 000 kroner til dette formål. Det er en økning som i og for seg er gledelig, men dette bidrag bør ytterligere forhøyes. Landsstyret for arbeidsavholdslandslaget har tillatt seg å foreslå at det blir ytet et større bidrag til avholdsarbeidet og til opplysningsarbeidet.

Han konkluderte med å ta opp følgende forslag til arbeidsprogrammets punkt om sosialpolitikken:

I avsnittet som begynner slik:
«Edruelighetsarbeidet fremmes gjennom effektivt opplysningsarbeid, osv.»
kommer følgende tilføyelse:

«Større statsstøtte til det frivillige opplysningsarbeid som drives av ayholdsorganisasjonene, derunder AA-organisasjonene.»

Ingrid Skotte, Akershus, hadde festet seg ved et avsnitt under punktet, framstøt for folkestyre. Det står der bl.a. at «det er en viktig sak for demokratiet at kvinnene og ungdommen kommer mer med i styre og stell. — — — Først da vil de spille den rolle og yte det bidrag til vårt folkestyre som deres forutsetning og antall tilsier.» Betyr denne setningen at kvinnene ansees som særlig underutviklet? Jeg spurte Bratteli om dette på vårt fylkesmøte, men han svarte at det var en misforståelse fra min side. Setningen var ment som en oppfordring til de lokale partier om å bruke kvinnene i større utstrekning til offentlig verv. Jeg kan ikke forstå at dette rimer skikkelig. Da burde partiets ledelse foregått med et godt eksempel i så måte. Hvis det for øvrig dreier seg om en indre partisak, så burde det jo heller ikke stå i et arbeidsprogram. Det er for øvrig unødvendig med et slikt hjelpeprogram for kvinnene. Vis det heller i handling. Jeg opptar forslag om at dette avsnittet går ut.

Det er også et annet punkt som jeg vil peke på. Det gjelder folketrygden. Etter min mening burde det stå uttrykkelig i programmet at folketrygden skal gjennomføres i kommende periode. Det ville være noe som gjorde seg i et arbeidsprogram. Vi har vel i dag en 12—13 trygder, og det er nødvendig å få bestemmelsene i disse trygdene samordnet. I praksis møter vi på mange inkonsekvenser som skaper vansker for dem som skal håndheve bestemmelsene.

Eva Friis Christensen, Akershus, erklærte seg enig med fru Skotte i det hun hadde sagt om avsnittet om kvinnene i punktet «Framstøt for folkestyret». Denne setningen burde ikke stå i arbeidsprogrammet. Når det gjelder ungdommen og dens svake representasjon i styre og stell har partiet selv skyld i det. Ved nominasjonsmøter blir de konsekvent skjøvet til side. Det samme er tilfelle med kvinnene. Vi må tigge og be om å få to eller tre kvinner med på listene. Taleren ville peke på punktet om husmødrene på side 9. Etter hennes mening burde dette avsnitt få en bedre formulering.

Eugen Johannessen, Oslo, mente at det arbeidsprogrammet som var lagt fram var meget godt, men det var et par punkter som han

for sin del var noe i tvil om. Det ene punktet er skoleplanen som forutsetter en utvidelse av skolegangen til 16 til 17 år. Dette er etter min mening å ta seg vann over hodet. Det vil koste så mye at det vil bli en ulykke for landet. Vi vil aldri klare å gjennomføre en slik oppgave. Det blir umulig å få folk til produksjonslivet, hvis de skal gå på skole til de blir nærmere 30 år. Vi må ikke overdrive dette med betydningen av skoleutdannelse. Det er ikke alle de som i dag får den høyeste utdannelse som oppnår noen innflytelse i samfunnslivet. Jeg kan sammenligne dette forhold med noe jeg driver med selv, nemlig å slippe ut fiskeyngel. 80 pct. av denne fiskeyngel går til helvete. Slik er det også med de som får høyere utdannelse. 80 pct. av dem får ikke samfunnet noen nytte av. På den annen side vet vi at mange av de som har nådd fram til betydningsfulle stillinger i samfunnslivet bare har hatt alminnelig folkeskole. Jeg nevner i den sammenheng Nygaardsvold, Gerhardsen og Torp. Har de ikke fylt sin stilling? Jeg vil be landsmøtet å stemme ned dette forslaget om langtidsprogrammet for skolen og legge fram et program som det norske folk kan bære fram. Vi klarer ikke de økonomiske byrder ved det forslaget som er fremmet her.

Gunnar Bøe, Oslo, ville feste oppmerksomheten ved den rikdomsutvikling som har funnet sted i etterkrigsårene. Hvordan er det med eiendomsretten til den betydelige oppsamling av privat kapital? Dette programmet gir ikke noe svar på dette problemet.

Hvorfor har vi tilskyndet en slik utvikling?

Jo fordi forholdene etter krigen var slik at vi måtte følge denne linjen. Jeg nevner ikke dette problemet for å reise noen kritikk mot den politikk som er ført. I den periode vi har gjennomlevet har vi kanskje ikke kunnet følge noen annen linje, men nå når vi skal gjøre nye framstøt burde det etter min mening være pekt på andre former for eiendomsrett, og det burde frem for alt vært pekt på et bredere rekrutteringsgrunnlag til de ledende stillinger innenfor det økonomiske liv.

Forholdet i dag er at vi har et utpreget fåmannsvelde innenfor arbeidslivet. Lederstillingene går i arv, brødre, sønner, slektninger blir puttet inn i direktør- og disponentstillingene. Årsaken til denne ensidige rekruttering er ganske enkelt at vi ikke har noen virkelig opplæring i bedriftsledelse. Vi kan imidlertid ikke avfinne oss med disse forhold. Vi må finne fram til andre former for rekruttering av bedriftsledere.

Hittil har det vært et tilsynelatende godt forhold mellom nær-

ingsorganisasjonene og Det norske Arbeiderparti, men vi bør ikke regne med at dette er noe kjærlighetsforhold. Det vil være en temmelig risikabel politikk. Vi bør være forberedt på at vi kan komme opp i et kampforhold. Da er det om å gjøre å tilrettelegge forholdene for en bedre rekruttering til ledende stillinger i bedriftene.

Jeg vil også ta for meg et par konkrete punkter i arbeidsprogrammet. På bakgrunn av de opplysninger Bratteli ga om valuta-situasjonen og om at det kan ventes et omslag i konjunktorene, bør det vel ikke stå i arbeidsprogrammet at det er skapt balanse i vår utenriksøkonomi. Riktignok er dette tilfelle akkurat i øyeblikket, men forholdet kan nokså hurtig endre seg slik at det motsatte kan bli tilfelle. Det andre konkrete punkt jeg vil nevne er reguleringspolitikken. Den situasjonen vi er inne i innebærer ganske utvilsomt en fare for inflasjon. Den rentepolitikk vi fører har slått ut i en prisstigning. Når vi har en relativt fri utenriksøkonomi, så er det halsløs gjerning å holde på en fast rente. En kommer her inn på rent tekniske og finanspolitiske spørsmål. Jeg har i og for seg ingen betenkeligheter ved en fast rente, men betenkelighetene reiser seg i forbindelse med likviditetsspørsmålet.

En annen sak er det om vi ved en vidtgående sosialisering av bankvirksomheten og ved en økt innflytelse over det private næringsliv kunne ha visse fordeler ved å holde på den lave renten. Vi må imidlertid regne med de forhold vi har i dag, og da må vi også betale den pris som en lav rente medfører. Vi kan ta et eksempel fra boligbyggingen. Den formelt lave rente ved husbyggingen blir spist opp ved den prisstigning som automatisk følger med den lave renten. Det vi savner i dag er en skikkelig renteteori. Det er et felt som ennå ligger utforsket.

Gunnar Alf Larsen, Oslo, opplyste at en studiegruppe fra Oslo på 6—7 medlemmer hadde gjennomgått arbeidsprogrammet og var kommet fram til forskjellige redaksjonelle forandringer. Han foreslo at dette utkastet ble oversendt til redaksjonskomiteén. Personlig mente taleren at arbeidsprogrammet var meget godt, men det var altfor tungt formulert. Han konkluderte med å fremme følgende forslag på vegne av en studiegruppe i Oslo Arbeidersamfunn:

«Merknader til forslag til arbeidsprogram 1953—57 fra DNA's landsstyre.

Generelt.

Arbeidsprogrammet trenger en skarp redigering og en grundig språklig gjennomgåelse før det sendes ut til velgerne.

Todelingen av programmet fører til at det blir altfor langt. En og samme sak blir unødig ofte omtalt. Dette forvirrer under lesingen.

Det er nok å vise til avsnittene om sosiale tiltak, husbygging, skolebygging og programmet for jordbruks- og fiskerinæringene for å underbygge denne påstanden.

Spesielle merknader.

Merkesakene, side 2, spalte 1.

Opprømsingen av de saker partiet vil arbeide for må begynne med: å trygge landets frihet og selvstendighet.

Begrunnelse: Frihet og selvstendighet er en forutsetning for all demokratisk virksomhet.

Det nåværende punkt 1 føres opp som nr. 2 og endres til:

Det norske Arbeiderparti vil arbeide for humanitet, toleranse og fredelig samvirke mellom nasjonene.

Begrunnelse: DNA kan ikke avverge krig, men en regner talsmenn for humanitet og toleranse som vesentlige faktorer i det fredelige samvirket mellom nasjonene.

Det siste punkt i opprømsingen av merkesaker bør lyde:

å fremme velferd, trivsel og åndelig frigjøring.

En tillater seg å stille spørsmål ved uttalelsen om at det er skapt balanse i vår utenriksøkonomi. Hvis det kan reises den minste tvil om dette punkt bør det heller gå ut eller modereres så det blir i samsvar med virkeligheten.

Norge og verden.

Første linje bør lyde: Alle land er i dag avhengig av hverandre og ingen nasjon kan isolere seg — Norge mindre enn de fleste. Første avsnitt etter stjernen bør gå ut: Det begynner .. Norge må fortsatt — og slutter med — opparbeide tillit til hverandre.

Motivering: Selv om det forutsettes at partiet ikke vil støtte en eventuell søknad fra Franco om medlemskap i FN, vil avsnittet i den formen det har fått kunne tolkes motsatt. At partiets standpunkt skal være at FN bør forbli en verdensomspennende organisasjon kommer til uttrykk flere steder bl.a. i første linje i neste avsnitt.

*

I første spalte, side 3, midt på spalten bør det stå:

Det norske Arbeiderparti vil at Norge skal være aktivt medlem av A-pakten. — Resten av avsnittet ned til stjernen bør gå ut:

Begrunnelse: Argumentasjonen er vel kjent blant folk.

*

Framskrittet skal fortsette.

Nederst på spalten heter det: Reformen i vårt skolestell har brakt oss mange steg framover. — Resten av denne setningen bør gå ut — den fortsetter nemlig: mot den dag da vi kan si at uvitenheten (uthevet) er utryddet i landet.

Begrunnelse: En synes dette er å ta vel hardt i.

Midt i spalte 1, side 7, heter det:

Vi har ennå et jordbruk hvor mange bønder sitter på altfor små bruk. Det bør hete: Mange småbrukere sitter ennå med altfor små jordveier.

Hovedavsnittet bør avsluttes med:

DNA vil at folket i første rekke skal samle sine krefter om å løse disse oppgavene.

Begrunnelse: Det som nå står er uheldig formet og bør gå ut.

Mål og midler i den økonomiske politikken.

Midt i spalte 2, side 7, bør ordene «rikdomskilder og» strykes slik at setningen lyder: som nytter ut distriktenes naturlige muligheter: kraftkilder, råstoffer og arbeidskraft etc.

Nederst i spalten strykes ordet *til* slik at det står: De må være tilpasset konjunkturutviklingen.

*

1. spalte, side 10, første avsnitt, bør lyde:

Det store antall husmødre er i dag så bundet av barn og husarbeid at det hindrer deres utfoldelse ellers. Ordningen med barnehager og parktanter og støtten til ferie må utbygges slik at husmødrene får kortere arbeidstid og mer fri.

*

Avsnittet Bøndene og fiskerne bør hete Jordbrukerne og fiskerne.

De to innledningsavsnittene her er tunge og lange og bør lyde slik:

Under arbeiderstyret har levevilkårene for den alt overveiende del av jordbruksbefolkningen og fiskerne blitt bedre. Dette framsteget er resultatet av målbevisst politikk. Solidaritet mellom by og land og økonomisk planlegging har vært kjennetegnet på denne politikken. Det norske Arbeiderparti vil ikke tillate at det som er vunnet går tapt. Lønnsomheten i jordbruk og fiske må holdes oppe.

*

Midt i neste avsnitt bør det stå: Formålet må være å gi nydyrket eller dyrkbar jord til bruk som i dag er for små.

Kulturell og sosial reising.

I det første avsnittet sløyfes slutten altså disse ordene: og skape trygge, frie og lykkelige mennesker.

I neste avsnitt sløyfes slutten altså disse ordene: dets selvrespekt og motstandskraft mot nød og sosiale ulykker.

Begrunnelse: Det blir for mye deklamerings på trykk.

På side 11, 1. spalte nederst, bør hele det siste avsnittet omarbeides og gjøres språklig klarere og bedre. Bl.a. bør det i nest siste linje hete: lindre den sosiale nød som kan oppstå for enkelte mennesker selv om samfunnet har full sysselsetting og sunn økonomi.

Side 11, 2. spalte, 2. avsnitt bør hete: Tilfredsstillende bolig er en grunnleggende menneskerett.

Side 12, 2. spalte, siste avsnitt om *Industrien*: «og vår vannkraft» strykes.

Side 12, spalte 2, *Jordbruket*:

Setningen: «Ytterligere oppstykking av jorda hindres,» bør strykes.

Begrunnelse: Det finnes tilfelle der en oppstykking er rimelig og forsvarlig. Setningen må derfor ikke være så kategorisk.

*

Side 13, 1. spalte, 1. avsnitt er tungt og dårlig formet. Må bearbeides grundig.

Side 14, under avsnittet om skipsfart og hvalfangst, opereres det med et begrep *hvalstanden*. Det skal formodentlig hete hvalbestanden.

Under Skole- og kulturpolitikk, side 15, sløyfes siste avsnitt om språknemnda.

På side 15 bør avsnittet om Sosialpolitikken få flg. tillegg: «Hus som bygges eller er bygd for hel eller delvis utleie til heim, håndverk, industri e.l. søkes mest mulig omdannet til andelslag for de som til enhver tid er leiere.»

En av studiegruppens medlemmer vil understreke nødvendigheten av å gi boligprogrammet en bred plass i programmet med mer markerte mål. Boligproblemene opptar fremdeles folk både i by og bygd. Programmet bør presisere at det ikke bare skal bygges gode, men også så vidt mulig nok leiligheter.

Oslo, 20. februar 1953.»

Anthón Ruud, Oslo, hadde heftet seg spesielt ved punktet om boligbyggingen. Taleren trodde ikke at de nedskrivningsbidrag som ble ytt var store nok. Mange av de som i dag bygger hus må kanskje gå fra dem fordi de ikke klarer å betale renter og avdrag. Taleren konkluderte med å sette fram følgende forslag:

«Det norske Arbeiderparti vil medvirke til at reglene for Husbankens støtte til sosial boligbygging blir tatt opp til ny behandling. For å lette adgangen til å skaffe fullverdige boliger for det brede lag av folket, må nedskrivningsbidraget forhøyes betydelig.»

Jørgen Fredrik Ording, Oslo: I den strålende kavalkade vi fikk ved landsmøtets åpning sto det fram et ungt menneske som sa at vårt parti hadde ansvaret og makten her i landet. Men skal vi beholde denne makten, så nytter det ikke bare å bygge ut landet økonomisk. En må sørge for at vi vinner folket for vårt syn. Ser en det slik, er skole- og kulturprogrammet av fremste politiske rang. Jeg vil i denne sammenheng gjerne framheve AUF's program, fordi det på en så grundig og god måte tar spørsmålet opp til behandling. Det inneholder mange gode tanker som peker framover.

Det er vårt parti som har æren for den siste skolereformen. Det var en stor reform, men vi må videre. Vi må oppheve klasseskillet og det geografiske skille i skolen. Det er skolesak nr. 1. Skolesak nr. 2 må være å utvide den skolen som vi har i dag.

Det er nokså merkelig å høre Eugen Johannessen. Det er et helt annet parti som alltid og også i dag hevder de synspunktene han gjør seg til talsmann for.

Den tredje skolesak er hva barna skal lære på skolen. Jeg vil si det nokså enkelt, nemlig slik: De skal bli samfunnsborgere som lærer respekt for samarbeidet og for selvstyret, respekt for det byggende arbeid, respekt for politikk, for demokratiet.

Hvordan skal vi klare dette?

Vi må ha dyktige lærere og vi må ha alle de hjelpemidler vi trenger. Vi må få en ordentlig utredning om disse spørsmål. Det har gledet meg at Lars Moen har et åpent øye for dette. Vi bør studere skoleforholdene kanskje spesielt i Sverige og i England. Det er dem vi først og fremst må sammenligne oss med. Derfor vil jeg gjerne foreslå en liten tilføyelse i dette programmet, nemlig at siste setning i siste avsnitt i arbeidsprogrammet om skolepolitikken som begynner med ordene «offentlig utredning av», gis følgende form:

«De prinsipielle og praktiske spørsmål som reiser seg i sammenheng med utviding av skolegangen, samordningen av skolestellet og lærerutdanningen, blir gjenstand for offentlig utredning på fritt grunnlag og under hensyn til erfaringene i andre land. Dette bør skje snarest mulig.»

Etter forslag fra ordstyreren ble det vedtatt å sette strek for de inntegnede talere.

Olaf Knutsen, Akershus, syntes det var nedlagt et meget godt arbeid når det gjaldt skoleprogrammet. Vi bør imidlertid også tenke på opplæringen av de som ikke har høve til å gå på de vanlige skoler. En av de tingene vi derfor bør ta opp igjen er tanken om en Statens brevskole. Han foreslo at den gamle programposten om Statens brevskole blir tatt med også i det nye arbeidsprogrammet.

Johan Jensrud, Akershus, støttet forslaget fra *Olaf Knutsen*. Han ville også foreslå at det ble opprettet et riksorkester og opptok forslag om at dette ble tatt med som eget punkt i arbeidsprogrammet.

Trygve Bull, Oslo, ville feste oppmerksomheten ved en kronikk som hadde stått i Arbeiderbladet dagen i forveien. Det gikk fram av denne at den høyere utdanning ennå var et privilegium for de velsituerte klasser her i landet. Forlengelsen av skoletiden ville bl. a. føre til at det ville komme langt flere folk av de arbeidende lag inn i de høyere stillinger. At vi trenger folk med god utdanning i de ledende stillinger, kan det vel neppe herske tvil om. Når det blir sagt at de tre siste statsministre vi har hatt bare har hatt alminnelig folkeskoleutdanning, så er ikke dette noe bevis for at vi ikke bør demokratisere skolen. Her står vi overfor unntak. Det er mange folk her i landet som er bitre over at de ikke har fått bedre utdanning i sin ungdom, at de f. eks. ikke har fått et aldri så lite grunnlag i et fremmed språk.

Hvis vi skal få demokratisert embetsmannsklassen, må det bli større anledning for barn fra det arbeidende folk å få universitetsutdanning. Vi må også gi ungdommen lettere adgang til å få høyere

teknisk utdannelse uten å gå veien om eksamen artium. Skolen må bli mer elastisk. Vi må få en linjedeling, men ikke for tidlig, slik at man blir helt låst fast. På de tekniske linjer må elevene få kjennskap til praktiske yrker. Det er mange gode tanker i AUF's skoleprogram, men jeg mener vi bør legge landsstyrets forslag til grunn. Jeg slutter meg for øvrig til Ordings tilføyelse.

Arthur Elvestad, Nord Troms, ønsket følgende tillegg til arbeidsprogrammets jordbrukspost:

«Bustadbankens utlånsvirksomhet skal utbygges videre, slik at dens ytelser bedre svarer til de økonomiske tilhøva på landsbygda. Herunder er det bl.a. tenkt på de muligheter den maskinelle nydyrking gir. Det bør være et større samsvar mellom Bustadbankens og Husbankens utlånsregler, særlig med hensyn til bestemmelsene om stønadslån.»

Oddvar Nordli, Hedmark, hadde tatt ordet for å ta opp et forslag som Hedmark AUF hadde vedtatt. Det behandlet bl. a. sysselsettingen på landsbygda. Vi plages her av mye periodisk arbeidsløshet. Årsaken er den nedgang vi har hatt i antallet sysselsatte i jordbruket som følge av mekaniseringen. Den fører til en flukt fra landsbygda, og hvis denne utviklingen skal fortsette vil det bli en fare for kommunenes økonomi. Vi må sørge for å få et bredere og tryggere næringsliv i bygdene. Han opptok følgende forslag:

«Ad. Industrien.

Ved å legge tilhøvene til rette må en søke å desentralisere industrien med det for øye å trygge landsbygdens næringsliv og bygdebefolkningens levestandard og framtid.

Ad. jordbruket.

Ved hjelp av de bestående lover og offentlige institusjoner må det drives en mer aktiv politikk med sikte på å trygge en samfunnsforsvarlig utnyttning av dyrket jord.»

Jeg ble skuffet over det innlegget som Eugen Johannessen hadde. Vi på landsbygda har ikke råd til å sløye noe når det gjelder utbyggingen av skolen og jeg opptar følgende forslag:

«Ad skole- og kulturpolitikken:

Ved bygging av skolehus med spesialrom og utvidelse av lesetiden bringes landsfolkeskolen på høyde med byskolen.

Dette innarbeides som et trinn i fullføringen av partiets skoleprogram.»

Bernt Korslund, landsstyret, hadde heftet seg ved et punkt i arbeidsprogrammet om sparebankene. Det står at «Arbeiderpartiet vil gå inn for reformer i banklovgivningen slik at innskyterne i sparebankene blir sikret reell innflytelse ved valg av ledelsen.» Jeg trodde at dette alt var gjennomført. Det står videre i programmet at «denne innflytelse er i praksis blitt illusorisk». Hele dette avsnittet er

etter min mening fullstendig uriktig, og jeg opptar forslag om at det tas ut av arbeidsprogrammet.

Alfred Vardeberg, Hedmark, trodde ikke velgerne ble så mye klokere av å lese arbeidsprogrammet. Taleren syntes det var altfor uklart. Hvis vi skal få gjennomført noe, må det sies klarere. Vi må begynne å omforme samfunnet i et raskere tempo. La oss ta et spørsmål som skogen. Gerhardsen sa at staten bør kjøpe mer skog. Men i programmet ser det ut til at det skal gås fram med stor forsiktighet. Det må også tas større hensyn til lønnstakerne. Jeg tror det er nødvendig å gjøre lønnstakerne mer direkte interessert i bedriftene. Det må også bli anledning til å kunne ta fra eierne deres bedrifter hvis de vanskjötter dem, på samme måte som man kan ta gården fra en bonde som vanskjötter den. Jeg vil stemme mot programmet hvis det ikke blir klarere utformet.

Gunnar Kyrkjebø, Buskerud: Framskrittet skal fortsette. Det er det beste skoleprogrammet vi kan få. Vi som arbeider i folkeskolen har en stor oppgave. Vi skal ikke bare lære opp statsministre, men vi har også mange andre, f. eks. grøftegravere. Jeg er enig med Eugen Johannessen i at det skal mange penger og krefter til for å bygge opp igjen skolene. I 1936 fikk vi en ny skoleplan og en ny normalplan i 1938. Den tok sikte på å få gjennomført en noenlunde lik skole i bygd som i by. Men vi vet at det ennå ikke er gått ut en eneste elev på landsbygda etter den nye normalplanen. Den første oppgaven blir å gjennomføre denne normalplanen. Det vil bety ganske store utgifter, og vi vet at i bygdene er mange av våre egne partifeller meget konservative i skolespørsmålet. Her gjelder det å gjennomføre en rasjonalisering. Jeg tør ikke engang nevne uttrykket sentralisering. Mange penger kan bli spart på den måten. I vår bygd som har 10 500 innbyggere fins det ennå ikke en gymnastikksal, vi har bare to dårlige skolekjøkkener, og vi har ikke noe laboratorium. Det skal mye penger til for å skaffe disse spesialrom, men løsenet er sentralisering. Her har vi imidlertid ikke motstandere bare i den borgerlige leir, men blant våre egne.

Arne Dokken, Oslo, mente at det skortet mye på at vi hadde bygget ut vår sosiallovgivning slik vi kunne ønske det. Mye av det sosiale arbeid og velferdsarbeidet drives ennå av private organisasjoner, og det er en uting.

Ebba Lodden, landsstyret, trodde at det var spesielt to punkter i arbeidsprogrammet som ville komme i søkelyset under valgkampen. Det første gjaldt punktet om å gi arbeiderne og funksjonærene be-

stemmelsesrett i bedriftene. Det er nødvendig å få dette bedre formulert. Vi vil nemlig bli stillet overfor spørsmålet: På hvilken måte skal dette gjennomføres.

Det andre punktet gjelder spørsmålet om forsikringstakernes innflytelse i forsikringsselskapene. Hvordan skal dette etableres? Det må være bedre å si at vi vil gjennomføre samfunnsmessig kontroll med forsikringsselskapene. Programkomitéen bør se på dette punktet og forsøke å få det klarere utformet.

Det har vært sagt at presset på boligsektoren er i ferd med å lette, og det er mye i det. Jeg tror at vi nå må gå et skritt videre og lempe litt på boligrestriksjonene. Vi bør således overlate til de kommunale og fylkeskommunale institusjoner å gi dispensasjon fra kvotebegrensning.

Oskar Lindberget, Hedmark: Det er kommet en ting med i arbeidsprogrammet som jeg finner meget gledelig, nemlig punktet om demokratiseringen av samvirketiltakene i jordbruket. Vi vet hvor reaksjonære stemmerettsreglene er innenfor bøndenes samvirketiltak. Der stemmes det i forhold til brukenes størrelse.

Når det gjelder utkastet til jordbruksposten i programmet er det sterkt delte meninger om formuleringen. 20 stortingsmenn har arbeidet med dette spørsmålet og har lagt fram et jordbruksprogram hvor det er benyttet en annen uttryksmåte enn den som anvendes i programutkastet. Taleren mente at stortingsmennenes program burde overveies av programkomitéen.

Det som folk nå spør etter på bygdene er ikke først og fremst å få jord til dyrking, men spørsmålet om utnyttelsen av jorda på en rasjonell måte slik at menneskene ikke blir slitt ut i ung alder.

J. M. Remseth, landsstyret, syntes det var et utmerket forslag til program som var lagt fram. Det er selvsagt ikke fullkomment, men jeg synes ikke det kan sies å være så uklart at det må forkastes. Det er et av de beste utkast som noen gang er blitt lagt fram. Det blir landsmøtets sak å gjøre det bedre. Jeg tror imidlertid ikke det er mulig å gjennomføre dette i løpet av fire år.

Jeg skal ikke legge meg opp i skoledebatten. Eugen Johannessen er alltid frisk, og han har begge beina på jorda. Men etter ham kom Ording som ikke tok noe hensyn til pengene. Partiet er selvsagt enig i at vi skal ha en best mulig folkeskole, men vi kan ikke komme fra det økonomiske problem. Jeg tror at vi med dette programmet skal kunne gå ut til folket i forvissningen om at vi kan vinne videre fram.

Med hensyn til det som Ebba Lodden nevnte om arbeidernes og funksjonærenes bestemmelsesrett i bedriftene tror jeg ikke pro-

gramkomitéen kan trekke opp noen klarere retningslinjer enn det som er gjort. Heller ikke er det mulig å si det mer konkret når det gjelder innflytelsen i forsikringsselskapene. Det blir nødvendig her som når det gjalt produksjonsutvalgene at vi føler oss fram og finner fram til de rette metoder under marsjen.

Rolf Hofmo, Oslo, pekte på de store oppgaver vi sto overfor når det gjaldt reisning av samfunnshus og idrettsanlegg. Ifølge langtidsprogrammet skal der reises 3500 samfunnshus. Av de forsamlingslokaler vi har rundt om i landet er det bare 1100 som kan brukes til kulturell virksomhet. Regjeringen har opprettet riksteater, bygdekino, men hvis disse institusjoner skal gjøre seg gjeldende må vi ha flere samfunnshus. I de bygder hvor man har hatt øynene åpne for den rasjonelle løsning har man kunnet oppnå å få lokale til kulturelle formål, gymnastikksal, skolekjøkken, kontorer for helse-søster, tannlege og lege. Det er bl.a. tilfelle i Budal kommune hvor man har fått samlet alle disse institusjoner i én bygning. Det er en rasjonell måte å ordne spørsmålet på, og jeg vil henstille til våre kommunerepresentanter å gå inn for en slik samordning. Gå i spissen for å dekke behovet for et høyere kulturliv!

Jeg syns for øvrig programmet er meget godt, men jeg vil be om at et punkt blir sløyfet. Han opptok følgende forslag: «Skole og kulturpolitikk, side 15, annen spalte 7 avsnitt: ordene «det opprettes et statens ungdomsråd» utgår, da det allerede er opprettet.

Ragnvald Berli, Aust-Agder, syntes det var et stort program som var lagt fram, ja kanskje det var altfor stort. Det er når alt kommer til alt handlingene det spørres om. Enkelte av postene var slik formulert at de ikke sa særlig mye. Det gjalt bl.a. sosialiseringsspørsmålet. Når det gjaldt lønnspolitikken, blir det framleis sagt at vi skal holde på en solidarisk lønnspolitikk, men det lønnsoppgjøret vi fikk i fjor hadde ikke mye med solidarisk lønnspolitikk å gjøre. Han konkluderte med å oppta følgende tre forslag:

«Programmet blir å sende ut på begge målføre, bokmål og nynorsk. Skogbruket. Arbeiderpartiet er av den prinsipielle mening at skogen bør tilhøre samfunnet.

Disse setningene utgår: «All privat og offentlig tiltaksevne i vårt samfunn må få utfolde seg». — Et framsynt og effektivt næringsliv har vesentlig betydning for framgangen i landet. Bedriftslederne har en viktig oppgave i samfunnet.»

Olav Oksvik, landsstyret, aktet ikke å gå inn på hele programmet, men innskrenke seg til å peke på én sak som etter hans mening var den sentrale. Det er avgjørende for oss hvis vi skal beholde tilliten at vi klarer å mestre sysselsettingsproblemet. Mislykkes dette eller

lykkes det mindre godt, da er det fare på ferde. Vi fikk vårt store gjennombrudd i midten av 30-årene, fordi vi lovet å sette hele folket i arbeid. De daværende makthaverne forsømt denne viktige oppgaven. Vi vant tillit på vår parole. Vi vant ikke fordi vi var så mye flinkere, men fordi de andre var så komplett udugelige. Vi greidde å finne fram til den riktige bølgelengden.

Jeg hørte på finansministeren i går. Han talte som en finansminister. Det bør han også gjøre. Jeg har inntrykk av at vi er litt redde for å bruke de rette metoder når det gjelder å handtere sysselsettingsproblemet. Vi må gjøre folk begripelig at vi ikke kan garantere fullbeskjeftigelse hvis ikke folk vil flytte på seg. Jeg er ikke begeistret for tvang, men ungkarene må i et hvert fall flytte på seg, og kanskje de gifte med. Vi må hjelpe dem økonomisk til dette. Hvis vi bare klarer å få bevegelse i arbeidsmarkedet, da tviler jeg ikke på at vi skal mestre oppgaven. Vårt land er heldigvis uferdig, så vi har mange oppgaver å ta fatt på, men folkene må flytte på seg. Nettopp om dette punktet må vi konsentrere vår oppmerksomhet, og der må hvert enkelt distrikt utarbeide konkrete planer.

Lilly Walvik, Aust-Agder, pekte på at den sesongmessige ledighet var en stor politisk belastning. Og den var en enda større belastning for hjemmenes økonomi. Vi må ikke sky noen anstengelser for å oppnå full sysselsetting. Det må legges planer på et tidlig tidspunkt, slik at man så snart det dukker opp ledighet blir satt i gang arbeid.

I forbindelse med skoleprogrammet bør det understrekes at husstellkjøkkener må bygges i alle bygder. Det er så få husstellkjøkkener ut over i distriktene at det er en skam.

Karl Kristiansen, Oslo, syntes ikke at avtalen om produksjonsutvalgene som nå hadde virket i 8 år hadde vært særlig gunstig for arbeiderne. De hadde ikke fått noen nytte av den. Nå som før fører rasjonaliseringen til arbeidsløshet. Skal interessen for produksjonsutvalgene øke, må arbeiderne få garanti for at rasjonaliseringen ikke fører til arbeidsløshet. Grunnlovbestemmelsen om rett og plikt til arbeid må gjennomføres. Bransjeutvalgenes arbeid har heller ikke ført til noe resultat i form av lavere priser. Jeg vil henstille til sentralstyret, vår stortingsgruppe og vår regjering å vie disse spørsmål særlig oppmerksomhet.

Tjalve Gjøsstein, Rogaland, synes det var urettferdig kritikk som Alfred Vardeberg hadde rettet mot arbeidsprogrammet. Vi i Rogaland anser opplegget i arbeidsprogrammet som meget godt. Jeg

hørte siste del av Eugen Johannessens innlegg, og det syns jeg var meget forstemmende. Desssto gledeligere var det å høre Ording, og jeg erklærer meg helt og fullt enig med ham.

Eugen Johannessens innlegg har bevirket at skoleprogrammet er blitt det sentrale i diskusjonen, og det er forsåvidt bare bra. Jeg er enig i at det blir nedsatt en offentlig skolekommisjon, men jeg tror at partiet fortsatt må behandle skole spørsmålet. Det programmet som er lagt fram er vel litt av et kompromis. Derfor er formuleringen for enkelte avsnitts vedkommende blitt svak, svevende og løs. I dagens situasjon må en legge vekt på å skaffe nye skolehus og bygge ut framholdsskolen. Det er meget langt igjen før vi har realisert skoleloven av 1936.

Når det gjelder avsnittet «Framstøt for folkestyret» mener Rogalands fylkesparti at dette har fått en noe uheldig formulering, og vil derfor foreslå at det får noe annen form. Han opptok følgende forslag:

Framstøt for folkestyret.

I tredje avsnitt, siste setning står følgende: «Arbeiderpartiet mener samtidig at fullmakten ikke skal ha et omfang eller form som reduserer Stortingets reelle innflytelse».

Denne setning foreslås endret til følgende:

«I den fullmaktslovgivning som da er nødvendig må man sørge for at fullmaktene får en form og et innhold som til en hver tid sikrer Stortingets reelle innflytelse.»

Egil Johannessen, Sør-Salten, satte fram dette forslaget:

«Det henstilles til landsmøtet å fatte vedtak om å inngå til regjeringen med krav om at der snarest utferdiges vedtak om at det i samtlige landkommuner skal velges en kommunal nemnd på 5—7 medlemmer som skal føre tilsyn med bortsatte sinnssyke.»

Magnus Nordanger, Oslo, var ikke helt fornøyd med edrue lighetsposten i avsnittet om sosialpolitikken. I 1947 ble det nedsatt en kommisjon av sosialdepartementet for å utarbeide forskrifter for behandling av alkoholikere. Denne kommisjonen er ferdig med sin innstilling og saken vil i nær framtid komme opp i Stortinget. Det er ikke bare avholdsfolk som er interessert i dette arbeid, men alle sosialt interesserte mennesker. I dette nye lovfor slaget er det tatt inn en bestemmelse om at stat og kommune skal støtte oppret telse av polyklinikker. Av de ca. 9000 personer som blir behandlet av edrue lighetsnemndene er det bare 500 som blir anbrakt i anstalter. De øvrige blir behandlet i hjemmene. Ca. 5000 av de som er under behandling blir bra igjen. Komitéen foreslår at de nye institutter skal stå under tilsyn av de kommunale edrue lighetsnemnder.

Også private heimer skal kunne få stønad. Mange er alt opprettet. Det er imidlertid nødvendig å få en samordning. Det er det som ligger til grunn for følgende tilleggsforslag:

Jeg tillater meg å foreslå for landsmøtet at nedenstående tillegg settes inn etter annen setning i arbeidsprogrammets edruelighetspost: «Offentlige og private tiltak for opprettelse av nye moderne behandlingssteder for alkoholsyke samordnes under ledelse av et sakkyndig utvalg, der staten, de kommunale edruskapsnemnder og de interesserte organisasjoner er representert. De kommunale edruskapsnemnders administrasjon styrkes og utbygges slik at nemndene kan yte hurtig og effektiv hjelp. Edruskapsnemndenes opplysningsvirksomhet for fremme av større folkeedruskap effektiviseres».

Sandrup Nilsen, Nord-Salten, hadde også festet seg ved det samme spørsmål som Oksvik, nemlig sysselsettingen. Nord-Norge-planen er et skritt i retning av å skape varig sysselsetting. Alt på «Nordlandstinget» var man klar over at sesongledigheten kunne bli et tilbakevendende fenomen. De tiltak som er planlagt er imidlertid ennå ikke satt i verk. Tvert imot har ledigheten steget stadig mer. Dette vil nok bli en tung belastning under valgkampen. Vi må derfor forsøke å løse dette spørsmålet. Vi burde kanskje vedta en spesiell uttalelse slik at vi hadde noe konkret å holde oss til under valgkampen. Vi har også mye skjult arbeidsledighet. Derfor bør vi kanskje i første omgang investere større summer i samferdselssektoren, selv om det skal være i form av ekstrabevilgninger. Det vil i et hvert fall spille en stor rolle i Nord-Norge.

Kristian Dørum, Oslo: Bull og Ording har gått inn for skoleprogrammet med full begeistring. Jeg kan ikke helt ut dele denne begeistringen. En ny skoleordning krever at det må bygges flere lærerskoler og flere skolehus. Det ser ut til at Arbeiderpartiet har glemte at også de voksne ønsker opplæring. Det står riktig nok en setning om det i arbeidsprogrammet, men den er nokså svakt utformet. Hvorfor har partiet droppet idéen om en statens brevskole? Jeg vil anbefale at en tar opp igjen arbeidet for en slik brevskole. Folkets brevskole må ikke være til hinder for dette.

Eugen Johannessen, Oslo: Det skyldes vel den dårlige skoleutdanning jeg har at jeg snakker slik at det passer for Høyre som Ording sa. Skoleutdannelsen ser imidlertid ikke ut til å hjelpe de intellektuelle så mye, for i de 20—30 årene jeg har arbeidet aktivt i partiet har mye av strevet gått ut på å få nettopp dem til å holde partiets retningslinjer og vedtak. Når jeg uttalte mine tvil om hvorvidt vi klarte å gjennomføre skoleprogrammet, beror det på at vi har så mange andre uløste oppgaver på det sosiale område. Det er tusener

av sinnssyke mennesker som det offentlige må ta seg av. Det er titusener av gamle mennesker som trenger å komme under pleie. Det er tusener av barn som vi må bygge hjem for. Da er det urimelig å gi skolen en så høy prioritet. Vi har heller ikke fått bygd ut våre yrkesskoler. Det er arbeiderne som må betale skatter for å dekke disse utgiftene, og det fins en grense også for hva som kan trekkes ut i form av skatter.

Ivar Mathisen, sentralstyret, ville be om å få sendt hele AUF's skoleprogram over til programkomitéen. Vår valgparole i år skal være «Framskrittet skal fortsette». Forutsetningen for at dette valgspråket skal kunne realiseres er at vi får en god skole. Investeringene på skolesektoren må mye høyere opp. Den landsplan som er nevnt må imidlertid komme som et resultat av den utredningen som en offentlig skolekommisjon vil komme fram til. Vi har mye å lære av England og Sverige når det gjelder oppbyggingen av vårt skolestell. Det vi tar sikte på er å skaffe den oppvoksende slekt kunnskaper til å overta ledelsen i samfunnet. Jeg tror at dette landsmøtet vil gå inn som et av de store på skolepolitikens område når vi vedtar dette skoleprogrammet.

Det ble vedtatt at taletiden skulle begrenses til 5 minutter.

Rolf Hansen, AUF, tok opp skoleprogrammet fra AUF og foreslo dette sendt programkomitéen:

RETNINGSLINJER

Skolen i vårt land er av vesentlig betydning for den framtida folket får. Det norske samfunnet er i sterk teknisk, økonomisk og sosial utvikling. Dette stiller nye krav til skolen. Ved en radikal omdanning og utviding av den obligatoriske skolen, må en skape forutsetninger for den enkelte til å delta aktivt i den videre demokratiske samfunnsutvikling.

Byggingen av nye skolehus må økes kraftig og må skje på en slik måte at den kan danne grunnlaget for en bedre skoleordning.

A.U.F. går inn for en nyorientering i synet på samfunnets omsorg for barna i førskolealderen.

A.U.F. går inn for en barne- og samfunnsskole som skal være felles for alle elever, og som gir fullverdig almenutdanning til alle, og bryter ned det sosiale skillet som ennå i dag blir støttet av den gjeldende skoleordning.

A.U.F. går inn for en organisert sammenheng mellom almenutdanning og yrkesutdanning.

A.U.F. går inn for å gi alle høve til å få den best mulige yrkesutdanning vårt land kan gi på de ulike felter etter evner og anlegg, uten omsyn til bustad eller økonomisk stilling.

A.U.F. går inn for en skole som har som mål harmoniske mennesker med samarbeidsglede og sosial ansvarskjensle.

På dette grunnlaget ønsker A.U.F. en bred og fordomsfri drøfting av oppbygging, stoff og metoder i hele vårt undervisningssystem.

SKOLENS INNHOLD

Skolen skal gi hver enkelt elev allsidige utviklingsmuligheter og utvide elevenes evne til selvstendig å arbeide seg fram til kunnskap og erkjennelse. Gjennom organisert samarbeid mellom elevene i demokratisk ånd skal skolen utvikle sosial aktivitetstrang, tilpassingsevne og ansvarskjensle. Skolens stoff og arbeidsformer må være i samsvar med disse mål.

Usunt karakterjag motarbeides. Ved fastsetting av eksamenskarakterer må det tas hensyn til elevenes prestasjoner gjennom skoleperioden.

Lærestoffet i skolen må aktualiseres ut fra omsynet til de oppgaver de unge senere vil stå overfor, og skolen må samtidig gi elevene innføring i vår levende kulturarv. Arbeidet i skolen må drives slik at ungdommen i sin tid vil føle det som en rett og en plikt å delta aktivt i vårt politiske liv.

Skolen må i ånd og innhold følge FN's erklæring om menneskerettighetene. Trosfriheten skal respekteres ved at religionsundervisningen ikke bindes til en bestemt religiøs bekjennelse og ved at elevene får kjennskap til det human-etiske livssyn. Skolen skal skape toleranse og forståelse for annerledes tenkende.

Arbeidet med de ulike fag må gi næring til kjenslelivet. Skolen må gi elevene rike muligheter for å oppleve glede ved god kunst.

Kravene til fysisk fostring heves og helsetjenesten utbygges etter en landsplan.

Husstell, sløyd, handarbeid, elementær barneoppdragelse og heimens økonomi må være fag både for jenter og gutter.

Alle elever må få engelskundervisning.

Nye former for edruskapsundervisning. Skolen må gi rettleiing i seksuelle spørsmål på alle alderstrinn.

Yrkesrettleiinga bygges videre ut.

Skolen er elevenes arbeidsplass. En vesentlig del av det som nå er elevenes heimearbeid bør utføres på skolen. Skolen må ha klassebibliotek og lesestuer med rikelig utvalg av bøker.

Statsforlag for lærebøker og skolemateriell under demokratisk kontroll for å sikre tilfredsstillende innhold og lave priser.

Alle skoler for ungdom skal ha elevråd.

Samarbeidet mellom skole og heim må utvides ved foreldremøter, klassemøter og fellesmøter for foreldre, elever og lærere.

Skolen må få forsamlingsaler for å skape bedre vilkår for det sosiale liv i skolen og for å gjøre skolen til et sosialt og kulturelt sentrum.

Skolen må gi elevene muligheter for verdifull fritidssysseletting. Det er viktig at den skiftende fritidssysselettinga motvirker den deling etter alder og linjer som den ordinære undervisninga skaper.

Elevene bør oppmuntres til å delta i frivillig organisasjonsarbeid utenom skolen.

DE ULIKE SKOLESLAG

1. Førskolealderen.

Foreldre trenger kunnskap om den kroppslige og sjelelige utviklingsgangen hos barn og ungdom. Det må opprettes rådgivningskontorer som foruten å gi individuell hjelp, skal arrangere kurs, sende ut brosjyrer og meldingsblad om disse spørsmål. Dette arbeidet er av særlig betydning for foreldre med barn i førskolealderen.

Stat og kommune har ansvaret for at dagheimer og barnehager blir opprettet i nødvendig utstrekning for barn under leikeskolealder. Dagheimer og barnehager skal være gratis, og de må drives med fullt kvalifisert personale.

Utdanningen av barnehage- og barnevernsarbeidere bør overtas av stat og kommune og etter hvert heves til lærerskolenivå.

Leikeskolen skal være obligatorisk for barn mellom 5 og 7 år.

Der det av praktiske grunner ikke lar seg ordne, kan leikeskolen begynne i 6-årsalderen. Den skal administrativt legges under skolestyret. Etter en allsidig vurdering må det i leikeskolen avgjøres når det enkelte barn er skolemodent.

2. Barneskolen og samfunnsskolen.

Den nåværende obligatoriske skolen må omorganiseres og utvides, slik at skoleplikten varer hele barnealderen og de første ungdomsårene. De nåværende skolearter — folkeskole, framhaldsskole og realskole — erstattes med en enhetsskole.

Etter leikeskolen må det bli en barneskole fra 7 til 10—12-årsalderen og en samfunnsskole videre til 16-årsalderen. Leikeskole, barneskole og samfunnsskole vil tilsammen omfatte 11 år.

Avgjørende linjedeling bør ikke finne sted før i 14—15-årsalderen.

Barneskolen og samfunnsskolen skal ha fellesklasser for jenter og gutter.

Et viktig ledd i oppdragelsen må være at skoleungdommen kommer i kontakt med produksjonslivet. Det må bli en organisert sammenheng mellom samfunnsskolen og yrkesopplæringen.

Det nye skolesystemet vil kreve en sterk omlegging av lærerutdanningen. Det vil stille nye krav til inndelingen i skolekretser og føre med seg en delvis ny disponering av skolebygningene. Det bør være egne barneskolekretser. Samfunnsskolen sentraliseres. Dette vil bli av avgjørende betydning ved planlegging av nye skolebygg over hele landet. Det må snarest settes i gang forsøksarbeid i særlige klasser og skoler som tar sikte på å klare problemer i samband med skolens organisatoriske oppbygging og innhold. En må i dette arbeid ta omsyn til de ulike forhold rundt om i landet. En må dra nytte av de erfaringer andre land har gjort.

3. Ungdomskurs.

For all ungdom mellom 16 og 18 år skal det være obligatoriske ungdomskurs med almendannende fag. Disse kursene må også ta sikte på å forberede ungdommen til heim- og familieliv. Derfor må heimens økonomi, kurs i elementær barneoppdragelse og opplæring i å skape en god heim være obligatoriske fag.

Videregående skoler mellom 16 og 18 år skal ha det obligatoriske pensum med i sin fagkrets.

For ungdom over 18 år skal det være frivillige kurs i ulike fag. Kursene må sikre opplæring for unge og eldre som har ønske om eller behov for å skifte yrke — og de skal hjelpe dem som av forskjellige grunner ikke har hatt høve til å følge den regulære utdanningsvei.

Kursene må forberede til studier ved høgschooler og universiteter.

På steder i landet hvor det på grunn av bustadstilhøva ikke er mulig å få i gang obligatoriske og frivillige ungdomskurs, skal brevskoleundervisning nyttes. Statens Brevskole må snart bli en realitet. De private brevskoler må ikke få spekulere i ungdommens frivillige opplæring. Egen kontaktmann må være bindeledd og hjelper mellom elever og Statens Brevskole.

Kringkastings muligheter må også utnyttes.

4. Spesialskolen.

Det må bli bedre undervisningsforhold for barn og ungdom som ikke kan delta i den ordinære undervisning. Blinde, døve og vanføre må få fullverdig almenutdanning og en yrkesutdanning som gir dem rettferdige muligheter i arbeidslivet.

Spesialskolene for barn og ungdom med fysiske, psykiske og evnemessige vansker må utvides og rasjonaliseres.

5. Yrkesutdanning.

All fagskoleundervisning omorganiseres på samfunnsskolens grunnlag. Det sikres en skikkelig fagopplæring for alle yrker.

En må få lover som sikrer ensartet fagkrets og nivå for samme sort skole over hele landet.

Det må være effektivt samarbeid mellom fagskolene og de yrkesutvalg som lærlingeloven forutsetter. Fagskolene må organiseres slik at tilfredsstillende faglige mål nås og samfunnets behov dekkes.

Universitets- og høgschoolutdanning bygger på linjedelt gymnas. Men de som velger yrkesutdanning like etter samfunnsskolen, må få høve til gjennom yrkespraksis og ungdomskurs å kvalifisere seg til studier ved universiteter og høgschooler.

Universitets- og høgschoolutdanning må omorganiseres og rasjonaliseres. Klarere skille mellom utdanning til vitenskapsmenn og utdanning til andre yrker.

Samfunnet må sørge for at ikke bustad eller økonomiske vansker hindrer noen i å få den høyeste utdanning på sitt felt. En må snarest mulig utrede hvilken form denne støtten skal få (stipend, studielønn e. l.).

Jon Vraa, Drammen: Drammen Arbeiderparti finner at punktet om forsikringstakernes innflytelse i forsikringsselskapene er for svakt utformet. Vi vet at de ca. 1 million forsikrede ingen innflytelse har på valget av ledelse i disse mektige finansinstitutter. Drammens Arbeiderparti har formet et forslag som er sendt til sentralstyret. Jeg vil samtidig ta opp følgende forslag fra Drammen AUL om skoleprogrammet:

«Drammen AUL vil foreslå for partiets landsmøte å slutte opp om AUF's skoleprogram, vedtatt på Fylkingens landsmøte 1952. Vi mener at skoleprogrammet må innarbeides i det generelle program partiet vil

gå til valg på ved stortingsvalget 1953. Skoleprogrammet, som bl.a. Norges Lektorlags organ har fremholdt som meget interessant, betyr en radikal omlegging av vårt skolevesen. Det bryter med et gammelt og innarbeidet system med folkeskole — realskole/gymnas og innfører enhetsskolen med obligatorisk skolegang fra 5-årsalderen til det 16. år.

Vi skal ikke i dette forslaget komme inn på motiveringen for skoleprogrammet, men bare ganske kort peke på det vi mener er det vesentligste. Den bærende idé i programmet er at alle mennesker uansett bosted og økonomisk stilling skal ha de samme muligheter til utdanning i teoretiske og praktiske fag og nå dit han eller hun ønsker. Denne idé må være den sentrale i all sosialistisk skolepolitikk og være det grunnlag all videre planlegging må bygge på.

Ved at vi går ut fra dette og setter Fylkingens skoleprogram ut i livet vil vi oppnå å få vel kvalifiserte krefter fra våre egne rekker. Hva dette betyr for en sosialistisk omforming av samfunnet skulle det være unødvendig å komme inn på her.»

Reidar Aamo, Hedmark, ville ta avstand fra Vardebergs uttalelse om at arbeidsprogrammet var uklart. Det var stort sett et godt programutkast, men posten om jordbruket kunne vært klarere utformet. Spesielt måtte det kunne gå an å gi klarere anvisning på hvordan investeringsproblemene på landsbygda skulle løses. Taleren gikk ut fra at programkomitéen ville mestre denne oppgave slik at vi til høstens valgkamp kunne legge fram et program som slo an på bygdene.

Harry Pettersen, Oslo, hadde heftet seg ved at det i arbeidsprogrammet sto at det var skapt balanse i utenriksøkonomien. Dette har bare inntruffet et kvartal, og det er ingen som kan si om det vil fortsette. Derfor bør denne setningen gå ut. — Vi savner noe om rasjonaliseringsloven i arbeidsprogrammet. Vi trodde at dette skulle være en av merkesakene. Hvis vi oppgir denne loven, vil Libertas ha all grunn til å triumfere.

Kjell Aabrek, landsstyret, ville si at skoleprogrammet var meget godt, men det vi må gjøre er å aktualisere det. Vi må først og fremst være klar over vår egen stilling. Det er blitt sagt at vi skal se til England og Sverige, men jeg tror ikke at et land som Østerrike bør falle helt ut av bildet. Wien har et godt skolesystem, og vi har all grunn til å søke forbilder der. Jeg tror at landsstyrets formulering når det gjelder spørsmålet om utredning er bedre enn Ordings. Hva mener for øvrig Ordning med «fritt grunnlag»? Når det gjelder AUF's program er det mye godt og riktig i det, men jeg tror det er heldigst at man foreløpig begraver det i sentralstyret. Vi får først forsøke å realisere det programmet som er skissert i arbeidsprogrammet.

Bernt Lund, Oslo, pekte først på at vi ikke trengte folk i landstyret som vil begrave saker, men derimot slike som tar sakene opp. Overfor Eugen Johannessen ville han gjerne si at det nok ville bli et hardt løft å løse skoleprogrammet, men disse investeringer ville lønne seg på lang sikt. Vi må aldri glemme å sette den menneskelige produksjonsfaktor i høysetet. En effektiv skolepolitikk er som en investering i en ny maskin. Det som er hovedpunktet i AUF's skoleprogram er utviding av skoletiden og landsplanen for skolehus og lærerskoler. Jeg støtter Ordings forslag om en utredning av skole spørsmålene og tar opp forslaget fra Sosialistisk Studentlag, sålydende:

Sosialistisk Studentlag har i høst hatt en gruppe som har arbeidet med rekrutteringen til de høyere studiene.

- Gruppa konkluderer med følgende:

1. Forslag til Arbeiderpartiets landsmøte våren 1953 om å ta med i arbeidsprogrammet for kommende stortingsperiode *en betydelig øking av statsstipendiene til studentene.*
2. Arbeiderpartiets utkast til langtidsprogram for skolen berører ikke de høyere studier. Dette mener vi er en svakhet ved programmet, og vi henstiller videre til landsmøtet om å ta med de høyere studier som et ledd i langtidsprogrammet. Dette mener vi bør utformes i samsvar med de prinsipielle retningslinjer som vi har trukket opp i vår alminnelige motivering.
3. Vi vil også be landsmøtet vedta at det skal nedsettes en særskilt komité som på bred basis skal ta opp rekrutteringen til den høyere utdanning. Det må tas stilling til om denne komitéen skal utpekes av partiet eller Kirke- og Undervisningsdepartementet.

Sven Svensson, Oslo: Det er en del som har ytret misnøye med programmet, men jeg for min del syns det er klart. Det er imidlertid ett punkt, nemlig avsnittet om forbrukerne på side 9 som jeg ikke er helt fornøyd med. Vi som arbeider i samvirkebevegelsen setter oss nemlig større mål enn det som er stillet opp her. Jeg er klar over at dette er et dagsaktuelt program, men forbrukerkooperasjonen peker utover dagens samfunn og inn i et nytt. Partiet burde kanskje sette ned en kommisjon til å utrede dette spørsmålet. Jeg vil få lov til å ta opp følgende forslag:

«Arbeidsprogrammet kapittel «Lønnsinntakene og husmødrene», gis en tilføyelse i den på side 9, spalte 2 anførte passus om forbrukersamvirket: Etter tredje setning anføres: «Ved en videre utbygging av forbrukerkooperasjonen vil den bli i stand til å overta såvel produksjon som omsetning av forbruksartikler». Siste setning i samme passus utgår. I stedet settes: «Loven om omsetning av jordbruksvarer endres slik at forbrukerne får en representasjon som er like stor som produsentenes og det offentlige en representasjon som kan virke som oppmann i interessekonflikter.»

Nils Handal, Bergen: Det var litt skuffende å høre Gunnar Bråthen da han for en tid siden bebreidet kommunene at de hadde sviktet når det gjaldt igangsetting av arbeid. Det er lettvtint å sitte i generalstaben og skylde på de som står i frontlinjen. Når kommunene har sviktet, beror det på at den finansielle evne ikke har strukket til. Planer er det nok av. Det er ikke bare å si at vi skal sette i gang arbeid. Spørsmålet i dag for kommunene er ofte å få endene til å møtes. Det fond som er opprettet til utbetaling av arbeidsløshetsstønad, burde kunne brukes til investeringer i tiltak for å holde sysselsettingen oppe. Det blir kanskje nødvendig med en lovendring, men det bør også foretas hurtigst mulig. Kommunalloven bør også endres slik at kommunene kan engasjere seg i industrielle tiltak. Da må også Industribankens statutter forandres, slik at den kan yte lån til kommuner som vil sette i gang industrielle tiltak.

Lars Lia, Telemark, minnet om at vi hadde vunnet valgkampen i 1936 på fire ord: Hele folket i arbeid. Dette programmet teller 3 000 ord, men jeg tror ikke det er bedre av den grunn. Vi vil ha et klarere sysselsettingsprogram, og vi burde få et tydeligere skoleprogram. Skal vi kunne realisere dette programmet, må vi være innstillet på å bygge temmelig mange lærerskoler. Vi må heller ikke være så redde for å ansette *våre* folk som lærere. — Det påstås at presset på boligsektoren nå minker, og det er for så vidt riktig fordi prisene nå er blitt så høye at folk ikke lenger kan bygge. Taleren pekte til slutt på at vi nå måtte forsøke å bli kvitt omsetningsskatten eller i ethvert fall få den omlagt, og han opptok følgende forslag:

«Omsetningsavgiften søkes overført til et annet ledd i omsetningen slik at den kan komme statskassen til gode i sin helhet.»

Han opptok også følgende forslag:

«Det poengteres klart i programmet at en ikke vil tillate opprettelse av baser for fremmede tropper på norsk jord i fredstid.»

Reidar Gran, Telemark, syntes at programmet var meget godt, men vi skulle erindre at det var velgerne som først og fremst skulle lese det. Derfor burde merkesakene slås bedre fast. Mange av dem er nå tullet inn i vatt. Om en rekke merkesaker står det nå *bør og bør*. Vi burde heller bruke uttrykket *skal*. Taleren var høylylig overrasket over at Arbeiderpartiet bare var representert med én mann i Norges Bank. Vi regner da med at Norges Bank er en finansiell faktor i vår politikk. Da er det vel slik med Husbanken også? Den har utviklet seg til å bli en ren forretningsbank. Folk flirer når det snakkes om lån i Husbanken. Boligbyggingen

har sluppet av, utelukkende fordi det er blitt for dyrt å bygge her i landet.

*Karl Bjerke*li, Buskerud, syntes programmet stort sett var meget godt og riktig. Det var imidlertid en liten detalj han gjerne ville ha med, nemlig i spørsmålet om likningssekretærer. Det måtte gjøres noe effektivt for å få has på skattesnyteriet. Vi har to grupper skattesnytere: de personlige skattesnytere og de kollektive skattesnytere. De kollektive skattesnytere er ikke så mye i søkelyset, men de gjør kanskje like stor skade som de personlige. Det er kommuner som snyter andre kommuner og staten. De har et meget dårlig organisert likningsvesen, og utnytter derfor ikke sine skattefundamenter fullt ut. Det ville være mulig å lette skattestrykket betydelig hvis vi kunne få has på de kollektive skattesnytere. Han opptok følgende forslag til tilføyelse i setningen linje 10 side 8 i arbeidsprogrammet:

«Spørsmålet om statsansatte eller interkommunale likningssekretærer utredes.»

Reidar Hirsti, Oslo: Under de siste valgkamper har ungdommen ført sin egen valgkamp — ungdommens valgkamp. Det kommer vi også til å gjøre i år. Vi må da ha et grunnlag å arbeide på. Ungdomsavsnittet er denne gang falt bort, fordi en mente at det lå på siden av arbeidsprogrammet. Det er nærmest resultatet av en avtale om at vi skal forsøke å samle alle disse punkter i et spesielt ungdomsprogram, og vi må be om at vi får fullmakt til å utarbeide et ungdomsmanifest. Det bør gjøres vedtak om dette like etter at debatten er avsluttet.

Nils Handal hadde en replikk til *Gunnar Bråthen* om at generalstaben ikke måtte handle uten at troppene kunne følge med. Det er et stort spørsmål om våre kommuner er slik bygget opp at de vil kunne være aktive ledd i et planøkonomisk samfunn. Jeg vil i den sammenheng peke på det forslag som *Rolf Hansen* fremmet på vegne av AUF om omorganisering av fylkeskommunene. Det er av betydning å få disse spørsmålene utredet. Norge er en sinke på dette område. Sverige og Danmark, for ikke å snakke om Tyskland er kommet langt når det gjelder å utbygge sin administrasjon. Vi mangler mellomleddet mellom staten og kommunene. Fylkestingene må bli et slikt mellomledd. Hvis vi skal klare å gjennomføre vår planøkonomi gjelder det ikke bare at viljen i generalstaben er til stede, men moralen hos troppene må også være god. Taleren konkluderte med følgende forslag:

«Landsmøtet gir sentralstyret i AUF fullmakt til å utarbeide et

«Ungdommens valgmanifest», bygd på arbeidsprogrammet. Utkastet sendes direkte til programkomitéen, som legger det fram for landsmøtet.»

Helge Sivertsen, Oslo: Som formann i skoleprogramkomitéen vil jeg uttale min glede over den debatten som har funnet sted. Den viser at interessen for skole spørsmålene er stor. Mennesket lever ikke av brød alene. Det er utvilsomt at investeringene i utdanningen er lønnsomme. Det er en grunnfalsk problemstilling som Eugen Johannessen stilte opp. Det er ikke noe enten—eller, men et både—og. Vi kan ikke stille opp skole- og kulturprogrammet mot de sosiale tiltakene. Skolen, i seg sjøl er et sosialt tiltak. Folkeskolen var i sin tid en sosial sak. Dette at alle samfunnsgruppers barn skulle samles i en felles skole var et sosialt framsteg av største betydning.

Det er store ting som alt er utført på kultursektoren. I 1952 ble det bygd flere skolerom enn det var tilvekst av nye skolebarn, og i 1953 blir forholdet endog vesentlig bedre. Vi må imidlertid enda videre fram. Landsplanen om skolebygg representerer det dobbelte. Landsstyrets forslag er omfattende, men ikke urealistisk. Det inneholder de aktuelle oppgaver, men det peker også framover. Vi plikter også å satse så pass mye på barna våre.

Nils Kvam, Inn-Trøndelag, syntes også det var gledelig at vi hadde fått en så livlig og positiv debatt om skoleprogrammet, men det er også andre avsnitt av arbeidsprogrammet vi bør være opp-tatt av, nemlig den del som behandler det næringslivet vi skal leve av. Vi vet at forutsetningen for utbygging av næringslivet er elektrifiseringen. Det er ennå mange distrikter som over hodet ikke har elektrisk kraft. Det er ennå titusener av husmødre som må stille med petroleumslampene. Spørsmålet om å skaffe elektrisk kraft til disse distrikter er en folkesak som må ha høy prioritet. Taleren konkluderte med å fremsette dette forslaget:

«En av de vesentligste forutsetninger for å skape et rikere næringsliv og lette livsvilkårene for vårt folk er at det skaffes tilstrekkelig tilgang på elektrisk energi. Landsmøtet er merksam på at det ved de tiltak som er gjort fra Statens som fra distriktenes side i årene etter krigen er foregått en rik utvikling på dette område. Imidlertid har store deler av vårt land ennå ikke fått sin elektrisitetsforsyning ordnet. Dette gjelder de deler av vårt land som har den tynneste busetting og svakeste økonomiske bæreevne og derfor selv ikke makter å skaffe de midler som er nødvendig for elektrisitetsutbyggingen. Landsmøtet ser det som en folkesak at disse distrikter snarest råd er skaffes den elektrisitetsforsyning som er nødvendig for et mer utviklet næringsliv og bedre livsvilkår. Landsmøtet henstiller derfor til Regjeringen at Statens stønad til utbyggingen av elektrisitetsforsyningen søkes ytterligere økt, og at det om nødvendig ved ekstraordinære tiltak stilles

de nødvendige midler til disposisjon for elektrisitetsforsyningen så langt tilgangen på materialer og arbeidskraft gjør det mulig å øke tempoet i utbyggingene.»

Arne Veen, Hedmark: Det er en del ting under den sosiale sektor som jeg vil peke på. Landarbeiderne er ikke underlagt den alminnelige arbeidervernloven. Den lov som landarbeiderne sorterer under er vesentlig dårligere enn den vanlige. Vi har f. eks. 9 timers arbeidsdag, om sommeren 50 timer i uken, men 46 timer om vinteren. Etter rasjonaliseringen og mekaniseringen av jordbruket er det ikke behov for en slik arbeidstid om vinteren. Når det gjelder arbeidstiden for dem som steller dyra, er den altfor lang. Vi har en ordning med avløsere for røkterne, men disse får ikke betaling for overtid. Taleren konkluderte med å framsette følgende forslag:

«Det tilføyes arbeidsprogrammet et punkt som sikrer landarbeiderne en arbeidervernlov hvor arbeidstid, fridager og forsterket arbeidervern blir gjennomført på samme måten som for øvrige grupper i landet.»

Martin Tranmæl: Det er en meget viktig oppgave for arbeiderbevegelsen å kjempe for større edruelighet. Vi har hatt en rik utvikling på dette område siden århundreskiftet. Riktignok har interessen i de aller siste årene ikke vært så stor, men det er mange tegn som tyder på at den nå begynner å vokse igjen. Det er særlig gledelig at AUF har tatt opp spørsmålet på en så positiv måte som de har gjort ved å reise saken gjennom ungdomsnemnda. Det det gjelder om er å skape en alkoholfri kultur. Det er en stor sak som har bud til alle. Også fagorganisasjonen må gå sammen med alle interesserte i kampen mot fylla på arbeidsplassene, kampen mot hjemmebrenning og smugling. Hvis vi skal få vekk disse pestbyller, skjer ikke dette gjennom billigere brennevin, men gjennom vårt iherdige vakthold, ved å høyne friluftslivet og ved å reise alkoholfrie hoteller og restauranter. Det henger mye igjen av husmannen i oss i forbindelse med reisningen av turisthoteller. De blir bygget så fine og kostbare at vi nesten ikke tør komme inn i dem. Her har Norsk Folkeferie gjort et stort arbeid gjennom reisningen av sine alkoholfrie folkehoteller. I dette arbeid må alle gå sammen, både de personlige avholdsfolk og alle som er interessert i større folkeedruskap.

Alf Rummelhoff, Oslo, vil feste oppmerksomheten ved punktet nederst på side 5, hvor det heter: «Dersom større bedrifter som har betydning for landets økonomi blir vanskjøttet og svikter sin oppgave i produksjonslivet eller unnlater å ta rimelige hensyn til

sine arbeidere og funksjonærer, bør Staten sørge for at bedriftene blir overført til samfunnets eie eller til nye eiere.»

Taleren hadde her vært borte i et konkret eksempel. Det gjaldt en mindre bedrift som gikk nedenom og hjem, fordi ledelsen var helt udugelig. Arbeiderne tok saken i sine egne hender, og bedriften ble reorganisert, men den kapital som ble skaffet ble spist opp av en annen bedrift, slik at det endte med konkurs. Arbeiderne gjorde henvendelse til organisasjonen, men den kunne intet gjøre, fordi man savnet lovhjælp for å kunne gripe inn. Jeg er glad for dette avsnittet i arbeidsprogrammet, men jeg vil gjerne ha endret punktet noe. Det står «større bedrifter». Jeg vil gjerne ha sløyet «større», slik at punktet kommer til å hete: «Dersom private bedrifter som har betydning for landets økonomi osv.»

H. P. Hauglie, Vest Oppland: Bratteli sa at det er regnet med en økning i produksjonen på 3 pct. i de kommende 4 år. Men dette avhenger også av prisene. Jeg håper at landsmøtet går inn for en effektiv priskontroll. Det er grunn til å kritisere oss sjøl i denne forbindelse. Priskontrollen må aktiviseres, og husmødrene bør spesielt ta del i denne kontrollen.

Lars Hongrø, Sør-Trøndelag, var litt skuffet over at ikke gårdbrukerne ble nøyaktigere liknet. Vi som er ansatt som regnskapsinspektører har god anledning til å konstatere at det er mange som unndrar seg skattebyrdene. Det sier seg selv at når så mange unndrar seg skattene, blir det vanskelig å skaffe midler til de trygder som kommunene nå må utrede. Hvis vi kunne utnytte våre skattefundamenter bedre, ville vi ha større anledning til å ta oss av forsømte oppgaver på det sosiale område. Taleren konkluderte med å fremsette følgende forslag:

«Målet er at en hver som uforskyldt kommer i den stilling at de ikke kan skaffe seg sitt utkomme selv, skal ha rett til en trygd som er stor nok til et menneskeverdig liv.

*

Likningssekretærene må bli statsansatte og spørsmålet om interkommunale likningssekretærer utredes.»

Knut Eidsåen, Buskerud, var klar over at kraftutbyggingen aldri hadde vært så stor som etter at Arbeiderpartiet kom til makten, men det må bygges mer. Samtidig burde det slås fast at Staten skal eie og drive alle elektrisitetsverker. Det ville være en kongstanke å knesette dette. Taleren opptok følgende forslag:

Kraftutbyggingen.

Posten gis denne tilføyelse:

«Dette råd må være sammensatt fra alle landsdeler. Det har videre til oppgave å hindre de enkelte verk, enten de er kommunale, fylkeskommunale eller private i å ta økonomiske avgjørelser som er skadelige for andre verk. Videre å arbeide mot det mål at all elektrisk kraftproduksjon med overføringer blir samlet i ett Norges Kraftverker under Stortingets ledelse.»

Leif Anfinnsen, Vestfold, talte for opprettelse av et statsforlag for skolebøker. Når det gjelder skoleprogrammet, må vi først og fremst sørge for at normalplanen blir gjennomført i bygdene. Skal imidlertid dette realiseres må det sentralisering til. Når det gjelder lærerutdanningen, må det ikke stilles så store krav at vår egen ungdom blir satt utenfor.

Ronald Rooth, Inn-Trøndelag, syntes det var forstemmende å høre Eugen Johannessen. Vi må ikke glemme at det her er framtidens Norge det gjelder. Jeg vil støtte Ivar Mathisens forslag om at AUF's skoleprogram blir tatt opp. Vi må begynne nå å arbeide for gjennomføring av disse planene. Vi må også gi faget samfunnslære en bredere plass i skolen. Dessuten bør den militære tjenestetid bli utnyttet til undervisning i samfunnslære. Taleren opptok følgende forslag:

«Sentralstyret i Det norske Arbeiderparti bør ta opp spørsmålet om å utnytte en tid av den ordinære militærtjeneste til et obligatorisk kurs i samfunnslære, f.eks. tre måneder.»

Ole Øisang, Landsstyret: Det sier seg selv at når programmet er så stort og omfattende som dette utkastet, vil det bli delte meninger om enkelte punkter. Jeg tror det blir meget vanskelig for redaksjonskomitéen med den tid som står til rådighet å få innarbeidet alle de tilleggsforslag og avvikende forslag som er tatt opp her. Sentralstyret bør overveie å sette ned en redaksjonskomité før landsmøtet, slik at den kan arbeide med disse tingene på forhånd. I Trondheim har vi drøftet programmet på en rekke møter. Jeg vil i den sammenheng peke på at Sverre Støstad var svært engstelig for punktet om fullmaktene i avsnittet «Framstøt for folkestyret». Jeg tror det er nødvendig at vi ser nærmere på denne formulering, og jeg er tilbøyelig til å ville anbefale det forslaget som Rogaland Arbeiderparti har framsatt.

Når det gjelder skoleprogrammet kan jeg godt forstå Eugen Johannessens reaksjon. Vi skal være klar over at når det gjelder den praktiske gjennomføring av vårt skoleprogram, hersker det delte

meninger rundt i skolestyrene. Vi bør få en komité til å utrede disse spørsmålene på bred basis.

Ingrid Skotte, Akershus, ville på ny understreke nødvendigheten av at vi utbygde folketrygden. Hun ville også ha en tilføyelse i punkt 8, merkesakene, nemlig om en rettferdig fordeling av skattebyrdene. Hun var svært takknemlig for at det var kommet med et punkt om husmorvikarene i arbeidsprogrammet, men her burde det stå at det direkte tilskudd fra Staten bør økes. Det blir også sagt at det skal utbygges egne skoler for utdanning av husmorvikarer. Det vil vel neppe være rasjonelt. Vi har jo husmorskoler, og disse bør også kunne påta seg utdanningen av husmorvikarene. Hun konkluderte med å oppta følgende forslag:

«Angående posten om folketrygden. Det henstilles om at det i arbeidsprogrammet angående dette punkt kommer fram at partiet i 4-års perioden vil gjennomføre folketrygden.»

Merkesakene. Under punkt 8 kommer med i fortsettelsen av siste setning: «og skattebyrdene.»

Forskjellige forslag.

Under debatten ble det også lagt fram en del forslag som ordstyreren lot gå direkte til programkomitéen. Vi nevner her disse forslagene:

Reidar Gran, Telemark, hadde levert inn følgende forslag:

«Setningen: «De må være tilpasset til konjunkturutviklingen» på side 7 i siste avsnitt går ut.

Inn-Trøndelag Arbeiderparti hadde sendt inn følgende forslag:

«Inn-Trøndelag Arbeiderparti — samlet til ekstraordinært årsmøte 1. mars 1953 — har etter innledning av redaktør Olav Larssen drøftet forslaget til arbeidsprogram.

Møtet erklærer seg enig i store trekk, men mener at første og annen del bør samarbeides slik at en unngår gjentakelser. Det bør også lages et utdrag av programmet til bruk blant velgerne. Møtet er ellers engstelig for at det konkrete tallet på nydyrkning av 1 million mål jord i løpet av 10 år ikke kan gjennomføres, og henstiller til landsstyret å finne en annen formulering på dette avsnittet.

Innledningen til avsnittet om «Framskrittet skal fortsette» kan — etter møtets mening — godt sløyfes.

Møtet anser også punktet om fullmaktsordningen for å være uheldig og henstiller til landsstyret å overveie om det ikke bør utgå.

Ellers vil møtet uttale at økingen i realinntekten i størst mulig utstrekning bør brukes til øking av levestandarden.

På grunnlag av forslaget til arbeidsprogram og disse merknadene oppfordrer møtet alle partimedlemmer om å sette all kraft inn i arbeidet for å styrke vår posisjon foran høstens valg.»

Følgende representanter hadde sendt inn nedenstående forslag: M. Trana og Karsten Hansen, Oslo, Leif Skjennald, Trondheim, Arne Olsen, Olaf Knudsen og Asbjørn Karlsrud, Akershus, samt Ragnar Christiansen, Buskerud:

«Forslag til endring av første setning i siste avsnitt, side 14, første spalte:

Samordningen av kommunikasjonene må gjennomføres etter Samferdselslovens bestemmelser. En må herunder ta sikte på at Staten overtar de kommunikasjonsmidler som går inn som et naturlig ledd i den del av samferdselssektorene som Staten driver.»

UTENRIKSPOLITIKK OG FORSVAR

Utenriksminister *Halvard M. Lange* innledet om arbeidsprogrammets avsnitt «Norge og verden» og uttalte herunder følgende:

Hovedmålet for vår utenriks- og forsvarspolitik er å avverge krig, sikre landet mot angrep, trygge vår frihet til selv å rå med våre saker, samarbeide med andre land om å løse menneskehetens felles problemer på alle samfunnslivets områder.

Hvordan vi skal arbeide for å virkeliggjøre dette målet, avhenger av den internasjonale situasjon vi står oppe i og av utviklingstendensene først og fremst i de to ledende stormaktenes politikk. Hendingsforløpet under den siste krigen og etter at krigshandlingene sluttet har ført til samling av den avgjørende makt i verden i to motpoler — «overstormaktene» De forente stater og Sovjet-Samveldet — som i dag står som ledere for hver sin fast organiserte gruppe av stater.

Forholdet mellom USA og de mindre og minste medlemsstatene i Atlanterhavs-alliansen er bygd på et helt annet grunnlag enn forholdet mellom Sovjet-Samveldet og satelittstatene. De mindre vestallierte land anerkjenner at De forente stater og de andre stormaktene i Atlanterhavspakten må ha en ledende stilling i kraft av den makt de rår over og de vidtomspennende forpliktelsene de har. Men småstatene kan gjøre sitt syn og sine interesser gjeldende og regne med å bli hørt i så meget høyere grad enn tilfellet er for de små land i Østblokken, at det betyr et prinsipielt skille.

Utenom de to maktgruppene står en lang rekke stater som ikke er formelt — og endel av dem heller ikke reelt — knyttet til noen av dem. Men tallet på stater som finner det mulig å føre en reelt helt alliansefri politikk og få den anerkjent som sådan, er ikke stort i Europa, heller ikke i Latin-Amerika. Størst betydning både i dagens situasjon og på lengere sikt har i så måte gruppen av asiatiske og arabiske stater, med India i spissen.

Men for vår situasjon i dag og for verdens fred i den tid vi kan legge planer for, er det utviklingen av og spenningsgraden i motsetningsforholdet mellom Østblokken, ledet av Sovjet-Samveldet, og Atlanterhavs-forbundet, med De forente stater i spissen, som er avgjørende.

Den kalde krigen fortsetter på sjette året. Det er ingen tegn til at vi er kommet nærmere løsningen av de avgjørende stridsspørsmål som skaper den høye graden av spenning vi etter hvert har måttet venne oss til. I noen grad er det umiddelbare presset mot Vest-Europa minsket, takket være samarbeidet og solidariteten mellom medlemslandene i Atlanterhavspakten. Men de militære styrkene i Sovjet-Samveldet og satellittstatene blir stadig holdt i en høy grad av beredskap, og propagandakrigen fortsetter. I det Fjerne Østen er åpne krigshandlinger i gang i Korea, i Indo-China og i Malaya. Menget tyder på at sovjetregjeringen arbeider intenst for å vinne innflytelse over de nasjonalistiske bevegelsene i hele den arabiske verden.

Angrepet i Korea i juni 1950 viste at sovjet-makthaverne ikke viker tilbake for åpen krig, hvor de regner med at den ikke vil utløse mottrekk. FN's Korea-aksjon var utvilsomt en strek i regningen. Men Sovjet har sett og ser sin interesse i å holde krigen gående, dels fordi den binder store amerikanske ressurser, dels fordi den øker det kommunistiske Chinas avhengighet av Sovjet-Samveldet, og endelig fordi den propagandamessig lar seg utnytte til å piske opp stemning hos store deler av Østens folk mot det de kaller Vestens «imperialistiske» intervensjon.

Partikongressen i Moskva i fjor ga inntrykk av at den mindre aktivt aggressive linjen mot demokratiene i Vest-Europa ble stadfestet. Hovedtyngden ble lagt på å utnytte motsetninger, stimulere alle tendenser til splittelse i den vestlige leir. Det siste halvårets utvikling i Øst-Tyskland tyder på at også håpet om å vinne innflytelse over Vest-Tyskland inntil videre er avskrevet.

Men avsperringen av hele det kommunistiske maktområde er skjerpet. Det alvorligste trekk i hele verdenssituasjonen i øyeblikket er kanskje at det ikke finnes noen virkelige kontakter lenger mellom øst og vest, selv under månedlangt samvær ved FN.

Betyr Stalins død noen endring? Talene ved begravelsen ga ikke noen tydelige tegn på det. Men Malenkovs tale i Høyeste Sovjet søndag 15. mars gjør det kanskje. Malenkov sa:

«I dag finnes det ikke noe stridsspørsmål eller uløst spørsmål som ikke skulle kunne løses ad fredelig vei på grunnlag av gjensidig for-

handling mellom de interesserte land. Dette gjelder våre forbindelser med alle stater, derunder også med Sambandsstatene.»

Det ville være større grunn til glede hvis talene var ledsaget av handlinger som tydet på reell vilje til avspenning. Det er god anledning til slike handlinger i sammenheng med valget av ny generalsekretær i FN og tilbudene fra vestdemokratiene om forhandlinger i Korea for å få slutt på krigen der, og om forhandlinger om Østerrike, står stadig åpne.

Så spent som situasjonen er, og så inderlig alle i våre demokratiske land ønsker at det må komme til avspenning gjennom fredelig løsning av motsetningene, må ikke noe lates uforsøkt. Jeg har tillit til at det i stilhet blir gjort det som gjøres kan for å undersøke om det ligger reell vilje til kontakt bak ordene, og at intet blir gjort eller sagt fra demokratienes side som kan skremme Sovjet-Samveldets nye regjering fra å følge opp Malenkovs ord med et redelig forhandlingsinitiativ.

Jeg tror for min del at den nye amerikanske regjering under president Eisenhowers ledelse er opptatt nettopp av hvordan det igjen kan oppnås en mer enn rent formell kontakt med Sovjetregjeringen. Eisenhowers uttalelser både før og etter Stalins død, tyder i den retning.

Her i landet som i Vest-Europa ellers, og ikke minst i arbeiderbevegelsen, har det gjort seg gjeldende en naturlig uro overfor hva regjeringsskiftet i USA ville føre til i internasjonal politikk. Denne uroen skyldtes utformingen av republikanernes valgprogram, hvor det gjaldt utenrikspolitikken, og enda mer endel av de uttalelser som falt under valgkampen fra Eisenhower, og særlig fra den nye utenriksministeren, umiddelbart etter at han var tiltrådt. Det ble snakket om en mer «dynamisk» utenrikspolitik, om at nå skulle amerikansk politikk ta sikte på å frigjøre de folkene som kommunistene hadde undertrykt i Europa og Asia — det var ikke nok å demme opp for Sovjets maktutvidelse. Det ble hevdet at De forente stater ikke lenger kunne kjenne seg bundet av avtalene fra de siste krigsårene. Like foruroligende virket det at Eisenhower opptrådte på samme talerstol som de mest aggressive reaksjonære republikanerne som MacCarthy og Jener, og at han valgte sine regjeringsmedlemmer nesten utelukkende blant lederne av storindustrien. Dette skapte hos mange frykt for at den nye regjeringen ville opptre uten å rådføre seg med sine allierte, og for at den kunne innlate seg på utenrikspolitiske eventyr som kunne føre til kjedereaksjoner ingen ønsket å fremkalle. Videre var mange redd for at den nye regjeringen ville føre en økonomisk politikk ensidig preget av storindustri-

ens interesser og av gammel-liberale økonomiske teorier. Og endelig fryktet mange for at den hysterisk pregede kommunistjakten skulle føre til ensretting og til undergraving av rettsstatens garantier for den enkeltes frihet. Det ble rettet anklager mot og satt i gang undersøkelser av amerikanske tjenestemenn i FN's sekretariat, og det falt uttalelser fra senatorer og i presse og radio som direkte truet FN-sekretariatets status som internasjonalt embetsverk.

En av den nye presidents første embetshandlinger var ordren om å oppheve nøytraliseringen av Formosa. Den ble utstedt uten at det hadde vært reell anledning for allierte regjeringer til å påvirke avgjørelsen, og den fikk mange til å mene at uroen for at Eisenhower og Foster Dulles kunne slå inn på en utenrikspolitikk som ville øke krigsfaren, var berettiget.

Det som siden er skjedd, og de inntrykk jeg fikk under noen ukers opphold i De forente stater og av samtaler med president Eisenhower og utenriksminister Foster Dulles, har likevel gjort at jeg ikke tror det er virkelig grunn til å nære noen slik uro. Så langt presidenten og regjeringen makter å hevde sin autoritet i forhold til kongressen, er det mitt bestemte inntrykk at de vil føre en like ansvarsbevisst fredspolitikk som sine forgjengere.

Problemet er ikke regjeringens målsetting og metoder. Problemet er stemningen i den amerikanske offentlighet og i kongressen. Det gjelder både i forhold til utenrikspolitikken og til jakten på kommunister og andre såkalte illojale elementer i embetsverk, i skolestell og ved universiteter.

Det er imidlertid viktig at vi her i Europa er klar over bakgrunnen for denne oppjagde stemningen. Det er Korea-krigen. I over 2½ år nå har De forente stater båret den alt overveiende byrden i de Forente Nasjoners aksjon mot aggresjonen i Korea. Det finnes snart ikke et eneste hjem i De forente stater, som ikke i en eller annen form er direkte berørt av denne krigen. Enten har de mistet sønner, eller sønnene er blitt såret, eller de er ved fronten i Korea eller under militær opplæring for å bli sendt til fronten. Den samlede vernepliktstiden for hver enkelt er ikke mer enn to år, og det fører på den ene siden til en rask utskifting, på den andre siden til at så mange flere hjem blir berørt.

Både ordren om å oppheve nøytraliseringen av Formosa, og uttalsene om psykologisk krigføring, fredelig frigjøring av satellittlandene og innrømmelsene til granskningsfeberen, hvor det gjelder amerikansk utenrikstjeneste, må ses som konsesjoner til denne stemningen i kongressen og i den offentlige opinion.

Regjeringsansvaret har imidlertid alt ført til at tanken om å oppsi

avtalene fra krigstiden, er forlatt. Den resolusjon i denne sak som ble lagt fram i kongressen, nøyet seg med å anklage sovjetregjeringen for å ha gjennomført sin maktpolitikk i Øst-Europa gjennom å bryte krigstidsavtalene. Fordi denne resolusjonen ikke gikk langt nok i å imøtekomme stemningen i det republikanske parti, ser det nå ut til at den er lagt på hyllen.

Såvidt jeg kan bedømme det vil det ikke bli tatt noen nye skritt hvor det gjelder politikken i Asia, uten at det på forhånd har vært konferert med de andre land som har tropper i felten i Korea. Det foreligger på ansvarlig hold, ingen planer om å utvide krigen ut over Koreas grenser. De som sitter med ansvaret, er seg også fullt bevisst hvor farlig det kan være å opptre på en måte som kan bli oppfattet som provoserende av motparten. I forhold til Europa er det mitt inntrykk at vi kan regne med at våpenhjelpen vil bli fortsatt i omtrent samme utstrekning som nå, og at det også i en viss, men meget begrenset grad, vil bli ytet økonomisk hjelp for å muliggjøre forsvarsinnsatsen i de vesteuropeiske land.

Både hos kongressen og i Regjeringen gjør det seg gjeldende en viss utålmodighet overfor alle forsinkelsene i arbeidet henimot en økonomisk og politisk samling av Europa, og særskilt overfor forsinkelsene med gjennomføringen av planen om Europa-hæren. Den videre utviklingen på dette område her i Europa kan uten tvil komme til å påvirke kongressens holdning til hjelpeprogrammene, men Regjeringen vil aldri gå med på en så drastisk nedskjæring av hjelpen, at det for alvor setter oppbyggingen av fellesforsvaret i fare.

Det alvorligste trekk i bildet i De forente Stater er, de utslagene den oppjagde stemningen omkring Korea-krigen gir seg i granskingsfeberen. Den retter seg, som jeg nevnte, både mot FN's sekretariat, mot amerikansk utenrikstjeneste og mot lære-anstaltene i De forente Stater. Etter de uttalelser som er falt fra presidenten siden han tiltrådte, er det ingen tvil om at hans mål er å hevde rettsstatens prinsipper overfor den utglidning som MacCarthy og hans meningsfeller representerer, men følelsesmettet som stemningen er går han og hans medarbeidere meget forsiktig til verks. Det er imidlertid under utvikling en kraftig motstrømning i amerikansk opinion mot granskingsfeberen, og denne motstrømningen vil regjeringen etter hvert kunne støtte seg til.

Hvor det gjelder granskningen av de amerikanske tjenestemenn i FN's sekretariat, er det alt lykkes regjeringen i Washington å få den inn i mer betryggende former og å sjalte ut senatskomitéen. Det er grunn til å regne med at generalforsamlingen, før den går

fra hverandre i vår, vil ha trukket opp retningslinjer for fremtiden som trykker sekretariatets stilling som et internasjonalt embetsverk og gjør det mulig å hevde verdensorganisasjonens rett til å bedømme tjenestemennene ut fra organisasjonens egne, og ikke ut fra noen enkelt medlemsstats, behov og interesser.

*

Jeg nevnte at det i De forente Stater gjør seg gjeldende en stigende utålmodighet over tempoet i samlingsarbeidet i Europa. Det europeiske samarbeid er for tiden inne i en kritisk fase. Avtalen om Europa-hæren er undertegnet, men ratifikasjonen har støtt på vanskeligheter. Selv om den tyske forbundsdag nå har ratifisert både avtalen om Europa-hæren og Generalavtalen for Tyskland, kommer de tyske sosialdemokratene til å prøve å få vedtaket kjent grunnlovstridig av forfatningsdomstolen i Karlsruhe, og i Frankrike har det etter alt å dømme lange utsikter med ratifikasjon. Denne saken er så viktig fordi ratifikasjon av disse avtalene vil gjøre slutt på okkupasjonen av Vest-Tyskland, og fordi den vil løse problemet om Tysklands deltaking i forsvaret av Vest-Europa.

Tanken om en nærmere samenslutning av de vesteuropeiske stater har etter krigen vært en viktig faktor i opinionsdannelsen og i regjeringenes politikk, sær i Vest-Europas fastlandsstater. Grunnlaget er de opplevelser de tre siste slektledd i Tyskland og Frankrike har hatt. I de siste 85 år har de to folk gjennomlevd tre kriger med veldige tap av menneskeliv og enorme materielle ødeleggelser. Det europeiske samarbeid har som mål å legge et nytt grunnlag for forholdet mellom Tyskland og Frankrike.

Samarbeidet tar i sin mest vidtgående form sikte på en europeisk føderasjon, hvor de enkelte nasjonale stater oppgir en vesentlig del av sin selvstendighet til fordel for en forbundsstat.

Samarbeidet bygger også på en erkjennelse av at de vest-europeiske nasjonalstater enkeltvis er blitt for svake militært og økonomisk, sammenliknet med de to nye verdensmakter USA og Sovjet-Samveldet. De europeiske nasjonalstater med sine tollgrenser og andre handelsrestriksjoner danner for små enheter til at de kan utnytte effektivt mulighetene for masseproduksjon i industrien. Utviklingen av krigsteknikken har ført med seg at ingen enkelt europeisk stat lenger er i stand til å forsvare seg *alene* mot angrep utenfra. Større militære og økonomiske ressurser enn de enkelte europeiske stater disponerer, er i dag nødvendige for et effektivt forsvær.

Man kan ikke se bort fra at det i Vest-Tyskland er et sterkt ønske om tysk samling og om regulering av den tyske østgrense. Når man ser hvor langt Tysklands gjenreising alt er nådd, er det klart at det om noen år ikke vil være mulig å hindre en selvstendig tysk gjenopprustning. Problemet er derfor hvordan en kan oppnå at tysk opprustning og utenrikspolitikk utvikler seg i slike former at de ikke utløser en ny verdenskrig. Dette vil best kunne skje i et nært samarbeid med den vestlige verden.

De sosialistiske partiene på kontinentet har stort sett stilt seg reservert til føderasjonsbevegelsen.

Det tyske sosialdemokratiske parti er imot en integrering av Vest-Tyskland i et vestlig samarbeid i former som etter deres oppfatning vil vanskeliggjøre en samling av Tyskland. De tyske sosialdemokrater krever likestilling og selvstendighet for Tyskland og ønsker ikke å ta del i et europeisk samarbeid som ikke omfatter Storbritannia, Danmark og Norge.

Det franske sosialistparti, som tidligere tok en positiv holdning til føderasjonsbevegelsen, går nå også inn for en form for samarbeid som kan godtas av Storbritannia og de nordiske land. På den annen side har en fremtredende sosialist som belgieren Spaak vært en av de ledende talsmenn for den føderalistiske politikken.

Det britiske syn på europeisk samarbeid er bestemt av at landet, samtidig med at det varetar sine interesser i Europa, også må ta hensyn til Samveldet. Dessuten ønsker Storbritannia å opprettholde en spesiell kontakt med De forente Stater.

De forskjellige syn på europeisk samarbeid har preget forhandlingene i Europarådet. De kontinentale og føderalistiske representanter forsøkte opprinnelig å omdanne Europarådet til et organ for en europeisk forbundsstat. Storbritannia og de nordiske land kunne imidlertid ikke være med på en slik utvikling. Den franske regjering tok i 1950 konsekvensene av dette, og har senere fremmet sine føderative planer utenfor Europarådet, først og fremst gjennom Kull- og Stålsammenslutningen (Schuman-planen) og det Europeiske Forsvarssamfunn (Europa-hæren). Disse to sammenslutninger bygger ikke, som de tidligere organisasjoner, Europarådet og OEEC, på et samarbeid mellom selvstendige regjeringer, hvor hver regjering har vetorett i alle viktige spørsmål. Sammenslutningene forutsetter at medlemslandene overdrar deler av sin suverenitet til en overnasjonal myndighet, hvis vedtak skal være bindende for regjeringene.

Schuman-planen og Europa-hæren omfatter de seks vest-europeiske fastlandsstater — Frankrike, Tyskland, Nederland, Belgia

og Luxembourg. Tilsammen har disse land over 150 millioner innbyggere og meget betydelige økonomiske og industrielle ressurser.

Schuman-planen og Europa-hæren har to mål felles. Det ene er å hindre en fremtidig fransk-tysk konflikt ved å integrere de to lands kull- og stålindustri og forsvarsstyrker. Schumanplanen har også det viktige økonomiske mål å danne et felles europeisk marked for kull og stål. Derne er integreringen av disse to viktige sektorer tenkt som det første skritt mot en fullstendig europeisk integrering, bygd opp i sektor etter sektor og med en europeisk forbundsstat som det endelige mål. En tredje plan for integrering av det europeiske jordbruk behandles i disse dager i Paris. Det arbeides også med en plan for samordning av den europeiske transport. Nylig har en forsamling av de seks lands parlamentarikere gjort ferdig et utkast til forfatning for en fremtidig politisk sammenslutning av de seks fastlandsstater. Schuman-planen er alt trådt i kraft fra 10. februar i år.

I det internasjonale bildet spiller forholdet mellom den kommunistiske maktblokken på den ene side, de vestlige demokratiene på den andre, og de nylig frigjorte statene i Asia og den arabiske verden, en stadig viktigere rolle. I hele den del av verden som ennå lever under kolonistyre, er det sterk og økende gjæring. I store deler av Afrika vender den fargede befolkning seg i voldsomt hat mot de hvite mindretall og mot kolonimaktens regjeringer i den monn de støtter dette mindretallet. I fransk Nord-Afrika har opprettelsen av Libya som uavhengig stat, ført til sterke krav om nasjonal uavhengighet i Tunis og Marokko.

Disse nasjonale frigjøringsbevegelsene blir møtt med umiddelbar sympati i hele den arabiske verden og i India og de andre selvstendige statene i Sørøst-Asia.

Situasjonen i Asia og Afrika er i dag sterkt tilspisset, fordi opprøret mot koloniveldet i så høy grad har fått karakter av rasekamp. For et fremtidig samarbeid med de fargete folkeslag, er det av avgjørende betydning at den hvite mann gir avkall på sin herrefolkposisjon og går inn for et samarbeid på like fot med den innfødte befolkning. Men det er livsviktig både for de folk som ennå lever under kolonistyre, og for hele verdens økonomiske trivsel, at utviklingen av kolonisystemet kan skje i former som bevarer de tekniske, økonomiske og sosiale fremskritt kolonistyret har skapt gjennom de siste par slektledd.

*

Før jeg går over til å drøfte vår stilling i den situasjon jeg her har prøvd å risse opp, og de utenrikspolitiske oppgaver den stiller

oss overfor, er det nødvendig å si et par ord om forholdet mellom vårt partis og Regjeringens utenrikspolitikk. I den parlamentariske situasjon vi har, hvor Arbeiderpartiet har regjeringsmakten med flertall i Stortinget, bør og kan det etter min mening ikke være noen forskjell mellom den utenrikspolitikk Regjeringen fører på landets vegne, og det som er partiets utenrikspolitikk. Vi regner selv med at vi skal fortsette å være regjeringsparti i Norge. Men selv om vi mot alle våre forventninger skulle komme over i opposisjon, ville det for oss som landets største parti være ufor- svarlig å føre en vesentlig annen politikk i opposisjon, enn vi er villige til å ta ansvaret for som regjeringsparti.

I et land som vårt kan selv et regjeringsparti med parlamentarisk flertall ikke med noen tyngde føre en utenrikspolitikk som ikke har tilslutning, iallfall i sine hovedlinjer, også fra en stor del av opposisjonen, helst fra alle demokratiske partier. Det er en lykke at det til i dag har vært mulig å gjøre det etter linjer som vi som sosialistisk parti kan stå inne for. Det betyr ikke at det i enhver situasjon er mulig å samle de demokratiske partiene om en politikk med sterkt prinsipielt preget sosialistisk målsetting. Det betyr heller ikke at det i det forpliktende samarbeid vi er med i med andre demokratiske land, alltid vil lykkes å føre uavkortet fram til seier den utenrikspolitiske linje det er enighet om her i landet. Vi er i øyeblikket den eneste rent sosialistiske regjering i det vestlige samarbeid, og vi kan ikke bryte ut av samarbeidet selv om vi ikke vinner full tilslutning i alle spørsmål. Internasjonalt samarbeid må alltid til en viss grad bygge på kompromisser og være det muliges kunst.

*

Både geografisk og gjennom vår kulturelle og politiske tradisjon hører vi til i Vest-Europa. Økonomisk er vi i høyere grad enn de fleste land i verden avhengig av et friest mulig bytte av varer og tjenester, ikke bare med vår egen verdensdel, men med alle verdens land. Våre erfaringer fra den siste verdenskrigen lærte oss at vi strategisk sett ligger så utsatt til at vi ikke kan regne med at vi har noen mulighet for å holde oss utenfor en eventuell ny krig. De undersøkelser vi foretok, og de forhandlinger vi førte med Danmark og Sverige i 1948—49, endte med at vi ikke fant at et alliansefritt skandinavisk forsvarsforbund ville by oss tilstrekkelig sikkerhet mot angrep. Derfor gikk vi med i Atlanterhavspakten, og fikk følge av Danmark. For den tid pakten gjelder — det vil si ennå i 16 år — er vi folkerettslig bundet til våre allierte.

Vi har sett det slik at allerede medlemskapet i Atlanterhavspakten

gir oss betydelig større sikkerhet enn vi hadde før. Den kjensgjerning at et angrep på Norge vil bli betraktet som et angrep også på De forente Stater, gjør at vi ikke lenger, slik som tilfelle var ennå i 1948, behøver å være redd for isolerte fremstøt mot Norge.

Den oppgaven som fortsatt har første prioritet i samarbeidet mellom medlemslandene i Atlanterhavspakten, er å bygge opp et minstemål av felles forsvar, sterkt nok til at ingen blir fristet til å gå til angrep på noe av medlemslandene. En av de ting vi ble klar over under drøftingen av vårt forsvars- og sikkerhetsproblem i 1948—49, var nettopp at et norsk forsvar bare kunne bli effektivt, og vår forsvarsinnsats derfor få fornuftig mening, hvis vi bygde det opp som ledd i et demokratiens felles forsvar. Vi har tatt konsekvensen av denne erkjennelsen. Stortinget har mot fire stemmer godkjent opprettelsen av det felles kommandosystem under Atlanterhavspakten. Det tre års program for utbyggingen av Forsvaret i perioden juli 1951 til juli 1954, som Stortinget vedtok enstemmig i juni i fjor, er utformet etter inngående drøftinger med Atlanterhavspaktens militære organer. Den økonomiske belastningen det betyr for oss, er blitt omhyggelig vurdert av paktens ledende sivile instanser, både i forhold til vår egen økonomiske bæreevne og i forhold til den innsats våre allierte på sin side gjør for det felles forsvar.

Takket være medlemskapet i Atlanterhavspakten får vi det alt vesentlige av det utstyr som trenges til å bygge opp Forsvaret fra Amerikas forente Stater under våpenhjelpprogrammet. Vår egen innsats, tyngende som vi alle føler den, dekker i hovedsak bare opplæring, beklædning og underhold av mannskapene, utgiftene til befall og anlegg og vedlikehold av de faste anlegg (forlegninger, festningsverk o.l.) som forutsettes brukt bare av norske styrker og vedlikehold av våpen, fartøyer og fly. Ved anlegg som i krigstid skal brukes i fellesskap av norske styrker og de allierte styrker som vi regner med skal komme oss til hjelp, bærer våre allierte i fellesskap mellom halvparten og to tredjedeler av kostnadene.

Selv med den store hjelpen vi på denne måten får utenfra, er våre utgifter til Forsvaret, målt i prosent av nasjonalproduktet, nesten fordoblet siden 1949, fra 2,8 til 5,5 prosent, og belastningen vil ikke gå merkbart ned til neste år. Sammenlikner vi vår innsats med de andre medlemslandenes, viser det seg imidlertid at det bare er to land som har en noe mindre belastning, det er Danmark og Luxembourg. For Storbritannia er belastningen prosentvis den dobbelte av den vi har påtatt oss, og for De forente Stater den tredobbelte.

Vi er sikkert alle uten videre klar over at uten våpenhjelp og finansiell hjelp til utbygging av fellesanleggene, ville gjennomføringen av det forsvarsprogrammet vi nå er i ferd med å realisere, langt oversteget vår økonomiske evne. Vårt naboland — Sverige — som gjennom årrekker har ofret langt mer på sitt forsvar enn vi har gjort, og derfor sto i en langt bedre utgangstilling etter den siste krigen, bruker prosentvis en minst like stor del av sitt nasjonalprodukt på forsvaret som vi gjør.

Gjennom deltakingen i det felles kommandosystem får vi nytte godt av de erfaringer våre allierte har høstet på forsvarsområdet og av deres militærtekniske forskning. Selv kunne vi aldri maktet å sette tilnærmelsesvis så meget inn på forskningen, som stormaktene blant våre allierte kan.

Atlanterhavspaktens militære og sivile organer har gitt oss tilråding om å legge vesentlig vekt på å styrke kvaliteten i våre militære avdelinger. På den ene siden må vi øke tallet på befalingsmenn av alle grader i forhold til den samlede styrke, ganske vesentlig. På den andre siden må vi utvide tjenestetiden. Det blir sagt med stor tyngde at tapsprosenten i en moderne krig faller i vesentlig grad hvis soldatene har fått en grundig og effektiv opplæring. Til dette kommer at hvis vi skal kunne holde det minimum av dekningsstyrker til enhver tid som de militære sakkyndige mener er nødvendig, må vi enten ha en tjenestetid i alle forsvarsgrener på 18 måneder sammenhengende, eller også må vi fortsette med å innkalle de eldre årganger til langvarige repetisjonsøvinger med ett og et halvt års mellomrom.

Stortinget har alt vedtatt og Regjeringen har innført 18 måneders tjenestetid i Marinen og Flyvåpnet. Etter fullmakt fra Stortinget holder Regjeringen nå på å bygge det som trenges av forlegninger og øvelsesfelter, og å utdanne det som må til av befall, for å kunne gjennomføre 18 måneders tjeneste også i Hæren. Det blir Stortingets sak, når dette arbeid er ferdig, å ta avgjørelsen om fra hvilket tidspunkt den forlengende tjenestetid eventuelt skal innføres i Hæren.

Det heter i landsstyrets forslag til arbeidsprogram, at en av oppgavene for norsk utenrikspolitikk innenfor Atlanterhavspakten er å sikre at militære tiltak må harmonisere med Atlanterhavspaktens defensive karakter. Det var ut fra det hensynet at vi, da vi gikk med i Atlanterhavspakten, markerte et særstandpunkt for så vidt som vi sa fra og fikk godkjent av våre allierte, at vi ikke regnet med at allierte tropper skulle være stasjonert i Norge så lenge vi ikke var truet av angrep eller utsatt for angrep. Dette standpunktet

hadde vi, alt før vi traff avgjørelsen om medlemskap, markert i noter til Sovjet-Samveldet. Vi vurderte det, og vurderer det fortsatt slik, at det er både i vår egen og i medlemslandenes felles interesse at vi ikke tar skritt som på noen måte kan gi Sovjet-Samveldet reelt grunnlag for sin påstand om at Atlanterhavspakten har andre formål enn å avverge krig og trygge freden.

Vi må imidlertid ikke lukke øynene for at vår holdning i dette spørsmålet betyr at vi tar en meget alvorlig militær risiko. Med de kvalitetskrav som i dag blir stillet, er alle militære sakkyndige enige om at det ikke er mulig for oss selv å organisere og underholde det nødvendige minstemål av flystridskrefter til å forsvare landet. Vi må i stor utstrekning stole på at hjelp utenfra vil nå fram i tide. De militære sakkyndige er også enige om at selv om alt blir forberedt på våre flyplasser til å ta imot hjelpen, er likevel flytningen av en jageravdeling fra en base til en annen en operasjon som krever såvidt lang tid at vi ikke kan være sikre på at hjelpen kommer tidsnok om ulykken skulle være ute og et angrep komme uten varsel.

Denne risiko finner vi det, trass i dette, riktig å ta ut fra vår vurdering av faremomentene i den situasjon vi befinner oss i. Demokratiene må være varsomme med å ta skritt som sovjetmakthaverne for alvor — og ikke bare i propagandaen — vurderer som en trusel mot sitt lands sikkerhet.

I det hele ser vi det som en vesentlig oppgave i samarbeidet innenfor Atlanterhavspakten å gjøre vårt til at paktens defensive karakter om og om igjen blir understreket i ord og i gjerning. Fra første dag har vi lagt vekt på at vi innenfor Atlanterhavspakten måtte venne oss til å rådslå med hverandre om spørsmål av felles interesse. De statene som er med i Atlanterhavspakten, er enige om at et væpnet angrep på en eller flere av dem i Europa eller i Amerika, skal betraktes som et angrep på dem alle, og de har gitt løfte om å gi hjelp til den stat som blir angrepet. Derfor er hver enkelt medlemstat interessert i den utenrikspolitikken de andre medlemsstater fører, siden vi alle risikerer å måtte dele ansvaret for resultatet av politikken. Derfor har vi alle behov for rådslagning gjennom paktorganisasjonens faste organer i alle utenrikspolitiske spørsmål av felles interesse på et tidlig stadium, før vedtak blir gjort og retningslinjer fastlagt.

Siden Atlanterhavspaktens faste råd i Paris ble opprettet, har det funnet sted en gledelig utvikling henimot slik konsultasjon, f.eks. ble retningslinjene for vestmaktenes siste note til Sovjet-Samveldet i Tysklands-spørsmålet drøftet i rådet før den ble utformet. Det

foregår i stillhet en utvikling i retning av å nå fram til et felles syn på vesentlige utenrikspolitiske problemer, selv om det ennå er langt fra at vi kan tale om noen felles utenrikspolitikk.

Som det er nøye sammenheng mellom utenrikspolitikk og forsvarspolitikk, henger også forsvarspolitikk og økonomisk politikk nær sammen. Regjeringer og nasjonalforsamlinger må til stadighet sammenholde militære behov med økonomiske muligheter. Det går inn som et fast ledd i samarbeidet innenfor Atlanterhavspakten, at rådet skal utarbeide en årlig oversikt over hvilke forsvarsbyrder medlemsstatene økonomisk makter å bære, og skal gi anbefalinger til medlemsregjeringene om en rimelig fordeling av forsvarsbyrdene mellom statene.

Det ofte uttrykte mål for de regjeringer som er med i NATO, er å skape et Atlanterhavs-samfunn. Dette betyr et organisert samfunn av frie stater for å beskytte og fremme de idealer de har felles, ikke bare en midlertidig forsvarsallianse. Dette målet er uttrykt i paktens artikkel 2 og i innledningen til pakten. De felles idealer er i første rekke troen på folkestyret, respekt for rettsstaten og for individets frihet og for sosial rettferdighet. Dette er det vesentlige skille mellom Atlanterhavssamfunnet og de kommunistiske stater. Å forsvare denne demokratiske livsform er et hovedmål for oss.

OEEC — Organisasjonen for Europeisk Økonomisk Samarbeid — hvor også Sverige, Sveits, Vest-Tyskland og Østerrike er med — kan til en viss grad betegnes som Atlanterhavs-samfunnets økonomiske organ. USA og Canada er riktignok ikke formelt medlemmer, men de tar aktiv del i alle organisasjonens møter og underkaster seg den samme gjennomgåelse av sin økonomiske politikk som andre medlemsstater.

Det er en oppgave av største viktighet å nå fram til enighet om konkrete skritt til å frigjøre og utvide handelen innenfor Atlanterhavssamfunnet, spesielt mellom Europa og De Forente Stater. På lengere sikt er det ikke holdbart at Vest-Europas betalingsunderskudd i forhold til dollarområdet blir dekket gjennom økonomisk hjelp fra De Forente Stater, som det har vært gjort under Marshallplanen og til dels blir gjort fortsatt under det gjensidige sikkerhetsprogram. Europa må få sjansen til å dekke sitt dollarunderskudd gjennom eksport av varer og tjenester, så det blir uavhengig av økonomisk hjelp.

For at det skal bli mulig, er det nødvendig at De Forente Stater forenkler tollbehandlingen, senker tollsatsene og minsker diskri-

mineringen overfor utenlandsk skipsfart. På sin side må de europeiske land bli enige om retningslinjer i sin økonomiske politikk som sikrer at produksjonsmuligheter og produksjonsevne blir utnyttet best mulig, at alle som kan arbeide, får arbeid og at produktiviteten blir økt. Spesielt må Europa øke produksjonen av de varer hvor vi er konkurransedyktige på det amerikanske marked. En slik ekspansiv økonomisk politikk forutsetter tilførsel av kapital til modernisering av produksjonsapparatet ut over hva Vest-Europa kan skaffe ved egen sparing. Det er derfor av stor betydning at kapital-eksporten fra De Forente Stater til Europa på forretningsmessig grunnlag kan komme i gang på nytt. Det forutsetter igjen en økonomisk politikk i Europa som kan skape tillit til vår verdensdels arbeidsvilje og -evne. Av stor betydning i denne sammenheng er det at en når fram til internasjonale avtaler som kan stabilisere prisene på råvarer og sikre Europa selv og de områder i Asia og Afrika, som økonomisk hører sammen med Europa gjennom sterling-området eller som deler av det franske valutaområde, stabile dollarinntekter og et rimelig bytteforhold mellom råvarer de selger til dollarområdet, og råvarer de kjøper derfra.

Samarbeidet innenfor Atlanterhavspaktens organer foregår i dag mellom regjeringer og regjeringsekspert. Ganske visst blir her hos oss alle viktige spørsmål forelagt den utvidede Utenrikskomitéen og Stortinget, før Norge påtar seg bindende forpliktelser. Likevel er det behov for å knytte parlamentarikerne hos oss og i alle medlemsland enda nærmere til arbeidet. Under utformingen av de tilrådingene fra Atlanterhavspaktens råd, som lå til grunn for Stortingsvedtaket om Norges forsvarsprogram for treårsperioden 1951—1954, deltok en særskilt Stortingskomité på 8 medlemmer i arbeidet. Den var blant annet til stede i Paris da tilrådingene til Norge ble drøftet med rådets spesialkomité. Det kan også i fremtiden bli tale om å nytte samme framgangsmåten.

Effektiviteten i Atlanterhavssamarbeidet vil i det lange løp være avhengig av den tilslutning det får fra folkeopinionen i den vestlige verden, og nasjonalforsamlingene er blant de organer som er best egnet til å utkrystallisere en ansvarlig folkeopinion. Under enhver omstendighet er det nødvendig at det blir gjort langt mer enn hittil, både fra Atlanterhavspaktens sekretariat og i de enkelte medlemsland, for å øke folkenes kjennskap til NATO's mål og virksomhet.

Rådslagning om politiske spørsmål av felles interesse og samarbeid gjennom OEEC om utformingen av en aktiv og ekspansiv økonomisk politikk, er oppgaver som ikke bare er aktuelle i dag, men som vil ha sin varige betydning som ledd i det ikke-militære samarbeid innenfor Atlanterhavssamfunnet. Det er vårt håp at når vi har løst den oppgaven som i dag har første prioritet, og har bygget opp det nødvendige minstemål av et felles forsvar, skal vi kunne vie storparten av vårt arbeid og av våre ressurser innenfor Atlanterhavssamfunnet til arbeidet for å bedre levekårene for folkene, ikke bare i medlemslandene, men også i andre deler av verden som kan trenge vår hjelp.

Vil vi skape et levende Atlanterhavssamfunn, er det også nødvendig at vi bygger videre ut det kulturelle samarbeidet alle medlemslandene imellom. Vi har fra norsk side tatt initiativ på dette område og håper det skal lykkes å åpne muligheter for mennesker fra alle lag av folkene til å reise ut, ikke bare på turistreiser eller korte studiebesøk, men for lengere opphold, enten for å utdanne seg eller for å arbeide i sitt yrke. For Norges vedkommende er det gjort en god begynnelse både i forhold til andre europeiske medlemsland og i forhold til De Forente Stater. Siden den siste krigen har mange hundre norske ungdommer fått sin høyere utdanning ved høyskoler og universiteter i De Forente Stater. Andre hundrer har etter avsluttet utdanning her hjemme, kunnet drive videregående spesialstudier i USA. På sin side har Universitetet i Oslo hver sommer siden 1946 tatt imot et par hundre eller flere studenter fra De Forente Stater, til undervisning ved en 6 ukers sommerskole. Jeg vil gjerne også nevne de studiereisene og den arbeiderutvekslingen som i stort omfang har vært og fortsatt blir arrangert av den amerikanske Marshall-organisasjonen og den gjensidige sikkerhetsorganisasjonen. Disse studiereisene gir ikke bare rike impulser av direkte økonomisk betydning for norsk næringsliv, de styrker også vennskapsbåndene ved å øke den gjensidige forståelse. Vi må arbeide for at slik utveksling i stadig større omfang kan la seg gjennomføre mellom alle landene innenfor Atlanterhavssamfunnet.

Hvor det gjelder de oppgavene vi har innenfor Atlanterhavspakten, både på de militære og ikke-militære områdene, og hvor det gjelder samarbeidet i OEEC, har vi funnet fram til konkrete retningslinjer. Like klar og positiv er ikke vår holdning til de europeiske samarbeidsproblemene. Vår innstilling til det europeiske samarbeid, som tar sikte på å nå fram til en forbundsstat med felles

overnasjonale organer, har det vært preget av at vi med vår geografiske beliggenhet og våre verdensomspennende økonomiske interesser er knyttet med vel så sterke bånd til Storbritannia og De Forente Stater, som til det europeiske fastland. Vi har derfor sett Atlanterhavs-samarbeidet som det viktigste, og har stort sett ikke villet knytte oss sterkere til fastlandet enn Storbritannia har gjort. Men hvis en politisk sammenslutning mellom de seks kontinentalstater skulle komme i stand, er vi sterkt interessert i å gjøre Europarådet til et forbindelsesorgan mellom seksmaktsføderasjonen og Storbritannia og de nordiske land. Vi er interessert i å gjøre denne forbindelsen så nær og omfattende som mulig.

Skulle det på den annen side vise seg at det europeiske forsvarssamarbeid utvikler seg i en slik retning at det vil være i samsvar med vårt lands interesse å være med, bør vi kunne ta vår holdning opp til ny overveielse. Det er for at muligheten for en slik endring i vår politikk ikke skal være stengt i de kommende fem år, at fire av de stortingsmenn som representerer oss i Europarådets forsamling, har lagt fram forslag til ny § 93 i Grunnloven. Forslaget lyder i sin mest vidtgående form slik:

«Naar det er nødvendigt til Fremme af Rigets Interesser gennem Deltagelse i internationalt Samarbejde, kan Storthinget bestemme at en international Organisation, som Norge er tilsluttet, inden Grændser som samtidigt fastsættes, skal kunde udøve Beføielser der efter denne Grundlov ellers tilligge Statens Myndigheder. Dog bør Beslutningen træffes med saadant Fleertal som for Grundlovsforandringer bestemt.»

Tilsvarende grunnlovsbestemmelser er allerede i kraft i Frankrike, Italia, Tyskland og Nederland, og i Danmark er en slik grunnlovsendring foreslått av alle demokratiske partier i fellesskap. Også i Sverige er det framsatt et privat grunnlovsforslag i samme retning.

Av alle folk er våre nordiske granneland de som står oss nærmest og som vi har mest til felles med i språk, i kulturtradisjon og i samfunnsinstitusjoner. Derfor har nordisk samarbeid både mellom regjeringer og offentlige institusjoner og mellom private organisasjoner og institusjoner, mange slektsledds historie bak seg. Finnlands spesielle stilling i internasjonal politikk siden krigen, og Sveriges alliansefrihet, setter bestemte grenser for hvilke felter i samfunnslivet samarbeidet regjeringene og andre offentlige organer imellom,

kan omfatte. Vi har ikke felles utenrikspolitikk og kan ikke ha felles forsvarspolitikk. På de andre områder har samarbeidet alt nådd store resultater, på mange felter langt større enn i forhold til noen andre land. Fortsatt er mulighetene store for en videre utvikling av nordisk samarbeid og samhørighet. Vi er glad for at vi nå i Det Nordiske Råd har fått et parlamentarisk fellesorgan. Det første møtet i rådet for en måned siden i København lover godt for det framtidige arbeid. Rådet har funnet sin plass som forum for drøfting av felles oppgaver på lovgivningens og det økonomiske, sosiale og kulturelle samarbeids områder. Vi mener at det konstituerende møte fant fram til en praktisk og hensiktsmessig fordeling av arbeid og ansvar mellom rådet som initiativtagende og rådgivende instans og de enkelte lands regjeringer som utredende og utøvende organer for nordisk samarbeid.

Motsetningene mellom stormaktene har ført til at den verdensomspennende internasjonale samarbeidsorganisasjon — De forente Nasjoner — ikke har kunnet bli det effektive organ til trygging av medlemslandenes sikkerhet og fred, som vi alle håpet på da organisasjonen ble stiftet i krigens siste uker. Likevel legger vi stor vekt på vårt medlemskap og gir organisasjonen vår fulle støtte, Selv om organisasjonens arbeid med de sentrale politiske spørsmål ikke har gitt så store resultater, har det praktiske samarbeid som blir utført på det økonomiske, sosiale, humanitære og kulturelle område, dels av hovedorganisasjonen selv og dels av alle dens mange særorganisasjoner, stor verdi. Det har verdi ikke bare i øyeblikket, men også som fredsarbeid på lengre sikt.

Men sin største betydning har organisasjonen for tiden som møtested for de vestlige demokratiene og de nylig frigjorte landene i Asia og den arabiske verden.

For å understreke den store betydning vi tillegger det at de vestlige demokratiene kan komme i et godt og tillitsfullt samarbeidsforhold til disse nye statene, har vi, ut over at vi tar vår forholdsmessige del av FN's fellesprogram for teknisk hjelp til økonomisk underutviklede land, organisert en særskilt norsk aksjon for hjelp til og samarbeid med India. Den økonomiske hjelpen bør gå hånd i hånd med arbeidet for å knytte nærmere kulturkontakt med det indiske folk. På den måten kan vi understreke at vi også har meget å lære av inderne, at vi forstår å verdsette India som et av verdens eldste kulturland, selv om det i dag trenger hjelp utenfra til å løse sine økonomiske problemer.

I norsk arbeiderbevegelse og i norsk opinion i det hele tatt har vi tradisjonelt en sterkt kritisk holdning overfor europeiske makters kolonipolitikk. Vår sympati går umiddelbart til alle folk som kjemper for sin nasjonale uavhengighet. Som ansvarlige medlemmer av De forente Nasjoner mener vi imidlertid at vi er forpliktet til ikke å sprengre de grenser som paktens setter for verdensorganisasjonens rett til å gripe inn i medlemstatenes indre forhold. Vi har derfor stemt for forslag som tok sikte på å fremme en fredelig løsning av konfliktene innenfor de rammer FN-pakten har trukket opp.

Enda mer komplisert blir vår stilling i disse sakene derigjennom at blant våre allierte innenfor Atlanterhavspakten er de ledende europeiske kolonimaktene. For oss står det klart at det ville være skjebnesvangert for det fremtidige forhold mellom vestens demokratier og hele den fargede verden, om Atlanterhavspakten skulle bli sett på som en hellig allianse til vern om kolonimaktens interesser. Derfor har vi i De forente Nasjoner gått imot kolonimaktens standpunkt som har gått ut på å hevde at De forente Nasjoner overhodet ikke har noen rett til å drøfte konflikter mellom selvstyrebevegelsen i koloniområder og kolonimaktene.

På den andre siden kan vi som medlemmer av Atlanterhavspakten ikke se bort fra at de to kommunistiske stormaktene bevisst søker å utnytte kolonifolkenes reising som ledd i sin verdensomspennende kamp mot demokratiene. Fordi vi vurderte det slik at krigen i Indo-China, som i sin opprinnelse var en kolonikrig, i dag har utviklet seg til et ledd i denne verdensomspennende kampen, var det vi fant at det ikke ville være riktig om vi motsatte oss den resolusjonen som Atlanterhavspaktens råd vedtok om Indo-Chinaspørsmålet i desember. Vi er alle enig om at det beste ville vært om det ikke var blitt vedtatt noen resolusjon. Vi er også enig om at det for fremtiden må bli sørget for en behandlingsmåte for alle politiske uttalelser fra Atlanterhavspaktens råd, som gir tid og mulighet til grundig vurdering og overveielse. Hadde vi hatt tilfredsstillende regler for det, ville sikkert rådets Indo-Chinaresolusjon fått et annet innhold. Den ville blant annet trukket opp politiske retningslinjer for fremtiden. Vi har da også vært med å sørge for at behandlingsmåten for slike spørsmål heretter vil bli en annen.

Vår tradisjonelle prinsipielt anti-imperialistiske holdning har ført til at vi ofte har undervurdert den innsats til fordel for de koloniale folk, som i den senere tid har vært utført av kolonimaktene selv. Vi har også ofte ukritisk sympatisert med bevegelser som er preget av en fanatisk nasjonalisme og som bygger på feudale samfunns-

forhold. Dette kan imidlertid ikke bringe oss til å glemme at den nasjonale reisning av de «utviklede» folk er en historisk nødvendighet. Det vil i fremtiden bli en hovedoppgave for De forente Nasjoner å bygge bro mellom disse bevegelser og de demokratiske land i Europa og Amerika. Her vil også vårt land, som ikke er noen kolonimakt, kunne bidra til å skape en avspenning og en gradvis utjevning av motsetningene.

Hvor sterke motsetningene er, kom tydelig til uttrykk på den asiatiske sosialistkonferansen i Rangoon i januar. Under hele konferansen var det kolonipolitikken som sto i forgrunnen. I den resolusjon som ble vedtatt, heter det:

«Alle folks frihet, uansett rase, farge eller tro, er en grunnleggende trosartikkel for de asiatiske sosialister. Vi tror at friheten er udelelig, og det er derfor vår plikt å fortsette kampen inntil hvert folk har nådd sin frihet.»

Men nettopp gjennom sin sterke understrekning av friheten som målet, måtte de asiatiske sosialister også ta avstand fra kommunistenes politikk. Rangoon-konferansen fordømte både Vestens imperialismen og kommunistenes såkalte fredskampanje. Den ga uttrykk for sin overbevisning om at De forente Nasjoner er det mest effektive instrument for fredens sak.

Denne klare stillingtagen fra de asiatiske sosialistenes side er det mest effektive svar til dem som hevder at kommunismen byr den eneste løsning på Asias problemer. Indias statsminister, Pandit Nehru, sa det samme i en tale nylig til det indiske parlament. Han henviste til at det i India ofte har vært gitt uttrykk for beundring for det som skjer det nye China på det sosiale og økonomiske område. Selv om totalitære stater kan ha visse fordeler i første omgang, sa Nehru, vil demokratiet i lengden oppnå de beste resultater, fordi virkelig fremgang krever demokrati og individuell frihet.

Her er det Vestens demokratier har sin store oppgave. Bare en hjelp uten baktanker og et samarbeid på like fot kan løse de underutviklede lands problemer og trygge en demokratisk utvikling i disse områder.

Jeg har gjort rede for oppgavene for norsk utenriks- og forsvarspolitikk, slik jeg ser dem. Det er min overbevisning at både i sin målsetting og i de metoder den gjør bruk av, er det en politikk som faller helt i tråd med vårt partis grunnsyn og retningslinjer. Partiets oppgave på dette område må være det å følge våkent med i alt som skjer i internasjonal politikk og å bidra til å skape en

godt underrettet, og gjerne kritisk folkeopinion, til støtte for en utenriks- og forsvarspolitik etter de linjer som er trukket opp i forslaget til arbeidsprogram.

Kort kan denne politikken summeres opp slik: Som medlemmer av Atlanterhavspakten, og ved å ta vår del av byrdene ved å bygge opp det nødvendige minstemål av felles forsvar, vil vi være med å skape et kollektivt sikkerhetssystem i vår del av verden. Formålet med dette militære samarbeidet er å avverge krig og å skape bedre muligheter for å få løst de tvistespørsmål som skiller verden, gjennom forhandling.

Den videre oppgaven i dette regionale samarbeidet, er å bygge det ut på alle områder av samfunnslivet, det politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle, slik at folkene blir seg bevisst at de hører til et levende og stadig fastere organisert Atlanterhavssamfunn, bygd på folkestyret, på respekt for rettsstaten og individets frihet, og på sosial rettferdighet. Som sosialister er det vår oppgave å gå inn for at det økonomiske samarbeid mellom medlemslandene innbyrdes og med verden omkring oss, foregår på grunnlag av internasjonal planlegging, som kan sikre stadig økende produksjon og produktivitet som grunnlag for en stigende levestandard for alle jordens folk.

Innenfor rammen av dette Atlanterhavssamfunnet vil vi bygge videre ut det nære samarbeidet med våre nordiske granneland og med demokratiene i Vest-Europa ellers — den del av verden der den demokratiske sosialismen har nådd lengst i å sette sitt preg på samfunnsutviklingen. Side om side med samarbeidet mellom regjeringene, må vi styrke samarbeidet mellom de sosialistiske arbeiderpartiene, så de i fellesskap kan være med å gi innhold og retning til utviklingen mot stadig mer organisert samvirke ut over landegrensene.

Som medlemmer av De forente Nasjoner vil vi ta aktiv del i det samarbeidet de organiserer på alle felter. Vi vil arbeide for at FN blir en virkelig verdensomspennende organisasjon, der alle selvstendige stater som vil fred, kan møte hverandre, forhandle med hverandre og gradvis opparbeide tillit til hverandre. Vi vil være med å gjøre De forente Nasjoner til organ for virkelig verdensomspennende solidaritet, og i samarbeid med FN yte vårt bidrag til å overvinne den økonomiske og sosiale kløften mellom nasjonene ved å hjelpe til i utviklingen av økonomisk tilbakebyggende områder.

Målet for all vår innsats i internasjonalt samarbeid er å skape fred og sikkerhet, som ikke bare har sitt grunnlag i militær maktbalanse, men i tillitsfullt samarbeid om å løse menneskehetens felles problemer.

Debatten.

Jens Gunheim, Østfold: Partifeller, sosialister, fredsvenner! Framskrittet skal fortsette. Det er sagt mange vakre ord om dette. Det er imidlertid en ting som kan sette bom for alt framskritt: det er krig. Jeg har fått mange henstillinger fra partifeller om å legge fram mitt syn på opprustningen og hva den kan føre til. Det er ikke noen lett oppgave å tale fredssak hverken i USA eller i Norge. En kan så lett bli stemplet som kommunist. Metoden er importert til vårt land, og det er et effektivt middel til å stoppe munnen på en hver opposisjon. De mennesker som bruker ordet demokrati bør være litt forsiktige med det. En bør ikke være så helt sikker på at virkeligheten dekker ordet. En ville imidlertid være en stakkar hvis en ikke turde si sin mening av frykt for å få dette stemplet på seg, og derfor har jeg forlangt ordet i dag.

Det er vel ikke noe spørsmål som blir diskutert så inngående i dag som opprustningen, og det har sin betydning at de synspunkter som går mot det offisielle standpunkt i dag kommer til uttrykk her på landsmøtet.

Krig er noe djevleskap. Det er det ingen uenighet om. Det norske Arbeiderparti vil kjempe for fred og forståelse mellom nasjonene. Spørsmålet er bare om *hvordan* vi skal bekjempe krigen.

Det står i FN's charter at krigen begynner i menneskenes sinn. Vi må begynne å bekjempe den der. De ytre forhold må legges til rette slik at de stimulerer til fred. Det er vårt håp at de sosialistiske samfunnsforhold vil stimulere til fred.

Tilslutningen til A-pakten har ført til en veldig opprustning. Samtidig har den ført til en passivitet når det gjelder vårt arbeid for freden. En av våre største merkesaker er strøket av dagsordenen. Derfor kan vi også se at passiviteten brer seg i partilagene og ungdomslagene.

Utenriksministeren pekte i sitt innledningsforedrag på at A-pakten hadde en defensiv karakter. Vil du fred, må du ruste til krig. Det er en gammel, men likevel en absurd påstand. Det er ut fra denne tankegangen at medlemmene i Onsøy Arbeiderparti tar avstand fra A-pakten. Det er en spesiell grunn til at vi vil presisere dette syn, nemlig forandringen av styret og regjeringen i USA. Det er fare for at USA vil foreta egenrådige disposisjoner som kan bringe verden opp i kritiske situasjoner. I den sammenheng kan vi peke på den amerikanske regjeringens forandring av sin politikk i Formosa-spørsmålet. Vi vil derfor oppta en uttalelse fra Onsøy Arbeiderparti om utenrikspolitikken, hvori vi gir vår tilslutning til Friis og Løberg:

«Onsøy Arbeiderparti deler det syn på Atlanterhavspakten som blant annet Friis og Løberg har gitt uttrykk for, og vi mener at spørsmålet om tilslutning til Atlanterhavspakten burde ha vært forelagt folket til uttalelse i valg.

Når tilslutningen nå er en realitet, må partiet og regjeringen være på vakt overfor og ta avstand fra en hver disposisjon fra den republikanske regjering i USA, som er av en slik karakter at den kan bidra til å øke spenningen mellom øst og vest og dermed faren for en ny verdenskrig.»

Uttalelsen ble sendt programkomitéen.

Ettter forslag av ordstyreren ble taletiden nedsatt til 5 minutter.

Olaf Watnebryn, landsstyret: På ett punkt kan jeg berolige foregående taler. Det hersker ingen krigsbegeistring i det norske folk. Hvis han hadde vært til stede i stortingsgruppas møter og hørt hvor nøye regjeringens forslag når det gjelder bevilgninger til forsvaret blir gjennomgått, så ville han ha blitt fullstendig beroliget. Vi behøver ikke være redd for at vi skal få noen krigsbegeistring her i landet, og det skal vi være glad for.

Når vi har endret standpunkt i forsvarsspørsmålet er det på grunn av de bitre erfaringer vi har høstet, — de bitre erfaringer som har vist at vi ikke lever i en avkrok av verden. Vi har måttet trekke konsekvensene av dette. Det har ikke vært så lett, fordi det har betydd brudd på tradisjoner og grunnfestede oppfatninger. Fredsviljen og nøytralitetstanken har vært sterkt forankret her i landet. Når vi likevel i 1949 besluttet å gå inn i A-pakten, så var det fordi vi som ansvarlig parti måtte ta et standpunkt. Det er fremdeles mange som er i tvil, men det store flertallet aksepterer denne politikk som uomgjengelig nødvendig. Men vi har ikke derfor sluttet å tenke. Det må fortsatt være fri meningsutveksling. Det er særlig på ett punkt at svært mange er bekymret — hvor makabert det enn kan høres — hvorvidt vi kan opprettholde vår høye produktivitet hvis vi får avspenning og fred. Det er faktisk slik at en frykter for avspenningen. Men her må vårt parti skape et alternativ. Vi må fortsatt holde en fullbeskjeftigelse uavhengig av opprustningskonjunkturen.

Det ble etter forslag av ordstyreren satt strek for de inntegnede talere.

Bernt Lund, Oslo, var uenig med utenriksminister Lange i at partiet ikke kunne ha en annen utenrikspolitikk enn regjeringen. I store trekk må det selvfølgelig være overensstemmelse, men partiet må kunne gå andre veier og må kunne tillate seg å følge en annen linje i en rekke detaljspørsmål. Det er bl. a. nødvendig å få en

klarlegging av A-paktens mål. Det må også settes bestemte grenser for dens virkeområde. Norge bør også gå mer aktivt inn for det europeiske samarbeid. Det er et positivt alternativ til den oppdeling av verden i to maktgrupper som A-pakten faktisk har ført til. Han konkluderte med å ta opp følgende forslag:

Avsnittet «Norge og verden».

Nytt avsnitt i avd. om FN før den første stjernen på side 3: «Norge bør både i internasjonale organer og på andre måter støtte de nasjonale selvstendighetsbevegelser i Afrika og Asia. Det norske Arbeiderparti vil i disse spørsmål søke kontakt med sosialistpartiene i de enkelte koloniland.»

Nytt avsnitt i avd. «Norge skal stå som talsmann for dette syn», etter det første avsnittet som slutter: som skiller verden:

«Den Nord-Atlantiske sikkerhetsorganisasjonen er en ren forsvarsorganisasjon og omfatter land innenfor et avgrenset geografisk område, slik som paktens navn angir. Utenfor dette området kan ikke pakten medføre forpliktelser for medlemsstatene.»

Nytt avsnitt i samme avd. før det nest siste avsnittet som begynner: «De felles militære organer».

«Paktens organer må klargjøre organisasjonens politiske mål og grunnlaget for forhandlinger mellom øst og vest.»

Norge og verden.

Side 4, avsnittet om Europasamarbeidet.

Setningen «Norge bør søke nærmere tilknytning til de europeiske samarbeidsorganene» utvides til:

Norge bør søke nærmere tilknytning til de europeiske samarbeidsorganene, og i debatten om Europaproblemene må Norge legge fram et positivt alternativ.

Framstøt for folkestyret.

Side 4, fjerde avsnitt, som handler om det kommende sjølstyre. Siste del av avsnittet, som peker på fylkeskommunenes stilling, forandres til:

Med de nye oppgavene som fylkeskommunene etter hvert får, må administrasjonen styrkes og i større utstrekning legges under folkevalgte organer. Som et ledd i desentraliseringen av statsadministrasjonen må fylkeskommunen og fylkestinget tre mer i forgrunnen. Spørsmålet om valg til og sammensetning av fylkestingene må utredes nærmere. Byene må etter hvert innlemmes i fylkeskommunene.

Side 4.

Etter femte avsnitt som handler om demokratiet i organisasjonslivet, skytes inn et avsnitt med denne ordlyden:

Samfunnets organer og institusjoner må til enhver tid tilføres impulser og arbeidsformer, som kan sikre at de blir virksomme ledd i en utvikling av folkestyret. Særlig gjelder dette Forsvaret, som i større grad må få en status på linje med andre demokratiske institusjoner. De meniges tjenestetid og befalsutdanninga må legges slik an at folkestyrets krav blir tilfredsstilt.

Framskrittet skal fortsette.

Side 10, under avsnittet om husmødrene og lønsmottakerne. Siste avsnitt, øverst på side 10, utvides til:

Det store antall husmødre er i dag så bundet av barnestell og husarbeid, at det hindrer deres utfoldelse ellers som frie mennesker. Ordningen med barnehager, daghjem, parkanter, husmorvikarer og fjøsvikarer må utbygges, slik at husmødrene får kortere arbeidstid og større frihet. I samarbeid med alle de frivillige organisasjonen, som tar sikte på å hjelpe husmødrene til rekreasjon og ferie, må staten legge grunnlaget for en generell husmorferie, som gir mulighet til rekreasjon og full avkobling.

Annen del.

Utbygningen av næringslivet.

Side 13, underavsnittet om fiskeriene.

Setningen «Velferdsarbeidet blant fiskerne må organiseres» utvides til:

Staten må i samarbeid med fiskernes egne organisasjoner trekke opp retningslinjene for et omfattende velferdsarbeid blant fiskerne.

En må drøfte mulighetene for å samle alle bestemmelser av hygienisk og helsemessig karakter i næringen i en felles vernelov for fiskerne. Effektiv støtte til utbygging av bad, rorbuer og velferdshus i fiskeværene.

Side 14. Avsnittet om *turistnæringen og reiselivet*.

«Denne setningen føyes til etter avsnittet «— — — kapasitet over større deler av året»:

Støtte til kartlegning av feriemulighetene i landet, spesielt med sikte på å gi grunnlag for rimelige feriereiser og ferieopphold for det jevne lag av folket.

Side 16. Avsnittet om sosialpolitikken.

Avsnittet om arbeidervernlovene utvides slik at det får denne ordlyden:

Arbeidervernloven utbygges og utvides til nye grupper. Arbeidstilsynet styrkes. Verne- og helsearbeidet på arbeidsplassene effektiviseres. Større økonomisk støtte fra statens side til de organisasjonene som fremmer dette arbeid på arbeidsplassene.

Nils Lysø, landsstyret, ville peke på den dårlige utnyttelse av tjenestetiden på moene. Det blir stadig klaget over at tiden ikke blir rasjonelt utnyttet. Ved siden av den militære utdanning burde også soldatene kunne få opplæring som kunne komme til nytte i det sivile liv. Det har vært pekt på at det burde være undervisning i samfunnslære, men det burde også tas opp rent praktiske fag.

Trygve Bull, Oslo, kunne forsåvidt være enig med utenriksministeren i at det ikke burde være noen motsetning mellom regjeringen og partiets utenrikspolitikk, men det kan likevel være en arbeidsdeling. Det sier seg selv at regjeringen ikke kan oppta de kontakter som partiet kan opprette. Det er helt påtakelig at vi bl. a. har neg-

lisjert de tyske sosialdemokraters syn. Her på dette landsmøte burde vi hatt representanter for de tyske sosialdemokrater som arbeider under vanskeligere vilkår enn i noe annet land. Det har vært pekt på — og det er utvilsomt en kjennsgjerning — at krigskonjunkturene sparer oss for en nedgangsperiode. Skal vi for alvor arbeide for fred, må vi legge vår økonomiske politikk slik an at vi er budd på en avspenning. Vi kan ikke i det uendelige mane vekk det økonomiske spøkelse ved hjelp av krigsbevilgninger.

Finn Moe, stortingsgruppa: Hvis vi ser på situasjonen i dag kan vi konstatere at den er langt mindre spent enn i fjor. Det er kontakt mellom øst og vest, og det er et godt tegn. Det er også det beste bevis for at A-pakten forebygger krig og baner veien for fred. Jeg tror at tilbudet fra Moskva om fredsforhandlinger i Korea er alvorlig ment, men dette innebærer ingen forandring i den kommunistiske grunninnstilling. Målet er fortsatt å knuse de demokratiske stater. Det er bare midlene som skifter. Moskvas hensikt i dag er å så mest mulig strid mellom vestmaktene for å sprengre samarbeidet. Russerne er interessert i at motsetningene innen demokratiene skal øke, de håper endog på krig mellom de demokratiske stater. Det gikk tydelig fram av Stalins store tale i fjor. Derfor er det enn mer nødvendig å styrke samarbeidet mellom demokratiene. Det er gledelig at arbeidsprogrammet slår dette så tydelig fast. Det gjøres bl.a. ved at stortingsgruppa får fullmakt til å stemme for det grunnlovsforslaget som Halvard Lange refererte, og som går ut på at Norge i visse tilfeller skal kunne gi fra seg noe av sin suverenitet i forbindelse med det europeiske samarbeide.

Det arbeidsprogrammet vi behandler forutsetter at Norges inntekter skal bli de samme, ja heller større, og det forutsetter opprettholdelse av full sysselsetting. Betingelsen for dette er at det europeiske samarbeide som bl.a. drives i OEEC og den europeiske betalingsunionen fortsetter. Vi vet imidlertid at det ikke er så svært lenge siden at land på kontinentet ville oppheve hele betalingsunionen. Det ville for vårt land bety at vi mistet en kreditt på 1 milliard kroner. Spørsmålet blir derfor: Skal vi sitte passive og skal vi rolig se på at vi på denne måten blir fattigere? Eller skal vi være aktivt med? Skal vi være aktivt med, som arbeidsprogrammet forutsetter, da må vi også ta på oss forpliktelsene. Vi kan imidlertid aldri gjøre regning med at vi på et hvert punkt får vår vilje gjennom. I internasjonal politikk blir det ofte kompromissene som går igjennom. Når vi er medlem av internasjonale organisasjoner, må vi derfor være forberedt på at vi må gå med på standpunkter som ikke alltid er så smakelige.

Erling Øyehaug, Sunnmøre, syntes det hadde vært forstemmende å høre at en taler slo seg på sitt bryst og skrøt av at han ikke hadde skrevet under på oppropet om dannelse av Det norsk-sovjetrussiske samband. Norge har en stor oppgave som megler i internasjonal politikk. Taleren trodde at forutsetningene for innmeldingen i A-pakten nå er falt bort. A-pakten har i dag fått karakteren av en pakt rettet mot de kommunistiske land. Det er imidlertid ikke lett å komme ut av den igjen, men så lenge vi står der bør det også velges representanter til konferansene fra opposisjonen. Vi bør støtte opp under det europeiske samarbeidet, liksom vi bør utvide samarbeidet i Norden. Taleren sluttet seg til det syn som Gunheim hadde gjort seg til talsmann for.

Per Andersen, Oslo, hadde i 1949 stemt for tilslutning til A-pakten, men etter å ha vært ute på moen hadde hans tro fått et grunnskudd. Tiden på moen blir ikke nyttet ut. Vi får ikke noen skikkelig utdanning som dyktiggjør oss for krigerhåndverket. Hvis en skal innkalle soldater til beredskapstjeneste må programmet legges slik opp at soldatene får lære noe. Det skaper harme blant soldatene at de bare skal gå og slenge. Dette er et meget alvorlig spørsmål, for det er vårt parti som får ansvaret for denne slendrian. Taleren ville også peke på den himmelvide forskjell det var på velferdstjenesten i de forskjellige forlegninger. I Stavern f. eks. var spisebrakkene under all kritikk. Det var skittent og det vrimlet av kakkerlakker. Dette er forhold som forsvarsministeren bør være oppmerksom på.

Knut Eidsåen, Buskerud, mente at samrøret med amerikanerne har ført til at vår bevegelse er blitt utvannet. Vi må på ny reise den røde fane, og jeg vil foreslå følgende tilføyelse under avsnittet Norge og verden:

«Første avsnitt gis denne tilføyelse:

Skal dette mål nåes må sosialismens idé bli den seirende. Det må søkes skapt en sosialistisk blokk, sterkere enn både kapitalisme og kommunisme.»

E. Lund Ellingsen, Aust-Agder, syntes at Halvard Langes foredrag hadde vært et verdifullt opplegg for denne debatt, men vi må vokte oss for å gjøre alt svart og hvitt. Det måtte også være plass for nyanser. Taleren var enig med Bull i at en burde hatt en tysk representant på landsmøtet. Vår utenrikspolitikk måtte klart trekke opp skillelinjene overfor de imperialistiske staters politikk. Vi måtte ikke gå på akkord når det gjaldt å understøtte de undertrykte folk. La oss slutte med å mistenkeliggjøre folk som har avvikende syns-

punkter i utenrikspolitiske spørsmål. Innenfor et sosialistisk parti må det være plass for divergerende meninger. Han opptok følgende forslag:

Programposten: Norge og Verden.

Til det ekstraordinære årsmøtet den 21. februar hadde Stokken arbeiderparti, Amlø arbeiderparti, Hylestad arbeiderparti og Holt arbeiderparti sendt uttalelser om utenriks- og forsvarspolitikken. Styret hadde på grunnlag av disse uttalelsene foreslått følgende, som mot 1 stemme ble vedtatt av møtet:

Følgende uttalelse legges fram for landsmøtet:

Møtet erklærer seg i store trekk enig i den utenriks- og forsvarspolitikken som har vært ført og i at Norge skal være med i A-pakten så lenge denne har en reell defensiv karakter. Norge skal være et aktivt medlem av pakten og stemme imot forhandlinger og vedtak som har til hensikt å fjerne pakten fra dens opprinnelige karakter. A-pakten må ikke brukes som instrument i enkelte staters krig mot den undertrykte befolkning i koloniene.

Den militære tjenestetida må ikke være lenger enn 12 måneder. Militærutgiftene må ikke økes ytterligere, men så sant det er mulig skjæres ned. Kontrollen med hvorledes midlene blir brukt, må bli absolutt effektiv.»

Trond Hegna, landsstyret, ville peke på et forhold som hadde vakt atskillig diskusjon. Det gjaldt bruken av forsvarsbevilgningene, eller rettere sagt unnlatelsen av å bruke de midler som var blitt bevilget. For statsbudsjettet 1952/53 står det til disposisjon av ordinære, ekstraordinære bevilgninger og overførte midler i alt 1764 millioner. Hvor meget av dette er brukt? Det som er brukt er 463 millioner. Tilbake står altså til disposisjon i den periode som er igjen av halvåret 1301 mill. kroner. Det sier seg selv at det er ganske umulig å bruke 1301 mill. kroner i løpet av 3—4 måneder. Her må det være noe galt et eller annet sted. Disse høye bevilgninger og det forholdsvis lille forbruk må bero på at det gjør seg forskjellige vurderinger gjeldende. Enten er vurderingen i de internasjonale institusjoner uriktige eller er det våre egne vurderinger som ikke holder stikk. Det må bli en oppgave for de som stiller med forsvaret å legge arbeidet slik an at vi kan bruke midlene etter hvert som de blir bevilget. Det synes her å foreligge en planløshet som gjør et ytterst pinlig inntrykk og som har skapt stor uro.

Det er også et annet forhold jeg gjerne vil peke på, nemlig de militære myndigheters oppfatning av sin disposisjonsrett. Vi har en militærleir i Rogaland hvor arbeidet med en omlegning plutselig ble igangsatt. En avis spurte de militære myndigheter hvor disse arbeider skulle være, men det var ikke mulig å få noe skikkelig svar. En nærmere undersøkelse viste også at Stortinget ennå ikke hadde tatt

standpunkt, men de militære myndigheter hadde gått igang med arbeidet, slik det burde legges an etter deres mening.

Bendik Øyan, Oslo: Punktet om utenriks- og forsvarspolitikken er pakket sånn inn i bomull at det kan fortolkes på mange måter. Jeg har imidlertid den tillit til utenriksministeren og forsvarsministeren at de ikke vil misbruke denne uklare formulering. En taler har gitt uttrykk for at tjenestetiden ikke blir utnyttet, og Trond Hegna har pekt på de store bevilgninger som ikke blir brukt. Jeg tror vi skal være forsiktige med å la oss diktere en utvidelse av tjenestetiden, når vi ikke er istand til å utnytte den. Jeg er enig i at vi har bygget opp et forsvar, men det må gjøres på norsk grunn. Vi må også ta hånd om Heimevernet. Regjering og Storting må forstå betydningen av dette vernet. Vi må sørge for at de som er knyttet til Heimevernet får skikkelige våpen og ordentlig utstyr som gjør det mulig for dem å løse sin oppgave.

H. P. Hauglie, Vest-Oppland, understreket de mange klager som var kommet fram over den lange tjenestetiden som ikke ble utnyttet. Jeg hørte en gang en offiser som sa at hvis vi ikke kunne beskjefte soldatene på moene, kunne vi bare sende dem ut på arbeid hos bøndene. Send dem heller hjem. Ikke kall guttene inn på moen hvis dere ikke har tilstrekkelig program for dem der. Vi bør ikke holde på 18 måneders tjenestetid hvis vi ikke kan klare å utnytte den. Vi er klar over at forsvaret må vi ha, men vi skal være forsiktige når det gjelder tjenestetidens lengde. Det er endelig et spørsmål jeg gjerne vil ha et konkret svar på: Er det slik at vi er bunnet av A-pakten til å sende vår ungdom ut av landet?

Statsråd *Nils Langhelle* ville forsøke å svare på en del av de spørsmål som var kommet fram i debatten når det gjaldt forsvaret. Det er for det første øvelsestiden. Den er i dag 12 måneder ordinært og 18 måneder i flyvåpnet og kystartilleriet. Det blir spurt om hvorvidt en ikke kunne skjære ned denne øvelsestiden. Hertil er å svare at det er to hensyn som veier i denne sammenheng. Vi ønsker for det første å gi de unge den best mulige opplæring, men for det annet må vi også ha dem inne for å ha en tilstrekkelig stor stående styrke.

Per Andersen var full av klager. Det var kakerlakker i Stavern, og kakerlakkene har gitt hans standpunkt til A-pakten et grunnskudd. Det er nyttig at klager kommer fram, og det er også en plikt for våre partifeller å melde fra om slike klager, men jeg vil jo gjerne ha sagt at når det er kakerlakker i Stavern er ikke dette

noe resultat av vår forsvarspolitik, men går på tvers av hele forsvarspolitikken. (Munterhet.)

Når det gjelder tjenestetiden så benyttes de seks første månedene til den egentlig grunnleggende opplæring. De seks påfølgende måneder kan vi kalle beredskapstjeneste. Vi kan ta et eksempel fra det sivile liv. Ingen spør om hva en nattevakt gjør. Hovedsaken er at den er til stede. Når vi holder soldatene inne så lenge, er det for å kunne ha et kupperedskap som kan stå imot inntil mobiliseringen av de andre styrker er foretatt. Det tar nemlig alltid tid å gjennomføre en mobilisering. Men når guttene likevel er inne, er det selvsagt riktig å nytte tjenestetiden. I enkelte grener av Forsvaret har en allerede gått i gang med sivil opplæring, f.eks. i Flyvåpnet, hvor de innkalte får så vel praktisk som teoretisk undervisning. Det er satt ned et eget utvalg med rektor Andersen som formann. Dette problem må vi selvsagt forsøke å løse.

Når det fra enkelte hold blir pekt på at vi har skiftet standpunkt i militærspørsmålet, så er det for så vidt riktig, men når det gjelder vår stilling til fredssaken har det ikke skjedd noen endring. Jeg har den samme oppfatning som for 25—30 år siden. Det som hendte i årene 1947, 48 og 49 gjorde det imidlertid umulig for oss å opprettholde vår isolerte holdning. Det som lå bak dannelsen av A-pakten var bestrebelsene for å skape balanse mellom øst og vest. Vi vet av erfaring hvilken rolle makten spiller i all politikk. Hvorfor er forholdene så fredelige på arbeidsmarkedet i dag? Ganske enkelt fordi det i dag er langt større maktbalanse mellom fagbevegelsen og arbeidsgiverne. Det er større sjanse for å få i stand overenskomster gjennom forhandlinger og uten streik og lockout når det er balanse mellom partene. Vi håper også at den balanse som er oppnådd mellom øst og vest vil føre til samme resultat som vi har opplevd innenrikspolitisk.

Det er riktig som Finn Moe sa at det er blitt en viss avspenning, og dette skyldes at vi har fått denne maktbalansen. Derfor må vi ikke innstille oss på å revidere vårt forsvarsprogram, for da vil med en gang maktbalansen bli forrykket.

Alfred Gulbrandsen, Hedmark: Jeg bøyde meg lojalt selv om jeg stemte mot innmeldelsen i A-pakten på forrige landsmøte. Det har ikke lenger noen hensikt å diskutere vårt medlemskap i A-pakten. Det er som å snakke om snøen som falt i fjor. Vi kan ikke gå inn i A-pakten det ene året og ut igjen det neste år, og vi fremmer heller ikke fredssaken noe med dette i dag. Jeg tviler ikke på at de som går mot A-pakten mener det, men de bør være litt forsiktige, for vi ser hvordan Moskva radio utnytter enhver uttalelse

som passer i deres kram. Her i landet kan alle gi uttrykk for avvikende mening. Vi havner ikke i konsentrasjonsleir eller i galgen av den grunn, men når det norske folket har besluttet seg for denne politikk, må vi stå sammen om den.

Andreas Wormdahl, Sør-Trøndelag, hadde stemt for A-pakten på forrige landsmøte, men vedtaket i NATO om Indo-China, hadde skapt forvirring både blant partiets medlemmer og mange andre som har vært enig i den linje som har vært fulgt. Det bør ikke fattes slike vedtak for fremtiden. Det må sies klart fra at de undertrykte folk sjøl må få bestemme sin skjebne. En kolonimakt må ikke få en slik moralsk støtte.

Martin Tranmæl: Det ble nevnt av en taler at Norge burde spille meklerens rolle i internasjonal politikk. Vi hadde en stor politiker i Mellom-Europa som gikk inn for den linjen. Det var president Benesj i Tsjekkoslovakia. Han forsøkte å mekle mellom øst og vest, men resultatet ble akkurat det samme som for Chamberlain. Hvordan er det nemlig gått med den brua som skulle binde øst og vest sammen? Den er falt sammen. Benesj døde som en skuffet og bitter mann. Utenriksminister Masaryk begikk selvmord. Det tsjekkoslovakiske folk ble fratatt sin frihet. I dag er grensene stengt. Dette lands skjebne taler et alvorlig språk.

Vi skal selvsagt ikke sette likhetstegn mellom Hitler-Tyskland og Stalin-Russland, men resultatene av den politikk som er ført i disse to riker er at folkene er blitt berøvet sin frihet. Skal vi ikke kjempe for å verne vår frihet?

Det blir sagt at demokratiene må begrense oppgaven, og ikke trekke flere land inn i A-pakten. Det blir pekt på at innlemmelsen av Hellas og Tyrkia og også Jugoslavia i forsvarssamarbeidet er en hån mot demokratiet. Men hvordan ville situasjonen bli hvis disse landene ble trukket inn under jernteppet? Er ikke også Balkan en bastion til vern for freden?

Olga Mistereggen, Hedmark: Jeg hørte utenriksminister Lange for fire år siden, og jeg gikk den gangen med på å gi vår regjering frie hender når det gjaldt A-pakt-samarbeidet. Jeg er like forvisset i dag om at det standpunktet vi tok den gangen er riktig. Vi hadde bitre erfaringer under krigen. Vi må bruke alle midler for å hindre at vi kommer i den situasjon vi var i i 1940. Under okkupasjonen sa vi at vi gjerne ville sulte, fryse og lide nød hvis vi bare fikk friheten tilbake. En kan ikke nettopp si at offerviljen er så stor i dag. Vi ser at ungdommen drar ut på moene uten særlig stor begeistring, men de drar nå likevel ut. De innrømmer også at de

lærer noe mens de er ute på militærtjeneste. Hvis vi skal klare å verne om vår frihet har vi ingen annen vei å gå. Vi har prøvd en gang hvordan det var å stå uten våpen, og det vil vi ikke oppleve en gang til.

Hjalmar Seim, Bergen, hadde ønsket at punktet i avsnittet om Norge og verden hadde vært litt annerledes formulert. Hvorfor kan vi ikke også si at den vestlige maktblokken kan vurdere feil, at også den har elementer i seg som kan skape krig? Det er jo tross alt de store nasjoner også innenfor denne gruppen som har makten. Norge plikter å gjøre sitt til at den militære makt ikke blir brukt.

Magne Øftsaas, Oslo, kritiserte en uttalelse som Lange var kommet med at Regjeringens linje alltid var partiets. Det hadde nå ikke alltid vært tilfelle, og det hadde skapt misnøye ute på arbeidsplassene. På grunn av denne misnøyen har det ofte vært vanskelig å forsvare Regjeringen.

Torbjørn Båserud, Sunnmøre: Vi har ikke råd til å unnvære det amerikanske folks vennskap, men på den annen side kan jeg ikke erklære meg enig i de mange merkelige avgjørelser som den amerikanske regjering fatter.

Einar Holm, Nord-Helgeland, syntes at avsnittet på side 3 om de felles militære organer var nokså rundt formet. Det het her: «De felles militære organer skal være undergitt politisk og demokratisk kontroll. Militære tiltak må harmonere med Atlanterhavs-paktens defensive karakter osv.» Det ville være klokt å få en litt klarere utforming for dette punkts vedkommende. Vi har sendt inn en uttalelse til sentralstyret, og vi håper at programkomitéen vil se på den. — Når det gjaldt klagen over sløseri med de militære bevilgninger og rot innenfor den militære administrasjon ville han gi disse sin tilslutning. Han hadde selv hatt erfaring for at en mann var blitt innkalt tre ganger til en beredskapsøvelse.

Taleren konkluderte med å sette fram dette forslaget:

Siste setningen i første avsnitt av Norge og Verden: «Mismot må ikke få innpass hos oss» utgår av programmet.

Reidar Gran, Telemark, ville gjerne ha presisert at han var uenig i det forslaget som Kragerø Arbeidersamfunn hadde sendt inn, hvori det ble henstilt til Stortinget å ta Norges deltakelse i NATO opp til ny vurdering. Det er ikke riktig som det står her at A-pakten har forandret karakter fra en defensiv forsvarspakt til en ren militær maktblokk.

Utenriksminister *Lange* hadde så sin sluttreplikk hvorunder han svarte en del av de talere som hadde hatt innlegg i debatten. Til H. P. Hauglie ville han klart og tydelig si at hverken A-pakten eller noen av de andre pakter inneholdt bestemmelser som bant oss til å slåss utenfor landet. A-pakten fastslår at det er vår oppgave å forsvare Norge.

Spørsmålet om forholdet mellom Regjeringen og partiets utenrikspolitikk har vært drøftet. Enkelte mener at standpunktet ikke er klart nok utformet her. Det må selvsagt være samsvar om målsettingen og samsvar i grunnvurderingen, men det er god plass for en arbeidsfordeling. Jeg må si meg enig i det standpunkt at partiet som organisasjon kan løse oppgaver som Regjeringen ikke kan befatte seg med. Partiet kan således ha kontakt med andre sosialistiske partier ute i verden, og det kan i neste omgang komme Regjeringen til gode.

Øftsaas ba om at Regjeringens utenrikspolitikk måtte følge partiets linje. Selv med den aller beste vilje er ikke dette alltid mulig. I internasjonal politikk må vi av og til gå med på kompromisser, og vi må være med på vedtak som kanskje er i strid med vårt eget syn.

NATO-vedtaket om India-China er blitt trukket fram. Jeg kan være enig i at dette vedtaket ikke var særlig heldig, og hadde saken vært behandlet på en forsvarlig måte, ville vi kanskje ha unngått å få et slikt vedtak. Når saken likevel forelå, kunne vi vanskelig la være å stemme for.

Jeg kan ikke være enig med Seim i at vi i et arbeidsprogram skal peke på at det fins krefter innenfor den vestlige verden som kan bli farlige for freden. Det er ikke noen programsak å gjøre oppmerksom på dette.

Så til slutt et par ord om forslaget fra AUF. Det går ut på at vi skal få klarlagt A-paktens politiske mål. Det er helt unødvendig fordi det står uttrykkelig i A-paktens egen tekst hvor dens defensive mål er klart utformet.

Det har vært nevnt at vi ved en utvidelse av medlemstallet i A-pakten vil få utvidede forpliktelser. Det beror imidlertid på en misforståelse når en tror at vi får forpliktelser utenfor paktområdet. Vi kan likevel ikke la være å drøfte problemer som er oppe i verden utenfor paktområdet. Det blir imidlertid en vurderingssak om vi skal gjøre vedtak i disse spørsmål.

Jeg er glad for den debatt som har foregått her på landsmøtet. Med ganske få unntak er det gitt uttrykk for enighet om den hovedlinje vi har valgt. Det kan være uenighet om hvorvidt vi har klart

å gjennomføre vår oppgave. Det kan kritiseres at vi har vært med på kompromisser, men slik uenighet bør og skal komme til uttrykk i et demokratisk parti.

Langhelle svarer Hegna.

Forsvarsminister Langhelle hadde i sin sluttreplikk glemt å svare Trond Hegna, og for at det ikke skulle oppstå noen misforståelse ville han gjerne komme med en liten bemerkning. De faktiske opplysninger som Hegna hadde gitt var i og for seg riktige, men her skulle man huske på at når det hadde hopet seg opp så vidt store summer, kom det av at man hadde fått så store ekstraordinære bevilgninger i slutten av budsjett-terminen. Det skyldtes ikke planløshet at bevilgningene ikke var brukt. Vi har tvertimot villet legge opp grundige planer før vi satte i gang arbeidene, slik at vi ikke skulle oppleve en ny «tyskertid». Jeg kan også forsikre om at vi i løpet av dette år kommer til å sette tempoet atskillig opp, slik at vi ved utgangen av året nok vil merke at beløpet er gått betraktelig ned.

Innstillingen fra programkomitéen om ARBEIDSPROGRAMMET

Formannen i programkomitéen, *Trygve Bratteli*, la fram innstillingen fra programkomitéen. Før han gikk inn på de enkelte forandringer uttalte han bl.a.:

Til orientering vil jeg først gjerne si at det til programkomitéen har foreligget en anelig bunke med forslag. Foruten de forslag som er tatt opp på landsmøtet har det også i tiden siden den trykte dagsorden ble sendt ut og fram til landsmøtet kommet inn en rekke uttalelser fra møter og partifeller. Komitéen har i uhyre lange møter gått igjennom dette materiale og foretatt en vurdering av det.

Det er svært få av disse forslagene som går løs på programmets konstruksjon, men ellers er de av forskjellig art. Noen av dem antyder andre formuleringer, en god del av forslagene tar sikte på å få med flere detaljer på visse punkter, mens en del inneholder henstillinger til sentralstyret og regjeringen. Til alminnelig rettleiding vil jeg gjerne si at komitéen omhyggelig har overveid samtlige forslag, men det er en rekke forslag som komitéen i og for seg er enig i, men som den ikke har funnet å kunne ta opp i programteksten. I noen tilfelle vil komitéen foreslå forslag i visse saker sendt over til sentralstyret. Det vil ikke være mulig å gi begrunnelse for alle de innstillinger som komitéen legger fram.

Alt nå vil jeg foreslå at landsmøtet som vanlig gir sentralstyret fullmakt til å finpusse den endelige tekst. Et kollektivt arbeid slik det foregår i en redaksjonskomité vil aldri gi noe helt godt resultat, fordi de enkelte medlemmer har forskjellig stil. Jeg vil også nevne at det er tenkt å få en nynorsk utgave av arbeidsprogrammet, men dette spørsmål foreslår vi oversendt til sentralstyret til avgjørelse.

Etter denne generelle redegjørelse for programkomitéens innstilling gikk en over til behandling av de enkelte punkter.

Komitéen foreslo en del redaksjonelle endringer slik at den kommer til å lyde som følger:

«I dette programmet legger Det norske Arbeiderparti fram sine retningslinjer for stortingsperioden 1954—1957.

I «Grunnsyn og retningslinjer» har Arbeiderpartiet lagt fram sitt prinsipielle program. Det norske Arbeiderparti vil bygge Norge på den demokratiske sosialismens grunn. Målet er å skape et samfunn som gir økonomisk og sosial trygghet og frihet, likhet og brorskap til menneskene. Mennesket er midtpunktet i all demokratisk sosialisme.

Med sitt arbeidsprogram søker Arbeiderpartiet fullmakt fra velgerne til å utvikle og forme om det norske samfunnet slik at det skritt for skritt kan nærme seg målet.

Det norske Arbeiderparti kjenner seg forpliktet til å gjennomføre programmet. På den andre siden vil partiet bare gjøre de prinsipielle framstøt i perioden som folket i valg har gitt det fullmakt til å gjennomføre.

*

Det norske Arbeiderparti har vært og vil være det arbeidende folks parti i by og bygd.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og Det norske Arbeiderparti er gjennom historien knyttet sammen med uløselige bånd og danner sammen med arbeidsfolkets andre organisasjoner den norske arbeiderbevegelse.

Arbeiderne og funksjonærene, småbrukerne og fiskerne, håndverkerne og de små næringsdrivende lever av sitt eget arbeid. De står på felles grunn og har felles interesser. Det norske Arbeiderparti er deres parti.

Arbeiderbevegelsen tar sikte på å skape et nytt samfunn. I dette arbeid trer bevegelsen fram som representant for alle framskrittvennlige krefter som vil et samfunn bygd på samarbeid og fellesskap.

Folket bygger landet. Vårt program er en appel til alle ansvarsbevisste norske kvinner og menn om å sette kreftene inn til en stor felles innsats og føre utviklingen videre til gagn for land og folk.»

Forslaget ble enstemmig godkjent.

Programmets første del.

MERKESAKENE

Komitéen hadde foretatt en omredigering av avsnittet «Framskrittet skal fortsette» og som følge derav foreslo den at avsnittet «Merkesakene» i det opprinnelige forslaget går ut.

Avsnittet «Framskrittet skal fortsette».

Dette avsnittet ble foreslått rykket fram som første avsnitt i første del av programmet, og etter komitéens forslag vil da avsnittet om «Framskrittet skal fortsette» få følgende form:

Framskrittet skal fortsette.

«Siden arbeiderregjeringen begynte å styre i landet i 1935 har den økonomiske og sosiale utvikling — bortsett fra okkupasjonsårene — gått framover i raskt tempo. Næringsveiene er bygd ut, produktiviteten er steget sterkt og *nasjonalinntekten* er i løpet av 20 år bortimot fordoblet. Resultatene av produksjonen blir *rettferdigere fordelt* enn i kanskje noe annet land. Bortsett fra sesongmessig og geografisk betinget arbeidsledighet har hele folket vært i arbeid. Den *nakne fattigdommen*, som var en kjensgjerning i by og bygd i begynnelsen av 1930-årene, er overvunnet. Et omfattende helsearbeid har drevet tilbake flere av de store *folkesykdommene*, bl. a. tuberkulosen, og skapt et sunnere og sterkere folk. Reformen i vårt skolestell har brakt *folkeopplysningen* store steg framover. Gjennom en storstilt boligbygging har samfunnet tatt kampen opp mot *bolignøden*.

Det har vært mulig å nå disse resultatene fordi samfunnet har ført en aktiv og målbevisst politikk. Ressursene i landet har vært mobilisert for framskrittet i samsvar med nasjonal plan.

Den første stortingsperioden etter krigen var gjenreisningens periode. Tiden fra 1949 har vært kjennetegnet av en veldig utbygging på alle områder. Den har også stått i forsvarets tegn. Det norske folk har under arbeiderstyret satt mye inn på å trygge framtiden.

Vi har nådd langt.

Framskrittet skal fortsette. Det ligger store uløste oppgaver foran oss:

Vi lider i vårt land, som i andre land, under virkningene av internasjonal krise og mistillit.

Vi har ennå ikke utnyttet landets naturlige rikdomskilder, særlig ikke kraftkildene og malm- og mineralforekomstene. Vi har store uløste oppgaver når det gjelder utbyggingen av vår samferdsel.

Vi har ennå ikke fullgod organisasjon og produktivitet i vårt næringsliv.

Vi har ennå grupper i folket, særlig blant de eldre og blant barnerike familier, som har små inntekter.

Vi har ennå ikke lettet husmødrene i deres arbeid på en måte som svarer til den tekniske utviklingen i arbeidslivet ellers.

Vi har ennå et jordbruk hvor mange bønder sliter på altfor små bruk.

Vi har ennå bolignød.

Vi har ennå et skolestell som ikke holder mål, særlig i bygdene.

Vi har ennå ikke skapt en folketrygd som gir trygghet for alle grupper i folket.

Vi har ennå store uløste oppgaver i vårt helsestell, særlig når det gjelder behandlingen av sinnssyke og åndsvake.

*

Det norske Arbeiderparti vil at folket i perioden skal samle kreftene om disse oppgavene:

Trygge landets frihet og selvstendighet.

Fremme toleranse og fredelig samvirke mellom nasjonene og dermed bedre vilkårene for byggende arbeid og framskritt i verden.

Sikre arbeid for alle.

Utvikle næringslivet videre med særlig sikte på å skape et allsidig næringsliv i de enkelte landsdeler og distrikter og å oppnå bedre organisasjon og høyre produktivitet.

Styrke demokratiet og bygge det ut i nærings- og arbeidslivet.

Øke det private forbruket så hurtig som produksjonsøkningen gjør det mulig.

Overvinne bolignøden. Familier som mangler hus må i løpet av perioden få eget hjem.

Forsere utbyggingen av skolestellet, særlig i bygdene.

Bygge ut helsepleien og de sosiale trygdene og bedre vilkårene for de gamle.

Skaffe elektrisitet til strømløse distrikter, der dette er teknisk mulig og lette arbeidet i heimene for husmødrene.

Øke tempoet i utbyggingen av samferdselsmidlene.

*

Programmet er dristig. Det vil stille store krav om innsats av alle. Men Arbeiderpartiet vil samtidig fremheve at vilkårene på flere måter ligger vel til rette for å flytte merkepelene for framskrittet videre.

Landets økonomiske grunnlag og vårt produksjonsutstyr er sterkere og mer utviklet enn noengang før. Om et par år vil vi ha fullført mange svære sivile og militære utbyggingsarbeider som i dag legger beslag på betydelige ressurser. Det skulle være mulig å øke produksjonen jevnt i årene som kommer og å bruke mer, særlig av produksjonsøkningen, til å bedre levevilkårene og til nye framstøt på de sosiale og kulturelle områdene.

Samtidig er det nødvendig å se i øynene at de internasjonale konjunktorene i vesentlig grad kan påvirke landets reelle inntekter og derigjennom våre muligheter for å bygge landet videre ut etter rasjonelle planer, for å gjennomføre de sosiale og kulturelle tiltak.

Den fulle sysselsettingen er Arbeiderpartiets fremste mål. Dersom de internasjonale konjunkturer rammer våre eksport-inntekter vil de også sette den fulle sysselsettingen i fare. Det norske Arbeiderparti vil at landet i et slikt tilfelle skal konsentrere alle sine krefter om å hindre arbeidsløshet, og gå til vidtgående tiltak for å holde aktiviteten i næringslivet oppe, selv om det for en tid må føre til at løsningen av visse reformer blir utsatt. Samfunnet skal ha ansvar for at alle har arbeid. Det må derfor ha rett og plikt til å tre aktivt og ledende inn i vårt økonomiske liv ved målsetting, ved planlegging og ved praktiske tiltak slik som situasjonen krever det. Beredskapsplaner mot krise og arbeidsløshet må alltid være utarbeidet, stadig holdes à jour og settes i verk ved tegn til depresjon.»

Forslaget ble enstemmig tiltrådt.

Avsnittet «Norge og verden».

Komitéen foreslo at de to siste setningene i første avsnitt hvor det heter: «Vi må være positive og realistiske. Mismot må ikke få innpass hos oss,» blir sendt over til sentralstyret til nærmere redaksjon.

I tredje avsnitt etter setningen som slutter med ordene: «på både lang og kort sikt,» føyes til en ny setning sålydende: «På denne måten legger en også det beste grunnlag for nasjonalt selvstyre.»

I tilknytning til dette endringsforslaget erklærte *Bratteli* at komitéen var av den oppfatning at i den endelige formulering bør det komme med en setning eller to som klarlegger vårt syn på kolonispørsmålet, nasjonal frihet og selvstendighet. Komitéen foreslo at første avsnitt etter setningen: «Samtidig vil Det norske Arbeiderparti at Norge skal stå som talsmann for dette syn,» gis følgende formulering: «Formålet med samarbeidet innenfor A-pakten er å skape bedre muligheter for forhandlinger om tvistespørsmål som skiller verden.»

Bernt Lund, Oslo, opptok forslag om at etter setningen som slutter med «etter at saken er drøftet på organisasjonsmessig vis innenfor paktens organer,» tilføyes følgende setning: «Paktens organer må klargjøre grunnlaget for forhandlinger mellom øst og vest.»

Bernt Lunds forslag ble enstemmig sendt over til sentralstyret. Nest siste avsnitt om «Norge og verden» fikk etter forslag fra komitéen følgende form: «Men heller ikke Europa kan stå alene i verden. Et særlig fellesskap i Europa skal være en naturlig del av et større Atlanterhavssåmfunn, der Europa utgjør en sterk enhet.»

Komitéens forslag ble enstemmig vedtatt.

Avsnittet «Framstøt for folkestyret».

Komitéeen foreslo at titelen ble forandret til: Nye framstøt for folkestyret. Komitéen hadde foretatt en rekke redaksjonelle endringer i det opprinnelige forslag. *Bratteli* opplyste at avsnittet om fullmaktene således hadde fått ny formulering.

Bernt Lund, Oslo, opprettholdt forslaget fra AUF's sentralstyre i avsnittet om demokratiet i arbeidslivet.

Trygve Bratteli: Ingen er i og for seg uenig i dette forslaget. Det vil imidlertid forlenge avsnittet, og jeg vil derfor tilrå landsmøtet å vedta innstillingen.

Innstillingen ble vedtatt mot noen få stemmer.

Avsnittet om «Forsikringsselskapene».

Trygve Bratteli opplyste at bak landsstyrets innstilling når det gjaldt så vel forsikringsselskapene som bankene lå det en politisk vurdering. Dette er litt av et eksperiment. Det har vært oppfatningen at det foreløpig ikke er formålstjenlig å ta med også livsfor-

sikringsselskapene. Det vil snart foreligge en innstilling fra en ned-satt komité om dette, og da bør vi ikke binde oss for mye i dag. Avsnittet om sparebankene har komitéen foreslått går ut.

Ebba Lodden, landsstyret: Går setningen om at «forsikrings-takerne må ha avgjørende innflytelse med valg av selskapets høy-este organer» ut?

Trygve Bratteli: Nei, men avsnittet er redigert om. I dag vet vi ikke akkurat hvordan dette skal gjøres.

Ragnvald Berli, Aust-Agder, tok opp sitt forslag om at setnin-gen «All privat og offentlig tiltaksevne i vårt samfunn må få utfolde seg» gikk ut.

Trygve Bratteli: Redaksjonskomitéen vil fraråde dette forslaget. Innstillingen ble vedtatt mot 1 stemme som ble avgitt for Berlis forslag.

Alf Rummelhoff, Oslo, ville spørre programkomitéen om den hadde gjort noen endringer i det avsnittet han hadde pekt på, nemlig i spørsmålet om bedrifter som ble vanskelig.

Trygve Bratteli pekte på at programkomitéen mente at dette spørsmålet måtte sees i relasjon til et avsnitt som står lenger oppe, nemlig om at håndverksbedrifter og småindustri fortsatt skal være private foretagender. Vi har ingen planer om å sosialisere småbe-drifter i den kommende fireårs periode. Jeg tror forresten vi aldri kan gjøre småbedrifter til offentlige foretagender. Jeg forstår godt Rummelhoffs betenkeligheter, men vi kan vanskelig foreta noen forandringer i programmet.

Avsnittet ble enstemmig vedtatt.

Etter komitéens forslag fikk hele dette avsnitt følgende formu-lering:

Nye framstøt for folkestyret

Det norske Arbeiderparti står vakt om våre demokratiske friheter og om rettssikkerheten. Vårt demokrati er blitt til gjennom kamp og utvikling. Det er ikke fullkomment. Det er en betydningsfull opp-gave å gjøre framstøt for folkestyret på nye områder og å gjøre det levende i folket. Arbeiderbevegelsen og dens organisasjoner vil være en stadig virksom drivkraft i den demokratiske utviklingen i vår tid.

*

Det er en viktig sak for demokratiet at kvinnene og ungdommen kommer mer med i styre og stell, både i stat og kommune og i orga-nisasjonslivet. Arbeiderpartiet vil legge forholdene til rette slik at kvinner liksom menn, unge liksom eldre kan gjøre full bruk av sine demokratiske rettigheter i samfunnet.

*

Stortinget er den sentrale institusjon i vårt politiske og konstitusjonelle liv. Det skal — i samsvar med Grunnloven — trekke opp de store linjene for den politiske virksomheten, vedta lover, utlikne skatter, gi bevilgninger og kontrollere administrasjonen. Regjeringen — som i alle sine handlinger står ansvarlig overfor Storting og folk — må ha slik myndighet at den effektivt kan styre landet etter de retningslinjer Stortinget trekker opp. En arbeidsdeling mellom storting og regjering er av vesentlig betydning for et handlekraftig demokrati. I den fullmaktslovgivning som da er nødvendig må en sørge for at fullmaktene får en form og et innhold som til enhver tid sikrer Stortingets reelle innflytelse.

*

Det kommunale selvstyre er en viktig del av vårt folkestyre og er grunnlaget for den lokale forvaltningen. Kommunal ledelse og kommunalt tiltak trengs når samfunnet skal bygges ut og formes om. Det er en kjensgjerning at svakt næringsliv og dårlig økonomi i mange kommuner skaper stor ulikhet og undergraver både kommunalt selvstyre og kommunal tiltaksevne. Det norske Arbeiderparti vil føre en politikk som styrker det økonomiske grunnlaget i kommunene og derigjennom underbygge det kommunale selvstyre. Dette legger forholdene til rette for større likhet mellom innbyggerne i forskjellige kommuner og for at kommunene kan spille en aktiv rolle ved gjennomføringen av en byggende politikk i landet. Kommuneinndelingen bør være slik at den tjener disse formålene.

Utviklingen fører med seg at fylkeskommunen får nye oppgaver å løse. Desentralisering av statsmyndigheten fører i samme retning. Det er nødvendig å styrke administrasjonen i fylkene. De folkevalte organene — fylkesting og fylkesutvalg — må få større myndighet og innflytelse. Det må arbeides videre med spørsmålet om byenes deltakelse i fylkeskommunen. I sammenheng med dette bør prinsippene om valg til og sammensetning av fylkestingene utredes nærmere.

*

Samfunnet er i våre dager sammensatt, og gjennomorganisert. Det er en viktig oppgave å hindre at samfunnet stivner i byråkrati og at sentralisering tar overhånd. Vårt folkestyre må bli virkeliggjort i så direkte og levende former som mulig. Demokratiet må utfolde seg gjennom folkets egne organisasjoner. På sin side må disse organisasjonene være demokratiske i oppbygging og ledelse.

*

Når det gjelder ledelsen av den økonomiske virksomheten i landet, har folkestyret ennå ikke trengt igjennom. En fåtallig krets av aksjonærer og direktører i banker, forsikringsselskaper og storindustri utøver her en ledelse og har en makt og myndighet som harmonerer dårlig med folkestyret ellers i vårt samfunn. Arbeiderpartiet vil at folket selv skal få større myndighet og innflytelse på ledelsen av den økonomiske virksomheten.

*

Samfunnet må ha ansvaret for at landet blir bygd ut og for at folket er i produktivt arbeid. Dyrekjøpt erfaring har vist at et privat næringsliv ikke makter disse oppgavene alene. Storting og regjering må

spille en aktiv og ledende rolle i vårt økonomiske liv. Det samme gjelder lokale myndigheter i by og bygd. Det trengs planlegging, samordning, støtte og kontroll fra samfunnets side. All privat og offentlig tiltaksevne i vårt samfunn må få utfolde seg. Men det er nødvendig å sørge for at de viktigste oppgavene blir løst først, og at ressursene ikke blir liggende unyttet eller blir spilt ved planløshet og mangel på samordning. Det norske Arbeiderparti mener at et økonomisk demokrati som bygger på planøkonomi, er nødvendig for å bygge landet og for at vårt folk skal mestre krisenes og arbeidsløshetens problem.

*

Bankene og forsikringsselskapene har en nøkkelstilling i vårt økonomiske liv. De forvalter en veldig kapital. Ved de lån de gir eller nekter å gi, øver de en vesentlig innflytelse på omfanget og retningen av produksjonen, dvs. på utbyggingen av landet og på sysselsettingen i samfunnet. Kapitalen de forvalter er skapt ved felles innsats. Det norske Arbeiderparti mener at samfunnet må få større innflytelse på forvaltningen av denne kapitalen.

Vår lovgivning må gi uttrykk for det prinsipp at banker og forsikringsselskaper skal forvalte kapitalen på en slik måte at den medvirker til å realisere de retningslinjer for vårt økonomiske liv som Stortinget trekker opp. Bankspeksjonen og forsikringsrådet må styrkes.

Samfunnet bør være representert i ledelsen for de største private forretningsbankene. I de private bankene oppnevner aksjonærene i dag hele ledelsen, enda deres kapital bare utgjør en meget liten del av den kapital bankene forvalter. Arbeiderpartiet mener at dette er udemokratisk og ubetryggende fra et samfunnsmessig synspunkt. Etter forslag fra Regjeringen bør Stortinget oppnevne en del — f.eks. tredjedelen — av representantene i ledelsen for de største forretningsbankene. Om forholdene gjør det nødvendig opprettes en Statens kredittbank.

I livsforsikring har aksjeselskapsformen ingen berettigelse. Den gir et lite antall aksjonærer forvaltningen av den veldig kapitalen som de hundretusener norske forsikringstakere sparer opp. Arbeiderpartiet vil at aksjeselskapene og aksjonærstyret helt ut skal vike plassen for samvirke, gjensidige selskaper og for selvstyre fra forsikringstakernes side. Forsikringstakerne må ha avgjørende innflytelse ved valg av selskapets høyeste organer. Forvaltningen av kapitalen må skje under demokratisk kontroll.

*

Arbeiderpartiet mener at vårt samfunn er tjent med både privat eiendomsrett, sameie, kommunal og statlig eiendomsrett. Vår økonomiske lovgivning skal hvile på det prinsipp at all eiendomsrett og kapital skal forvaltes i samsvar med sin samfunnsmessige oppgave. Forvaltningen skal være tillitsverv, ikke privilegium.

Det er et mål at hus og heim skal være egen eiendom. Jorda skal på trygge vilkår tilhøre de arbeidende jordbrukere. Fiskerflåten må tilhøre de aktive fiskere. Håndverk og småindustri skal være private bedrifter.

Samvirke er en organisasjonsform som best forener effektivitet og demokrati.

Samvirke er en organisasjonsform som best forener effektivitet og demokratisk sosialisme. Samfunnet bør derfor utvikle og støtte sam-

virket på alle områder, som høver for det, i næringslivet. I produksjon og omsetning er samvirket et ledd i god rasjonell organisasjon.

Samvirke mellom private og stat og kommune kan være en hensiktsmessig form og bør brukes når det er fordeler å vinne på det for samfunnet.

*

Stat og kommune bør gå inn i næringslivet som eier eller deleier for å reise nye samfunnsviktige bedrifter der det trengs nasjonale løft. Det samme gjelder når det er viktige økonomiske eller sosiale fordeler å vinne for landet. Staten, kommunene og industrien bør bygge ut kraftverkene i landet etter en samlet plan. Det offentlige bør gå videre med å overta samferdselsmidlene når almene hensyn krever det.

Framsyn og effektivitet i det private næringsliv har vesentlig betydning for framgangen i landet. Bedriftslederne har en viktig oppgave i vårt samfunn. Arbeiderpartiet mener at myndighetene og næringslivet må samarbeide. Veldrevne bedrifter, som ledes med dyktighet og ansvar, er virksomme ledd i byggende samfunnsøkonomi.

Dersom større private bedrifter som har betydning for landets økonomi, blir vanskjøttet og svikter sin oppgave i produksjonslivet eller unnlater å ta rimelige hensyn til sine arbeidere og funksjonærer, bør Staten sørge for at bedriftene blir overført til samfunnets eie eller til nye eiere. Slike saker må Regjeringen legge fram for Stortinget i hvert enkelt tilfelle.

*

Den demokratiske utviklingen i samfunnet må gjenspeile seg i bedriftene og på arbeidsplassene. Dette problemet er felles for privat og offentlig virksomhet. På arbeidsplassen skal menneskene føle seg som medlemmer av et demokratisk samfunn, ikke som redskap i en produksjonsprosess. Arbeiderpartiet mener at samfunnet må søke fram til nye former for å utvikle det indre demokratiet i arbeids- og bedriftslivet og ha mot til å prøve nye veier. Det indre demokratiet er ikke bare et mål i seg selv. Det vil skape større trivsel hos arbeidere og funksjonærer og utløse initiativ, kunnskaper og innsatsvilje til fordel for så vel bedriftene som samfunnet.

Det daglige arbeidet på verksted og kontor skal være kjennetegnet av grunnsetningen om menneskelig likeverd. Felles rådslagning og samarbeid må prege forholdet mellom ledelse og underordnede. Dermed blir grunnlaget lagt for naturlig disiplin, som har så stor betydning for gode resultater i det moderne arbeidsliv.

Undervisning i høyskoler og tekniske og merkantile skoler må legge vekt på å gi elevene kunnskap om moderne bedriftsledelse og om samarbeidets betydning. Rekrutteringen til høyskolene skal være bred og allsidig.

Produksjons- og driftsutvalgene har hittil ikke spilt den rolle de var tiltenkt i vårt bedriftsliv. Samfunnet er ikke tjent med det. Produksjons- og driftsutvalgene må bli effektive organer for samarbeid, produksjonsøkning og demokrati. Samfunnet må støtte og samarbeide med arbeidslivets organisasjoner for å nå dette målet.

*

Ved en bedrift er arbeidernes og funksjonærenes velferd og framtid avhengig av at bedriften blir vel ledet og går godt. Bedriftsledelsen treffer avgjørelser som har vidtrekkende følger for de ansatte. På den

annen side er bedriften helt avhengig av innsatsen, innstillingen og ansvarsfølelsen hos dem som arbeider der. Det består et interessefellesskap mellom alle som er knyttet til en bedrift. Det er av stor betydning at det også består et tillitsforhold mellom dem.

De fleste storbedrifter er aksjeselskaper. Men Aksjeloven yter ikke rettferdighet overfor arbeidernes og funksjonærenes særlige interesser og innsats i bedriftene. Aksjonærene er i Aksjelovens forstand enerådende. De har enerett til å velge styre, og styret står bare ansvarlig overfor aksjonærene. Ofte har styremedlemmene avgjørende innflytelse på generalforsamlingene. I så fall velger de seg selv, og står ansvarlig overfor seg selv alene.

Arbeiderpartiet vil gå inn for reformer i aksjelovgivningen, slik at arbeiderne og funksjonærene ved storbedriftene i industrien får rett til å velge målsmenn til bedriftens ledelse. Dette betyr medbestemmelsesrett for de ansatte og anerkjennelse av deres særlige interesser og innsats. Medbestemmelsesretten skal ikke forkludre de klare linjene i forholdet mellom fagforeningene og bedriftens ledelse, og skal heller ikke gi arbeidernes og funksjonærenes målsmenn flertallet og dermed avgjørelsen i bedriftsledelsen. Men medbestemmelse og medansvar forutsetter reell innflytelse. De personer som representerer de ansatte, må være likestilte medlemmer og yte positive bidrag til bedriftens ledelse.

Medbestemmelsesretten vil være et framsteg for industrielt demokrati. Den vil gi økt garanti for at bedriftene blir ledet i samsvar med interessene til så vel de ansatte og samfunnet som til aksjonærene.

Avsnittet «Mål og midler i den økonomiske politikken».

Titelen på avsnittet ble etter forslag av komitéen sendt sentralstyret til endelig redaksjon. Komitéen foreslo en rekke endringer slik at avsnittet i sin helhet kommer til å lyde:

Samfunnet må ta i bruk en rekke virkemidler for å gjennomføre en effektiv økonomisk politikk. Alle må være utformet og anvendes i samsvar med våre demokratiske prinsipper.

Planlegging er nødvendig. Det må utarbeides økonomiske langtidsplaner for utbyggingen av landet. Nasjonalbudsjettet må hvert år gi en oversikt over de økonomiske forhold og utviklingstendensene og trekke opp forslag til retningslinjer for den økonomiske politikk. Den offentlige statistikken må bygges videre ut. Oppgaven er å lede utviklingen og samordne kreftene.

Det ligger i det private næringslivs natur at den har en tendens til å konsentrere den økonomiske virksomheten i visse distrikter, fordi det privatøkonomisk lønner seg best. Det norske Arbeiderparti vil at samfunnet skal medvirke til at den økonomiske virksomheten blir mer spredt over landet. Det vil gi landet et allsidigere og solidere næringsliv. Det økonomiske langtidsprogrammet må legge stor vekt på å framskynde lokal utbygging som nytter ut distriktenes naturlige muligheter: kraftkilder, råstoffer og arbeidskraft. Formålet er at de distrikter i landet som ligger etter økonomisk, skal bygges ut planmessig med aktiv medvirkning fra samfunnets side, så de ved egen produksjon kommer økonomisk på høyde med landet ellers.

Planene for utbygging av Nord-Norge er et eksempel på aktiv plan-

økonomi. Den er i landsdelens og hele landets interesse og må gjennomføres etter forutsetningene.

De viktigste økonomiske virkemidler er finanspolitikken og pengepolitikken. Den må utvikles videre, slik at den raskt kan tilpasse seg nye situasjoner og spesielle problemer.

Statsbudsjettet og de kommunale budsjettene må på samme måte bidra til at hele folket er i arbeid og at landet blir bygd ut. De må være tilpasset til konjunkturutviklingen. Skatte- og avgiftspolitikken utformes med sikte på å gi en sosialt forsvarlig fordeling av skattebyrdene og oppmuntre til produktiv innsats. Den familievennlige tendensen i skattesystemet styrkes. Prinsipielt skal vanlige arbeidsinntekter skattlegges proporsjonalt. Progresjonen i skattesystemet skal formes som tilleggsskatt på større inntekter. Revisjon av reglene om skattlegging av ektefeller. Forenklingen av de kommunale reduksjonstabellene må fortsette. Det samme gjelder arbeidet med å utjevne skattetrykket mellom kommunene. Skattelikning og innføring av skatter og avgifter forenkles og kontrollen må forbedres. Det må skje en planmessig utbygging og effektivisering av likningsadministrasjonen, slik at lovgivningen kan håndheves mer effektivt for å ramme skattesvikere, bl.a. ved skjønsmessig likning etter forbruk. Det arbeides videre med spørsmålet om statsansatte likningssekretærer. Skatt av årets inntekt må gjennomføres og spørsmålet om offentlig regnskapslovgivning må utredes.

Rente- og kredittpolitikken skal bidra til å holde den økonomiske virksomheten oppe og være et ledd i arbeidet for full og produktiv sysselsetting. Den skal også motvirke en samfunnsmessig uforsvarlig stigning i husleiene. Det opprettholdes et lavt rentenivå og utbytteregulering i aksjeselskaper.

I den utstrekning det er nødvendig for å sikre full sysselsetting, høyere økonomisk aktivitet og rettferdig fordeling, og samtidig motvirke prisstigning og valutapriser, må penge- og finanspolitikken suppleres med direkte reguleringer. Detaljreguleringer skal bare brukes når de er nødvendige for å løse slike spesielle oppgaver.

Avsnittet ble enstemmig vedtatt.

Avsnittet «Bedre organisasjon og høyere produktivitet i næringslivet».

Komitéen foreslo at første setning i første avsnitt går ut, Dessuten de etterfølgende ordene «Utbyggingen må fortsette, men», slik at første setning begynner med «I årene som kommer vil Arbeiderpartiet osv.».

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Avsnittet «Lønnskuttakerne og husmødrene».

Komitéen foreslo at de to første avsnitt før første stjerne går ut. Komitéen hadde dessuten gjort en del andre endringer slik at hele avsnittet kom til å lyde:

Lønsmottakerne og husmødrene.

Det norske Arbeiderparti mener at lønnspolitikken må sette seg som mål å trygge og heve det alminnelige reallønnsnivå og på den måten bidra til en stigende levestandard. Dette kan skje ved å heve penge-lønnen, ved lavere priser, ved skattelettelser og ved sosialpolitiske tiltak eller ved flere av disse samtidig. Så langt det er mulig, må en gjennom-føre reallønn-stigning uten prisstigning.

Lønnspolitikken må fortsatt søke å virkeliggjøre den solidariske lønns-politikkens hovedprinsipp, som er å sikre alle lønsmottakere, ubundet av fag, næring eller bosted i landet, en sosialt forsvarlig levestandard. Det skal være lik lønn for menn og kvinner som utfører likeverdig arbeid.

Lønnspolitikken må utformes slik at den belønner en særlig personlig innsats og tar omsyn til faglige og personlige kvalifikasjoner eller til at arbeidet innebærer særskilt risiko, ulempe eller ansvar. Stigende produktivitet som skyldes felles innsats i en bransje eller i en bedrift, bør også lede til felles fordel.

Lønnssystemet bør oppmuntre ungdommen til å søke opplæring, slik at det sikres en tilfredsstillende tilgang av kvalifisert ungdom til fag-lært arbeid.

Lønningene skal fastsettes etter forhandlinger mellom arbeidslivets organisasjoner slik praksis har utviklet seg. Lønnsnemnd opprettholdes som en frivillig institusjon.

*

I forsvaret for lønsmottakernes interesser er det en fundamental oppgave å sørge for et stabilt prisnivå. Prisloven må brukes og hånd-heves etter sitt formål. Prinsippet om at prisfastsetting skal være rime-lig og skje under samfunnsmessig ansvar må innarbeides ved hånd-heving av loven. Samfunnet må nøye følge den private pris- og kon-kurranseregulering som organisasjoner og storbedrifter driver og gripe effektivt inn når prisene er urimelige og når konkurransen blir inn-skrenket i strid med samfunnsmessige interesser. Det offentlige må selv fastsette prisene når andre kontrollmidler ikke fører fram. Prisene på melk og brød må holdes nede ved subsidier. Når konjunkturerne gjør det rettferdig og rimelig skal prisutjevningsavgifter brukes for å holde prisene på forbruksvarer nede. I tider med liten varetilgang innen lan-det av sesongbetonte varer bør en gjennom import sørge for rimelige forsyninger til rimelige priser. Som et ledd i en aktiv prissenknings-politikk bør samfunnet støtte og medvirke til produksjon i store serier av slike standardiserte varer som møbler, radioapparater, barneklær, barnesko og arbeidssko.

*

Forbrukerne må få økt innflytelse. Forbrukerråd må opprettes så forbrukerne får et sentralt organ til forsvar for sine interesser. Sam-funnet må støtte forbrukerkooperasjonen, så den effektivt kan løse sin oppgave som forbrukernes fremste organisasjon, som prisregulerende og kontrollerende faktor og som banebryter for rasjonell og billig om-setning og god servise. Det norske Arbeiderparti vil at denne støtten også skal kunne gis i form av medvirkning til løsning av kooperasjonens finansieringsproblemer. Det offentlige bør i det hele medvirke til mo-dernisering av omsetningsapparatet, bl.a. ved støtte til finansiering av

anlegg til selvbetjeningsbutikker. Loven om omsetning av jordbruksvarer endres slik at forbrukerne og det offentlige får sterkere representasjon i Omsetningsrådet.

*

I det daglige liv står husmødrene mer enn noen annen som representant for forbrukerne i samfunnet. Samtidig er husmødrene heimens arbeidere. Husmødrenes vilkår er blitt forbedret både i by og bygd fordi familiene har fått sin økonomi forbedret. Samtidig er det klart at det store antall av husmødre landet over sliter med lang dag og tungt arbeid. Prisstigning og vareknapphet har også rammet dem mer direkte enn noen andre. Det trengs landsplan for bedring av husmødrenes vilkår.

Det er en viktig samfunnssak å lette arbeidsbyrden for husmødrene. En økende del av tilgangen på elektrisk kraft må avses til forbruk i heimene. I løpet av fem års perioden 1953—57 bør det være mulig å skaffe elektrisk strøm til 50 000 heimer i strøk av landet som i dag er uten elektrisk kraft. Elektrisitet til lys, koking og husholdningsmaskiner må ha prioritet. Arbeidet med innlegging av vann i heimene må påskyndes. Samfunnet bør ta initiativet til framstilling av gode og billige vaskemaskiner, dypfrysingsanlegg, kjøleskap og andre maskiner som i særlig grad kan gjøre husarbeidet lettere og gjøre det enklere for husmødre som ønsker det, å ta del i arbeidslivet utenfor heimen.

Den vitenskapelige forskingen må tas i bruk i hjemmenes tjeneste med sikte på kontroll av varekvaliteter for forbrukerne og med sikte på nye metoder og redskap som kan lette husarbeidet. Denne forskingsvirksomheten bør organiseres i tilknytning til Forbrukerrådet.

Et stort antall kvinner er i dag så bundet av sitt husmøryrke at det til dels hindrer deres deltakelse i samfunnslivet ellers. Ordningene med barnehager, daghjem og parkanter og støtten til ferie for husmødre må derfor utbygges.

Forslaget ble enstemmig tiltrådt.

Avsnittet «Bøndene og fiskerne».

Komitéen foreslo at dette avsnittet fikk følgende formulering:
Bøndene og fiskerne.

Under arbeiderstyret er levevilkårene for den alt overveiende delen av jordbruksbefolkningen og fiskerne i landet løftet opp til gode kår. Dette framsteget er et resultat av målbevisst politikk under arbeiderstyret i landet. Solidaritet mellom by og land og økonomisk planlegging har vært kjennetegnet på denne politikken.

Opprettholdelsen og bedringen av vilkårene i bygdene og fiskeridistriktene vil heller ikke framover gjøre seg selv. Også i framtiden må det målbevisst politikk og solidaritet til. Det norske Arbeiderparti vil føre en slik politikk. Partiet vil ikke tillate at det som er vunnet går tapt. Lønnsomheten i jordbruk og fiske må holdes oppe. Partiet vil føre arbeidet videre for nye framsteg.

I jordbruket gjelder det nå å legge vilkårene til rette for rasjonell drift og indre jamstilling. Mange bruk er i dag for små og får av den grunn en tung og urasjonell drift. Mer jord og mer rasjonelle bruksstørrelser må være løsenet. Det norske Arbeiderparti vil gå inn for at det utarbeides en nasjonal nydyrkingsplan. Oppgaven må være å

legge vilkårene til rette slik at nydyrkingen — fulldyrking og overflate-dyrking — etter hvert kan nå opp i om lag 100 000 mål om året. Formålet skal være å gi jord til bruk som i dag er for små, og å skape nye bruk av rasjonell størrelse til de jordsøkende i landet. Det opprettes et eget organ til å lede gjennomføringen av planen. Nydyrkingen må få aktiv støtte fra Staten og gjennomføres ved bruk av moderne hjelpemidler og i samarbeid med jordbrukets egne organisasjoner. Hånd i hånd med arbeidet for å øke bruksstørrelsen må det gå et planmessig arbeid for å støtte samvirket i produksjon og omsetning.

Ledelsen av jordbruksnæringen, dens organisasjoner og dens sentraler ligger i dag i uforholdsmessig grad hos de store bøndene. Det trengs en utvikling av det indre demokratiet i næringen, så alle jordbrukere får den innflytelse de bør ha. Vilkåret for en slik indre utvikling er at prinsippet om lik stemmerett blir gjennomført i jordbrukets organisasjoner, slik som det er gjennomført i det offentlige liv og i andre folkelige organisasjoner.

I fiskerinæringen må fiskernes rett til å eie fiskefartøylene underbygges økonomisk. Samfunnet må medvirke til at fiskerne blir i stand til å skaffe seg hensiktsmessige fartøyer og redskaper for rasjonell kontinuerlig drift. Kvalifisert ungdom må få støtte til å komme i gang.

Samvirket i fiskeriene har rasjonalisert og demokratisert næringen. Samvirket må utbygges både i tilvirkning, produksjon, omsetning og eksport. Samfunnet må medvirke til at samvirketiltakene kan utvikle seg videre.

Reguleringen av fiskeeksporten utbygges videre slik at reguleringene til enhver tid kan møte de krav som stilles til en rasjonell og økonomisk omsetning. Fiskernes organisasjoner må ha innflytelse i eksportorganene. Ved markedsbearbeidelse i utlandet må en søke å vinne nye markeder for fiskeproduktene.

Komitéens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Avsnittet «Kulturell og sosial reisning».

Komitéen foreslo at avsnittet fikk følgende tittel: «Nye kulturelle og sosiale framskritt». Komitéen foreslo ellers en del redaksjonelle endringer, slik at avsnittet i sin helhet kom til å lyde:

Mennesket er midtpunktet i all sosialistisk politikk. Alle ting i samfunnet skal tjene menneskene. Utbyggingen av landet, av folkestyret og av det økonomiske livet, skal legge grunnlaget for fortsatt kulturell og sosial reising og bidra til å gjøre menneskene trygge, frie og lykkelige.

I årene etter krigen har vi løst mange og store sosiale problemer og gjort betydningsfulle framsteg på kulturpolitikens felter, til tross for de veldige sivile og militære gjenreisings- og nyreisingsarbeidene. Utbyggingen av landet er nå kommet så langt at vi i årene som kommer kan gjøre videre framstøt for kulturell og sosial reising, med direkte sikte på å trygge og verne om det enkelte menneske, dets selvrespekt og motstandskraft mot nød og sosiale ulykker.

*

I heimen og i skolen legges grunnlaget for det nye og det kommende i vårt samfunn. En god, demokratisk skoleordning løfter kunnskaps-

nivået, river ned sosiale klassekiller og utvider grunnlaget for rekruttering til ledende stillinger i samfunnet.

Det trengs nå nye framstøt for at skolen vår skal holde mål. Framstøt for skolen krever først og fremst mer skolehus og flere lærere. Det norske Arbeiderparti vil at det skal vedtas en landsplan for bygging av skoler og utdanning av lærere i kommende stortingsperiode.

Gjennomføringen av denne landsplanen må ha høy prioritet i perioden og settes i verk i stigende målestokk etter hvert som beredskapsarbeidene er ført fram. De nærmeste mål skal være å styrke landsfolkeskolen, så den kan komme på linje med skolen ellers i landet, og bygge ut framhaldsskolen slik at en kan gjennomføre minst åtte års skolegang i alle kommuner i hele landet. Det må settes særskilt kraft inn på å utvikle skolene i skolefattige strøk. Alle skolepenger må etter hvert falle bort.

For å økonomisere med midlene og legge utviklingen til rette for en samlende ungdomsskole, bør en så langt det er praktisk, bygge felles skoleanlegg for framhaldsskole og realskole eller for disse skoleslag og en folkeskole. Skoleloven må gi hjemmel for at de kommuner som ønsker det, kan forsøke en ordning med kombinert realskole og framhaldsskole.

Det norske Arbeiderparti vil at skolepolitikken skal sikte mot en skoleordning som gir barn og ungdom i bygd og by en fullverdig, grunnleggende utdanning fram til 16—17 års alderen. Denne skolen må gi en god almenutdanning, og høve til en første yrkespreget opplæring i de høyeste klassene. Etter hvert som det blir mulig, bygges det ut en felles ungdomsskole som tar opp i seg både framhaldsskolen og realskolen. All videregående utdanning bygger så på dette grunnlaget med like gode vilkår for praktisk og teoretisk opplæring.

Målet skal være at all ungdom får velge yrke etter anlegg og interesser, og at de får utdanne seg i samsvar med sitt yrkesvalg, uavhengig av økonomi og bosted.

For at det kulturelle framstegsarbeidet skal bygge på trygg grunn, må Staten stimulere vitenskapelig forskning og systematiske forsøk på hele undervisningsens område. De prinsipielle og praktiske spørsmål som reiser seg i sammenheng med utviding av skolegangen, samordningen av skolestellet og lærerutdanningen blir gjenstand for offentlig utredning på fritt grunnlag og under hensyn til erfaringene i vårt eget og i andre land.

*

At alle kan få arbeid og inntekt, er første vilkår for det enkelte menneskes mulighet til et fullverdig liv. Derfor er det et avgjørende krav, også i sosialpolitikken, at samfunnet sikrer dette. Vår sosialpolitikk skal forebygge og lindre den sosiale nød som kan oppstå for mennesker.

Helsevernet må komme i første rekke. Både det forebyggende helsearbeidet, behandlingen av de syke, og omskolingen av dem som må skifte yrke for å komme i arbeid igjen, er avgjørende forsvarsverker mot menneskelig ulykke. Det gjelder så langt som råd er å hjelpe dem som er rammet, ut av vanskene og tilbake til arbeid og normalt liv. I kommende stortingsperiode er det nødvendig å ta store løft på helsevesenets område, særlig når det gjelder omsorgen for de sinnslidende og de åndssvake.

Retten til en tilfredsstillende bolig er en grunnleggende menneskerett. I løpet av stortingsperioden må alle som i dag lider bolignød, få hus. Alle familier må skaffes eget hjem. Arbeiderpartiet ser det som en viktig oppgave at boligreisingen kan fortsette uavhengig av privat spekulasjon og vekslende konjunkturer. Samfunnet er ansvarlig for løsningen av boligsaken. Boligreisingen skal skje etter en landsplan med full utnytting av de materialer og den arbeidskraft vi har. Myn-dighetene må legge mulighetene til rette for kooperativ og privat boligbygging. Gjennom Statens Husbank og andre kredittinstitusjoner må samfunnet medvirke til at jevne mennesker kan bygge gode heimer med forsvarlig husleie.

*

Folketrygden må bli gjennomført i takt med utbyggingen av det økonomiske grunnlaget i samfunnet. Målet er at enhver som ikke kan klare å skaffe seg sitt utkomme selv, skal ha rett til en trygd som er stor nok til et menneskeverdig liv. De sosiale ytelsene skal ikke være almisser. I kommende periode må det bygges ut trygd ved tap av forsørger (forsørgertrygd) og ved tap av arbeidsførhet (uføretrygd). Mange av de gamle i samfunnet har i dag inntekter og vilkår som er utilfredsstillende. Det er nødvendig at alderstrygden blir hevet til et forsvarlig nivå, og at fri-inntekten blir satt vesentlig opp. Syketrygden og alderstrygden må i løpet av årene som kommer utvides til å gjelde for alle.

Komitéens forslag ble enstemmig vedtatt. Endringsforslagene til nest siste avsnitt ble sendt sentralstyret.

Programmets annen del.

Avsnittet «UTBYGGINGEN AV NÆRINGSLIVET»

Kraftutbyggingen.

Komitéen foreslo at ordet «fast» i siste setning gikk ut slik at den kom til å lyde: «Det opprettes et råd som skal ha til oppgave å gi statsmyndighetene råd om den beste og mest økonomiske dekning av energibehovene».

Komitéens forslag ble enstemmig vedtatt.

Knut Eidsåen, Buskerud, viste til det forslaget som var sendt inn fra Nore Arbeiderparti om kraftutbyggingen og ba om at sentralstyret overveiet de spørsmål som her var blitt tatt opp.

Nils Kvam, Inn-Trøndelag, minnet også om det forslaget han hadde tatt opp i forbindelse med dette punkt.

Begge disse forslagene ble oversendt sentralstyret.

Avsnittet «Industrien».

Avsnittet ble vedtatt enstemmig i sin opprinnelige form.

Avsnittet «Jordbruket».

Komitéen foreslo at dette avsnitt fikk følgende ordlyd:

Jorda skal på trygge vilkår tilhøre de arbeidende bønder. Jordbruket skal, så langt det er råd og nasjonaløkonomisk forsvarlig, dekke landets behov for jordbruksprodukter. Gjennom et samarbeid mellom staten og jordbrukets faglige og økonomiske organisasjoner legges vilkårene til rette for en rasjonell og lønnsom produksjon som sikrer dem som har jordbruk som hovednæring en sosialt forsvarlig levestandard.

Rasjonelle brukstyper er av vesentlig betydning for næringens lønnsomhet. Mulighetene legges til rette for å utvide bruk som er for små og for å opprette nye bruk for de jordsøkende. Oppstyking av jorda må hindres for bruk som derved kan få den rasjonelle drift vanskeliggjort. Støttebruk kan opprettes der forholdene gjør slike brukstyper fordelaktige. De lover som skal ordne jordforholdene utformes med disse mål for øye.

Ungdom som ønsker det, og har anlegg for det, skal ha muligheter til å komme i gang som brukere på egen jord.

Det utarbeides snarest en plan for en omfattende nydyrking. Denne nydyrking skal gi jord til bruk som trenger tilskottsjord og til reising av nye bruk.

En viktig forutsetning for et rasjonelt og lønnsomt jordbruk er et godt utbygd samvirke i produksjon og omsetning. Alle tiltak som tar sikte på dette må fortsatt få statens støtte. Dette gjelder maskinsamvirke, ensileringsanlegg, kjøle- og fryseanlegg, vatningsanlegg, vassforsyningsanlegg, foredlingsindustri, kulturbønder, jordbruks- og seter-veier. Staten må støtte nyreising og reparasjon av driftsbygninger og våningshus. Staten hjelper til å fremme en rimelig arbeidsdeling mellom de ulike landsdeler og de ulike brukstyper, særlig med sikte på en økt korn- og fôrproduksjon på de bruk og i de strøk som har de beste vilkår for dette. Fraktutjamning og frakttlette må sikre de bruk som ligger lengst fra markedet de samme innkjøps- og salgspriser som de markedsnære bruk.

Ved samarbeid mellom staten, jordbrukets organisasjoner og forbrukerne må en søke å unngå store prissvingninger på jordbruksvarer.

Alle som arbeider i jordbruket skal ha høve til en god fagopplæring. Kursvirksomheten utvides. Husstellopplæringa i bygdene bygges ut og samordnes med fagopplæringa ellers i jordbruket.

Forsøk og forskning må gis gode arbeidsmuligheter, og det må sørges for at forskningsresultatene blir hurtig kjent blant jordbrukerne.

De praktiske tiltak som settes i verk må bygge på erfaringer og forsøksresultater. Den faglige praktiske veiledning effektiviseres. Antallet av prøvebruk og demonstrasjonsgårder økes. Utvidet regnskapsføring til støtte for planleggingen av jordbruksdriften. Jordbruksmulighetene kartlegges gjennom et jordregister. Jordstyrene bygges ut til effektive organer som kan fremme en rasjonell utvikling.

Olga Mistereggen, Hedmark, foreslo at en i arbeidsprogrammet nyttet betegnelsen «jordbrukere» istedenfor «arbeidende bønder».

Trygve Bratteli: Vi diskuterte dette spørsmålet i komitéen og jeg kan røpe at det var meget sterk dissens. Vi stemte også over hvilket uttrykk som skulle brukes, og det ble med 5 mot 4 stemmer vedtatt å nytte uttrykket «arbeidende bønder».

Ved voteringen ble Olga Mistereggens forslag vedtatt med stort flertall, hvoretter komitéens innstilling ble enstemmig bifalt.

Arne Veen, Hedmark, tok opp sitt endringsforslag, og dette ble enstemmig sendt sentralstyret.

Avsnittet «Skogbruket».

Komitéeen foreslo som tilføyelse til første setning: «og virke til hjemmebruk».

Ragnvald Berli, Aust-Agder, tok opp sitt forslag om: «Arbeiderpartiet er av den prinsipielle mening at skogen bør tilhøre samfunnet».

Trygve Bratteli kunne ikke tilrå dette forslaget vedtatt, og dette ble tiltrådt, hvoretter komitéens forslag ble enstemmig godkjent.

Avsnittet «Fiskeriene».

I dette avsnittet foreslo komitéen at annen setning i første avsnitt kommer til å lyde: «Det er nødvendig for å skaffe en sosialt forsvarlig levestandard for fiskerne i landet, og for at fiskeriene skal fylle sin oppgave i norsk næringsliv».

Femte avsnitt som omhandler regulering av fiskeeksporten utgår (avsnittet er tatt inn i del I, under «Bøndene og fiskerne»).

Komitéeens forslag ble enstemmig vedtatt.

Avsnittet «Utenriks skipsfart, hvalfangst, selfangst».

Forslaget ble vedtatt i sin opprinnelige form.

Avsnittet «Samferdselen».

Komitéeen foreslo at siste setning i tredje avsnitt «Videreføring av de store stambaner» går ut og at setningen: «Utbygging av jernbanene etter en samlet landsplan» kommer inn i stedet.

Som tilføyelse til nestsiste avsnitt foreslo komitéen: «Statsbanene overtar de bilruter som går inn som en naturlig supplering av jernbanenettet».

Knut Eidsåen, Buskerud, spurte om ikke programkomitéen kunne få en mer konkret utforming av avsnittet om bilrutene.

Knut Josefsen, Aust-Agder, ville gjerne ha med en tilføyelse om utbyggingen av telefon og telegraf i de grissgrente bygder.

Trygve Bratteli, ville tilrå landsmøtet å vedta den foreliggende innstilling. De to forslag foreslo han sendt sentralstyret.

Forslagene ble sendt over til sentralstyret, hvorefter komitéens forslag med de foretatte endringer ble vedtatt enstemmig.

Avsnittet «Utenrikshandelen».

Komitéen foreslo dette avsnittet vedtatt i sin opprinnelige form, og dette ble enstemmig tiltrådt.

Avsnittet «Turistnæringen og reiselivet».

Også dette avsnittet foreslo komitéen vedtatt i sin opprinnelige form, og det ble enstemmig tiltrådt.

KULTUR- OG SOSIALPOLITIKKEN

Avsnittet «Skole- og kulturpolitikken».

Komitéen foreslo at setningen etter avsnittet som slutter med ordene «ved siden av barne- og ungdomsopplæring», får følgende form: «Fortsatt arbeid for å gjøre bøker, bildende og scenisk kunst og musikk tilgjengelig for hele folket og derigjennom også gir kunstnerne større muligheter». Dessuten foreslo komitéen at setningen i det påfølgende avsnitt: «Det opprettes et statens ungdomsråd», utgår.

Bernt Lund, Oslo, opptok sitt forslag sålydende: «Støtten til ungdom som søker videreutdanning skal i første rekke være en statsoppgave. Det må gjennomføres en samordnet støtte med reisestønad, større og flere stipend og rentefrie lån med skattefradrag ved tilbakebetaling.»

Trygve Bratteli : Vi har overveiet dette forslaget i komitéen. Spørsmålet vil ganske sikkert bli tatt opp, men vi bør ikke låse standpunktet fast i dette programmet.

Bernt Lund: Er det ikke mulig at sentralstyret kan se på spørsmålet?

Bratteli: Jeg går ut fra at sentralstyret får seg forslaget oversendt og at Kirkedepartementet vil ta hele saken opp til behandling.

Forslaget fra *Bernt Lund* ble sendt over til sentralstyret. Der-

etter ble komitéens forslag med de foretatte endringer enstemmig vedtatt.

Avsnittet «Sosialpolitikken».

Komitéen foreslo som ny setning i avsnittet om sykehus, etter setningen «Ny sinnsykelov»: «Skjerpet kontroll med privatpleien».

Dette avsnittet ble det henstillet til sentralstyret å se nærmere på ved den endelige utforming.

I forbindelse med avsnittet om husmorvikarene ville *Knut Josefsen*, Aust-Agder, ha nærmere presisert at støtte til husmorvikarer må utbygges slik at den også må omfatte gamle og enslige.

Denne henstilling ble besluttet sendt over til sentralstyret.

Komitéen foreslo som tilføyelse til avsnittet om edruehetsarbeidet følgende: «Fortsatt støtte til det frivillige opplysningsarbeid som avholdsorganisasjonene driver.

Offentlig og private tiltak for opprettelse av nye moderne behandlingssteder for alkoholsyke samordnes under sakkyndig ledelse.

De kommunale edruskapsnemnders administrasjon styrkes og utbygges slik at nemndene kan yte hurtig og effektiv hjelp.

Kommunenes selvbestemmelsesrett i bevillingssaker opprettholdes i sin nåværende form.»

Fritjof Johnsen, Oslo, ba om at man i tilknytning til avsnittet om boligpolitikken tok hensyn til de ensligstilte og henstilte til sentralstyret å være merksam på dette punkt.

Komitéens forslag med de foretatte endringer ble deretter enstemmig vedtatt.

Programkomitéen foreslo at landsmøtet ga sentralstyret fullmakt til å foreta den endelige og formelle redigering av programmet. Dette ble enstemmig vedtatt.

Ragnvald Berli, Aust-Agder, foreslo at arbeidsprogrammet skulle utgis på begge målfører.

Dette forslaget ble besluttet sendt over til sentralstyret.

Det ble så stemt over arbeidsprogrammet i sin helhet, og dette ble enstemmig vedtatt med de foretatte endringer.

Ungdomsmanifest.

Programkomitéen foreslo at landsmøtet ga sentralstyret bemyndigelse til sammen med Arbeidernes Ungdomsfylkings sentralstyre å utarbeide et manifest som omfatter de spesielle ungdomssaker i arbeidsprogrammet.

Dette ble enstemmig vedtatt.

PARTIARBEIDET FRAM TIL VALGET

Haakon Lie redegjorde for stillingen foran høstens valg og parti-arbeidet fram til valget. Han uttalte herunder bl.a.:

Vi står foran en av de mest spennende valgkamper som har vært utkjempet i landet siden kampen om parlamentarismen sto på sitt høyeste. En ny valgordning skaper en ny og ukjent situasjon. Vi kan bare gjette om utfallet.

Like fullt får vi prøve å vurdere utsiktene. Internasjonalt kan vi ikke si at utgangstillingen er den hyggeligste. Selv om vi ser bort fra de valgseirene som nylig har vært vunnet av arbeiderpartiene i Australia, Holland, Belgia og Østerrike, så må en vel si at tendensen internasjonalt går i konservativ retning. Vi tenker i denne forbindelsen i første rekke på England og De forente stater. I Storbritannia er det ikke bare valget høsten 1951 vi har i tankene, det valget som brakte Churchill tilbake til makten. Men også suppleringsvalgene som har vist en tydelig stabilisering til fordel for de konservative.

Like betydningsfullt er demokratenes nederlag i presidentvalgene i november. Selv om Korea-krigen var den utslagsgivende faktoren, så kan en ikke la være å trekke den konklusjonen at valget var en seier for de mer konservative kreftene, selv om Eisenhower selv representerer de utpreget moderate, hva hans «trontale» beviste til overflod. De svenske valgene i høst må oppfattes på samme måte: en seier for de moderat-konservative kreftene.

Vi står nå i den stillingen at Norge er det eneste landet i Vest-Europa med ren arbeiderregjering. Spørsmålet er om denne skansen også kan falle, før pendelen igjen slår om.

Utgangstillingen her hjemme tror jeg imidlertid er bedre enn den var forut for valget i 1949, altså i mars 1949. Årsskiftet 1948—49 var en vanskelig tid for oss med atskillig uro, med en ganske amper stemning både i kjøkkenene og på arbeidsplassene.

Stemningen er ganske annerledes rolig og sikker i dag. At det er tilfelle med bygdene, er jeg ikke et øyeblikk i tvil. Ulrik Olsen har nettopp reist gjennom en rekke distrikter, og overalt møtte han bare tilfredse tillitsmenn. Derimot vil jeg ikke våge meg til å spå om stillingen i de større bysamfunnene.

Det er således ingen grunn til å se pessimistisk på situasjonen. Det er tvert imot mange ting som tyder på at den borgerlige fronten har gjentatt feilen fra 1949:

De har satt inn et altfor grovt skyts, og de har satt det inn altfor tidlig.

I 1949 gjaldt det forsyningssituasjonen. Nå gjelder det altså friheten i samband med prisloven.

Kan denne usaklige propagandaen ha ført til resultater?

Hvordan skal den kunne føres videre til en kulminasjon i slutten av september 1953?

Jeg bare spør. Svaret kan vi først få etter 12. oktober. Men jeg tror at de borgerlige har begått en taktisk bommert på ny. Takket være Libertas.

Jeg skal om et øyeblikk komme tilbake til utgangstillingen politisk. Men la oss først med to ord gå inn på den nye situasjonen som er skapt gjennom den nye valgordningen. Hvis vi legger stemmetallene fra 1949 til grunn, så vil vi bare få 76 representanter etter at den nye kretsinnordningen er gjennomført, og utregningen skjer etter Lagues metode med 1.4 som delingstall. Dette er et helt hypotetisk valgutfall. Vi vet alle at stemmene ikke vil falle som de falt i 1949. En rekke ukjente faktorer er kommet med i spillet, som det ikke er gitt noen å kunne kalkulere med. Allikevel må vi ta for oss tallene fra 1949. De er et av de viktigste utgangspunktene vi har når vi skal bedømme utsiktene for flertall eller ikke-flertall i det Stortinget som trer sammen i januar 1954.

Tallene forteller altså først og fremst at vi vil miste 9 mandater, hvis stemmene faller, slik som de falt i 1949. Nå ligger enda et valg imellom, nemlig kommunevalget i 1951. Resultatet av dette valget i Oslo tyder på at vi ikke vil være i stand til å ta 6 mandater av de 13, slik som vi kunne regne med etter tallene fra 1949. Det 6. mandatet er sterkt truet av Kr. F., og hvis dette partiet oppnår stemmetallet fra 1951 (16 780), vil A's mandat gå tapt, hvis vi ikke øker medlemstallet fra 1949 betraktelig. Noe vi trolig bare kan gjøre gjennom betydelige innhogg i NKP's stemmetall. Jeg tror ikke vi vil greie det. — Kampen står med NKP i Oslo.

Stillingen er også alvorlig i Vestfold, hvis H og B går sammen på fellesliste. Tallene er slik: Hvis A beholder sitt stemmetall, må H øke sitt med 1620 stemmer for å ta A's mandat. Bondepartiet hadde imidlertid ved siste valg 4950 stemmer. Hvis disse blir avgitt på en fellesliste av H og B, vil A miste mandatet, og dermed flertallet i Stortinget.

Fellesliste i Vestfold, og et valg som i 1951 i Oslo, og flertallet i Stortinget går tapt.

Så er spørsmålet:

Er det muligheter for landevinninger? (Og vi snakker hele tiden på grunnlag av 1949-tallene, 20 valgkretser og Lagues metode.)

Ja, det er muligheter for vinninger, og de ligger først og fremst i Rogaland, Telemark og Nordland fylke.

Hvis V. går tilbake med 965 stemmer, mens vi holder stemmetallet, tar vi V's mandat i Rogaland. Ved stortingsvalget i 1949 hadde Kr.F. ikke liste i bykretsen, men ved kommunevalget i 1951 fikk partiet 3 700 stemmer i Haugesund og Stavanger. Storparten av disse stemmene vil nå gå fra Venstre til Kr. F. Vi tar V's mandat i Rogaland!

Vi har en enda større sjanse i Nordland fylke. Hvis vi øker vårt stemmetall med 260 i forhold til NKP, har vi en vinning på 1 mandat. Vi vinner et mandat ved å ta kampen opp med NKP i Nordland.

Vi har sjansen også i Telemark. Hvis stemmetallene fra 1949 opprettholdes, tar vi H's mandat ved at dette partiet må avgi 32 stemmer, eller Kr.F.'s mandat ved at det avgir 96 stemmer. En stemmeøking for DNA på 161 stemmer, mens H. og Kr.F. står fast, betyr at vi tar et mandat utover de 4 sikre.

Altså etter matematikkens regler skulle det være grunn til å frykte tapet av 2 mandater, men håpe på vinning av 3 mandater. Slår dette til, er et arbeiderflertall sikret.

Etter tallene fra 1949 er det i Oslo, Vestfold, Rogaland, Telemark og Nordland vi må satse aller mest.

Men alt dette er tall som gir viktige holdepunkter, men ingen sikkerhet. Bare ett er sikkert: Vi må arbeide hardt og målbevisst, hvis vi skal greie å holde flertallet på neste Storting.

Denne gangen er det alvor.

Som vi alle vet, vil ikke den nye valgordningen føre til store endringer for de borgerlige partiene. Etter tallene fra 1949 vil Høyre vinne tre mandater, Venstre vinner ingen, Bondepartiet vinner ett mandat og Kristelig Folkeparti vinner ett mandat. Dette har så visst ingen revolusjonære følger, siden vi sitter med et flertall som er dobbelt så stort som disse partiene kan vinne tilsammen (etter tallene fra 1949). Problemet vårt — og dermed landets — ligger i at kommunistene kan komme inn på Stortinget som tunga på vektskålen. Dette er tragedien i den nye valgordningen, som de borgerlige partiene fikk trumfet gjennom. Den vil bringe kommunistene inn på Stortinget igjen.

Etter tallene fra 1949 har de sine sjanser i Oslo, Hedmark, Nordland og Finnmark. Her er det vi må satse for å holde dem ute. Ingen ting ville være mer tragisk enn om vi skulle komme i et mindretall i Stortinget, men ha et flertall sammen med NKP. En slik parlamentarisk stilling ville gi kommunistene muligheter til

å operere og manøvrere på arbeidsplassene som de ikke har hatt siden okkupasjonens dager.

I 1951 tidde vi stille om NKP. Vi kan ikke gjøre den feilen om igjen. I denne valgkampen må vi ta offensiven også i forhold til kommunistene. Ikke ett foredrag må bli holdt uten et hogg mot dem. Det vil også i stor utstrekning styrke oss i forhold til de usikre velgerne blant funksjonærene og i mellomlagene. Oppgjøret må tas på et prinsipielt grunnlag, og deres nye program for et norsk «folkedemokrati» danner her et ypperlig utgangspunkt.

Sjøl har jeg ingen tro på at Libertas' heseblesende propaganda mot Prisloven har gjort et virkelig inntrykk. I tilfelle, kan det bare ha vært i Oslo og i enkelte andre handelssentra.

Ingen kan legge skjul på at vi ikke riktig vet hva stillingen er her i Stor-Oslo. Byen vokser så raskt, og den skifter etter hvert karakter. Den er ikke mer en arbeiderby. Den forvandles etter hvert til et forretnings- og administrasjonssenter. 50 000 er flyttet inn siden 1945. Hvem er disse menneskene? Hvordan tenker de? Hvordan reagerer de på de politiske begivenhetene? La oss innrømme at dette vet vi lite om.

Vi står her overfor problemer som arbeiderbevegelsen ikke i noe land har kunnet løse. Kanskje er det våre svenske partifeller — og blant dem Sven Aspling — som har vidd dette spørsmålet størst oppmerksomhet. Ikke minst etter at Folkepartiet ved siste valg ble det største i Gøteborg.

Men funksjonærproblemet er like mye et norsk som svensk problem. Også hos oss vokser tallet på funksjonærer raskt. Etter folketellingen i 1950 var det 300 000 av dem mot 240 000 i 1946. Det går to funksjonærer på hver småbruker og gårdbruker i landet vårt. Det går tre funksjonærer på hver landarbeider og skogsarbeider i landet. Det er snart like mange funksjonærer som det er arbeidere i industrien. Funksjonærene er en tallrik befolkningsgruppe som etter hvert kan bli politisk utslagsgivende.

De er lønsmottakere, og bare en liten del av dem (kanskje en 3—4 prosent tjener mer enn de best betalte arbeiderne). De har ikke etter krigen oppnådd den samme bedringen i sine kår som de fagorganiserte arbeiderne. De har ikke høstet de fordelene av arbeiderstyret som fiskerne og bøndene har. Arbeiderbevegelsen har aldri fullt ut godkjent funksjonærene som likeverdige — som de skapende i samfunnet. Den har ikke riktig kommet på bølglengde med dem.

Store endringer har skjedd gjennom den faglige organiseringen av bort imot 100 000 funksjonærer. Storparten av dem sokner vel

til Arbeiderpartiet. Men vi må nok regne med at like mange er knyttet til de borgerlige partiene. Imellom ligger trolig en gruppe på 100 000 uten fast politisk forankring. Hva kan vi gjøre for å vinne inn blant dem?

Det er ikke mulig å svare på dette spørsmålet innenfor rammen av dette foredraget. Vi kan bare slå fast at også funksjonærene vil la sin holdning bestemme av den politikk som blir ført i forhold til dem, og den måten de blir tatt imot på. Hvis ikke arbeiderbevegelsen solidariserer seg med funksjonærene, viser forståelse for deres interesser og gir uttrykk for samfølelse, så vinner vi aldri fram. Propagandamessig må vi nettopp slå på at arbeiderne og funksjonærene er i samme båt, og at arbeiderstyret alene kan gi dem sosial trygghet.

Vi møter et parallelt problem blant de små selvstendige næringsdrivende: håndverkerne og småhandlerne. De leverer også sin egen arbeidsinnsats. De er også avhengig av den fulle sysselsettingen, og av at folk har høy kjøpekraft. Også i disse gruppene må vi slå på betydningen av at folket er i arbeid. Det er argumenter de forstår. Men også for dem trengs et positivt program til trygging av deres arbeidsplass.

Vi står overfor enda en befolkningsgruppe som stadig får større betydning i samfunnet: de eldre. I dag er det over 200 000 norske kvinner og menn over 70 år. I 1960 vil tallet ligge på 250 000 og i 1965 på 290 000. Her har vi en stor befolkningsgruppe som vi må opprettholde nær kontakt med. Vi skapte før krigen godvilje for oss ved å gjennomføre alderstrygden. Vi har ikke etter krigen greidd å bedre de alderstrygdedes kår på langt nær slik som vi kunne ha ønsket det.

Her kastes problemer inn på oss, som vi må ha for øye i parti-arbeidet framover til valget — og i lang tid etter at det er avsluttet. Det finnes ingen snarvei til innflytelse i disse befolkningsgruppene: funksjonærene, de små selvstendige næringsdrivende, de eldre. Tvert imot — det vil forlange alvorlig politisk og organisasjonsmessig arbeid over en lengre tid. Vi må bare fullt ut være klar over oppgavene som ligger og venter på oss i den valgkampen som nå følger. Den må føres nyansert — og ikke ens for alle grupper. La oss så snakke to ord om det politiske opplegget i samband med valget.

Hvor kan motstanderne sette inn ved dette valget?

Denne gangen kan de ikke komme på forsyningene. Rasjoneringsgene er opphevd, og vi kan kjøpe hva vi vil, hvis vi har pengene til det.

De kan ikke komme på boligbyggingen, hvor vi kan vise til de høyeste tallene i verden. Kanskje i Oslo, hvor presset på boligsektoren ennå gjør seg gjeldende.

De kan — for første gang i vårt partis historie ikke ta inner-svingen på oss når det gjelder skattene. Vi står der med tre fjær i hatten:

1. 450 000 skattytere blir i år uten statsskatt.
2. De kommunale skattetabellene er vesentlig bedret.
3. 60 millioner kroner vil gå ut i kommunene fra det nye Skatte-utjevningfondet.

De kan neppe som i Sverige og Storbritannia ta oss på pris-stigningen.

Og jeg har liten tro på at de vil kunne gjøre vesentlige vinninger på reguleringspolitikken og Prisloven.

Jeg tror at den borgerlige fronten bare vil kunne vinne fram, hvis vi viser oss vankelmodige, slik at folk får inntrykk av at vi ikke vet hva vi vil. At vi hviler på våre laurbær!

Den kjensgjerningen at det i januar i år var 31 000 arbeidsløse, vet vi vil bli vendt mot oss med full tyngde både fra de borgerlige og kommunistene. Hvis vi bare har et program for full syssel-settning, er jeg ikke redd dette tallet, så sant det i sommer for-svinner på ny. Da kan det bare ha tjent som en påminnelse om at den fulle sysselsettingen ikke er en selvfølgelig ting.

Hvor har kommunistene sin sjanse?

I det store beredskapsprogrammet — mistilliten til Eisenhower og Churchill — fordømmene mot Amerika og amerikanerne — den alminnelige usikkerheten i en ytterst usikker internasjonal situa-sjon.

Her finnes ingen annen utvei enn den offensive:

Hvem har ført imperialistisk politikk siden 1939?

Hva er tjenestetiden i USSR?

Den er hele 2—5 år.

Hva er deres militærbudsjett?

De bruker i dag 15—20 prosent av nasjonalinntekten.

Hvilken andel av nasjonalinntekten bruker de til beredskap?

Hva er prisene og skattene i øst?

Vi må regne med en ganske annen effektiv agitasjon fra NKP's side i år. De vil konsentrere seg om Oslo, Hedmark, Sør-Trøndelag, Nordland og Finnmark.

Så sant det overhodet er mulig, må vi søke å tvinge fram at valgkampen kommer til å dreie seg om vårt program, vårt program for 1954—57. Ved dette valget bør vi snakke mindre enn tidligere

om det som var. Denne gangen bør vi la mellomkrigsårene ligge. La oss samle oss om våre gjerninger etter krigen, om hva vi akter å føre ut i livet i de fire åra som kommer. Regjeringens langtidsprogram må bli vår politiske katekismus ved dette valget. Alltid skal vi kjøre på det konstruktive utbyggingsprogrammet. Denne gangen er vi dertil i den gunstige stillingen at det innebærer en vesentlig økning ikke bare i landets realverdier, men også i folkets levestandard. Denne gangen legger vi også opp til et skarpt klassepolitisk skille gjennom våre framstøt mot industrielt demokrati. Der vil de borgerlige partiene ikke kunne henge seg på slep. La oss i det hele aldri glemme den enkle grunnsetningen at hovedhensikten med en valgkampanje er å gjøre det klart hva forskjellen er mellom de partiene som tar del i den. Velgerne skal klart se hva valget består i, hva valget dreier seg om.

Vi vinner ingen ting ved å gå på strøpelesten i forholdet til kommunistene eller de borgerlige. Vi vinner når vi trekker de prinsipielle skillelinjene skarpe og klare. Og når vi gjør det saklig sterkt, men med en sosial patos, en følelsesmessig appell. Og ved alltid å være på offensiven.

La oss så gå over til det praktiske opplegget for valgkampen. Og la meg begynne med å si noen kjetterske ord om valgkampen i sin alminnelighet.

Jeg har ingen tro på at det svære, ytre apparatet som blir satt i gang fører til at store grupper av velgere kommer til å stemme på annen måte enn de hadde tenkt å stemme allerede før den egentlige valgkampen satte inn. Jeg har ikke noen tro på at det finnes en «flytende velgermasse» som glir fra parti til parti, og tilbake igjen. Det er kanskje noe slikt som 10 prosent av velgerne som er politisk hjemløse, og det er i tilfelle disse vi slåss om. Men gjelder det ikke for disse velgerne også at de praktisk talt alle stemmer slik de innerst inne hadde bestemt seg for å stemme, hvis de skulle finne på å stemme?

Jeg har ingen tro på at våre brosjyrer, plakater, flyblad, taler, m. m. omvender noen politisk. Det som avgjør utfallet av et valg er en politisk strømning som er i full utvikling, før valgslaget setter inn. Det kan forsterke strømmen, eller sinke den, men neppe snu den. Det er politiske begivenheter forut for valgkampen som blir det avgjørende. Derfor er det blant annet av fundamental betydning hvordan vår stortingsgruppe handterer de politiske debattene — særlig de som blir kringkastet — nå ut over våren og forsommeren. Valgkampen er begynt. Dette landsmøtet er et viktig ledd

i den. Det trekker oppmerksomhet på partiet. Og skaper interesse innad.

Jeg stiller meg noe skeptisk til verdien av det ytre apparatet som må settes i scene ved hvert valg. Men jeg kan samtidig ikke sterkt nok understreke betydningen av det indre organisasjons-apparatet, der en gjennom målbevisst organisasjons- og opplysningsarbeid bygger opp kadrer av politisk bevisste mennesker som i daglig omgang kan påvirke naboer og arbeidskamerater. Til sjuende og sist er det bare mennesker som kan bevege andre mennesker. Derfor må en valgkamp alltid begynne tidlig og med en befestelse av et partis organisatoriske stilling.

For oss synes jeg stillingen er opplagt:

Vi må i ukene framover satse hva vi kan på oppbyggingen av et apparat på arbeidsplassene og på utbyggingen av korps av husagitatorer og grendemenn. Her begynner valgkampen, og innerst inne består denne i å føre de velgerne fram til urnene som vi kan regne med vil stemme med oss. Oppgaven er ikke i samme grad å overbevise og omvende, som det er å få folk til å stemme. Selve den kjensgjerningen at de fagorganiserte arbeiderne med voksne i familien utgjør flere mennesker enn vårt samlede stemmetall, viser klart hvor arbeidsoppgaven ligger.

At vi på den måten er nøkterne og realistiske betyr ikke at vi ikke skal sørge for fart og farge, liv og varme følelser i valgkampen. Tvert imot: Det er farten og fargen som vekker dem, som fører til handling, som får folk fram.

Vi har ved de siste valgene kastet en større og større del av våre ressurser inn i økingen av partipressens opplag. Jeg tror det er en riktig vurdering. Ingen agitator er mer effektiv enn den daglige avis. Den vet vi blir lest. Vi har et daglig opplag på vår presse på 352 000. Vi må øke den gjennom valgabonnement med en 100 000 til, slik at våre aviser kommer inn i halvparten av alle norske heimer i tida 1. august—12. oktober. Det koster. Men ingen ting betaler seg bedre. Ofte også med et større opplag etter at valget er over.

I tida framover blir så det oppgaven rundt i partiavdelingene å sørge for å få satt opp lister til partiavisene over velgere som ikke har avisen, men bør få den. Det må gjøres lokalt. Og det bør gjøres snarest. La oss ikke oppleve om igjen at ikke alle partiavisene tar ut den kvoten de får seg tildelt.

Det er 240 000 førstegangselgere i år. Hvis vi regner med at 70 prosent av førstegangselgerne stemmer så bør vi ha 90 000 nye stemmer blant dem. Det er ingen liten oppgave. Fylkingen

legger også i år opp til sin egen valgkamp. Vi må hjelpe til økonomisk. Blant annet ved å sørge for at «Fritt Slag» kommer ut i masseopplag i tida før valget.

Vi har i noen tid drøftet spørsmålet om et eget 14-daglig magasin for de eldre — for pensjonister og alderstrygdede. Det har blitt forsinket av de forhandlingene som har pågått mellom de to forbund om sammenslutning. Vi vil nemlig gjerne satse på et magasin som siden kan bli en varig foreteelse. Straks over påske skal dere få høre nærmere fra oss om hva det endelige opplegget blir: enten vi kan gå i gang med et fast blad for de eldre, eller om vi bare kan gi det ut foran valget.

Vi er i full gang med et magasin for husmødre som kommer i et opplag på 100 000, og som vi håper kvinnegruppene våre vil selge. Det vil bygge på det nye programmet vårt, som gir oss ypperlige kort på handa.

Kvinnene er en avgjørende politisk faktor. Først og fremst i USA. Men også i Skandinavia. Hva skjer med de enslige kvinner? Yrkeskvinnene?

Vi har i de siste åra ført mange diskusjoner om våre valgbrosjyrer, og vi skal følge gode råd: å redusere deres antall og størrelse. La oss bare ikke glemme at de også må være i bildet, og at husagitatorene trenger materiell når de er ute.

a) 20 distriktsbrosjyrer, hvor vi viser distriktet, hva som er utrettet, og hva programmet er for videre utbygging. Langtidsprogrammet vil gi grunnmaterialet.

b) Hovedbrosjyre — som gir grunnlinjene i vårt nye arbeidsprogram. Vi håper Olav Larssen vil få tid til å skrive den.

c) «Det politiske regnskapet» for hva vi har gjort for å føre vårt eget program fra 1949 ut i livet.

d) Partiets program (i to versjoner).

e) Vi håper også på at vi skal greie å få ut et magasin som viser utbyggingen av landet etter krigen, og grunntrekkene i det langtidsprogrammet Regjeringen legger fram en gang i april måned.

«Norge i vekst», «— som det stiger fram» eller noe lignende.

Til indre bruk vil vi som tidligere sørge for en materialsamling, som vel nærmest blir en forkortet og mer politisk betonet utgave av «Fakta om Norge». Solumsmoen er i full gang med den allerede. Vi kommer også til å gi ut en argument-samling til bruk på diskusjonsmøter.

Jeg regner også med at vi ikke vil komme utenom små 6-sidige foldere som illustrert viser boligbygging, skattesenkninger, kraftutbygging, sosiale trygder osv.

Vi står i et ytterst vanskelig dilemma: Finansielt kan vi ikke regne med å ha mer til disposisjon enn vi hadde i 1949. Men alle priser har gått i været. Kan vi under de forhold satse 100 000 kroner på en valgfilm? Så kostbar er nemlig en god valgfilm. Jeg tviler på om det er en forsvarlig bruk av 10 prosent av våre midler til dette formålet.

Hva med møtene? Vi får innrømme at de fleste valgmøtene har vært noe av en skuffelse de siste årene. Men undervurder ikke betydningen av møter — undervurder ikke betydningen av det talte ord! Det kan ikke bli snakk om å gi opp valgmøtene. Men oppgaven er å gjøre dem bedre — å finne nye former for dem.

1. Første-klasses underholdning: Røde Buss-turnéene. Arne Paasche Aasen-turnéen. Prøissen? Trygve Aakervik?
2. Diskusjonsmøter — men la det bli to-partimøter. Og la oss ta initiativet til dem.
3. Spørre-møter, slik de svenske konservative brukte dem.
4. Husmøter i stedet for møter på de sentrale «lokalene». Men på alle møter: utsmykning, program og reklame.

Avgjørende er utfallet av kringkastingsdebattene like foran valget. De blir lyttet på av en storpart av velgerne. Særlig de store debattene like før valgdagen.

Bør vi gå bort fra «spørretime»? Bør vi legge om til diskusjon om «saker»? Bør vi ta kvinnedebatt? Ungdomsdebatt? Debatt mellom mannen på gata? Distriktsdebatter; For eksempel for Nord-Norge og Vestfold?

Vi er tross det meningsløse i fordelingen av sendetiden (1:5) interessert i radio-debattene. De bringer folk fram til urnene.

Og dermed må jeg igjen få gjøre et slag tilbake til de organisasjonsmessige forberedelsene til valget.

a) Det er ennå tid til en del vårmøter i partilaga. Vi må skaffe oss kontaktpunkter på arbeidsplassene. Vi må bygge opp agitatorkorps. Bruk dem til en redegjørelse for landsmøtet. Prøv å få til studiegrupper som går igjennom arbeidsprogrammet. — Bruk sommeren til utflukter til lag som trenger en stimulans.

b) I løpet av april, mai og juni bør vi i alle de 18 valgkretsene gjennomføre valgkonferanser, helst med to utsendinger fra hvert eneste herredsparti. Der vi ikke har lag, må vi søke å få fram kontaktpunktene. I 2—3 dager bør vi sitte sammen og drøfte det praktiske opplegget for valgkampen i valgkretsen.

c) En kartlegging av styrkeforholdet må til for hele fylket — og helst også lokalt. Hva er de svake punktene? Hvor må vi sette inn?

Så sterkt jeg kan, må jeg understreke betydningen av disse organisatoriske forberedelsene. Vi har sett det om og om igjen at et godt partiapparat fører til gode valgresultater. La oss nå heller ikke glemme at andre partier vet dette like godt som vi vet det. Kommunistene selvsagt. Men også Høyre som de siste åra har satset stort på utbyggingen av sitt organisasjonsapparat. Det er kanskje verdt å minnes at i England har det konservative partiet 2¼ mill. individuelle medlemmer, mens Labour har 1 mill. Det konservative parti stilte flere husagitatorer på bena enn Labour. For ikke å snakke om biler til å kjøre velgerne fram på valgdagen.

Labour har nok et langt større medlemstall når de kollektivt tilsluttede fra fagforeningene legges til. Men hvor mange er det av dem som aktivt går inn i en valgkamp? Og her står vi ved en av våre aller viktigste oppgaver i valgkampen: å få mobilisert samorganisasjonene, fagforeningene, klubbene og gruppene på arbeidsplassene i valgkampen. Det kan bare gjøres lokalt. Spar ingen anstrengelser for å få satt de fagorganiserte i bevegelse. Greier vi det, vinner vi valget.

Til slutt: Vi er interessert i en høy frammøteprosent. Det er ikke som Hjalmar Dyrendahl alltid sa: Høy frammøteprosent betyr at de borgerlige har skremt reservene fram. Tidene forandrer seg. Ingen lar seg mer skremme, og reservene (de som ikke stemmer, eller de som har det dårligste frammøtet) er arbeidsfolk. Derfor er oppgaven i første rekke den å få velgerne fram. Et frammøte over 80 prosent må til.

Slagordet vi har valgt i år, og som jeg tror er ganske godt, er: Framskrittet skal fortsette!

Sven Aspling om funksjonærproblemet.

Sekretæren i Sveriges Sosialdemokratiska Arbetareparti, *Sven Aspling*, ga på anmodning av Håkon Lie en redegjørelse om de erfaringer og vurderinger man på svensk hold hadde i forbindelse med funksjonærproblemet og uttalte bl.a.:

Debatten om dette spørsmål er ikke ny. Den har pågått lenge i Sverige og med stigende intensitet. Tallene viser, slik samfunnet utvikler seg i dag, både befolkningsmessig og økonomisk, at det finner sted store endringer når det gjelder antallet av funksjonærer og arbeidere. Dette reiser mange politiske problemer. Det viser seg nemlig at denne store gruppen til dels føler seg politisk hjemløs. Innenfor det svenske sosialdemokrati har debatten om samfunnets

strukturelle endring pågått så å si i de siste 50 år. Utgangspunktet for denne debatten er den klassiske setning som Karl Marx engang kom med om at industrialiseringen ville forenkle klassemotsetningene. Klassene var gitt i og med eiendomsretten. De som stod mellom eiendomsbesitterne og de besittelsesløse var dømt til undergang. De fleste Marx-tolkere har akseptert denne tese. Karl Kautsky, f. eks., mente at mellomklassen etterhvert ville dø ut. Edward Bernstein opponerte mot denne teori. Han trodde ikke at mellomklassen ville bli ødelagt, snarere tvert imot. Vi vet at han ble sterkt angrepet for dette, og han ble beskyldt for å rokke ved en av de fornemste sosialistiske teorier.

Det var i 1907 at det sosialdemokratiske parti i Sverige fikk sitt første program, og her ble det sagt at det var blitt et klart klasse-skille i samfunnet, men det ble også framholdt at utviklingen antakelig ville føre til at nye klasser ville oppstå. Det var spesielt Hjalmar Branting og hans gode venn og medarbeider Axel Danielsson som hadde æren for at denne vurderingen kom med i programmet.

Debatten om dette spørsmålet har fortsatt fram til våre dager. Utviklingen har vist at mellomklassen på ingen måte er blitt utryddet. I vårt nåværende partiprogram av 1944 er dette punkt blitt mer nyansert og det heter her at mellomklassen har økt i løpet av de siste 10 år.

Vi har også inngående diskutert spørsmålet om sosialdemokratiet skulle støtte seg bare på arbeiderklassen eller også på andre klasser. Her er vi ved problemets kjerne. Vi vil gjerne gjøre våre partier til store flertallspartier, partier som samler en hoveddel av folket.

Den tekniske utvikling gir samfunnet et nytt ansikt. Vi medvirker til denne utviklingen. Vår politikk leder til at det blir flere lærere, flere leger, flere sykepleiersker osv. Nye tekniske hjelpemidler avløser tungarbeidernes oppgaver og gjør dem til voktere av maskinene. Av en statistikk fra industrien går det fram at det i 1915 gikk 1 funksjonær på 13 arbeidere. Året 1950 gikk det 1 funksjonær på 4 arbeidere.

Denne utviklingen har også medført at de store byene har fått en annen sosial sammensetning i sin befolkning. En by som Stockholm er ikke lenger en utpreget arbeiderby, men en by med et overveiende innslag av administrasjons- og forretningsfolk samt funksjonærer.

Nå kan vi spørre: Kommer denne utviklingen til å fortsette? Ja, i en viss utstrekning og under forutsetning av at vi får fortsatt fred og fortsatt stigning i produksjonen. Jeg besøkte nylig et svensk

jernverk. I løpet av åtte år var produksjonen blitt fordoblet med samme antall arbeidere, men i samme tidsrom var antallet av tekniske funksjonærer, tegnere og administrative funksjonærer fordoblet. Mens antallet arbeidere går ned, øker antallet av de funksjonærer som er knyttet til administrasjonen, distribusjonen og reklamen. Denne utviklingen stopper ikke. Vi har vel grunn til å være glad for det. Dermed vil mye av det tunge arbeid forsvinne, og maskinene overtar.

Den fulle sysselsetting er også en ny foreteelse i de land som har kunnet gjennomføre en planøkonomisk ordning av samfunnet. Den har imidlertid skapt mange nye problemer. Det er ikke tvil om at den innebærer en oppsvulming av funksjonærantallet. En tilstramning av konjunktorene vil ganske sikkert redusere antallet. Innenfor én sektor har det ikke foregått noen rasjonalisering, nemlig i handelen og distribusjonen, og her kan en nok vente en motsatt utvikling. Etter hvert vil vi få stadig flere selvbetjeningsbutikker, og også innenfor denne sektor vil den menneskelige arbeidskraft bli erstattet med tekniske hjelpemidler.

Det er åpenbart at disse nye grupper stiller oss overfor så vel politiske som økonomiske problemer. For alle disse gruppene faller interessene sammen med arbeiderklassen. De har samme interesse av full sysselsetting, samme interesse for framskritt, for sosial trygghet, for gode skoler osv.

Tidligere tiders funksjonærer gikk alltid med en drøm om at de en gang skulle bli selvstendige, få sin egen forretning og bli sine egne herrer. I dag er stillingen helt annerledes. Det er ganske få av funksjonærene som rykker opp i høyere sosiale klasser. De forblir i sitt yrke og fortsetter å være funksjonærer.

Drømmen om en sosial oppstigning er ikke lenger til stede. Dette er en av årsakene til den faglige oppvåkning som gjør seg gjeldende innenfor funksjonærkretser. I Sverige har vi nå ca. 400 000 funksjonærer som er faglig organisert.

Hvor hører nå disse grupper hjemme rent politisk?

Det er et problem delvis av psykologisk art. Flesteparten av funksjonærene rekrutteres fra arbeiderklassen og bondeklassen. I nesten alle arbeiderhjem har man sosiale ambisjoner. Man vil ikke at ens barn skal gjennomgå det samme som foreldrene, det samme slitet og den nokså trøstesløse tilværelse. Foreldrene ønsker at barna skal komme inn i andre stillinger, få slips og krave og slippe å bære blåblusen. Funksjonærenes sosiale opprinnelse spiller en viss rolle i første generasjon. Derimot forandrer forholdene seg når vi

kommer fram til andre generasjonen. De tradisjonsbånd som den første funksjonærgenerasjonen følte seg bundet av blir brutt, og disse funksjonærgrupper blir et nokså lett bytte for de borgerlige partier. Derfor satser også borgerpartiene atskillig på agitasjonen blant funksjonærene. De håper på at denne strukturforandringen i samfunnet skal føre til et nederlag for oss. Vi kan ikke se bort fra at det foreligger en slik fare. Vi vet i grunnen lite om det samfunnet som vi går mot. Vi handler ennå delvis i blinde, og dette vanskeliggjør vårt politiske arbeid på denne fronten.

De nye boligkvarterer i de moderne bysamfunn utvisker på mange måter klasseskillene. I et bykompleks bor sjåføren side om side med legen og ingeniøren. Barna leker sammen, og i melkebutikken treffes konene. Men hvordan er det for øvrig med kontakten mellom disse familiene? Det finnes over hodet ikke noen kontakt utover barnekontakten, melkebutikk-kontakten og trappekontakten.

Det er i disse boligkompleksene at vi må forsøke å få fotfeste. Vi har ingen patenløsning i Sverige, men vi har tatt opp hele problemet til behandling og forsøkt å finne fram til metoder for å løse denne oppgaven. Vi har bl.a. bygd opp en funksjonærgruppe, hvor funksjonærene kan samles og trene seg opp i politisk arbeid. Vi kan peke på mange gledelige resultater i denne sammenheng.

Jeg ser ikke pessimistisk på dette spørsmål på lengre sikt. Vi kan ikke uten videre si at funksjonærenes interesser ligger på linje med de som vi tidligere har kjempet for, men vi vet at det er en underbetalt gruppe, og vi tror at det er mulig innenfor et samfunn med full sysselsetting å gjøre det forståelig for dem at de er avhengig av vårt styre, men arbeidet innenfor funksjonærgruppene blir meget differensiert. Disse gruppene er nemlig innbyrdes ulike, de spenner over yrkesgrupper fra butikkekspeditrizer til ingeniører. Ikke minst kvinnene spiller en stor rolle i storbyene. Vi gjorde spesielle erfaringer på dette felt ved siste valg. Vi har ikke grunn til å kalle valgresultatet dårlig, men det ga oss tydelig beskjed om at vi er nødt til å besikke vårt hus når det gjelder kvinnene. Kvinnene har våknet politisk, og de møter opp ved valgene. Vi kan nesten si at de er blitt tungen på vektskålen i det politiske oppgjøret.

Andreas Wormdahl, Sør-Trøndelag, foreslo at man tok Haakon Lies foredrag og Sven Asplings redegjørelse om funksjonærproblemet til etterretning og at det ikke ble opptatt noen debatt. Hvis det var noen som hadde spesielle ting å anføre, burde de kunne forebringe disse direkte for partisekretæren.

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Den politiske situasjonen.

Statsminister Oscar Torp redegjorde for den politiske situasjon og uttalte herunder følgende:

Vi står foran avslutningen av landsmøtet. Jeg tror dette landsmøtet vil bli et historisk landsmøte. Det vil bli et historisk landsmøte fordi det har lagt grunnlaget for seier ved høstens valg. Og seier ved valget til høsten er avgjørende for den framtidige utvikling i Norge.

Et landsmøte i Det norske Arbeiderparti er en kraftkilde for alle partiets medlemmer. Men det er likevel den rikeste kraftkilde for partiets regjering og partiets stortingsgruppe. Et landsmøte er i virkeligheten en mobilisering og en mønstring av partiets kraft, — en samling og en sammensveisning av partiets beste krefter, om partiets bærende ideer, om organisasjonen og programmet. Det gir dem som står i spissen for partiet moralsk kraft og mot til med større dristighet, større beslutsomhet, større trygghet å gå løs på oppgavene.

Dette landsmøte har vært en opplevelse, jeg tror jeg tør si — for alle som har deltatt i det. Det har bekreftet at Det norske Arbeiderparti har mot og vilje til å ta hånd om landets og folkets framtid. Det har også vist at partiet føler det ansvar og de forpliktelser som følger med å være det store folkeparti og regjeringsparti.

Når jeg nå på slutten av landsmøtet skal tale om den politiske situasjonen, så vil alle her forstå at det må bli bare et kort utsyn over situasjonen. Einar Gerhardsen, Trygve Bratteli, Haakon Lie, Sven Aspling og Halvard Lange har gått dypt inn på en rekke av de problemer som jeg hadde måttet ta med hvis jeg skulle gi noen analyse av den politiske situasjonen her i landet. Debatten etter disse foredragene har grundig og på en meget verdifull måte utdypet problemene. Min oppgave blir å sammenfatte partiets arbeid i de år som er gått og partiets målsetting framover i noen raske riss.

Det første spørsmål jeg da vil stille er dette:

Har Arbeiderpartiet i sin regjeringstid klart å gjennomføre noe vesentlig av partiets program? Eller har vi bare administrert det borgerlige samfunn mer eller mindre godt?

Det naturlige utgangspunktet må være Arbeiderpartiets programmer fra 1945 og 1949. Det har ingen hensikt å feste seg ved enkelt-sakene i programmene. Det er hovedlinjene det er spørsmål om, og de kan sammenfattes i følgende punkter:

1. *Gjenreisning og videre utbygging av landet.*

Jeg tror ikke noen vil forsøke å bestride at dette hovedpunkt i

det vesentlige er gjennomført. Når landets samlede produksjon er økt med 45—50 prosent fra før krigen, er det et ugjendrivelig bevis for at landet ikke bare er gjenreist, men sterkt utbygd. Nettoinvesteringene — det som er satt inn i utbyggingen av landets produksjonsapparat i løpet av seks år, utgjør 21 milliarder kroner — det svarer til hva det ble satt inn over en periode på 22 år før krigen. Elektrisitetsproduksjonen er nesten fordoblet, fiskerienes utbytte er fordoblet og jordbrukets produksjon er økt med 20 prosent samtidig som antallet beskjeftigede er gått ned med 60—70 000 personer. Det er bygd ca. 140 000 nye boliger. Den tekniske utvikling har gjort meget store framskritt og den vitenskapelige forskning har fått den nødvendige støtte slik at den kan få den største betydning for industri, jordbruk og fiske og for folkets helse.

2. Neste hovedpunkt i programmene: En gradvis omforming av samfunnet i sosialistisk retning.

Det viktigste skritt fram mot en slik omforming er å utjevne levekårene for alle lag i samfunnet. Det er gjort i vesentlig grad ved direkte gjennom lønnspolitikken, indirekte gjennom statstiltak, å heve levekårene for de lag som før krigen hadde de sletteste levevilkår i Norge: fiskerne, skogsarbeiderne, landarbeiderne og småbrukerne. Også kvinnenenes levekår er vesentlig hevet. Det gjelder først og fremst for de kvinner hvis menn tidligere var rammet av arbeidsledighet og underbeskjeftigelse, men som i etterkrigsårene har fått forholdsvis godt betalt og fast arbeid. Dernest de kvinner i industrien som har fått en noe større øking i reallønnen enn mennene, og endelig de kvinner som tidligere ikke hadde fast arbeid, men som mangelen på arbeidskraft har gitt fast beskjeftigelse. På den annen side er privilegiene for de rene kapitalister vesentlig begrenset, særlig gjennom beskatningen, den lave rente og gjennom den kontroll og regulering av det økonomiske liv som Arbeiderpartiets regjering har gjennomført. Det er nok i denne forbindelse å nevne Prisloven, valutakontrollen, importkontrollen, begrensningen av aksjeutbyttet, utbyggingen av samvirkebevegelsen, særlig i fiskeriene og jordbruket, opprettelsen av statsbanker og statsbedrifter og Statens overtakelse av aksjemajoriteten i viktige industriselskaper, kontrollen med byggevirksomheten m.v.

3. Den neste hovedlinje: *Kulturell og sosial utvikling* — henger nøye sammen med det foregående, men går også noe videre. Den alminnelige levestandard er hevet betydelig fra før krigen, det kommer til uttrykk i en høyere reallønn, et høyere privat forbruk, en bedre og bredere utdanning, en høyere boligstandard (vel å

merke for dem som har fått hus) en faktisk avvikling av forsorgsvesenet, en utbygging av trygder mot alderdom, arbeidsløshet, gjennom barnetrygd og arbeidervern, i enkelte distrikter gjennom tannrøkt opp til 23 år og gjennom svære framskritt når det gjelder folkehelsen med det resultat at noen av de mest uhyggelige folkesykdommer nå er overvunnet. Gjennom begrensningen av aksjeutbyttet er bedriftene tvunget til å legge opp betydelige reserver som vil gjøre bedriftene til tryggere arbeidsplasser enn det ellers hadde vært mulig.

Det nye Norge vi vil bygge.

Å omforme et samfunn i sosialistisk retning er en møysommelig og langvarig prosess. Arbeiderpartiet har alltid hevdet det, og de erfaringer vi har gjort etter at vi overtok den polititiske makten i landet har styrket oss i denne oppfatningen. Vi er også fullt klar over at det ikke bare er spørsmål om å endre selve samfunnets struktur, men at det også er nødvendig å skape en annen, en ny mentalitet hos menneskene hvis samfunnet skal bli det vi har tenkt. Vi må avlive den gamle egosentriske tankegangen at det ene menneske skal klatre opp over det annet menneskes rygg, og at det går an å berike seg selv på medmenneskers bekostning. Vi må i vårt samfunnsbyggende arbeid akkurat som i fagforeningene og på arbeidsplassen bygge på den idé som har skapt arbeiderbevegelsen og båret den fram: solidariteten mellom menneskene. Intet sterkt og sunt og rettferdig samfunn kan bygges på noen annen grunnleggende idé. Den må gjennomsyre hele samfunnet. Da først kan vi si at vi bygger på trygg grunn. Bare ved å anerkjenne solidariteten mellom menneskene som utgangspunkt, kan vi skape større toleranse og større følelse av fellesskap på arbeidsplassene, i offentlig som i privat styre og stell. Vi drister oss til å si at den politikk vi har ført har hatt dette høye sikte og den politikk vi vil føre i framtiden må derfor være en fortsettelse av det vi så smått har begynt på.

Foran alle andre oppgaver kommer da den å opprettholde den fulle beskjeftigelse. Vi må med en gang innrømme at vi ikke har maktet oppgaven i vinter. Så presset har vi vært av mangelen på arbeidskraft at vi ikke i tilstrekkelig grad var forberedt på det raske omslaget. Det er ingen tvil om at den vesentlige del av ledigheten er sesongbetonet og vil være overvunnet i løpet av kort tid. Det fritar oss likevel ikke for ansvaret. Vi må forberede oss på å møte sesongledigheten, som for Norge med sin natur og sitt klima er vanskeligere enn i de fleste andre land, og det kan vi bare gjøre ved å ha planlagt arbeider som kan ta sesongledigheten, men sam-

tidig være et ledd i forberedelsen eller påbegynnelsen av høyprioritert arbeid som gjør landet rikere. Nødsarbeid eller arbeidsledighetsunderstøttelse er ingen løsning av dette problem, det kan jeg forsikre at Regjeringen er fullt oppmerksom på. Jeg må i denne forbindelse understreke at når vi har fått den ledighet vi har hatt i vinter, er det ikke en følge av for mye regulering, men følgen av for lite regulering og planlegging. Som et eksempel på dette nevner jeg at når et anlegg er ferdig bør planleggingen være så pass fullkommen at anleggsfolkene straks kan overføres til et nytt anlegg. At virksomheten ved Statens egne anlegg synker med 50 prosent fra sommer til vinter bekrefter at det skorter på den planlegging som også skal ta hensyn til arbeiderne, ikke bare til den mest økonomiske anleggsdrift.

Vi må heretter ta sikte på å regulere anleggs- og byggevirksomheten slik at vi også kan holde beskjeftigelsen oppe om vinteren. Det samme gjelder for skogsarbeiderne. Der hvor de ikke naturlig går tilbake til sitt jordbruk eller liknende, må skogsarbeiderne kunne beskjeftiges i skogen også i sommermånedene. Vi må fortsette vårt arbeid med å heve levestandarden og sørge for en fortsatt utjamning mellom samfunnslagene. I denne forbindelse vil jeg gjerne ha understreket at det samfunnsmessig sett selvsagt er utmerket at bedrifter og selskaper som driver rasjonelt og holder rimelige priser har gode fortjenester på sin produksjon, men forutsetningen må være at en rimelig del av denne fortjeneste trekkes inn i samfunnet og kommer hele folket til gode. Det er det som skjer gjennom vår høye beskatning og som gjør en heving av vår sosiale og kulturelle standard mulig.

Et felt vi har gjort lite eller ingenting på, er demokratisering av vårt arbeids- og næringsliv. Stort sett er det fremdeles slik at den jevne alminnelige mann har lite å si både i næringslivet — jeg ser da bort fra de rene arbeidsvilkår og tariffene — og i næringslivet, hvor det er noen få ledende personer som går igjen i banker og bedrifters styrer og faktisk har en nærmest eneveldig makt. Det program partiet har vedtatt nå reiser for første gang for alvor dette spørsmål og det er et nytt framstøt i retning av å omforme samfunnet vårt i sosialistisk retning.

Jeg sa foran at det er et langt og møysommelig arbeid å omforme et samfunn i sosialistisk retning, vi må ikke et øyeblikk innbille oss at det går noen snarveg til sosialismen. Vi må ikke nære noen illusjoner om at vi kan omforme det norske samfunnet til et sosialistisk samfunn uten bitter kamp.

Libertas-aksjonen er jo det beste beviset for det. Den fanatiske

og hensynsløse kamp som Libertas med millioner fra de næringsdrivende som driftskapital har reist mot de forholdsvis beskjedne reguleringer og inngrep i det økonomiske liv som er foreslått i Prisløven, viser at når vi kommer til en virkelig styrkeprøve om herredømmet over det økonomiske liv, da mobiliserer våre motstandere alle sine krefter. Vi måtte være forberedt på det.

Arbeiderpartiet har alltid sagt klart og tydelig fra at våre motstandere nok kan finne seg i at vi har erobret den politiske makt, men det er når det gjelder herredømmet over det økonomiske liv, og derved den virkelige makt i samfunnet, at kampen blir hardere enn noen gang før. Jeg advarer mot å nære noen illusjoner om at vi tar hånd om det økonomiske liv uten kamp.

Jeg vet at det er mange i Arbeiderpartiet og utenfor våre rekker som synes det går for sakte framover mot det sosialistiske samfunnet. Det kan jeg godt forstå. Regjeringen er kanskje når alt kommer til alt, mest klar over at det går smått. Vi kunne ofte ønske å øke farten. På mange områder må vi innrømme åpent og uten forbehold at vi ikke har maktet det partiet kanskje har ventet av oss. På mange områder fortsetter vi å administrere et borgerlig samfunn og på mange områder klarer vi ikke engang å administrere det godt. La meg til dette si så oppriktig som jeg kan: Det er ikke viljen det kommer an på, men evnen. Vår evne, og landets evne. Vi lever i en spenningens verden hvor begivenheter ute den ene dag kan sette bom for hva vi skulle gjennomføre i Norge den neste dag. Trygve Bratteli gjorde mandag så utmerket rede for hvor avhengig Norge er av utlandet at jeg bare kan understreke det og be partiets medlemmer søke å forstå sammenhengen mellom vår utenriksøkonomi og vår evne på det innenriksøkonomiske felt. Jeg har sagt det før og jeg vil gjenta det her: Vi kan ikke strekke oss lenger enn skinnfellen rekker. Og den norske «skinnfellen»s lengde er i høy grad avhengig av at våre skip kan seile på alle hav til gode frakter og at vi kan selge våre varer til konkurrerende priser i alle land. Kan vi gjøre det, og dessuten øke vår egen produksjon, så tror jeg nok at vi ikke bare skal ha vilje, men også evne, til å gjennomføre det nye samfunn som vi vil bygge.

Så noen ord om den rent parlamentariske situasjon foran dette valget:

Jeg behøver ikke i denne forsamling å understreke at vi står overfor et overmåte viktig valg. Det er helt klart at de borgerlige i og med endringen i valgordningen har oppnådd et aldri så lite håp om at de skal kunne tilføye Arbeiderpartiet et nederlag. De regner ikke så optimistisk at de tror at de selv skal bli i stand til

å ta regjeringsmakten, men de håper at det skal lykkes dem å bringe Arbeiderpartiet i et mindretall i forhold til de øvrige partier i Stortinget, slik at de skal få makt til å tyne en arbeiderpartiregjering. Har de noen sjanser til det? Ja, har de noen sjanser til det så må jeg ha bedømt det norske folks dømmekraft og vurderingsevne galt. Et valg er jo når det kommer til det, et spørsmål om tillit. Kan det norske folket ha fått noen økt tillit til de borgerlige partier? Jeg kan langt på veg respektere hvert enkelt av de borgerlige partier. Men når de ikke er i stand til å samle seg — eller ikke vil samle seg — til en felles opposisjon, så kan de da ikke selv med noen rett forlange å ta ledelsen av norsk politikk. Det norske folk kan ikke ha noen tillit til borgerlig politikk, for det norske folket får ikke vite hva borgerlig politikk er. Er det Høyre-politikk, er det Venstre-politikk, eller er det Bondeparti-politikk, eller kanskje det er Kristelig Folkeparti-politikk? Jeg kan ikke tro at et flertall av det norske folk kan våge seg til å overlate regjeringsmakt og regjeringsansvar i en vanskelig tid til partier som ikke kan bli enige om de mest enkle og grunnleggende retningslinjer for et regjeringssamarbeid. Det ville bli mer strid og oppløsning i stedet for fasthet og planmessighet. Det ville sette hele vår politiske og økonomiske stabilitet i fare og gi usikkerhet og uro i arbeidslivet og i det økonomiske liv og i forholdet til utlandet.

Det som preger hele den borgerlige velgermasse er da også en sterk og utbredt mistrøstighet over at de borgerlige partier ikke samlet har vist større slagkraft og initiativ. Det viktigste håp de borgerlige partier måtte inngi sine velgere — om de kunne begeistre dem til en virkelig effektiv innsats ved valget — var håpet om regjeringsskifte og en etterfølgende kraftig borgerlig regjering. Selv ikke den mest troende og fanatiske borgerlige velger synes å turde håpe på det. Nesten hver eneste dag blir de minnet om at de borgerlige partier er splittet og uenige innbyrdes og at de ikke er i stand til, eller villige til, å samarbeide seg til en felles kraftig fylking som kan ta ledelsen. At et enkelt av dem skulle kunne ta regjeringsmakten er de selv klar over er umulig. Det er betegnende at en av Høyres ledende stortingsmenn, Wright, i en spørretime i Oslo Unge Høyre, svarte på et spørsmål at skiftende regjeringer av Høyre, Venstre og Bondepartiet ville være det mest skadelige av alt. Ja, det er klart at det ville være en ulykke. Ikke bare for de andre borgerlige partier, men også for landet.

Jeg tror ikke at misnøyen og uenigheten innen de borgerlige partier er tilfeldig. Jeg tror det er en følge av at de har mistet troen på seg selv. Fordi de i sitt stille sinn erkjenner at de ikke har noe

virkelig alternativ å stille opp mot Arbeiderpartiets politikk. Arbeiderpartiet har gjennom sin politiske ledelse i hele etterkrigstiden samlet omtrent halvparten av folket om sin positive byggende linje og sympati og respekt langt inn i den andre halvparten av velgermassen. Derfor står de borgerlige partier i dag rådløse og forvirrede, uten perspektiver, uten samlende og fengende ideer og program.

Skulle det utrolige hende at de andre partier fikk sin ønskedrøm oppfylt og fikk flertall i Stortinget, går regjeringen av. Det blir så de borgerlige som — samlet eller enkeltvis — må forsøke å danne den nye regjering. Lykkes det ikke for dem å skape en regjeringsdyktig koalisasjon, er det klart at Arbeiderpartiet ikke kan unnså seg for å ta regjeringen igjen, selv om partiet ikke har halvparten av Stortingets medlemmer. Men målet for Arbeiderpartiet må være å komme tilbake til Stortinget med klart flertall og med en øking i stemmetallet. Det vil avhenge av vår egen evne til å gjøre vårt syn kjent blant velgerne og av hver enkelt partifelles innsats i månedene framover til valget.

Vi går til valg, fylt av tro og tillit og med et brennende ønske om å fortsette å bygge et nytt — et sosialistisk Norge. Framskrittet skal fortsette!

Ordstyreren takket Oscar Torp og derigjennom også Regjeringen for det arbeid som var utført i perioden og som gir et grunnlag for valget og for en ny seir.

Ingen forlangte ordet og representantene tok orienteringen til etterretning. I tilknytning til Torps foredrag ble det vedtatt følgende uttalelse:

Framskrittet skal fortsette!

Stortingsvalget til høsten samler i høyere grad enn før alle politiske stridsspørsmål i ett stort oppgjør. Valget gjelder om vi skal få høve til å føre videre hele den demokratiske utviklingen som har sine røtter i gammel god kulturarv, og som er forutsetningen for frihet, rettssikkerhet og gode kår for alle. Vi står på terskelen til et samfunn der vi vil ha lagt bak oss tvang, nød og utrygghet. Men nettopp nå ser vi at det samler seg krefter som bruker alle midler for å skru utviklingen tilbake.

Arbeiderpartiet har intet annet mål enn å arbeide for et samfunn som skaper trivsel for alle. Alt vi vil er å sikre det enkelte menneskes frihet, trygghet mot nød og like muligheter for alle. Alle tiltak som fører mot dette målet, vil få vår fulle støtte, men alle forsøk på å hindre frihetens sak vil vi bekjempe med all vår kraft.

Den første forutsetningen for å skape trivsel i samfunnet er at vi hindrer arbeidsløshet, trygger hver enkelt mot følgene av sykdommer og ulykker, skaffer alle en menneskeverdig bolig, hevder forbrukernes

interesser, sikrer husmødrene rimelige arbeidsvilkår, våre barn en lykkelig oppvekst og de gamle en sorgfri alderdom.

Arbeiderpartiet vil arbeide videre på grunnlovens og folkestyrets grunn, sikre at makten ligger i Stortinget, bygge ut rettssikkerheten på alle områder av samfunnslivet, oppmuntre initiativ og tiltakslyst, bryte ned skillet mellom by og land, og la kulturlivet få fri utfoldelse på et trygt materielt grunnlag.

Det er landsmøtets mening at folket helt og uavkortet skal rå her i landet, i fritt og likestilt samarbeid. Ingen særmakt skal samles hos pengevelde eller byråkrati. Ingen gruppe av folket, ingen enkelt klasse skal ha fordeler på andres bekostning, men arbeidere og funksjonærer, bønder, fiskere og andre selvstendige næringsdrivende skal på like vilkår kunne hevde sine interesser.

Landsmøtet retter en inntrengende oppfordring til alle kvinner og menn i alle lag av folket om å gå sammen for å sikre velstand og trygghet. Det kan være uenighet om de veier vi skal gå, og Arbeiderpartiet hilser med glede enhver saklig debatt og idéstrid. Det skal være adelsmerket for det frie, folkestyrte samfunnet vi vil skape. Men la ikke strid for egen-interesser skygge over det store fellesmål: Et samfunn med like muligheter for alle.

Vi hører hver enkelt med i et fellesskap. Hvert menneske bidrar sitt til å holde næringslivet i gang. De varer som produseres, er resultatet av hele nasjonens arbeid, og de redskaper vi bruker til å framstille dem, er skapt av hele folket. Og det vi har skapt sammen, det vil vi også styre i fellesskap. På den måten vil alle sikres muligheter til full fri utfoldelse av evner og interesser.

Arbeiderpartiet vil bygge ut folkestyret og trygge næringslivet gjennom et samvirke innen det økonomiske liv, slik at alle parter møtes i fri rådslagning om hvordan vi best kan forvalte nasjonens ressurser og øke dens velstand. Dette samvirke ønsker vi gjennomført i den enkelte bedrift og helt opp til fastsettelsen av de store retningslinjene under Stortingets ledelse og kontroll.

Dette er vår appell til det norske folk ved valget: Større frihet gjennom samarbeid på folkestyrets grunn. Målet for alt vårt arbeid er den enkle, menneskelige lykke — i arbeid, i samliv og i glede over å se et nytt slektsledd vokse opp og føre vårt liv videre.

Framskrittet skal fortsette!

VALGENE

Formannen i valgkomitéen, *Gunnar Bråthen*, la fram valgkomitéens innstilling som var sålydende:

Sentralstyret.

Einar Gerhardsen, formann, Trygve Bratteli, nestformann, Olav Larsen, redaktør, Haakon Lie, sekretær.

Øvrige medlemmer.

Konrad Nordahl, Oscar Torp, Halvard M. Lange, Hans Sundrønning, Alfred Ljøner, Ingvald Haugen, Ragna Karlsen, Martin Tranmæl, Gunnar Bråthen.

V a r a m e n n .

1. Gunnar Alf Larsen, 2. Alice Olsen, 3. Hartvig Svendsen, 4. Nils Haave, 5. Gudmund Harlem, 6. Sigrid Thoresen, 7. Rolf Aakervik, 8. Karsten Skau.

Revisjonsnemnda.

Alfred Nilsen, Leonard Nilsen, Nils Arvesen.

V a r a m e n n .

Alf Torp, Olav Kopperud.

Landskommunalutvalget.

Henry Jacobsen, Moss, formann, Gunnar Nielsen, Oslo, Torbjørn Henriksen, Oslo, Thv. Kinn, Fet, Rudolf Hedemann, Vang, Johs. Johnsen, Stavanger, Nils Handal, Bergen, Olav Vegheim, Gjerpen, Gunnar Kyrkjebø, Øvre Eiker, John Aae, Trondheim, P. C. Reinsnes, Sortland, Hjalmar Romslo, Haus, Ulrik Olsen, Kristiansund.

Landsstyret.

Østfold:

Helga Aronsen, Askim, medl. Varam.: Hans Hansen, Sarpsborg.

Akershus:

Bernt Korslund, Eidsvoll, medl. Varam.: Helga Waldorff, Lillestrøm.

Hedmark:

Harald Løbak, Trysil, medl. Varam.: Arne Veen, Stange.

Oppland:

Martin Haugen, Gjøvik, medl. Varam.: Hans Brueigaard, Lom.

Buskerud:

Olav Watnebryn, Drammen, medl. Varam.: Helene Grønvold, Hurum.

Vestfold:

Marie Skaug, Horten, medl. Varam.: Olav Nordskog, Sem.

Telemark:

Konrad Anderson, Rjukan, medl. Varam.: Thor Viten, Notodden.

Aust-Agder:

Ebba Lodden, Arendal, medl. Varam.: Gunnar Karlsen, Risør.

Vest-Agder:

Jacob Nygaard, Vigeland, medl. Varam.: Odd Hultmann, Kristiansand.

Stavanger:

Tjalve Gjøstein, Stavanger, medl. Varam.: Torleif Hovland, Stavanger.

Rogaland:

I. K. Hognestad, Time, medl. Varam.: Edvard Edvardsen, Egersund.

Bergen:

Hjalmar Seim, Bergen, medl. Varam.: Kjell Aabrek, Bergen.

Hordaland:

Ole Svendsen, Fana, medl. Varam.: Magda Kleppestø, Odda.

Sogn og Fjordane:

Oddvin Sindre, Leikanger. Varam.: Olav Kolle, Florø.

Møre og Romsdal:

Olav Oksvik, Molde, medl. Varam.: Peder Kanestrøm, Kristiansund.

Sør-Trøndelag:

Nils Lysø, Jøssund, medl. Varam.: Jens O. Haanes, Røros.

Trondheim:

Ole Øisang, Trondheim, medl. Varam.: Per Dybvik, Trondheim.

Nord-Trøndelag:

Erling Thun, Namsos, medl. Varam.: Anders Brenden, Malm.

Nordland:

Nils Hillestad, Mo i Rana, medl. Varam.: Kristian Munkebye, Bodø.

Sandrup Nilsen, Narvik, medl. Varam.: Anton P. Medby, Bjørnskinn.

Troms:

Magne Jønsson, Harstad, medl. Varam.: Emil Larssen, Tromsø.

Finnmark:

Rudolf Olsen, Vardø, medl. Varam.: Harald J. Olsen, Hammerfest.

Valgkomitéens formann, *Gunnar Bråthen*, knyttet følgende motivering til innstillingen:

De fleste av landsmøtets representanter vil ganske sikkert når de leser innstillingen på medlemmer av sentralstyret hefte seg ved at det praktisk talt er de gamle navn som går igjen. Vi har tatt opp hvert enkelt medlem til inngående drøftelse og vurdering. Det kan vel kritiseres at regjeringssinnslaget i sentralstyret er for sterkt. Valgkomitéen er selv enig i det, men vi er kommet til at tidspunktet ikke nå er inne til å ta dette opp til realitetsbehandling. Fordi det er av stor betydning å ha såvel statsministeren som utenriksministeren som faste medlemmer av sentralstyret, fordi det er valg i år og fordi landsmøteperioden er forkortet til 2 år, mener vi at det er berettiget med et så sterkt regjeringssinnslag.

Innstillingen er enstemmig over hele linjen. Det skulle være unødvendig å gi noen spesiell motivering i forbindelse med de enkelte navn. Alfred Ljøner har som den beskjedne mann han er, sendt beskjed til sentralstyret om at han gjerne vil slippe fordi han nå begynner å bli noe gammel. Valgkomitéen har ikke funnet å kunne ta noen hensyn til denne anmodning. En får se på det om 2 år. Ingvald Haugen sitter som representant for sjøfolkene, og det er en så viktig gruppe at den bør være representert i sentralstyret. Ragna Karlsen har skriftlig meddelt at hun gjerne vil tre ut av sentralstyret for å gi plass for yngre kvinner. Valgkomitéen er sterkt i tvil i dette spørsmål, men etter inntrengende henstillinger fra Kvinnesekretariatets nye formann, Rakel Seweriin, har vi ført Ragna Karlsen opp på ny. Så har Martin Tranmæl gitt beskjed om at han nå er kommet så langt opp i årene at han gjerne vil bli fritatt. Vi kan ikke innrømme at Martin Tranmæl er blitt gammel. Vi syns han er like vital og verdifull i dag. Han står nå i en friere stilling, og hans friskhet bør vi beholde i sentralstyret, i et hvert fall ennå i 2 år. Det foreligger skriftlig beskjed fra Gunnar Bråthen om å få slippe ut av sentralstyret. Jeg ble valgt inn som stedfortreder for LO's formann. Det grunnlaget er ikke lenger til stede. Jeg for min del er ikke beskjeden. Jeg vil gjerne delta i sentralstyrets møter, men det er ikke nødvendig å velge meg som fast medlem. Det er tilstrekkelig å ha meg nede i varamannsrekken.

Når det gjelder varamannsrekken er den helt ny, og den er god. Som første varamann foreslår vi Gunnar Alf Larsen fra Jern og Metall, som annen varamann Alice Olsen fra Handel og Kontor, som tredje varamann Hartvig Svendsen som er formann i Stortingets kommunalkomité og som fjerde varamann Nils Haave, som er medlem av Kommuneforbundet og formann i Sporveisfunksjonærenes Forening. Gudmund Harlem er løftet fra siste plass i varamannsrekken til femte plass. Som lege og sterkt sosialt interessert partifelle vil han tilføre sentralstyret stor erfaring og sakkyndighet. Som sjette varamann har vi ført opp Sigrid Thoresen som er en aktiv og interessert husmor. Som syvende varamann kommer Rolf Aaker-vik, den tidligere formann i AUF og som åttende varamann Karsten Skau, som representerer de offentlige tjenestemenn.

Når det gjaldt utvalgene og landsstyret ville valgkomitéens formann komme tilbake til innstillingen under hvert punkt.

Sentralstyret.

Valgkomitéens innstilling ble vedtatt med akklamasjon for så vidt angår formann, nestformann, redaktør og sekretær.

Under valget av de øvrige medlemmer foreslo *Arne Dokken*, Oslo, *Eugen Johannessen* istedenfor *Gunnar Bråthen*, men etter henstilling fra *Eugen Johannessen*, trakk *Dokken* sitt forslag tilbake, og valgkomitéens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Revisjonsnemnda.

Valgkomitéens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Landskommunalutvalget.

Gunnar Bråthen: Det er ikke mange merknader jeg skal gjøre, men jeg vil gjerne peke på at vi her støter på mange distriktshensyn. Det vi imidlertid her skal velge er et utvalg for partiet. Utgangspunktet må være at vi finner fram til de personer som har den beste innsikt i kommunale spørsmål. *Henry Jacobsen*, Moss, har fungert som formann siden *Stokke* sluttet som ordfører i Oslo, og som varaformann har vi villet knytte til utvalget partiets tidligere kommunalsekretær *Gunnar Nilsen*. For de øvrige medlemmers vedkommende er det praktisk talt gjenvalg med unntak av *Almås* fra *Strinda*, som er falt ut. Imidlertid er *Trondheim* representert, og personlig ser jeg på *Strinda* som en del av *Trondheim* (Sterke protester i salen).

Marie Skaug, landsstyret, var litt skuffet over den listen som var foreslått. Det var beklagelig at man ikke hadde tatt med en eneste kvinne. Vi har imidlertid mange dyktige kvinner som deltar i kommunepolitikken, og det burde vært funnet plass til en av dem. Jeg tenkte jeg skulle snakket med *Bråthen* på forhånd om dette, men jeg trodde ikke det skulle vært nødvendig. Dere har sagt så mange pene ting om oss, og det er riktig alt sammen, men hvorfor sier dere én ting, og gjør noe annet? Jeg vil foreslå at landskommunalutvalget blir utvidet til 15 medlemmer, og som det 14. og 15. medlem foreslår jeg *Aagot Bakke-Hansen*, *Horten* og *Ebba Lodden*, *Arendal*. Det er ikke riktig av deg, *Bråthen*, å legge fram en liste på 13 mannfolk (*Bifall*). Nå må dere ikke bare klappe, men sørge for at kvinnene får representasjon!

Gunnar Bråthen: Jeg foreslår at vi utvider utvalget til 15 medlemmer.

Dette forslaget ble vedtatt mot 1 stemme.

Eva Friis Christensen, *Akershus*, foreslo *Ingrid Skotte*, *Akershus*, istedenfor *Aagot Bakke-Hansen*.

Andreas Wormdahl, *Sør-Trøndelag*, tok opp forslag på *Per Alm-*

ås istedenfor Gunnar Nilsen. Det er ikke riktig som Bråthen sier at Strinda og Trondheim er det samme. I et landsomfattende utvalg burde det være større representasjon for de nordlige distrikter. Den del av landet som ligger ovenfor Dovre er representert med bare 2 mann.

Ebba Lodden, landsstyret: Jeg går ut fra at det blir fastholdt at kvinnene skal ha de 2 plasser som utvalget er utvidet med. Jeg vil i mitt sted foreslå Magnhild Hagelia, Aust-Agder. Det er ikke fordi jeg er beskjednen, men vi må ha en viss arbeidsfordeling.

Marie Skaug trakk nå forslaget på Ebba Lodden tilbake og anbefalte Aagot Bakke-Hansen og Magnhild Hagelia.

Holm Morgenlien, Akershus, fant det helt naturlig at kvinnene fikk de to plasser som utvalget var utvidet med. Leif Larsen fra Akershus er falt ut, og vi har ikke fått noen motivering for det. Jeg tror derfor det ville være riktig å velge Ingrid Skotte som er fra Akershus.

Ingrid Sahl, Rogaland, foreslo Synøva Hakestad Møller, Hauge-sund, istedenfor Magnhild Hagelia.

Einar Gerhardsen hadde den dypeste respekt for Almås, men han ville advare mot at man valgte ham istedenfor Gunnar Nilsen. Det ville være av stor betydning å få Gunnar Nilsen med i dette utvalget.

Einar Edvardsen, Romsdal: Vi hadde i valgkomitéen bare 13 å velge mellom og ikke 15 som det nå er tale om. Jeg kan forsikre at valgkomitéen har tatt alle tilbørlige hensyn til distriktene.

Lilly Johannesen, Søndre Salten, hilste med glede at kvinnene skulle få to representanter i utvalget, men ville peke på at de tre nordligste fylker bare har fått en representant. Vi bør få med en kvinne fra disse distrikter, og jeg vil foreslå Margit Munkebye, Nordland.

Egil Hernæs, landsstyret, anbefalte Gunnar Nilsen.

Andreas Wormdahl, Sør-Trøndelag, ville ikke fastholde forslaget på Almås istedenfor Gunnar Nilsen, men foreslo ham valgt istedenfor Thv. Kinn, Fet.

Eva Friis Christensen, Akershus, syntes det var bedrøvelig at det skulle oppstå strid blant kvinnene om deres representanter. Det var brakt i forslag mange dyktige kvinner. Magnhild Hagelia er således meget dyktig, men hun sitter på Stortinget og har vel mer enn nok med å skjøtte dette vervet. Ingrid Skotte derimot står midt

oppe i kommunepolitikken, og når vi tar hensyn til at Bærum er landets største landkommune, skulle det vel være enda en grunn til å velge henne.

Gunnar Bråthen syntes det ville være vanskelig å sette Gunnar Nilsen og dermed Oslo utenfor dette utvalget. Etter den drakamp som er foregått om kvinnene, vil jeg foreslå at man samler seg om Aagot Bakke-Hansen og Magnhild Hagelia.

Ved alternativ votering om Almås og Kinn ble Thv. Kinn valgt med stort flertall. Valgkomitéens innstilling på de 12 andre ble enstemmig tiltrådt.

Ved alternativ votering mellom Aagot Bakke-Hansen og Ingrid Skotte, ble Aagot Bakke-Hansen valgt med stort flertall. Det ble deretter foretatt en prøvevotering, og Magnhild Hagelia ble valgt med stort flertall. Ordstyreren anså dermed de to andre forslag falt bort.

Einar Grøn, Rogaland, kritiserte avstemningsmåten, men tok ikke opp noe forslag.

Gunnar Bråthen foreslo at de 5 første representanter danner arbeidsutvalget, og dette ble enstemmig vedtatt.

Landsstyret.

Gunnar Bråthen ga en kort motivering for innstillingen og uttalte bl.a.: Vi må denne gang la mange av de gamle representanter falle ut, fordi landsstyret er blitt innskrenket til 22 medlemmer. Hvert fylke skal først ha en representant. Selv om vi har stått overfor mange distriktshensyn er vi kommet fram til en enstemmig innstilling. Jeg vil gjerne nevne et par spørsmål som har vært drøftet i valgkomitéen. For det første vil jeg komme inn på spørsmålet om i hvor stor utstrekning en bør ha stortingsmenn med i landsstyret. Valgkomitéen har forsøkt å bytte ut en del av de stortingsmenn som tidligere satt der i den utstrekning dette har vært riktig og mulig. Her er imidlertid ikke mulig å følge en slavisk opptrukket linje. Et annet spørsmål som har vært drøftet er dette hvorvidt det er riktig å velge lønnede partifunksjonærer som medlemmer av landsstyret. Heller ikke her har vi kunnet følge rene prinsipper, men vi vil gjerne i denne sammenheng peke på at de lønnede sekretærer bør kalles inn til landsstyremøtene uten å være faste medlemmer.

I hvilken utstrekning skal valgkomitéen ta hensyn til distriktenes egne krav? Distriktene har selv sagt full rett til å foreslå sine folk, men valgkomitéen bør ikke være forpliktet til å følge disse forslag.

Kvinnene hadde i forrige landsstyre 5 representanter. I valgkomitéen gikk vi inn for at vi skulle sikre kvinnene i ethvert fall 3 representanter. Ikke fordi de er kvinner, men fordi de som dyktige partifeller har krav på en såvidt sterk representasjon. Det sier seg imidlertid selv, at vi der med én gang kom i konflikt med distrikts-hensyn. Det er lett å si at man gjerne vil ha kvinnene med, men de færreste vil ha dem med fra sitt eget distrikt. I Østfold støtte vi på problemet med en gang. Valgkomitéen har foreslått Helga Aronsen, Askim, som representant. Østfold fylkesparti har et annet standpunkt. De har sendt inn et langt skriv om at de må ha Hans Hansen som medlem av landsstyret. Jeg vil atter en gang peke på at sentralstyret bør overveie om ikke fylkessekretærene bør innkalles til hvert eneste landsstyremøte. Jeg går også ut fra at partifellene i Østfold vil forstå den vurderingen som valgkomitéen har lagt til grunn.

I Akershus støter vi på den første stortingsmann. Når vi har foreslått ham som medlem er det imidlertid ikke i egenskap av stortingsmann, men fordi han er småbruker og en aktiv mann innenfor fylkespartiet. Her har kvinnene fått varamannen, nemlig Helga Waldorff, Lillestrøm. Hedmark har gjennom en menneskealder vært representert ved Oscar Nilssen. Han har nå frasagt seg gjenvalg på grunn av sin alder. Det foreligger også frasigelse fra Oskar Lindberget og E. O. Solbakken som nå er varamann. Vi har innstilt på nåværende formann i fylkespartiet, Harald Løbak, som riktig nok også er stortingsmann.

I Oppland fylke er det to kretspartier, og det er naturlig å veksle mellom disse kretsene. Vi starter i denne omgang med formannen i Vestoppland kretsparti, Martin Haugen, som også er sekretær i Oppland faglige Samorganisasjon. For Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder, Stavanger, Rogaland, Bergen, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal er det ikke noe særlig å merke ved innstillingen. Når det gjelder representanten for Sør-Trøndelag, Nils Lysø, vil jeg nevne at han er den eneste aktive fisker som kommer med i landsstyret og det er et aktivum. Når det gjelder Nord-Trøndelag bør Namsos og Namdal for fremtiden veksle på representanten. For Nordlands vedkommende er det foreslått to representanter som nå. Det er jo et så stort fylke at det må være to representanter. For Troms vedkommende bør det også foregå en veksling. Nå har Harstad fått representanten og Tromsø varamannen. Bråthen konkluderte med å anbefale valgkomitéens enstemmige innstilling.

Etter forslag av ordstyreren ble det vedtatt at man skulle gå rett på innstillingen uten noen generell debatt.

Østfold.

Karl H. Karlsen, Østfold, hadde fått det lite hyggelige oppdrag å imøtegå valgkomitéens formann når det gjaldt Østfoldrepresentasjonen. Vi forsøkte å forebringe vår sak for valgkomitéens formann, men det ble sagt oss at det ikke nyttet å komme med en stortingsmann. Vi bøyde oss for det, til tross for at *Arthur Arntzen* er gammel formann i fylkespartiet. Imidlertid ser vi at det er kommet med fem stortingsmenn på valgkomitéens innstilling, så *Bråthens* argumentasjon holder ikke på dette punkt. *Bråthen* spilte meget behendig på kvinnene. Jeg kommer sikkert i fare for å fornærme kvinnene. Med all respekt for kvinnene må jeg ta opp forslag om *Hans Hansen* som representant i stedet for *Helga Aronsen*. Hvis han kan brukes som varamann, må han vel også kunne anvendes som representant.

Ved voteringen ble *Helga Aronsen* valgt med stort flertall, hvorefter *Hans Hansen* enstemmig ble valgt til varamann.

Aust-Agder.

Ragnvald Berli, Aust-Agder, beklaget at *Aani Rysstad* var falt ut. Han støttet forslaget på *Ebba Lodden* som representant, men foreslo *Osuld Kleivene* som varamann i stedet for den innstilte *Gunnar Karlsen*.

Ebba Lodden ble enstemmig valgt som representant, og ved alternativ votering ble *Kleivene* valgt med 138 mot 98 stemmer som ble avgitt for *Karlsen*.

For øvrig ble innstillingen enstemmig tiltrådt.

AVSLUTNINGEN

Ordstyreren: Vi har nå gjennomgått hele saklista, og vi er kommet fram til avslutningen av landsmøtet. Jeg vil på vegne av dirigentene takke for den overbærenhet som landsmøtet har vist oss.

Einar Gerhardsen overtok dirigentplassen og uttalte bl.a.: Vi er nå kommet fram til avslutningen av et landsmøte som har gjort et godt arbeid. Jeg vil rette en spesiell takk til våre utenlandske gjester. Både *Hedtoft* og *Erlander* måtte reise allerede den første dagen. Det var under særlig vanskelige forhold at de tok seg tid til å komme til vårt landsmøte. *Erlander* måtte likefram lure seg med toget som kong *Håkon* reiste med søndag kveld og liste

seg ut på baksiden for å kunne ønske kongen velkommen til Stockholm. Hedtoft måtte dra avsted for å være med på et viktig møte. Vi er glad for at våre to broderpartier har vist oss en så stor oppmerksomhet. Vi takker også Internasjonalens formann, Morgan Phillips, fordi han ville komme til vårt landsmøte. Vi takker de andre svenske, danske, finske og islandske gjester fordi de tok mot vår innbydelse. Takk alle sammen og ta med en hjertelig hilsen hjem til deres respektive partier.

Hannibal Valdimarsson hadde fått i oppdrag å takke på vegne av de utenlandske gjester. Han ville for sitt personlige vedkommende gjerne takke for den lærdom han hadde fått i løpet av disse fire dagene. Det har vært en uforglemmelig opplevelse. Jeg er særlig imponert over den ansvarsfulle og realistiske måten dere har behandlet problemene på. Det er et bevis på at Det norske Arbeiderparti er et demokratisk parti. Jeg reiser fra dette landsmøte med den sikre overbevisning om at dere vil føre valgkampen fram til en avgjørende seier for partiet og at dere vil kjempe for et sosialistisk Norge. Takk for denne gang og på snarlig gjensyn.

Einar Gerhardsen takket dirigentene for den dyktige ledelse. De har æren for at alle de avgjørelser som er fattet er i samsvar med flertallets oppfatning. Jeg takker også de dyktige sekretærer og medlemmene av landsmøtets komitéer. De utfører et arbeid som kanskje ikke alle er oppmerksom på, men jeg kjenner til at de har hatt en stri jobb. Særlig gjelder dette programkomitéen som for en stor del har måttet arbeide om nettene. Det er takket være komitéens grundige arbeid at landsmøtet er kommet fram til så gode resultater. Jeg vil også takke alle landsmøtets representanter for den store interesse de har vist under forhandlingene.

Sentralstyret har ikke undergått store forandringer. Det bør jo alltid være en viss fornyelse i et partis ledelse, men når valgkomitéen har innstilt på gjenvalg ligger det deri en anerkjennelse til dem som har sittet der. Vi har heldigvis ikke noe kappløp om å få slippe ut. Partifellene vil gjerne være med i sentralstyret og yte sin innsats, og jeg vet at de som trer ut, gjør dette med dyp vemod.

Av dem som trer ut vil jeg spesielt nevne Åse Lionæs som hadde frabedt seg gjenvalg som formann i Kvinnesekretariatet og som dermed går ut av sentralstyret. Hun har vært med siden frigjøringen. Det er ikke nødvendig å understreke den betydning hun har hatt. Hun har utført et overordentlig dyktig arbeid og for dette takker vi henne i dag.

For landsstyrets vedkommende blir det ganske store forandringer.

I og med innskrenkningen av landsstyret blir det mange av de gamle som går ut, liksom en del har frabedt seg. Jeg vil takke alle dem som går ut, og vil tillate meg spesielt å nevne tre av dem, nemlig Oscar Nilssen, Hedmark, Johan Magnussen, Telemark, og Egil Hernæs, Oppland. Oscar Nilssen kom med i landsstyret for 35 år siden, og har sittet der med unntakelse av et par år. Han har samtidig stått som formann av Hedmark fylkes Arbeiderparti i hele denne tiden. Han gikk av som formann i fylkespartiet for et år siden, og ba da samtidig om å bli fritatt for vervet som landsstyre-medlem. Han har gjort en større gjerning for partiet enn det er de fleste forundt.

Johan Magnussen, Telemark, har vært medlem omtrent like lenge. Han ble innvalgt i landsstyret i 1923. Det er bemerkelsesverdig at han den gang ikke ble valgt etter innstilling fra sitt eget fylkesparti. Det var Oslo-representantene som satte ham inn, fordi kommunistene den gang satt med ledelsen i fylkespartiet. Magnussen tok straks fatt på å rekonstruere fylkespartiet, og det gikk ikke lang tid før det ble det ledende arbeiderparti i Telemark. I mer enn 25 år har Johan Magnussen stått som formann i sitt fylkesparti. Nå mener han at han har tatt sin tørn, og vi takker ham for god innsats for partiet.

Endelig har vi vår gode venn Egil Hernæs. Det er om lag 20 år siden han kom med i landsstyret. Han har i sitt fylke gjort en stor innsats både som aktiv medarbeider i partiet og som kommune-mann, og vi takker ham for godt utført arbeid.

På vegne av dem som er gjenvalgt i sentralstyret takker jeg for den tillit som er vist oss. Det betyr noe å bli valgt til tillitsmann i Det norske Arbeiderparti. Jeg vil samtidig ønske de nye tillitsmenn vel møtt til samarbeid.

Det landsmøte som vi nå skal avslutte har vært et utpreget arbeidsmøte. I fire hektiske dager er vi kommet gjennom den omfattende dagsordenen. Sakene har vært drøftet inngående på forhånd og takket være at vi her har hatt trenede organisasjonsfolk som er vant til å delta i debatter og organisasjonsarbeid har vi kommet fram til gode resultater. Det er gledelig at så mange av de unge har vært med — ikke bare som talere, men som medarbeidere som visste hva de ville. Det gir løfter om at fornyelsen i partiet er i orden. Det er et vitnesbyrd om at Det norske Arbeiderparti er et levende parti med vilje til å føre framskrittet videre.

Så tar vi fatt på oppgavene. Landsmøtets vedtak må gjøres kjent ute blant medlemmene. Dette gjelder særlig det arbeidsprogrammet som vi nå har vedtatt. Den sentrale oppgave som vi nå står foran

er valgkampen. Det gjelder om å gjøre alle partifeller klar over hva denne kampen gjelder. Vi ønsker å vinne valget fordi vi vil føre utviklingen videre fram.

Etter valget må vi ta opp arbeidet for å øke den politiske aktivitet. Vi har kanskje forsømt oss en del på dette feltet. Når landsmøtet nå har bestemt å gå over til 2-årige landsmøteperioder, vil dette forhåpentlig øke den politiske aktivitet i partiet. Også på det organisasjonsmessige feltet må vi sette kreftene inn. Det foreligger store oppgaver på arbeidsplassene og innenfor fagorganisasjonen. Vi må arbeide for å skape et større, sterkere og bedre parti.

Framskrittet må fortsette. Bare Det norske Arbeiderparti kan føre framskrittet videre. Derfor må vi gå ut med en fast vilje til å beholde ledelsen i samfunnet. Med dette budskapet skal vi reise hjem til våre kamerater og sørge for å vinne flertallet for Det norske Arbeiderparti.

Landsmøtet avsluttet forhandlingene med å synge «Ja, vi elsker».

REPRESENTANTER

Østfold:

Arthur Arntzen, Hans Hansen, Ingrid Knapstad, Anny Olsen, Vilhelm Simensen, Thorleif Nilsen, Johnny Fossum, Hans Grønhaug, Jens Olsen, Morten A. Nielsen, Ole Ødegård, Syver Teig, Harry Larsen, Johan Johansen, Ove Danielsen, Paul Hovding, Einar Ellefsen, Johs. Lislerud, Sigurd Johansen, Ole Hanstad, Karl H. Karlsen, Amund Larsen, Kristen Dahl, Jens Gunheim, Hans Kristiansen, Ole Juul-Olsen, Martin Nordby og Anton Mosbæk.

Akershus:

Holm Morgenlien, Ingrid Skotte, Øivind Dokken, Gustav Knai, Asbjørn Karlsrud, Johan Jensrud, Lorang Larsen, Asbjørn Haugen, Arne Olsen, Johan Haugen, Jens Kurland, C. J. Hansen, Erling Olsen, David Kjellberg, Olaf Knutsen og Eva Friis Christensen.

Hedmark:

Halvor Steffensen, Oskar Lindberget, Alf Hovland, Alfhild Løbak, Guttorm Rogstad, Kari Gulbrandsen, Walter Kristiansen, Alfred Gulbrandsen, Oddvar Nordli, Valborg Sund, Arne Veen, Magne Johansen, Alfred Vardeberg, E. O. Solbakken, Mina Nordeng, Willy Røed, Reidar Aamo, Jon Myhren, Olga Misteregg og Harald Løbak.

Gudbrandsdal:

Lars Moen, Oskar Skogly, Ole O. Langleite, Mari Wahlquist og Willy Svarverud.

Vest-Opland:

Martin Haugen, H. P. Hauglie, Einar Hermandrud, Olav Meisdals-hagen, Nils Rødstadstuen, Ole Svesvolden, Erikka Berntzen og Odd Rasmussen.

Buskerud:

Ragnar Christiansen, Nils Sjøstrøm, Erland Skogstrøm, Elise Bergrom, Herman Solhaug, Kristine Bakke, Knut Eidsaaen, Paul Evensen, Age Andersen, Gunnar Kyrkjebø, Karl Bjerkeli, Edgar Hell, Fridthjof Olsen, Otto Hansen, Synøve Stryse og Ole Nilsedalen.

Vestfold:

Harald E. Olsen, Ingjald Nordstad, Sigurd Johansen, Johan Johansen, Ole Jensen, Olav Nordskog, Andreas Honerød, Jenny Hansen, Fredrik Fredriksen, Leif Anfinnsen, Einar Mortensen, Otto Waaler, Aagot Bakke-Hansen, Einar Schærpholt, Alf Skåum, Einar Haugen, Olga Undrum, Finn Grønland og Bjarne Andresen.

Telemark:

Thor Viten, Anna Schønhaug, Agnes Nilsen, Eyvind Haugan Rinde, Aslak O. Versto, Arthur Østmo, Emil Kjenbakken, Asbjørn Jensen, Hans Børresen, Lars Lia, Reidar Gran, Ivar Bjåland, Ole G. Løyte og Halvor Røysland.

Aust-Agder:

Knut Josefsen, E. Lund Ellingsen, Lilly Walvik, Olaf Larsen og Ragnvald Berli.

Vest-Agder:

Gerd Nilsen, Odd Hultmann, Sverre Opsal, Arne Fjeldsgård, Sigurd Olsen, Erling E. Lund og Tønnes Moi.

Rogaland:

Einar Grønn, Johan Johannesen, Ingrid Sahl, Peder Sætre, Erling Pedersen, Arne Thorsen, Olav Th. Endregård, Edv. M. Edvardsen, Sven Asen, Henry Jacobsen, Tjalve Gjøstein, Manda Nilsen og Andreas Cappelen.

Hordaland:

Conrad Milde, Magda Kleppestø, Andre Saue, Einar Sachariassen, Nelly Paulsen og Anker Johannesen.

Sogn og Fjordane:

Oddvin Sindre, Albert Hellem, Magnhild Hjelle, Odd Myklebust og Alf Vee Haugen.

Sunnmøre:

Nic. Nilsen, Erling Øyehaug og Torbjørn Båserud.

Romsdal:

Einar Edvardsen.

Nordmøre:

Alf Jordal, Ingvald A. Hansen, Anker Melby, Arvid Dyrendal, Kristine Almskår og Peder Kanestrøm.

Sør-Trøndelag:

Andreas Wormdahl, Olborg Skaar, Jens O. Haanes, Trygve Eggen, Sverre Svendsen, Kristoffer Pevik, Leif L. Haugen, Skjoldvor Kongs-
haug, Ingrid Sandvik, Lars Hongrø, Per Berge, Kristian Rathe, Håkon Fagervoll, Jacob Ryen og Roald Bye.

Inn-Trøndelag:

Anders Brenden, Sonja Blækkan, Ronald Rooth, Paul Hjulstad, Helga Åsvold, Einar Mossing, Håkon Vestrum, Gustav Okstad, Nils Kvam og Magne Kippe.

Namdal:

Hildur Johansen, Erling Thun og Jakob Paulsen.

Sør-Helgeland:

H. A. Waag.

Nord-Helgeland:

Einar Holm, Torfinn Skogsås, Reidar Nyheim og Johan Knutsen.

Søndre Salten:

Ottar Vollan, Egil Johannesen, Edm. Edvardsen og Margith Munkebye.

Nordre Salten:

Jakob Amundsen og Sandrup Nilsen.

Lofoten:

Sverre Sand.

Vesterålen:

P. C. Reinsnes.

Sør-Troms:

Bendiks Gunnesdal og Normann Sagrup.

Nord-Troms:

Arthur Elvestad, Helge Andersen og Emil Larssen.

Vest-Finnmark:

Olaf Berg Hansen.

Øst-Finnmark:

Arnt Isaksen og Bjarne Pedersen.

Oslo:

Asbjørn Rogstad, Guttorm Antonsen, Birger Jansen, Alf Halvorsen, Osvald Martinsen, Einar Larsen, Johs. Andresen, Ester Otten, Nils Haave, Odmarr Stanwick, Erling Rosenberg, John Thune, Charles Hansen, Gøsta Blomquist, Hildur Evensen, Margot Klemetsen, Arthur Mathisen, Georg Andresen, Ole Ramstad, Sigurd Karlsen, Sigurd A. Danielsen, Erling Thoresen, Harry Pettersen, Erling Johansen, Thor Paulsen, Erik Wangen, Harald Hansen, Willy Monsen, Parley Hansen, Thorbjørn Pettersen, Kjell Michaelsen, Paul Georg Kristiansen, Hjørdis Enger, Einar Nilsen, Sigurd Schau, Hans Nyborg, Arnold Stahl, Alf Myhre, Rolf Helgesen, Johnny Veinan, Magne Øftsaas, Chr. O. Hansen, Hjalmar Fiskvik, Ole Lindahl, Otto Karstensen, Markus Gustavsen, Harry Jakobsen, Finn Lund, H. Ellingsen, Kristian Wiborg, Godfred Gustavsen, Olaf Martinsen, Sverre Ahlstrøm, Kåre Buås, Einar Wangen,

Kristian Raaer, Aage Gundersen, Oscar Olsen, Øiolf Christiansen, Karl Kristiansen, Storm Norderud, Ragnvald Thoresen, Asbjørn Melgård, Einar Ødegård, Tollef Knutsen, Svend Kristiansen, Gunvor Eidahl, Johan Holth, Alf Rummelhoff, Arne Andresen, John Finsahl, Magda Kristiansen, Fritjof Johnsen, Einar Andresen, Sofie Hamlander, Wilhelm Pedersen, Arnfinn Vik, Borghild Bech, Hans Hovde, Trygve Nilsen, Gustav Nilsen, Signe Braathen, Arne Schou, Oddvar Olsen, Selma Holmquist, Reidar Somdalen, Karsten Hansen, Per Andersen, Johs. Wangård, Bjarne Hals, Birger Farås, John B. Ottesen, Th. Gundersen, Bjørn Nilsen, Signe Salberg, Bendik Øyan, Rolf Waalen, Mauritz Østhaug, Ragnar Sandbekk, H. Andreassen, J. Samuelsen, Karsten Skaug, Rolf Thoresen, Arne Olsen, Arild Kalvik, Ivar Martinsen, Hugo Lindahl, Reidar J. Christiansen, Othilie Thorsrud, Anethe Pettersen, Sigrid Løwe, Olav Michelsen, Gunnar Alf Larsen, Arne Hagen, Alfchild Larsen, Jørgen Fredrik Ording, Anton Ruud, Asbjørn Pettersen, Alice Olsen, Bernt Lund, Trygve Hoem, Tor Johnsen, Nils Eikevik, Arne Dokken, Trygve Bull, Gunnar Bøe, Rolf Mannerud, Odd Højdahl, Kristian Dørum, Sverre Stensrud, Egil Larsen, Knut Kran, Magnus Nordanger, John Bergh, Nils Thoresen, Peder Østerbø, Eugen Johannessen, Gudmund Harlem, Kåre Hansen, Brynjulf Bull, Rolf Gerhardsen, Edv. Mørk, Sigrid Syvertsen, Sven Svensson, Aase Bjerkholt, Marius Trana, Rakel Sewerriin, Kåre W. Larsen, John Johansen, Rolf Hofmo og Rolf Aakervik.

Drammen:

Sigrid Hansen, Hagbart Kylland, Jon Vraa, Knut Egil Knudsen og Fritz Torgersen.

Bergen:

Hjalmar Seim, Arnoldus Kongrø, Harry Hansen, Nils Handal, Nina Smid, Alma Bendiksen og Håkon Gjesdal.

Trondheim:

Fr. W. Anshus, Petra Hoff, Ella Strømsnes, Georg Moe, Johan Lysklæt, Olav Gjærevoll, Jens Gaare og Leif Skjennald.

Sentralstyret:

Einar Gerhardsen, Trygve Bratteli, Haakon Lie, Olav Larssen, Oscar Torp, Konrad Nordahl, Halvard M. Lange, Gunnar Bråthen, Hans Sundrønning, Ragna Karlsen, Martin Tranmæl, Alfred Ljøner, Ingvald Haugen, Ivar Mathisen og Aase Lionæs.

Varamenn: Thor Aspengren, Bjørg Bergh, Leif Larsen og Erling Frogner.

Landsstyret:

Hans Hansen, Helga Aronsen, Bernt Korslund, Helga Waldorff, Oscar Nilssen, Oskar Lindberget, Egil Hernæs, Thv. Ulsnes, Olaf Watnebryn, Helene Grønvold, Marie Skaug, Harald Brynildsen, Johan Magnussen, Konrad Anderson, Ebba Lodden, Aani Rysstad, Salve Salvesen, Jacob Nygaard, I. K. Hognestad, J. M. Remseth, Hjalmar Romslo, Ole Svendsen, Alfred Prestegård, Edvard Solheim, Olav Oksvik, Ottar Guttelvik, Thv. Ø. Michelsen, Nils Lysø, Erling Myrholt, Petter Hallem, Kristian

Munkeby, Anton P. Medby, Ingvald Jaklin, Magne Jønsson, Harald J. Olsen, Rudolf Olsen, Kjell Aabrek, Trond Hegna og Ole Øisang.

Revisjonsnemnda: Alfred Nilsen, Nils Arvesen og Leonard Nilsen.

Revisor: Rutner Rønnestad.

Sekretærer: Thina Thorleifsen, Gunnar Nielsen, Frank Andersen, Jens Chr. Hauge, Ivar Opsahl, Aksel Zachariassen, Inge Scheflo og Trygve Aakervik.

Regjeringens representanter:

Erik Brofoss, Lars Evensen, Peder Holt, Kai Knudsen, Nils Langhelle, Rasmus Nordbø, Jakob Pettersen, Ulrik Olsen og Aaslaug Aasland.

Stortingsgruppens representanter:

Nils Hønsvald, Arne Strøm, G. Natvig Pedersen, Kristian Fjeld, Johs. Olsen, Per Almaas, Finn Moe, Peder Jacobsen og Hartvig Svendsen.

Utenlandske gjester:

Socialdemokratisk Forbund i Danmark: Hans Hedtoft og Peder Tabor.
Finland. Suomen sosialidemokrattiinen Puolue: Olav Wikstrøm:

Island. Alpyduflokkorinn: Hannibal Valdimarsson.

Sverige. Sveriges socialdemokratiska Arbetareparti: Tage Erlander, Torsten Nilsson, Sven Andersson, Sven Aspling og Inga Thorsson.

Den sosialistiske Internasjonale. The Socialist International: Morgan Phillips.

Innenlandske gjester:

Arbeidernes Avholdslandslag: Jonas Brunvoll. Arbeidernes faglige Landsorganisasjon: Konrad Nordahl, P. Mentsen, Hans Hegg og Tbj. Henriksen, Kristne Arbeideres Forbund: Olav Nordvik og Th. Sørensen. Arbeidernes Opplysningsforbund: Anton Andresen. Arbeidernes Ungdomsfylking: Reidar Hirsti og Rolf Hansen. Framfylkingen: Werna Gerhardsen og Finn Norman.

Innbudte veteraner:

A. E. Gundersen, Ludvig Hansen, Chr. Hornsrud, Sverre Iversen, Alfred Madsen, Halvdan Koht, Gunnar Ousland, Jens Teigen, Johs. M. P. Ødegaard, Carl Øien og Th. O. Øverli.

TALERLISTE

- Andersen, Frank, 30.
 Andersen, Per, 186.
 Anfinnsen, Leif, 159.
 Anshus, Fr. W., 49.
 Aspling, Sven, 223.
 Berge, Per, 48.
 Berli, Ragnvald, 48, 49, 52, 144,
 210, 212, 242.
 Bjerkeli, Karl, 155.
 Bratteli, Trygve, 36, 53, 128, 193,
 197, 198, 210, 211.
 Brenden, Anders, 51.
 Brunvoll, Jonas, 64.
 Bråthen, Gunnar, 234, 236, 238, 240.
 Bull, Trygve, 63, 82, 84, 140, 184.
 Bye, Roald, 52.
 Bøe, Gunnar, 135.
 Båserud, Torbjørn, 191.
 Cappelen, Andreas, 65, 67.
 Christensen, Eva Friis, 64, 134, 238,
 239.
 Dokken, Arne, 82, 142.
 Dørum, Kristian, 82, 84, 147.
 Edvardsen, Einar, 239.
 Eidsåen, Knut, 57, 66, 158, 186, 208,
 210.
 Eikevik, Nils, 63.
 Ellingsen, E. Lund, 186.
 Elvestad, Arthur, 141.
 Erlander, Tage, 25.
 Fjeldsgård, Arne, 51.
 Gerhardsen, Einar, 12, 30, 33, 34,
 36, 48, 49, 57, 58, 65, 66, 69, 81,
 84, 114, 239, 242, 243.
 Gerhardsen, Werna, 79.
 Gjærevoll, Olav, 63.
 Gjøstein, Tjålve, 145.
 Gran, Reidar, 154, 160, 191.
 Grønn, Einar, 133, 240.
 Gulbrandsen, Alfred, 52, 189.
 Gunheim, Jens, 181.
 Hallem, Petter, 34.
 Handal, Nils, 154.
 Hansen, Rolf, 148.
 Hauglie, H. P., 158.
 Hedtoft, Hans, 22.
 Hegna, Trond, 187.
 Hernæs, Egil, 239.
 Hirsti, Reidar, 70, 155.
 Hofmo, Rolf, 144.
 Holm, Einar, 191.
 Honerød, Andreas, 75.
 Hongrø, Lars, 158.
 Håve, Nils, 52.
 Jensrud, Johan, 140.
 Johannessen, Egil, 72, 146.
 Johannessen, Eugen, 53, 134, 147.
 Johannesen, Lilly, 239.
 Johansen, Erling, 61.
 Johnsen, Fritjof, 212.
 Johnsen, Tor, 78.
 Josefsen, Knut, 211.
 Karlsen, Karl H., 63, 242.
 Kjenbakken, Emil, 73.
 Kleppstø, Magda, 59.
 Knutsen, Olaf, 140.
 Korslund, Bernt, 141.
 Kran, Knut, 58.
 Kristiansen, Karl, 145.
 Kvam, Nils, 156, 208.
 Kyrkjebø, Gunnar, 64, 142.
 Lange, Halvard M., 78, 161, 192.
 Langhelle, Nils, 188, 193.
 Larsen, Gunnar Alf, 63, 136.
 Lia, Lars, 154.
 Lie, Haakon, 61, 80, 213.

- Lindberget, Oskar, 143.
Lodden, Ebba, 36, 142, 198, 239.
Lund, Bernt, 68, 69, 153, 182, 197, 211.
Lund, Finn, 59.
Løbak, Harald, 57.
Lysø, Nils, 184.
Mathisen, Ivar, 148.
Michelsen, Thv. Ø., 56.
Mistereggen, Olga, 190, 209.
Moe, Finn, 185.
Moe, Georg, 83, 84.
Nilsen, Sandrup, 49, 147.
Nordahl, Konrad, 27, 59.
Nordanger, Magnus, 146.
Nordli, Oddvar, 141.
Oksvik, Olav, 144.
Olsen, Anny, 51, 67.
Olsen, Oscar, 52.
Opsahl, Ivar, 50.
Ording, Jørgen Fredrik, 139.
Paulsen, Tor, 82.
Pettersen, Harry, 152.
Pettersen, Thorbjørn, 58, 64.
Phillips, Morgan, 19.
Remseth, J. M., 62, 143.
Rooth, Ronald, 159.
Rummelhoff, Alf, 157, 198.
Ruud, Anthon, 139.
Rønnestad, Rutner, 36.
Sahl, Ingrid, 239.
Seim, Hjalmar, 191.
Sivertsen, Helge, 156.
Skaug, Marie, 51, 238.
Skogstrøm, Erland, 52, 72.
Skotte, Ingrid, 50, 57, 59, 134, 160.
Solbakken, E. O., 34, 36.
Stahl, Arnold, 59.
Sundrønning, Hans, 66, 67.
Svensson, Sven, 153.
Sørensen, Thorvald, 83.
Teig, Syver, 51.
Torp, Oscar, 227.
Tranmæl, Martin, 55, 84, 157, 190.
Vardeberg, Alfred, 142.
Valdimarsson, Hannibal, 25, 243.
Veen, Arne, 157, 210.
Vik, Arnfinn, 69, 83.
Viten, Thor, 61.
Vraa, Jon, 151.
Walvik, Lilly, 73, 145.
Wangen, Erik, 63.
Watnebryn, Olaf, 182.
Wikstrøm, Ola, 24.
Wormdahl, Andreas, 50, 67, 74, 190, 226, 238, 239.
Øftsaas, Magne, 191.
Øisang, Ole, 83, 84, 159.
Øyan, Bendik, 188.
Øyehaug, Erling, 186.
Aabrek, Kjell, 152.
Aamo, Reidar, 152.
Åsen, Sven, 50, 61.

